facebook/ÜCRETSİZ İSLAMİ E-KİTAP İNDİR

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN

CEHALET

Abdullah B.Abdurrahman El-Cebrin

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN CEHALET

Sunuş

Hamd Alemlerin Rabbine mahsustur. Hayırlı sonuç takva sahiplerinindir. Ve sadece zalimlere düşmanlık yapılır. Allah'tan başka iîah olmadığına şehadet ederim, O tektir; O'nun hiçbir ortağı yoktur. Semavat ve arzın yöne-ticisidİr. Sadık ve emin olan Muhammed'in (s.a.v.) O'nun kulu ve Resulü olduğuna şehadet ederim. Allah'ın salat ve selâmı O'nun al ve ashabının üzerine olsun.

Şüphesiz Rabbimiz (c.c.), mahlukatı kendisine ibadet etmesi için yaratmıştır. Onlara, kendisini tevhit ederek itaat etmelerini emretmiştir. Bu amaçla kitaplar indirmiş, elçiler göndermiştir. Elçilerden sonra insanların Allah ü-zerinde bir delil (hüccet)leri kalmasın diye yolları da apaçık kılmıştır. Allah, bütün kulları, kendisine ibadet edip hiçbir şeyi şirk koşmamakla mükellef tutmuştur. Kendisini birleyene mükafat vadetmiş, kendisine şirk koşanı da azap ile cezalandırmaktan sakındırmıştır. O, kitabında, elçilerinin, milletlerini Rablerini tanıma ve O'na itaate çağırdıklarını belirtmiştir. Bu anlamda, Allah da (c.c.) onlara tabi olanları kurtarmış, muhalefet edenleri ise helak etmiştir. Bunun yanında helak ettiği o kimselerin bir kısmının tabi olanlar diğer kısmının da tabi olunanlar (reis-i-derler) olduklarını, bunların sonuç itibariyle azabta müşterek olduğunu ve suçu birbirlerine yüklediklerini haber vermiştir.

“Sonrakiler öncekiler için “Ey Rabbimiz! bizi işte bunlar saptırdılar, diyecekler.” 1[1]

1[1] 'Araf: 7/38.

Not I. Ayet mealleri “Kur'an'ı Kerim ve Açıklamalı Tercümesi, Haz. Kurul, Suudi Arabistan kırallığı yayını Medine'i Münevvere baskısı” mealinden alınmıştır. Not II. Önüne -yahut konulduğu yerden itibaren işareti konmuş dipnotlar tarafımızdan eklenmiştir. Bu dipnotlar tercüme bittikten sonra tesbit edilip eklendikleri için, buradaki tercüme ile dipnotta gösterilen yerdeki ifadeler motamot birbirinin aynısı değildir. Zaten bunları göstermekten amacımız, belirtilen bu yerlerin gösterilen yerden alıntı olduğunu ifade etmek değil, daha çok söz konusu malumatın Türkçeye çevirisi yapılmış kaynaklardaki yerini göstermek olmuştur. Bu nedenle, okuyucu gösterilen yerleri gözden geçirmek istediğinde buradaki metni orada bulmaya çalışmak yerine mefhum olarak bulunup bulunmadığına dikkat etmelidir. Esasen Müellifin Arapçasından faydalandığı kaynakların tercüme edilmiş olanlarının karşılığını vermekten maksadımız da okuyucunun araştırmaya yönelmesini sağlamaktır. Ayrıca hem böylesi önemli bir konuda kendisi de ilgili yerlere baş vurmak suretiyle kanaatini pekiştirsin ve hem de tercümelerle sınırlı olmak kaydıyla Sayın Müellifin

Böylesi ayetlerde anlatıldığına göre tabi durumunda olanlar Rablerine haklı olduklarını şu gerekçe ile ifade etmişlerdir:

"Ey Rabbimiz! Biz reislerimize ve büyüklerimize uyduk da onlar bizi yoldan saptırdılar derler." 2[2]

Buna rağmen Allah (c.c.) onların bu durumlarını mazur görmemiştir.

Böyle iken sonradan gelen bazı insanlar, herkesin sorumlu olduğuna delalet eden naslarm varlığına rağmen fetret ehli ile cahil kimseleri mazur göstermeye çalışmışlardır.

Din kardeşim Ebu Yusuf Midhad b. el-Hasan Ali Ferrac"Şer'î deliller ışığında cehaletin mazeret olup olmaması" adını verdiği bir kitap yazdı. Bu kitap bolca delil ve ulema ile imamlardan nakilleri içermektedir. Bu delilleri açıklayarak farklı düşünen kişilerin sarıldıkları şüpheleri tartışmıştır. Bu bağlamda Allah'ın dünyadaki herkese akıl, idrak, işitme ve görme duyuları, araştırma ve sorma imkânı ile hak ve vacip olanları'öğrenme olanağı verdiği malumdur. Bunu ihmal ettiğinde, kudreti bulunduğu halde önemsemediğinde, bunun mazeret olamayacağı bilinmektedir. Bu nedenle bu kitap konuyla ilgili olarak yazılmış kitapların en kapsamlısıdır. Allah (c.c.) araştırmacı yazara ecrini versin. Allah daha iyi bilir. Allah'ın elçisine salat selam olsun.

Abdullah b. Abdurrahman el-Cebrin.

---

gösterdiği kaynakların tahricİni yaparak dipnotların sıhhatini ortaya koymayı düşündük. Bu arada sözgelimi Taberi tefsiri, Arapçasınm muhtasarı olduğu için bu çevirideki bilgi miktarı ile oradaki miktar birbirine denk olmayabilmektedir. Böylesi durumlara da dikkat edilmelidir. Biz herhalukarda elimizdeki metni esas aldık.

2[2] Ahzab: 33/67.

Önsöz

Hamd Allah'a mahsustur, O'na hamd eder, O'ndan yardım dileriz. O'na istiğfar eder, nefsimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüğünden O'na sığınırız. Allah kime hidayet vermişse onu saptıracak kimi de saptirrmşsa ona da hidayet edecek kimse yoktur. Allah'tan başka ilahın olmadığına şehadet ederim. O tektir; ortağı yoktur. Muhammed'in de O'nun kulu ve resulü olduğuna şehadet ederim.

"Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin." 3[3]

"Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinizden sakının. Adını kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah 'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz Allah sizin üzerinizde göze ley iddir." 4[4]

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin. Çünkü böyle davranırsanız, Allah işlerinizi düzehir ve günahlarınızı bağışlar. Kim Allah ve Resulüne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur." 5[5]

"Şüphesiz sözlerin en doğrusu Allah'ın kitabıdır. Yolların (hidayet) en hayırlısı Muhammed'in (s.a.v.) yoludur. "Muhakkak ki (dini) işlerin en kötüsü sonradan icat edile-nidir. Ve sonradan ortaya konulan ise bid'attır. Her bid'at da dalalettir. Nitekim her dalalet ise cehennemliktir." 6[6]

Şüphesiz günümüzde küfür, fısk ve bid'at ile birini bunlarla niteleme ahkamı ifrat ve tefrit arasında çok bulanık bir durum arz etmektedir. Aslında bu, iman realitesinin çok iyi tesbit edilememiş olmasındandır. Oysa hükümlerin yegane değer ölçüsü sadece budur.

Bugün Mürciye düşüncesi İslâm dünyasına hakim durumdadır. Bu bağlamda irca

3[3] Al-i İnıran: 3/102.
4[4] Nisa: 4/1.
5[5] Ahzab: 33/70-71.
6[6] Kütüb-i Sitte, 2/330.

7[7] fikri birçok alim, davetçi ve ilim talibinin aklına egemen olmuştur. Bu yüzden de küfür, tuğyan ve laiklik davetçileri, kendisini bir takım paravanaların arkasında saklayarak gizleyebilmiştir. Öyle ki bunların bayrak ve flamaları İslâm diyarı üzerinde rahatlıkla dalgalanır olmuştur. Buna ilaveten her evde onlara dair birtakım hususlar bulunmakta, çocuklar bu mantıkla büyümekte, büyükler böyle bir hayatla yaşlanmaktadırlar. İslâm'ın garipliğine paralel fitne ortalığı kaplamış durumdadır. Kişi tevhidin özüne sarılmakla tekfir edilir.

Sünnete tabi olmakla bid'atçı kabul edilmektedir. Maruf, münker ve münker de maruf görülür olmuştur. Tağutlar müminlerin öncüleri kılığına, zındıklar ise salih ve zahit insanların görünümüne bürünmüştür. Artık bid'atçılar sünnet ehli olarak görülür olmuş dahası fasık ve mücrim kişiler de adalet ve takva ehli konumunda anılmaya başlanılmıştır.

"İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde fesat belirdi." 8[8]

Ne var ki İslâm ümmetinden bir grup hak üzere kaim olmaya devam etmiş, fısk ve dalalet ehline karşı mücahedeyi devam ettirmiştir. Zaten ne karşı çıkanlar onlara bir zarar verebilir ne de onlara ihanet edenler... Ta ki Allah'ın emri gelinceye kadar. Onlar bugün de böyledirler. Allah'tan dilediğimiz bizi onlardan kılmasıdır.

Bugün biz artık aleni küfür ve ilhadın envai türlüsünü müşahede etmekteyiz. Bununla birlikte İslâmî hareket ise eli kolu bağlı bir halde bu pis ilhadi akımı durdurmaya muktedir olamamaktadır. Çünkü bu pisliğin davetçileri bizim kılığımızda ve bizim ifadelerimizi kullanmaktadırlar. Esasen bu durum sözüm ona İslâm davetçilerinin şu yanlış kanaatlerinden dolayıdır: Sanki indirilmiş kitaplar, gönderilmiş peygamberler ile çekilmiş kılmçlar, vurulmuş boyunlar ve müslümanlarla kâfirler arasında henüz sönmemiş olan harp ateşi evet sanki bütün bunlar, sırf "La ilahe illallah Muhammed Resulullah" sözünün sadece telaffuz edilmesi içindi. Hem de şirkten soyutlanmadan, tagutları reddetmeden ve Allah'a (c.c.) şirk koşmaksızın O'nu kabul etme, yönelme ve itaat etme mercii olarak birlemeden.

7[7] Kitapta geçen kavramları izah etmek yerine okuyucunun ilgili kaynaklara bakmasının daha uygun olduğunu düşündüğümüzden dolayı açıklama yapmadık. Sözgelimi Mürciye ve İrca İçin bkz. es-Salih, Suphi, İslâm mezhepleri ve Müesseseleri, Çev: İ. S, Bir yay, İst. 1983, 111 vd; Ebu Zehra, Muhammed, İslâm'da Siyasi ve İtikadi Mezhepler Tarihi, Çev: H. K. K, A., Hisar yay, .İst. 1983, 148 vd.
8[8] Rum: 30/41.

Artık öyle bir hale geldi ki; onlara göre müslüman, manasını bilmezse, gereğiyle amel etmese de, şirkten soyutlanıp teberri (terk) etmese bile kelime-i şehadeti sadece telaffuz eden kişidir. İşte bu kısır düşünceden dolayı bugün yeryüzünü şirk ve müşrik fırtınası kaplamıştır. Doğal olarak cehalet de her tarafı istila etmiştir. İlim, özellikle her şeyin özü olan tevhit ilmi neredeyse ortadan kalkmış gibidir. Bu yanlış düşünceden şu kanaat hasıl olmaktadır: Sanki cehalet ilimden daha hayırlıdır. Çünkü buna göre şehadeteyni telaffuz eden kişi bunu söyledikten itibaren onu fiil ve ameliyle yalanlasa da kabirlere taptnsa da, bolluk ve sıkıntıda ölülere sığmsa da, onları Allah'ı sever gibi sevse de, tağutların hükmünü tek ve kahhar olan Allah'ın hükmüne tercih etse de bunlarla sorumlu değildir. Çünkü o cahildir. Bu cehaletiyle de mazurdur. Şayet o, bu şirk ve cehalet hali üzere ölürse, artık er veya geç, cennet ehli olacak bir müslüman'dır. Fakat bu kişiye delil (hüccet) sunulursa, ilim sahibi olarak cehaleti ortadan kalkarsa işte bu kişi sözgelimi yukarıdaki pisliklerden arınmaz ise o kâfirlerden olur. Şayet bu hal üzere ölürse cennete girmesi haram olur. Bilindiği gibi, insanların çoğu kötülüklerden arınmamakta emir ve yasaklara icabet etmemektedirler.

İşte bu yanlış kanaate göre cehalet, sahibini kesinlikle cennete götürür ilim ise ebedi olarak cehennemde kalmaya sebep olur diye kabul edilir olmuştur. Bu ise şuna sebep olmuştur: İslâm davetçilerinin çoğu tevhide davet etmeyi gereksiz görmüşlerdir. Öyleki insanlara hüccet i-karne etmemekte böylece de onları helak olmaya terketmektedirler. Eğer bu hatalı düşüncenin özünde sadece bu yanlışlıklar bulunsaydı, bu durumda sadece onların hatalarını belirtip sırat-ı müstakimden uzaklaştıklarını göstermek yeterli olurdu. Oysa durum pek de öyle görünmüyor.

Bu sebepten dolayı Allah'ın, O tek ve ortağı olmayandır yardım ve lütfuyla, bu konuya dair bir kitap yazdım. [9][9]

Bunun konusu şudur: Müşrik cehafetiyle mazur olur mu olmaz mı?

Kitabı dört bölüme ayırdım:

---

[9][9] Burada, kitabını tercüme etmeme izin verdiği için kendilerine teşekkürlerimi bildirmek İstiyorum. Sayın yazarın bana göndermiş olduğu izin belgesi yanımda saklıdır.

1- Bölüm:

Bu bölümde şunu açıkladım: Şirk vasfı ve hükmü, delil (hüccet)'in ortaya konulmasından ve nebevi mesajın ulaşmasından önce de sabittir. Çünkü bu kişinin üzerinde şu deliller vardır: Ruhlar aleminde yapılan misak, herkeste bulunan akıl ve sahip olunan fıtrat. Ancak şüphesiz ki dünya ve ahirette azap sadece risaletin ulaşması ve hüccetin sunulmasından sonradır.

2- Bölüm:

Bu bölümde kişinin küfür ve şirk milletinden zahiren İslâm milletine intikal etmesi için gerçekleştirip inanması gereken İslâm'dan bahsettim. Artık gizlilikleri de Allah bilir. Bu bölümü iman ve onun ilkeleri ile iman ve İslâm'ın hakikatleri arasındaki alakayı belirtmekle bitirdim.

3- Bölüm:

Bu bölümde, İslâm'ı, zahiren din edinip onda karar kıldıktan sonra cehalet, fasit tevil ve hata sebebiyle irtidat yahut bid'atçıhğa kayan kişinin hükmünü beyan ettim.

4- Bölüm:

Bu bölümde de söz konusu mesele etrafındaki şüpheleri redderek İbni Teymiye ve öğrencileri, İbni Kayyım ile İbni Kesir (r.a.) gibi imamların bu konudaki görüşlerini naklettim.

Burada büyük ve ciddi bir tehlikeye dikkat çekrrek istiyorum. Bu konuya dair yazılmış kitapların büyük bir kısmının yazarlarının en büyük gayreti, şu veya bu alimin, cehaleti mazeret görüp görmediğini isbatlamaya dönüktür. Sonra da o alimin dediklerini isbatlamak sadedinde ona dair kitap ve sünnetten deliller getirmeye çalışmaktadırlar. Haliyle bu durumda naslar, hakim değil mahkum, kendisiyle istidlal edilen değil, kendisi isbatlanmaya çalışılan düşünceler olmaya dönüşüyor.

Buna binaen ben de bu çalışmada, başından sonuna kadar anlatılan konu ve tesbitlere dair kitap ve sünnetin delillerinin ümmetin selef ve imamlarının anlayışına göre olmasına keza naslann mahkum değil hakim, ön yargıları isbatlamaya yarayan araçlar değil, imamlıkları herkes tarafından kabul edilen ümmetin imamlarının açıklamaları doğrultusunda, kendisiyle istidlal edilen deliller olmasına dikkat ettim. Bu nedenle bid'atla itham edilmiş yahut sapık fırkalara mensup hiç kimseden konuya dair alıntı yapmadım.

Ayrıca konuyla ilgili hadislerin çoğunun (Buhari-Müslim) den olmasına çok özen gösterdim. Ta ki Allah'ın izniyle anlatılanlar ve deliller dosdoğru ve sahih olsun.

Böyleyken ben yine de yazdığım her hususta isabet ettiğimi iddia etmiyorum. Esasen bu Nebi'nin (s.a.v.) vefatından sonra hiç kimse için mümkün de değildir. Kitabımda mevcut doğru olan her şey Allah'tan ve Resulü'ndendir.

Hatalar ise bendendir. Allah ve Resulü böyle birşeyden beridir.

Değerli okuyucu, lütfen kitaptaki güzellikleri alsın yanlışlıkları ise yazarına terketsin.

Büyük arşın Rabbi olan Allah'tan beni mağfiret etmesini dilerim. Benim için takatim miktarmca gayretimi sarfetmiş olmam yeterlidir. Büyük arşın Rabbi olan Allah'tan isteğim, bunu benden kabul etmesi, rızasını kazanmama vesile kılması ve sırf kendisi için kabul buyurmasıdır. Bunda ondan başkası için hiçbir şey yoktur.

Muhammed'e (s.a.v.) aline, ashabına ve din gününe kadar güzellikle O'na tabi olanlara salat olsun. Davamın sonu, alemlerin Rabbi olan Allah'a hamd olsun.

1. PEYGAMBERDEN GELEN DELİLİN ORTAYA KONULMASINDAN (NEBEVİ HÜCCETİN

İKAMESİNDEN) ÖNCE CEHALET İÇİNDE OLUNMASINA RAĞMEN ŞİRK VASFININ GEÇERLİ OLUŞUNUN İSPAT EDİLMESİ

1.1- Nebevi Hüccetin İkamesinden önce Cehalet Durumuna Rağmen Şirk Sıfatının Geçerli Olduğuna Dair Deliller

Birinci Delil: Allah'ın (c.c.) şu sözüdür:

"Eğer müşriklerden biri senden eman dilerse, Allah'ın kelamını işitip dinleyinceye kadar ona eman ver, sonra (müslüman olmazsa) onu güven içinde bulunacağı bir yere ulaştır. İşte böyle (kâfirlikte ısrar etmeleri) onların, bilmeyen bir kavim olmalarından dolayıdır." 10[10]

İmam Taberi bu ayeti şöyle tefsir ediyor:

"Allah (c.c.) elçisine diyor ki: Ey Muhammed haram aylar çıktıktan sonra kendileriyle savaşmanı ve öldürmeni emrettiğim müşriklerden biri, Allah'ın sana indirdiği Kur'an olan Allah'ın kelamını dinlemek için senden eman dilerse "Ona mühlet ver": Allah'ın kelamını dinleyinceye ve sen ona okuyuncaya kadar kendisine eman ver. Sonra da gideceği yere ulaştır. Yani diyor ki:

"Sonra da Allah'ın kelamını dinledikten sonra şayet müslüman olmaz ve kendisine okuduğun Allah'ın kelamından etkilenip, kabul etmezse onu güven içinde yerine ulaştır.. "Bu onların bilmeyen bir kavım olmalarından dolayıdır." Yani: onlara eman vererek böyle davranacaksın ki Kur'an'ı dinlesinler,. İslâm'ı reddettiklerinde onları yerlerine ulaştırman ise şundandır: Çünkü onlar cahil bir kavim olup Allah'ın hiçbir delilini kavrayamazlar. Bunun gibi, şayet Allah'a iman edecek olurlarsa bu imandan dolayı kendilerinin lehine olanla Allah'a iman etmeyi terk etmekten kaynaklanan günah ve

10[10] Tevbe: 9/6.

eğrilik nevinden aleyhlerine olanı da bilemezler." 11[11]

İmam Bağavi diyor ki:

"Allah'ın kelamını duyuncaya kadar" Yani sevap ve ikap olarak kendisinin leh ve aleyhinde nelerin olduğunu onların bilmeyen bir kavim olmaları sebebiyledir. Yani onlar Allah'ın dinini ve tevhit edilmesini bilmiyorlar. Bu nedenle onlar, Allah'ın kelamını dinlemeye muhtaçtırlar. Hasan (r.a.), bu ayet, kıyamete kadar muhkemdir demiştir."

İmam Şevkani tefsirinde şöyle diyor:

"Onların bilmeyen bir kavim olmaları..." yani, onların her halükarda hayır ile şerrin arasını ayıran faydalı ilmi yitirmiş olmaları sebebi ile"

İşte, Kur'an'ın delaletinde muhkem olan bu nassi, açık bir şekilde, şeriatların izinin yok olduğu ve doğru yolun izlerinin silindiği bir vakitte, sürekli ve aşın cehalet haline rağmen şirk hükmünün geçerli olduğunu isbat ediyor. Öyleki fitneler o kadar yayılmış bir durumdadır ki, kişi elini uzattığında karanlığın şiddetinden neredeyse onu göremeyecek olur ve nitekim, cehaletin bu denli çok oluşundan dolayıdır ki cahiliye diye nitelenmiştir.

İmam Nevevi, İbni Cüd'an hadisine yaptığı yorumda: Cahiliyet'le kastedilen, nübuvetten önceki dönemdir. Onların cahilliğinin çok aşırı oluşundan dolayı bu şekilde isimlendirilmişlerdir, demektedir. 12[12]

İbni Teymiye cahiliyeyi tavsif ederken şöyle diyor:

"Bilinmelidir ki şüphesiz Allah, Muhammed'i mahlukata elçi olarak gönderirken yeryüzünün, onun gönderilişinden önce ölen yahut büyük bir kısmı ölmüş olan ehl-i kitaptan geriye kalanlar dışındaki Arab'ıyla acemiyle (arap olmayan) bütün halkı, nefretine müstahak bir şekilde Allah'ın gazabına maruz kalmış bir haldeydi".13[13]

O dönemde insanlar şu iki konumun birinde bulunuyorlardı:

1- Bu insanlar, ya bir kitaba sarılmış ehl-i kitap idi. Artık sarıldıkları bu kitap ister

---

11[11] Taberi Tere, 2/778.

12[12] Sahih-i Müslim, 3/87. Kütüb-i Sitte, 2/546; Müslim Tere, Had. No: 365, 2/245.
13[13] Bu konuda bkz. Müslim Tere, H. No: 2865, Bab No: 16, 11/6928.

tebdil edilmiş olsun ister mensuh olsun fark etmez. Yahut da bir kısmının izleri kaybolmuş, dolayısıyla meçhul hale gelmiş ve bir kısmı da metruk olan bir dine sarılmış durumdaki kitabiler idi.

2- Bu gruba girenler ise Arabıyla acemiyle ümmilerden oluşuyordu. Bunlar yıldız, heykel, kabir, anıt ve sair hoşlarına giden ve kendilerine yarar sağlayacağını sandıkları çeşitli nesnelere tapıyorlardı.

Ne var ki bu insanların tümü koyu bir cahiliye içinde bulunuyordu. Bu derin bilgisizlik içinde, esasen koyu bir cehalet örneği olan birtakım sözleri ilim, sırf fesat olan birtakım davranışları ise güzel ve salih amel sanıyorlardı.

Onların ilim ve amelce seçkin olan simalarının gayesi, ya geçmiş peygamberlerden miras kalan ve fakat bozguncu ve bid'atçi kimselerin hevasıyla, içinde hak ve batılın birbirine karıştığı, bulanık ilimden bazı bilgi kırıntıları elde etmekti. Yahut da bunlar, az bir kısmı meşru, çoğu ise uydurma bir ilimle uğraşıyorlardı. Ki bu ilim, sahibine ancak çok az bir fayda verebilirdi. Söz konusu kişiler fılozofık bir tavırla kendileri bazında faydalı olmaya çalışıyorlardı. Bu bağlamda gayretleri, birtakım tabiat, matematik ve ahlaki hususlarda kaybolup gidiyordu. Hem de susuzu kandıramayıp, hastaya şifa veremeyen ve ilahi ilimden bir şey sağlayamaz durumdaki basit bir cehdin akabinde. Çünkü elde edilebilse bile batıl kısmının oranı hak kısmının oranından kat kat fazla idi. O da şayet bu tarz ile elde edilip ulaşılabilirse... Nasıl ulaşılabilirdi ki; bu insanlar arasında birçok ihtilaf ve derin ayrılıklar vardı. Bunun yanında, delil ve gerekçeler asıl konudan çok uzak bir yerdeydi. 14[14]

İkinci delil Allah'ın (c.c.) şu sözüdür:

"Apaçık delil kendilerine gelinceye kadar ehl-i kitaptan ve müşriklerden inkarcılar küfürden ayrılacak değillerdir." 15[15]

İbni Teymiye diyor ki:

"Bunu anlatanlardan biri Ebul-Ferec İbni Cevzi'dir. O diyor ki: "Kitap ehlinden küfr edenler olmadı" Yahudi ve Hristiyanlar "Ve müşriklerden" onlar putlara tapanlardır

14[14] İktidav Sırat'ıI-Müstakim, 2. Sıratı Müstakim Tere, 1/ 9-10.
15[15] Beyyine: 98/l.

“Münfekkine” yani ayrılan, vazgeçenler... bunun manası şu demektir: Onlara beyyine gelinceye kadar küfiir ve şirklerinden vazgeçecek değildirler. Ayetin lafzı, gelecek (müstakbel), ancak manası, geçmişe (mazi) aittir. Beyyine (delil) ise elçidir. O da Muhammed'dir (s.a.v.). Ki onlara dalalet ve cehaletlerini beyan etmiştir... Beğavi'nin ifadesi de buna yakındır, diyor ki:

“Küfür ve şirklerine son vermezler.

“Onlara beyyine gelinceye kadar.” Bu ayetin lafzı müstakbel fakat manası maziye dönüktür. Yani onlara açık delil (beyyine) gelinceye, başka bir ifade ile Muhammed (s.a.v.) kendilerine Kur'an'la gelip dalalet ve cehaletlerini açıklayarak onları imana çağırıncaya ve dolayısıyla Allah (c.c.) da onları cehalet ve dalaletten kurtarıncaya kadar demektir.” 16[16]

Şevkani diyor ki: Vahidi şöyle demiştir:

“Allah (c.c.) kâfirlerin, Resulullah (s.a.v.) kendilerine Kur'an ile gelip, dalalet ve cehaletlerini açıklayarak onları imana çağırıncaya kadar küfür ve şirklerine son vermeyeceklerini haber vermektedir. Bu ise nimeti beyan edip böylece cehalet ve dalaletten selamete erdirmektir.”

Bu ayet, Muhammed'in (s.a.v.) gönderilmesinden ve Kur'an-ı delillerin indiricisinden önce, şirk ve küfür vasfının insanlar için geçerli olduğuna gayet açıklıkla delalet etmektedir. Nitekim selefin ibarelerinde cehalet ve şirk sıfatları hep bir arada işlenmektedir. Esasen Kur'an'm onları cehalet ve gafletle nitelemesi gerçekten sayılamayacak kadar çok yerde geçmektedir. Sözgelimi şu ayet onlardan sadece biridir:

“Çünkü ümmiler arasından kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Halbuki onlar önceden apaçık bir sapıklık (dalal) içindeydiler.” 17[17]

Taberi diyor ki:

“Şanı yüce Rabbimiz diyor ki:

16[16] Mecmu'ul-Feteva, 16/483-486.

17[17] Cuma: 62/2.

“O ümmiler, Allah onlara kendilerinden bir elçi göndermeden önce, doğru yola tabi olmaktan sapmış ve apaçık hidayete sarılmaktan çok uzak bir durumdaydılar. Yani ümit ve arzuları, hak ve doğru yoldan sapma ve dalalet olan kimseler için açıklıyor demektir”. 18[18]

İbni Kesir ise; Nebi'yi (s.a.v.) Allah.(c.c.) gönderdi bundan dolayı O'na hamd ve sena olsun. Çünkü elçilerin arası kesilmiş, doğru yolun izlen kaybolmuş ve onlara şiddetle ihtiyaç hasıl olmuştu. Dahası Allah (c.c.) yeryüzü halkının Meryem oğlu İsa'nın getirmiş olduğu değerlere müntesİp az bir kısmı dışında Arabi olsun, acemi olsun hepsine gazap etmişti, demiştir. 19[19]

Kimisi şöyle diyebilir:

“Şüphesiz Nebi'nin (s.a.v.) gönderilişinden önce onlar için şirk (müşrik olmak) hükmü zaten sabit idi. Çünkü onlar hakkında nebevi risaletin delilleri tamamen kaim (geçerli) idi. Onların içinde bulunduğu cehalet ve gaflet ise, o delillerin yok olması değil, aksine bunlardan yüz çevirmeleri sebebiyle olmuştu.”

Oysa az önce zikri geçen selefin ifadeleri bu zannı reddetmektedir. Çünkü onlar bu dönemi, Resullerin arasının kesilmiş olması ve doğru yolun izlerinin yok olması (fetret) ile nitelemişlerdir. Bununla beraber ben, Allah'ın kitabından, Resulullah'ın (s.a.v.) bisetinden önce insanlık için nebevi risalet delillerinin yok olduğuna delalet eden iki ayet vereceğim.

1.1.1- Peygamberin Gönderilmesinden önceki Risaletler Kesintiye Uğramıştı (Fetret Dönemi)

İlk ayet, Allah'ın (c.c.) şu sözüdür:

“Ey ehl-i kitabi Peygamberlerin arasının kesildiği bir sırada size elçimiz geldi. Gerçekleri size açıklıyor ki (kıyamette): Bize bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi, de-

18[18] Taberi Tere, 6/2522.
19[19] İbn Kesir Tere, 4/7879.

meyesiniz. İşte size müjdeleyici ve uyarıcı gelmiştir. Allah her şeye hakkıyla kadirdir." 20[20]

Kurtubi şöyle demiştir:

"Size açıklıyor" yani, onların delillerinin kesilişini. Ta ki yarın şöyle demesinler: Bize elçi gelmedi. "Elçilerin arasının kesilmiş olduğu bir dönemde" bu, fetret yani durmak demektir. Denilir ki: Şey fatır oldu yani sakin oldu (durdu). "Fetret üzere" bu İfadenin "İki nebi arasındaki kopukluk üzere", anlamına geldiği söylenmiştir. Bunu er-Rummani, Ebu Ali ve diğer bir grup ilim ehlinden nakletmiştir.

İbni Kesir de şöyle demiştir:

"Amaç şudur: Şüphesiz Allah Muhammed'i (s.a.v.) elçilerin arasının kesilmiş olduğu ve doğru yolun izlerinin kaybolduğu bir dönemde gönderdi. Üstelik bu dönemde dinler bozulmuş, putlara, ateş ve haça ibadet çoğalmıştı. Binaenaleyh, bu nimet olabilecek en iyi nimet idi. İhtiyaç ise zaten umumi idi. Şüphesiz fesad, tuğyan ve cehalet bütün beldelere yayılmıştı. Bunlar içinde nebilerin dininden kalma şeylere sarılan çok az bir kesim vardı. ".Sonra Allah yeryüzündeki halka baktı ve Beni İsrail'den geriye kalan kısmı hariç, Arabıyla acemiyle hepsine buğzetti... " Bunu tmam Ahmed, Müslim ve Nesei başka yollarla rivayet etmişlerdir." 21[21]

Esasen din, bütün yeryüzü halkı nezdinde karma karışık olmuştu. Ta ki Allah Muhammed'i (s.a.v.) gönderdi de halka.hidayeti gösterdi ve bununla onları karanlıklardan aydınlığa çıkarıp, dosdoğru yol ve şeriatı garraya terk etti. Bu yüzden Allah (c.c.) şöyle demektedir:

"Bize müjdeci ve uyarıcı gelmedi demeyesiniz diye." Yani ey dinlerini tebdil edip değiştirenler, bize hayrı müjdeleyecek serden de sakındıracak bir elçi gelmedi şeklinde bir iddiada bulunup demeyesiniz diye. Şüphesiz size müjdeci ve uyarıcı (Beşir ve Nezir) olan Muhammed (s.a.v.) gelmiştir. 22[22]

Taberi şöyle demiştir:

"Elçilerin arasının kesildiği bir dönemde" Yani: Elçilerin arasının inkıtaa uğradığı

20[20] Maide: 5/I9.

21[21] İbn-i Kesir Tere, 5/2186.
22[22] İbn-i Kesir Tere, 5/2187.

bir dönemde. Buradaki fetret, inkıta- kopmak demektir. Buna göre şöyle demiş oluyor: Size elçilerin arasının kesildiği (inkıta) bir dönemde hak ve hidayeti beyan edecek elçimiz geldi.

"Bize bir müjdeci ve uyarıcı gelmedi demeyesiniz diye" Bu şu demektir: Bize bir müjdeci ve uyarıcı gelmedi, demeyesiniz diye, elçilerin arasının kesildiği bir dönemde size beyanda bulunacak elçimiz geldi. Allah (c.c.) onlara şunu öğretiyor: Onların bu resulün (s.a.v.) gelişiyle özürleri kesilmiş ve onlara hüccet bildirilmiş olmaktadır.23[23]

Şevkani ise:

"Bize bir beşir ve nezir gelmedi demeyesiniz diye" Fetret döneminden sonra resulün beyan ile gelmiş olması sebebiyle. Yani sapıklığınızı örtbas etmek adına bu kerih sözü demenizi önlemek için. Özetle, mazeret beyan etmeyin şüphesiz size beşir ve nezir ki o da Muhammed'dir (s.a.v.) gelmiştir, demiştir. İkinci ayet, Allah'ın şu sözüdür:

"Bizzat kendi yaptıklarından dolayı başlarına bir musibet geldiğinde, Rabbimiz! Ne olurdu bize bir peygamber gönderseydin de, ayetlerine uysak ve mü'min'lerden olsaydık! diyecek olmasalardı (seni göndermezdik)" 24[24]

Taberi şöyle demektedir: Şanı yüce Rabbimiz diyor ki: Seni kendilerine gönderdiğim o kimseler şöyle demeyecek olsalardı. Yani Seni kendilerine göndermeden önce, Rablerini inkâr, günah işlemeleri ve pisliğe (measiye) dalmaları sebebiyle o kimselere sıkıntı verip azabımızı tattıracak olsaydık ve onlar da şöyle demeyecek olsalardı: Ey Rabbimiz gazabın bize hak olup azabın da inmeden önce bize bir elçi gönderseydin ya. Ki delillerine ve resulüne indirdiğin kitabının ayetlerine tabi olsaydık. Uluhiyetine inanıp, bize emredip yasakladığın hususlarda resulünü tasdik etseydik. İşte böyle demeyecek olsaydılar; Seni onlara göndermeden önce şirklerinden dolayı sonucu çabuklaştırırdık. Lakin biz Seni onlara küfürlerinden dolayı gelecek azabımızdan sakındıran bir elçi olarak gönderdik. Maksat insanların elçilerden sonra, Allah nezdinde hiçbir bahaneleri kalmasın. 25[25]

Şevkani ez-Zeccac'dan şunu nakletmektedir: Ayetin taktiri şu şekildedir: Öyle

23[23] Taberi Tere, 2/474.
24[24] Kasas: 28/47.
25[25] Taberi Tere., 4/1692.

demeyecek olsaydılar, onlara hiçbir peygamber göndermezdik. Yani; onlara elçi gönderişimizin gerekçesi, onların bu tür bahane ve eğriliklerini bertaraf etmektir. Bu, şu ayet gibidir:

"(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların, peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın." 26[26]

Ayet şu anlama geliyor:

"Şüphesiz biz şayet onlara azap edecek olsaydık şöyle söylerlerdi: Resullerin arası çok uzun sürdüğü halde Allah bize bir elçi göndermedi. Bunun kendileri için özür olacağını zannediyorlardı. Oysa resullerin haberlerinin kendilerine ulaşmasından sonra hiçbir özürleri kalmamaktadır. Fakat biz gene de hücceti (delilleri) muhkemleştirdik, bahanelerini giderip, ey Muhammed seni onlara göndermekle beyanatı tamamladık"

Kurtubi,

"Ve derler ki, ey Rabbimiz keşke" yani olmaz mıydı, "Bize bir elçi gönder şeydin" böyle demeyecek olsaydılar biz elçi göndermezdik. Denildi ki, onlara akibeti çabuklaştınrdık anlamındadır. Fakat Allah (c.c.) kâfirlerin bahanelerini gidermek için onlara elçiler gönderdi, demiştir.

Kuşeyri şöyle diyor:

"Sahih olan, Arapça bir edat olan Leyla'nın mahzufunun (zımnen) şu şekilde anlaşılmasıdır: Şayet böyle olmasaydı, yeni bir peygamberin gönderilmesine gerek kalmazdı. Yani aslında o kâfirler mazur değildirler. Çünkü geçmiş şeriatlar ve tevhit davetinin haberleri onlara ulaşmıştır. Ancak şu var, aralarındaki mesafe çok uzamıştır. Bu nedenle eğer, kendilerine eğriliklerinden dolayı azap edecek olursak onlardan birinin şöyle demesi mümkündür: Son elçinin geldiği günden bu yana uzun bir süre geçti. Ve haddi zatında bunun özür olduğunu zannederdi. Oysa onlara elçilerin haberlerinin ulaşmış olması hasebiyle hiçbir özürleri yoktur. Lakin biz bu zayıf bahanelerini de giderdik ve gerekli olabilecek açıklamaları yaptık. Dolayısıyla ey Muhammed (s.a.v.), biz seni onlara işte bu nedenle gönderdik. Esasen Allah (c.c.) beyan ve hücceti tamamlamadan (ikmal etmeden) ve elçi göndermeden hiç kimseyi sorumlu

26[26] Nisa: 4/165.

tutmayacağını hükme bağlamıştır.

İbni Kesir de şunu demiştir:

“Yani, Allah'tan onlara, küfürlerinden dolayı bir azap geldiğinde ve onlar da kendilerine bir elçi ve uyarıcı gelmediğini savunduklarında, onlara hüccet ikame edip (ortaya delil koyup) özürlerine son veresin diye seni onlara gönderdik.” 27[27]

Beğavi ise şöyle demektedir:

“Eğer onlara isabet ettiğinde” yani ukubet ve ceza olarak onlara isabet ettiğinde. “Elleriyle yaptıklarından dolayı” yani küfür ve masiyet türünden yaptıkları. “Ey Rabbimiz keşke..” olmaz mıydı “Bize bir elçi gönderseydin de ayetlerine tabi olup müminlerden olsaydık” diyecek olmasalardı. Buradaki Ievla (eğer-şayet) edatının cevabı mahzuftur. O da şöyledir: Onlara ukubeti aceleye getirirdik. Özetle eğer onlar kendilerine elçi gönderilmemiş olması bahanesini Öne sürmeseydiler, küfürlerinden dolayı cezayı çabuklaştınrdık. Bunun manasının şu şekilde olduğu da söylenmiştir: Biz seni onlara elçi olarak göndermezdik. Fakat gene de, insanların elçilerden sonra Allah nezdinde hiçbir bahaneleri kalmasın diye gönderdik.”

Bu iki nastan rahatlıkla şu anlaşılıyor: Şayet Mevla Sübhanehu, o insanlara, peygamberin gönderilişinden önce şirklerine ve işledikleri günahlara karşılık ceza vermekte acele edecek olsaydı onlar, Resullerden arı bir dönemde yaşadıklarını, kendilerine, hayır ile müjdeleyecek, serden sakındıracak bir elçinin gelmediğini öne sürebilirlerdi. Bu yüzden Allah (c.c.) onların azaba dair bu özürle ini kesmek için Muhammed'i (s.a.v.) gönderdi. Bununla beraber selef onların gayrı müslim, müşrik kâfirler olduğunda ittifak etmiştir. Ne var ki onlar ancak nebevi hüccetten (mesajın ulaşmasından) sonra azaba uğratılırlar. Ki sadece bu son hususta ulema arasında ihtilaf vardır.

Şimdi o insanlar Resullerden uzak (fetret) bir dönemde yaşıyorlardı. Bu arada koyu bir cehaletin de içindeydiler. Buna rağmen onlar gene de müşrik idiler.

Üçüncü delil, Nuh'un (a.s.) kavminin şirkidir ki, bu, yeryüzünde meydana gelen ilk

---

27[27] İbni Kesir Tere, 11/6221.

şirktir.

Yakinen bilindiği gibi Adem (a.s.), zürriyetini halis tevhit üzere terk etmişti. Sonra zamanla şirk onun zürriyeti arasında, ümmetin allamesi İbni Abbas'ın (r.a.) bahs ettiği şeytani yollarla yavaş yavaş yayıldı. Bu haliyle de müşrik oldular. Bunun üzerine Allah da (c.c.) Nuh'u gönderdi. Ki O, sahih şefaat hadisinin nassına göre yeryüzündeki ilk Resuldür.

Keza malum olduğu üzere Nuh (a.s.), kavmine, müslüman değil müşrikler olarak hitap etmekteydi.

Bu bağlamda sormak lazım; kendisinden önce, onlar için ortaya delil koyan (hüccet ikame eden) elçi hani nerededir? Ta ki onlara şirk sıfatı ve müşrik hükmü sabit olabilsin.

Allah (c.c.) diyor ki:

"İnsanlar (aslında) bir tek ümmet (millet) idi. Bu durumda iken Allah müjde verici ve uyarıcı olarak peygamberleri gönderdi. İnsanlar arasında anlaşmazlığa düştükleri hususlarda hüküm vermeleri için onlarla beraber hak yolu gösteren kitapları da indirdi." 28[28]

İbni Kesir, İbni Cerir'den şunu naklediyor: İbni Abbas (r.a.) dedi ki:

"Nuh ile Adem arasında on asır (nesil) vardı. Bunların hepsi de hak olan bir şeriat üzere idiler. Bunlar zamanla ihtilafa düştüler. Buna binaen Allah (c.c.) da müjdeleyici ve uyarıcı nebiler gönderdi."

İbni Kesir devamla; bu, Abdullah'ın kıraatında böyledir.... İnsanlar putlara ibadet edinceye kadar Adem'in milleti (dini) üzerindeydiler. Böyle olunca Allah onlara Nuh'u (a.s.) gönderdi. Ki o, Allah'ın yeryüzüne gönderdiği ilk elçiydi, demiştir. 29[29]

İbni Teymiye ise şöyle demiştir:

"İnsanlar Adem'den (a.s.) sonra ve fakat Nuh'tan (a.s.) önce tevhit ve ihlas üzerindeydiler. Tıpkı insanlığın atası olan babalan Adem (a.s.) gibi. Ta ki kendi kendilerine ihdas ettikleri bir bidat olan şirki icadedip putlara ibadet edinceye kadar.

28[28] Bakara: 2/213.
29[29] İbni Kesir Tere, 3/818.

Oysa bu yaptıklarına dair Allah, ne bir kitap ne de bir elçi göndermişti. Bu pisliği, şeytanın fasit kıyas ve sapık düşünce suretiyle süslediği şüphelerle yapmıştılar. Onlardan bir kavim şöyle iddia etmişti: Şüphesiz heykeller, semavi yıldızların tılsımı, feleklerin basamakları ve yüce ruhlardır. Bunlardan bir kavim de bu heykelleri, aralarındaki enbiya ve salihlerin şeklinde tasvir ve tasavvur ettiler. Diğer bir kavim de bu puttan, adi cinni ve şeytani ruhlara binaen edinmişti. Diğer bir kavim ise başka bir görüşte idi. Bunların çoğu reislerini taklit edip hidayet yolundan yüz çeviriyordu. Bu esnada Allah nebisi Nuh'u (a.s.) gönderdi. Onları şirk koşmadan sadece tek Allah'a ibadete çağırıyor ve onları ondan başkasına ibadet etmekten sakındırıyordu. Her ne kadar onlar, bunlara sırf kendilerini Allah'a yaklaştırması ve.Allah katında kendilerine şefaatçi olmaları için ibadet ettiklerini iddia ediyor dilerse de. [30][30]

Sahihi Buhari'de İbni Abbas'tan (r.a.) gelen hadiste şöyle deniliyor:

“Nuh kavminde var olan putlar, Arablar arasında da oluştu... Bu putlar, Nuh kavminden salih insanların isimleri idi. Bunlar vefat edip gidince şeytan onların kavmine onların meclislerinde oturdukları yerlere dikili işaretler koyup onların isimleriyle isimlendirmelerini empoze (vahy) etti. Onlar da bunu yaptılar. Fakat (koydukları bu işaretlere) ibadet edilmedi. Ta ki işin mahiyetini bilen bu kimseler ölüp bu bilgi de ortadan kalkınca bu defa ibadet edilmeye başlandı.” [31][31]

İbni Abbas'ın (r.a.) ifadesine bakın. Bu putlara işin başında tapılmadı. Onlara ibadet etmeye başlanmasındaki illet, ilmin yok olması ve cehaletin yayılmasıdır, demektedir.

Bu şundan dolayıdır: Müşrik ne zaman ve nerede olursa olsun yaşamakta olduğu dinin, kendisini derece olarak Allah'a yaklaştıracağını zannetmektedir. Kaldı ki kul, batıl olduğuna inandığı bir şeyle Allah'a nasti ve ne diye yaklaşsın ki?

Keza şu da bir kaidedir: Masiyetin aksine, şirkin kaynağı ve hareket noktası (itikad) inançtır. Oysa ötekinin kaynağı ve hareket noktası sırf şehvettir.

Nitekim zani, hırsız ve içkici, masiyetinin haram ve çirkinliğini bilmektedir. Fakat onu işlemeye, kötü şehvet itmektedir. Tabi ki, kurban, nezir, dua ve istiğasenin tam zıddınadir bu. Çünkü bunları işlemeye zorlayan etken şehvet değil, itikattır.

---

[30][30] Fetava, 28/603-604.
[31][31] Feth'ul-Bari, 8/535. Kütüb-i Sitte, 4/341. Buharı Tere, H. No: 440, Ayet 71/23, 11/4936:

Bu yüzden hiçbir kulu göremezsin ki şu veya bu şekildeki bir şirkin haram ve çirkinliğine inansın, sonra bunun, failini ebediyen cehennemde kalmaya sürüklediğini, cennete girmesini önlediğini ve amelini tümüyle heba ettiğini bilsin, ondan sonra da bunu Allah'a yaklaşmak kastıyla işlesin. İşte bu, mümkün değildir.

1.1.2- Şirk Ve Cehalet Sıfatlarının Birbirinden Ayrılmazlığı

Bu nedenle, bil ki: Şirk, cehaletin eşidir. Tevhit ise ilmin ayrılmaz dostudur. Allah (c.c.) diyor ki:

"İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler." 32[32]

İbni Kesir bu ayetin tefsirinde: İşte zaten insanların çoğu bu yüzden müşriktir, demiştir. 33[33]

Bu mana -ki o da insanların çoğunun cehaletidir, bilmiyor oluşudur- birçok ayette söz konusudur. Şu ayetlerde *geçtiği gibi:*

"De ki: (Öyleyse) övgü de yalnız Allah'a mahsustur, ama onların çoğu bilmezler." 34[34]

"Onları sadece gerçek bir sebeple yarattık. Fakat onların çoğu bilmiyorlar" 35[35]

"Oranın bakıcı ve koruyucuları takva sahiplerinden başkaları değildir. Fakat onların çoğu bilmiyorlar." 36[36]

Esasen bu, insanların çoğunun cehalet ve ilimsizlikle nitelenmeleri durumu, birçok ayette mevcuttur. Nitekim bunun gibi Kur'an'da birçok ayette insanların çoğu müşrikler ve doğru yoldan sapmışlar (dalalette) olarak nitelenmektedir. Şu ayetlerde olduğu gibi:

"Onların çoğu, ancak ortak koşarak Allah'a iman ederler." 37[37]

32[32] Yusuf: 12/40.
33[33] İbni Kesir Tere, 8/4071.
34[34] Lokman: 31/25.
35[35] Duhan: 44/39.
36[36] Enfal: 8/34.
37[37] Yusuf: 12/106.

“Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar (yudılluneke).” 38[38]

Kur'an'ın sabit ve apaçık beyan edici ayetlerinin şunu gösterdiği malumdur: Şüphesiz insanların çoğu şirk ile cehaleti bir arada cem etmektedirler. Allah (c.c.) şöyle derken:

“Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz.” 39[39] biz bunu sadece alim ile muannit kişiye hasrediyoruz. Ne var ki bu, çok nadir durumlarda böyledir. Oysa bilindiği gibi, ayetler, çok az söz konusu olan nadir durumlar için değil, aksine yaygın olan bir hususa dair inmiştir.

İmam Ebu Batin -Şeyhül'İslâm İbni TeymiyeMen şüphesiz kim şirk işlerse kesinlikle müşriktir. Tevbeye çağırılır. Tevbe etti ise iyi, yoksa katledilir, ifadelerini naklettikten sonra- şöyle demektedir:

“Şüphesiz İmam İbni Teymiye birçok yerde kesin olarak şirkin herhangi bir çeşidini işleyen tekfir edilir diye belirtmiştir. Ayrıca buna dair müslümanların icmanı naktettiği halde bundan cahil vesaireyi de ayırd etmemiştir. Allah (c.c.) şöyle demiştir:

“Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz.” 40[40]

Ayrıca Mesih'in ifadesiyle de şöyle demektedir:

“Kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram kılar; artık onun yeri ateştir.” 41[41]

Şimdi kim bu sakındirmayı yalnızca inatçı (muannid) insanlara has kılar ve bundan cahil ile tevİlci ve mukallit kişileri hariç tutarsa, şüphesiz Allah'a ve Resulüne muhalefet etmiş olacağı gibi müminlerin yolundan da ayrılmış olur. Kaldı ki fukaha kitaplarında, “Mürtedin hükmü” bölümünü şu cümleyle başlatıyorlar:

“Kim Allah'a şirk koşarsa ve bunu hiçbir surette sadece muannid ile sınırlamıyorlar.

38[38] Enam: 6/116.
39[39] Nisa: 4/48.

40[40] Nisa: 4/116.
41[41] Maide: 5/72.

Aslında bu çok açık bir husustur. Allah'a hamd olsun" 42[42]

Nitekim İbni Abbas'ın (r.a.) da, Nuh (a.s.) zamanında şirkin başlamasını tahlil ederken bunun, ilmin yok olmasıyla başladığını belirttiği, anlayışının böyle olduğu malumdur. O şöyle diyor: Putlara tapılmadı, ta ki bu bilgiye sahip insanlar ölünce, bu bilgi kayboldu ve artık onlara ibadet edildi. Oysa bu kavim işin başında tevhit üzere olup muvahhitlerin neslinden geliyordular. Akabinde bunlarda cehalet ve tevil türü etkenlerle yavaş yavaş Allah'ın hakkında hiçbir delil indirmediği, kendi yanlarından bir bid'at olarak, kendilerini Allah'a daha fazla yaklaştıracağı iftira ve dalaveresiyle şirk başladı. Böylelikle de müşrik oldular. İşte böyle bir ortamda Allah (c.c.), muhalefet edene dünya ve ahirette azabı gerektiren delili serdetmesi için, Nuh'u (a.s.) beşir ve nezir olarak gönderdi. Allah (c.c.) Hud suresinde diyor ki:

"Andolsun biz Nuh'u kavmine (peygamber olarak) gönderdik. Onlara, Ben (dedi), sizin için apaçık bir uyarı cıyım. Allah'tan başkasına tapmayınız! Çünkü ben size (gelecek) acıklı bir günün azabından korkuyorum" 43[43]

İbni Kesir şöyle demiştir:

"Allah (c.c.) Nuh'dan (a.s.) haber veriyor ki o, Allah'ın yeryüzünün putperest müşriklerine gönderdiği ilk resuldür. O, kavmine şöyle demişti:

"Bew sizin için apaçık bir uyarıcıyım" yani, siz Allah'tan başkasına ibadet edecek olursanız, sizi O'nun azabından açık bir şekilde sakındıran bir elçiyim.

Allah'ın *"Ben sizin adınıza elim bir günün azabından korkuyorum"* sözü de şu anlama gelir; siz üzerinde bulunduğunuz bu durumda kalırsanız Allah sizi kıyamet günü elim, acı ve sıkıntılı bir azabla azablandırır. 44[44]

Nuh (a.s.) kavmi için söylenen her şey, iki resul arasındaki her ümmet için de geçerlidir. Çünkü her elçi genel manada İslâm ile, cahil ve müşrik olan kavmine gönderilir. Onların ise ekserisi ona karşı çıkar (küfreder), Allah'ın hidayete muvaffık kıldığı bir

---

42[42] El-întisar li Hizb'il-Muvahhidİn. Ebu Batin, eş-Şeyh Abdullah bin Abdurrahman, el-lntisar li Hizb'il-Muvahhidin ve'r-Red ala'I-Miicadil an'il-Müşrikin, Akidet'ul-Muvahhidin ve'r-Red ala'd-Dutial ve'i-Mübtedün. Derleyen: Abdullah bin Sa'di El-Oamidi el-Abdeli, Birinci Baskı, Mektebet'ii-Tarafeyn, Taif 1991, kitabının içinde).

43[43] Hud: 11/25-26.

44[44] İbni Kesir Tere, 8/3919.

kısmı da iman eder. Sonra da Allah (c.c.), onlar ile kavimlerinin arasını ayırır ve risale-ti inkâr edenlerin helakinden sonra muvahhitleri baki kılar. Artık bunlar Allah'ın dilediği bir zamana kadar tevhit üzere devam ederler. Ta kî onlardaki ilim yok olunca, böylece yavaş yavaş şirk başlar. Tabi ki bunu, yanlarında Allah'tan (c.c.) bir delil olmadan, Rablerine yaptıkları iftira ve cehaletlerinden dolayı yaparlar. İşte böyle bir durumda Allah onlara bir elçi gönderir ki, kendilerini karanlıklardan aydınlığa, şirkten tevhide ve cehaletten ilme kavuştursun. Ve ayrıca nebevi hüccetten sonra küfür ve şirklerinde devam edecek olurlarsa dareynde (dünya-ahiret) azap ile sakındırsın. Bu şu ayette de ifade edilir:

"(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların, peygamberlerden sonra Allah'a karsı bir bahaneleri olmasın?" 45[45]

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki: Şüphesiz müşrik ismi, mesajın ulaşmasından önce sabittir. Lakin azap ise iki dünyada da ancak mesajdan sonra olur.

İbni Teymiye, Muhammed b. Nasır el-Mervezi'den naklen diyor ki: Allah'a dair ilim, iman; O'nun hakkındaki cehalet ise küfür demektir. Bunun gibi farzlara dair bilgi, iman; bunlar hakkında farz kılınışlarından önceki cehalet ise küfür demek değildir. Çünkü Resulullah'ın (s.a.v.) ashabı, Allah, elçisini onlara ilk gönderdiği sırada Allah'a imanlarını ikrar ettiler ve lakin bunun akabinde kendilerine farz kılınan hususları bilemediler. Buna rağmen gelecek olan farzlara dair bu cehaletleri, küfür olmadı. Akabinde Allah (c.c.) onlara farzları indirdi. İşte bu farzları ikrar etmeleri ve onları yerine getirmeleri iman oldu. Mamafih onu inkâr eden ise Allah'ın haberini yalanladığı için, kâfir oldu. Şayet Allah'tan bir haber gelmemiş olsaydı sırf buna dair cehaleti sebebiyle hiç kimse kâfir olmazdı. Bu bağlamda haberin gelişinden sonra müslümanlardan bunu duymayan olursa bu cehaleti sebebiyle gene kâfir olmamaktadır. Ne var ki Allah'a dair bilgisizlik (cehalet) her halükarda küfürdür. Bu, ister haberin gelişinden önce olsun ister sonra. 46[46]

Bedai'us-Senai yazarının ifadesine göre Ebu Yusuf, İmam Ebu Hanife'den (r.a.) şu ibareyi nakletmiştir: Ebu Hanife (r.a.) şöyle diyordu:

"Hiçbir kulun, yaratıcısını tanıma noktasında cehaletinden dolayı mazereti olamaz.

45[45] Nisa: 4/165.

46[46] Feteva, 7/325. Küliyat, 7/264;

Bütün yaratıkların Rabbini tanıyıp tevhit etmesi gerekir. Çünkü bunlar, yer ve göğün yaratılışını, kendi yaratılışlarını ve Allah'ın (c.c.) yarattığı sair şeyleri görmektedirler. Farzlara gelince bunları bilmeyen ve İlgili haber kendisine ulaşmamış kişi hakkında, delil, lafız olarak hükmen sabit olmamış demektir.” 47[47]

İbni Teymiye şöyle demiştir:

“Hud'dan (a.s.) bahsederken onun kavmine şöyle dediğini haber veriyor:

“Siz sadece iftira edenler (müfteri) siniz” 48[48]

Muhalefet ettikleri şeyin hükmü ile onlara hükmetmeden önce onları müfteriler diye niteledi. Çünkü onlar Allah'ın yanında başka ilahlar edinmişlerdi. Şüphesiz müşrik sıfatı, risaletten (mesajdan) önce de sabittir. Çünkü böylesi biri, risaîetten önce de Rabbine şirk koşuyor, O'na ortaklar tutuyor ve O'nun yanında başka ilah ve nidler. 49[49] ediniyor. Bu da gösteriyor ki bu sıfatlar, risaletten önce sabit vaziyettedir. Tıpkı cahil ve cahiliyet isimlen gibi. Nitekim Resulün gelişinden önceki döneme cahiliye ve mensubuna cahil deniliyor. Azap ise böyle değildir. Çünkü yüz çevirmek ancak itaatten kaçınmak suretiyledir. Tıpkı şu ayette geçtiği gibi:

“Aksine, yalan saymış ve yüz çevirmişti”. 50[50] İşte böylesi bir durum, yalnızca mesajın gelmeşinden sonra mümkündür.” 51[51]

Dördüncü delil Allah'ın (c.c.) şu ayetidir:

“Durum şu ki; İçinde yaşayanlar gafil oldukları halde senin rabbin bir zulüm ve haksızlık ile ülkeleri helak eden değildir (helake sebep kendileridir).” 52[52]

Kurtubi'den:

“Biz onlara bunu yaptık. Çünkü ben hiçbir memleketi zulümleri sebebiyle helak eden olmadım. Yani şirkleri sebebiyle onlara elçi göndermeden önce. Ki onlar da, bize ne

---

47[47] Bedai'us-Senai, 7/132.
48[48] Hud: 11/50.
49[49] Allah'tan daha çok sevildikleri için. ölçü haline getirilmiş şeyleri ifade e-der. Bir şeyin nid olması için onun özel bir varlık olması şart değildir. Bkz. Vatandaş 1, Tevhid ve değişim. 116-117; Özütoprak, A. Y, Dini Doğru Anlamak, 57.
50[50] Kıyame: 75/32.
51[51] Feteva, 20/37.
52[52] Enam: 6/131.

bir beşir ve ne de bir nezir geldi demesinler. Şu anlama geldiği de söylenmiştir: Hiçbir memleketi onlardan şirk koşanın şirki sebebiyle helak etmedim. Bu şu ayete benzer:

"Hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez" 53[53] Şayet Allah, onları peygamber göndermeden önce heiak edecek olsaydı O'nun bunu yapması lazımdı.

Beğavi'den: Yani sana bu anlattıklarımız, resuller ve onları yalanlayanların azabı ile ilgili bir durumdur. Çünkü Rabbin, memleketleri zulümle helak edici olmadı. Yani onları zulümle helak eden olmadı. Bu da, şirk koşanın şirki nedeniyle demektir, "Ve halkı gafil olduğu halde" yani uyanmadık halde. Özetle onlara kendilerini uyaracak elçi göndermeden önce.

Şevkani'den: "Zulüm ile" Yani onlardan zulüm işleyen kişilerin zulmü sebebiyle memleketleri helak etmedim. Hem de halkı gafil olduğu ve Allah onlara bir elçi göndermediği halde. Bu şu anlama gelir: Şüphesiz Allah (c.c.), kullarına elçiler göndermiştir. Çünkü O, hak kitapların indirilişinden, Resullerin gönderilişinden önce, inzar ve sakındırmadan habersiz oldukları bir halde bu memleketlerin kendisine isyan eden halkım küfürleri ile helak

etmez."

Selefin bu ifadelerinden de anlaşıldığı gibi bu ayet, bisetten önce insanlar gaflette oldukları halde, onlar için şirk vasfının sabit olduğunu gösteriyor. Ne var ki, azap ancak risaletten sonra olmaktadır.

Konunun burasında -Allah'ın meşieti ve yardımıyla- Allah'ın kitabından bu meselede taşı gediğine koyacak özellikte bir ayet vereceğim. Bu ayetten söz konusu hükmün illeti rahatlıkla anlaşılır. Bu hüküm, hüccet ikame edilmeden ve mesaj ulaşmadan sırf şirke bulaşmış olmaktan dolayı müşrik vasfının sabit olmasıdır. Esasen bu hüküm umumen bütün milletler ve yaratıklar arasında geneldir. Bu ayet misak ayetidir. Yalnız biz ondan bahsetmeden önce şuna dikkat çekeceğiz; ulema bu ayetin şirk hususunda müstakil bir delil olduğunda ittifak etmiştir. Bunun yanında sadece bu ayetin tek başına azap konusunda da müstakil bir delil olup olmadığında ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda iki görüş vardır.

53[53] Enam: 6/164.

Bu şahid tutma, gerçekten konuşma diliyle mi alınmış yoksa hal diliyle (mecazen) mi alınmıştır, bunda ihtilaf etmişlerdir. Bu konuda da iki görüş vardır.

İşte üzerinde ittifak ettikleri bu, ihtilaf ettikleri ise bunlar. Bunu belirtmemizdeki amaç şudur: Kafalar karışmasın ve hükümler muhkem bir şekilde yerine otursun.

1. 2- Mesajın Ulaşmasından (Hüccetin İkame Edilmesinden) önce Şirk Vasfının Sabit Olmasının Nedenleri

1. 2. 1- Misak Başlı Başına Bir Delidir

"Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini aldı ve onları kendilerine şahid tuttu ve dedi ki; Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da) evet (rabbimiz olduğuna) şahit olduk dediler." , "Yahut (ne yapalım) daha önce babalarımız Allah'a ortak koştu, biz de onlardan sonra gelen bir nesildik (onun için biz de onların izinden gittik. Ahdi) iptal edenlerin yüzünden bizi helak edecek misin?", "İşte böylece (kâfirlikten) dönmeleri için ayetleri açıklıyoruz." 54[54]

Şevkani'nin izahı şöyledir: Bunu yaptık ki mazeret olarak gafleti öne sürmeyesiniz, yahut şirki kendiniz yerine atalarınıza nisbet edip bunlardan biri yahut ikisiyle kendinizi mazur görmeye çalışmayasınız. Eskiden bu iki bahaneyi de mazeret olarak ileriye sürüyorlardı. Biz onlardan sonra gelme bir nesildik bu nedenle hakka ulaşamıyor, doğruyu bilemiyorduk. "Bizi batıl işler yapanların yaptıkları sebebiyle helak mi edeceksin?" Atalarımızdan dolayı; yani, bunda bizim cehaletimiz, araştırma yapmaktan acziyetimiz ve o geçmişlerimizin bıraktıklanyla yetinmemiz sebebiyle bir günahımız da yoktur. Allah Sübhanehu bu hikmet ile -ki insanları bu sebepten dolayı Adem'in sulbünden çıkartmış ve kendi kendilerine şahit tutmuştur.- şunu beyan ediyor: Bunu onlara şundan dolayı yaptık: Kıyamet günü bu sözleri söylemesinler, bu batıl delillere

54[54] Araf: 7/172, 174.

sarılmayıp, böylesi geçersiz bir özre bağlanıp mazeret beyan etmesinler.

Kurtubi, Tartuşi'den şu nakilde bulunuyor:

“Şüphesiz insanlar bu anlaşmadan sorumludur. Her ne kadar bu hayatta onu hattrlayamıyorlarsa da... İbni Abbas (r.a.) ve Übey b. Ka'b şöyle demişlerdir:

“O'nun (c.c.) şehidna (şahid olduk)” sözü beni ademe ait bir sözdür. Şu manaya gelir: Biz şüphesiz senin bizim rabbimiz ve ilahımız olduğuna şahid olduk.

“Bizi mubtiHerin yaptıklarından dolayı helak eder misini” Bu ise şu anlamdadır: Sen böyle yapmazsın. Esasen tevhit konusunda mukallidin hiçbir mazereti yoktur.

Taberi bu ayeti şu şekilde yorumluyor: da daha önce atalarımız şirk koştu demeyesiniz diye.

“Şanı yüce Rabbimiz diyor ki: *“Şahid tuttuk”* üzerinize ey Allah'ın rableri olduğunu ikrar edenler. Maksat siz kıyamet günü şüphesiz biz bundan gafildik demeyesiniz diye. Şüphesiz biz bunu bilmiyorduk. Biz bundan yana bir gaflet içinde idik. Ya da şüphesiz atalarımız şirk koştu biz ise onlardan sonra gelme bir nesiliz, demeyesiniz diye... Hakkı bilmeyişimizden kaynaklanan cehaletimizle onların yollarına uyduk.!” 55[55]

İbni Kesir şöyle diyor:

“Allah (c.c.) beni ademin zürriye-tini, Allah'ın rableri ve malikleri olduğuna ve ondan başka ilahın olmadığına dair kendi nefislerine şahitler olsun diye sülblerinden çıkardığını haber veriyor: Nitekim Allah (c.c.) onları bu fıtratta yaratmış ve bu yapıyla donatmıştır. Ayrıca selef ve haleften (geçmiş ve sonrakilerden) bazıları şöyle demiştir: Şüphesiz bu şahid tutmaktan murat, onları tevhit fıtratında, tevhide yatkın yarattığını belirtmektir. Daha sonra da bu görüşün doğruluğuna deliller getirmeye başlıyor. Bu alimler şöyle demiştir: Bu şahid tutmaktan maksadın, onların tevhide yatkın yaratılmaları olduğuna dair delillerden biri de; Allah'ın bu şahid tutmayı, şirk hususunda onlar hakkında bağlayıcı bir delil (hüccet) kılmış olmasıdır. Şayet bu olay -misak ahdinin alınması için Adem (a.s.)'in sulbünden çıkarılmaları bazılarının dediği gibi gerçekten vukua gelseydi, herkesin bunu bizatihi hatırlaması gerekirdi ki aleyhlerinde bir delil

55[55] Taberi Tere, 2/713.

olabilsindi. Şayet denilse ki: Resulullah'ın onu haber vermiş olması onun meydana gelmiş olmasına inanmak için kafidir. Bunun cevabı şudur: Şüphesiz tekzip eden müşrikler resullerin getirdiği her şeyi yalanlıyorlar, bunu da diğerlerini de. Bu misak ise onlar hakkında müstakil bir hüccet kılındığına göre üzerinde yaratıldıkları fıtrat, tevhidi ikrar etmeye yatkın bir fıtrattır demektir. Bu nedenle diyor ki: "Dememeniz için" yani kıyamet günü şunu demeyesiniz diye "Şüphesiz biz bundan" yani tevhitten gafil idik. "Ya da şüphesiz atalarımız şirk koştu demeyesiniz." 56[56]

Beğavi'nin yorumu şöyledir: Denilse ki, kişinin hatırlamadığı misak, kendisi hakkında (aleyhinde) nasıl bağlayıcı bir delil olabilir ki? Buna şöyle cevap verilmiştir: Şüphesiz Allah kendi birliğine ve elçilerinin haber verdikleri hususlardaki doğruluklarına dair deliller serdetmiştir. Artık buna rağmen kim inkâr ederse, o, ahdi nakzetmiş bir muannittir ve ona hüccet kaim olmuş sayılır demektir. Kaldı ki onların unutması ve hatırlamaması, hele, mucizeler sahibi olan doğru haber vericinin haber vermesinden sonra, bu delile dayanmayı sakıt kılmaz (delilliğini ortadan kaldırmaz). Ayette şöyle deniyor:

"Şüphesiz bundan önce atalarımız şirk koşmuştu, biz ise onlardan sonra gelen bir kavimiz." Bu, şu demeye gelir: "Ey müşrikler, şüphesiz ki sizden misak şöyle derneyesiniz diye alındı: Muhakkak ki bundan önce atalarımız şirk koşup ahdi nakzettiler, biz de zaten onlardan sonra gelme bir nesiliz Yani, biz onların tabileriyiz, dolayısıyla onlara uyduk. Tutup bunu kendinize özür (kalkan) yapıp sonra da şöyle demeyesiniz:

"Batıl iş yapanların yaptıklarından dolayı bizi ?lak eder misin?" Yoksa bize, batıl işler yapan atalarımı cehaletleri sebebiyle azap mı edeceksin? İşte onların, Arah'm tevhide dair misak aldığını bildirmesinden sonra böyiesi laflar savurarak kendilerini savunması mümkün değildir. "İşte ayetleri böyle açıklarız" Yani kullar iyice düşünsünler diye ayetleri böylece beyan ediyoruz. "Belki dönerler" küfürden tevhide dönerler.

İbni Kayyım ise şöyle diyor:

"Ve onları kendilerine şahid tutarak; Ben sizin rabbiniz değil miyim (dedi)" Bu onların, O'nun rububiyetini ikrar etmelerini gerektirir. Öyle bir ikrar ki bununla

56[56] İbni Kesir Tere, 7/3131-3138.

aleyhlerinde hüccet kaim olsun. Şüphesiz bu o ikrardır ki onunla, resullerinin diliyle aleyhlerinde delil getirilmiştir. Şu ayetlerdeki gibi:

"Peygamberleri dedi ki: Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var?" 57[57]

"And olsun ki: Gökleri ve yeri kim yarattı? diye sorsan mutlaka Allah derler." 58[58]

(Resulüm) de ki:

"Eğer biliyorsanız (söyleyin bakalım) bu dünya ve onda bulunanlar kime aittir? "Allah'a aittir, diyecekler" 59[59] Kur'an'da buna benzer ayetler çoktur. Bu ayetlerde, onların rableri ve yaratıcılarını ikrar etme anlamında üzerinde yaratıldıkları fıtrat ile kendileri aleyhinde delil getirilmekte, ayrıca bu ikrar vesilesiyle onlar, hiçbir şey şirk koşmaksızın yalnızca ona ibadet etmeye davet edilmektedirler. Esasen bu, Kur'an'ın kendine mahsus bir metodudur. Bunlardan biri de Araf suresinde geçen Allah'ın (c.c.) şu sözüdür:

"Rabbin alırken" Bu sebepten dolayı olacak ki sonunda "Kıyamet günü biz bundan gafildik demeyesiniz" denmekte ve bununla, onların ikrar etmiş oldukları rububiyeti çerçevesinde şirkleri ve ondan başkasına ibadet etmeleri noktasında aleyhlerine İstidlal yapılmaktadır (sonuç çıkarılmaktadır). Böylece artık ne haktan yana gafil olmakla ne de batılda taklit etmiş olmakla mazeret beyan etmemeleri istenmektedir. Çünkü dalaletin zaten başlıca iki sebebi vardır:

a- Ya haktan yana gafil olmak.

b- Yahut da dalalet ehlini taklit etmek. 60[60]

Allah (c.c.) diyor ki, babalarının sulbünden alındıkları ve daha sonra, kendi aleyhlerinde şahitler olarak Allah'ın rableri olduğu şeklinde yaratıcıyı ikrar etme fıtratında doğarkenki yaratılışlarını düşün. İşte bu ikrar, kıyamet günü aleyhlerinde bir delil (hüccet)dir. 61[61]

57[57] İbrahim: 14/10.
58[58] Lokman: 31/25.
59[59] Mütninun: 23/84-85
60[60] Ahkam'u Ehl'iz-Zimme, 2/527.
61[61] Ahkam'u Ehl'iz-Zİmme, 2/562.

“Dememeniz” yani demenizi önlemek ya da dememeniz için “Şüphesiz bundan haberimiz yoktu (gafildik)” yani Allah'ın rablığını ve O'na ibadet edeceğimize dair bu ikrardan. da daha önce atalarımız şirk koşmuştu biz ise onlardan sonraki bir nesiliz demeyesiniz diye Allah Sübhanehu burada mazeretlerini yok eden iki delil serdetmektedir.

1- Şüphesiz biz bundan gafildik dememeleri için; burada bu ilmin fıtri ve zaruri olduğunu ve her insanın onu tanıması gerektiğini beyan ediyor. Bu da başıboşluğun geçersizliğine ait Allah'ın bir hüccetini, dahası yaratıcının isbatına yönelik ifadelerin zaten fıtri ve zaruri bir bilgi olduğunu kapsıyor. Bu ise başıboşluğun geçersiz olduğuna

dair bir hüccettir.

2- Daha önce atalarımız şirk koşmuştu biz ise onlardan sonra gelme bir zürriyetiz. Yoksa şimdi bizi o batıla dalanların yaptıklarıyla helak mi edeceksin? Ki onlar da müşrik olan babalarımızda. Yani yoksa bizim dışımızdakilerin suçuyla mı bizi cezalandıracaksın? Şimdi şüphesiz ki şayet onların, Allah'ın rableri olduğunu bilmemeleri takdir edilmiş ve kendileri de onlardan sonra gelme bir nesil olarak atalarını müşrik olarak görmüşlerse, -ki esasında kişinin sanat, imar, giyim ve yiyeceğe kadar babasının peşinden gidip ona uyması da normal tabiatın bir gereğidir. Çünkü onu yetiştiren odur. Bu sebepten dolayı ebeveyni onu ya Yahudi ya Hristiyan yahut Mecusi yapmış idiyse ve bu da gene adet ve tabiatın doğal gereği olup fitrat ve akıllarında da bunu nakzedecek bir şey yoksa- tabi ki şöyle diyeceklerdir: Biz mazuruz. Şirk koşanlar atalarımızdir. Biz ise onların sonradan gelme nesilleriyiz. Kaldı ki yanımızda onların hatalarını beyan edecek bir şey de yoktu. Oysa fıtratlarında Allah'ın, evet sadece O'nun kendilerinin rabbi olduğuna dair şehadet ettikleri bu bilgi mevcut olduğuna göre şu halde kendilerine şirkin geçersizliğini beyan edecek bir şey ki bu da kendi aleyhlerinde şehadet ettikleri tevhittir- var imiş demektir. Böyle iken gene de doğal olarak atalara tabi olma adetine sarılacak (bunlan ihticac edecek) olurlarsa işte bu iddia ve çirkin adete karşı geçmiş olan fiili ve tabii fıtrat, aleyhlerinde kesin bir hüccet olur. Kaldı ki İslâm demeye gelen bu fıtrat sarılmaya çalıştıkları o terbiye (adetler)den çok daha öncedir. Bu da şu demektir: Kendisiyle tevhidin anlaşıldığı aklın bizatihi kendisi şirkin batıllığına apaçık bir delildir. Hem de herhangi bir resule İhtiyaç duymadan. Bu nedenle aleyhlerine delil olarak Resul yerine söz konusu misak esas alınmıştır. Bu dahi Allah'ın (c.c.) şu

sözüyle çelişmez.

“Biz resul göndermedikçe kimseye azap edici değiliz” 62[62]

Resul, tevhide davet eder lakin fıtrat, akli bir delildir. Nitekim yaratıcının varlığı (isbatı) da bununla bilinir. Çünkü şayet nebevi risalet onlar hakkında bir hüccet olamamışsa bile bu şehadet (misak), Allah'ın rableri olduğuna yatkın olan nefisleri üzerinde yeterli bir delilidir. Bununla beraber buna dair bilgileri de bütün beni adem için gerekli bir durumdur. Zaten Allah'ın resullerini tasdik noktasında da hücceti, bununla sabit olmaktadır. Binaenaleyh, kıyamet günü hiç kimse şöyle diyemez: Bu durumdan haberdar değildim (gafil). Bu yüzden bu günah bana değil müşrik olan babama aittir. Çünkü o, Allah'ın rabbi olduğunu keza hiçbir ortağının bulunmadığını biliyordu. Böyle iken bu kişi, gene de başıboşluk (t'atil) ve şirkinden dolayı mazur sayılmamaktadır. Aksine müstahak olduğu azap kendi için geçerli olmaktadır. Bütün bunların yanında şüphesiz Allah (c.c.), rahmet ve ihsanının kemalinden dolayı hiç kimseye kendisine elçi göndermedikçe azap etmemektedir. Her ne kadar kınama ve cezayı gerektiren bir işin faili olsa bile. Esasen Allah'ın kulları üzerinde iki ayrı hücceti vardır. Şüphesiz Allah onlar hakkında bunları muhkem kılmıştır. Ve bu hüccetleri ortaya koymadan (ikame etmeden) bu kullara azap da etmez. Birincisi Allah'ın kendisini, rabbi, meliki ve yaratıcısı olduğunu, O'nun kendisi üzerinde hakkının bulunduğunu ikrar etmeyi içeren yapı ve yatkınlıkta yaratmış olması. İkincisi, ona elçiler göndermesidir. Bu elçiler bunu (misakı) açıklamakta, takrir edip tamamlamaktadırlar. Böylece bu kişi üzerinde hem fıtrat ve hem de şeriat şehadetleri kaim olmaktadır. Bu durumda o da kabul etmeyince şu ayette geçtiği gibi kâfir olduğunu bizzat ikrar etmiş olmaktadır.

“Ke kendilerinin kâfir olduklarına yine kendileri şahitlik ettiler” 63[63]

Demektir ki müstahak olduğu hüküm, hakkında, ancak ikrar ve iki şahid (delil)den sonra tenfız edilmektedir. Bu ise sırf adalettir. 64[64]

62[62] İsra: 17/15.

63[63] Enam: 6/130.

64[64] Ahkam'u Ehl'iz-Zimme, 2/527-571.

1.2.1.1- Kullar Sadece Allah'a Teslim Olacak Fıtratta Yaratılmıştır

İbni Teymiye şöyle demiştir:

“Allah'a hamd olsun. Resulullah'ın (s.a.v.) şu sözüne gelince;

“Her çocuk fıtrat üzere doğar. Onun ebeveyni onu Yahudi, Nasrani veya Mecusi yapar.” Doğru olan bu fıtratın Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrat olmasıdır. Bu da İslâm fıtratıdır. Yani insanların şöyle dediği günde üzerinde yarattığı fıtrat:

“Ben sîzin rahbiniz değil miyim. Onlar da evet dediler.” 65[65]

Bu, batıl itikatlardan kurtulup sahih akideyi kabul etmek demektir. Çünkü şüphesiz İslâm'ın özü başkasına değil, sadece Allah'a teslim olmaktır. Aslında bu da La ilahe illallah'm manasıdır. Resulullah (s.a.v.) bunu şöyle ömeklendirmiştir. Diyor ki:

“Tıpkı hayvanın sağlam bir yavru doğurması gibi. Onda bir noksanlık fark ediyor musunuz.” Yani kalbin noksanlıklardan selim olması, bedenin selameti gibîdir. Noksanlık ise çirkin bir durumdur. Sahihi Müslim'de ise İyaz bin Himar'dan gelen hadiste Resulullah (s.a.v.), Rabbinden rivayet ettiği hadiste şöyle diyor: Ben kullarımı hanifler olarak yarattım. Fakat şeytanlar onlara dolandı ve onlara helal kıldığım şeyleri haram kıldı. Onlara, benim hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri bana ortak koşmayı emretti.” Bu nedenle İmam Ahmed (r.a.) kendisinden gelen meşhur görüşe göre şöyle düşünmüştür: Çocuğun kâfir ebeveyninden biri öldüğünde artık onun müslümanhğıyla hükmedilir. Çünkü onun fıtratının aslını değiştirecek sebepler ortadan kalkmış olur. Yine o ve Ibni Mübarek'ten yapflan rivayete göre şöyle denilmiştir:

“Çocuk mutsuzluk ve mutluluk olarak üzerinde yaratıldığı fıtrat ile doğar,” Bu söz birincisini nefyetmez. Şüphesiz çocuk selim olarak doğar. Allah ise onun küfredeceğini bilmektedir. Dolayısıyla onun da Ümmü Kitap'ta kendisi için var olana dönüşmesi gerekmektedir. Tıpkı hayvanın salimen doğuşu gibi. Oysa Allah onun kusurlu olacağını

65[65] Araf: 7/172.

bilmiştir... Esasen onların doğum esnasında fıtrat üzere doğmuş olmaları, fiilen İslâm'a inanıyor olmalarını gerektirmez. Çünkü Allah (c.c.) bizi annelerimizin karnından bir şey bilmez olarak çıkarmıştır. Fakat bu, İslâm demek olan hak için kalp selameti ve onu kabul ve irade edecek fıtratta yaratmış olması demektir. Şöyle ki şayet bir saptırıcının etkisi olmaz ise o bir müslüman olarak kalmaya devam edecektir. İşte kendisini önleyecek bir engel olmadıkça bizzat İslâm'ı gerektiren bu ilmi ve ameli güç, Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrattır. 66[66]

Görüldüğü gibi Şeyh'ul-İslâm İbni Teymiye'nin ifadelerinde Ahid, Allah'ın (c.c.) insanları üzerinde yarattığı fıtrattır. Şüphesiz Allah her insanı batıl itikatlardan selim, hak itikadı kabul edecek şekilde bir fıtratla yaratmıştır. Bu fıtrat eğer ifsat edilmez ise sahibi illaki müslümandır. Bundan anlaşılıyor ki müşrik kendisinden alınmış ahit ve misakı nakzetmiştir.

Misak ayetiyle ilgili bu nakillerden sonra artık delaletinde muhkem ve kesin olan bu naslardan sonra başka bir nasa ihtiyaç kalır mı? Bu delilden sonra bir delile gerek var mıdır? Bu açıklamadan sonra bir açıklama gerekir mi? Şüphesiz ki bahsi geçen müfessirler bu ayetin, şirk konusunda müstakil bir delil olduğunda ittifak etmişlerdir. Sözgelimi Kurtubi, mukallit için tevhit noktasında hiçbir pzür yoktur diyor. Taberi ise müşriklerin gaflet ve körü körüne taklit ile kendilerini savunmalarını, misakın delil oluşu ile iptal etmektedir. Aynı şekilde Beğavi ve Şevkani de böyle diyor. İbni Kesir, bu şahid tutmayı şirk konusunda onlar aleyhinde müstakil bir delil telakki etmiştir. İbni Kayyım ise şöyle diyor:

“Şüphesiz onların rububiyeti ikrar etmeleri ile hüccet kaim oluyor. Bu da, Mevla'nın resullerin diliyle aleyhlerine getirdiği delildir. Bununİa onlar hakkında ihticac (naslardan sonuç çıkarmak) ediyor ve onunla kendilerini uluhiyeti de ikrar etmeye çağırıyor, imam Cevzi devamla bu, Kur'an'ın metodudur. Onların gaflet, cehalet ve ataları taklit etmeye dayalı kanıtlarını reddedilmeyecek apaçık delillerle iptal etmektedir”, diyor. Bunun gibi şüphesiz kendisiyle tevhidi öğrendikleri akıl, şirkin geçersizliği noktasında bir delil olup bu noktada bir elçiye bile ihtiyaç bırakmaz. Esasen bu haliyle, onlara azabı hak ettiren sebep de gerçekleşmiş olur. Ne var ki Allah'ın her şeyi kapsayan rahmetinin kemalinden dolayı azab, nebevi mesajın ulaşmasına bağlanmıştır.

66[66] Feteva, 4/245. Külliyat, 4/220. 56

Bu ayet, Ademoğlunun Allah'tan (c.c.) başkasına ibadet hususunda sarılabileceği her çeşit özrü ortadan kaldırıyor.67[67]

Şüphesiz Allah (c.c.) kainatı şirk koşulmadan sırf kendisine ibadet edilsin diye yarattı. İnsanlar, hakkında kitapların indirilip resullerin gönderildiği bu gerçek sebebiyle ahirete sevk edilecek. Nitekim Allah (c.c.) da bu ahde vefa gösteren yahut göstermeyen insana, karşılık olarak cennet yahut cehennemi hazırlamıştır.

Bu ayetle ilgili mevzuyu kapatmadan önce bazı arkadaşlara arız olan bir şüpheden bahsedeceğim. Bu da şudur: Şüphesiz bu şahid tutma uluhiyete değil rububiyete dair idi. Dolayısıyla bu ilahlık değil rablıkla ilgili olan şirk hakkında bir hüccettir.

Oysa ilkin selef ve haleften başında İbni Teymiye, İbni Kayyım ve İbni Kesir'in de içinde bulunduğu büyük bir çoğunluğun görüşü, bu şahid tutmanın mecazi olduğu şeklindedir. Bu da Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrat olup, o iddiayı çürütmektedir. Çünkü fıtrat sırf İslâm'dır. Nitekim bu, İbni Teymiye'den nakledilmişti. Tıpkı İbni Kayyım'ın geçen kaynakta misak ayetinden bahsederken 68[68] İbni Abdilber'den yaptığı nakildeki gibi. Esasen müfessirler fıtratın İslâm demek olduğunda icma etmiştir. Nitekim açık sahih hadisler de bunu ifade etmektedir.

Resulullah'ın şu sözü de bu anlamdadır:

“Anne-babası (ebeveyni) onu Yahudi, Hıristiyan yahut Mecusi yapar. Bu hadiste onu müslüman yapar dememektedir. Keza Sahihi Müslim'de geçen (bu millet üzere) şeklindeki hadis de bunun kesin delilidir. Ayrıca buna dair başka hadisler de vardır. Kaldı ki Ebu Hureyre'nin (r.a.):

“Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrat.” 69[69] ayetine yaptığı açıklama da bu anlamdadır. Yani fıtrat İslâm'dır. Esasen ben bu konunun meşhur oluşuna ve ilgili delillerin çokluğuna binaen fazla söze de gerek görmüyorum. Çünkü bu konu aslında delillendirmekten bile müstağnidir.

İkinci olarak da gene selef ye haleften birçok alimin sözü olarak bu şahid tutmanın,

---

67[67] Ayetin tefsin için ayrıca bkz. Menar Tefsiri.

68[68] Ahkamu ehl'iz-Zimme.

69[69] Rum: 30/30.

hakikaten meydana geldiği düşüncesi vardır.

1.2.2- Rububiyet Tevhidi Uluhiyet Tevhidini Gerektirir. Bu Da Ayrı Bir Delildir.

Şunu diyorum, Kur'an'ın zevkini tatmış bir kişi kesinlikle rububiyet tevhidinin uluhiyet tevhidini gerektirdiğini keza Kur'an'in müşrikleri, onlara rububiyete dair delileri ikame ederek, uluhiyet tevhidine davet ettiğini gayet iyi bilir.

İmam Şankıti Edva'ül-Beyan adlı kitabında şu ayeti tefsir ederken diyor ki:

"Şüphesiz ki hu Kur'an, en doğru yola iletir." 70[70]

Kur'an, kâfirlere karşı, onların Allah'ın (c.c.) rububiyetini itiraf etmelerinden hareketle bunun, O'nun ibadette de birlenmesini gerektirdiğine dair birçok ayet serdeder. Bu anlamda onlara, rububiyet tevhidiyle ilgili olarak yaptığı çağrıda dikte ettirir gibi soru stiliyle hitap ediyor. Yani onlar, O'nun rububiyetini ikrar edince Kur'an bunun sonucu olarak O'nun aynı zamanda ibadet edilmeye de müstehak olduğunu ileriye sürmektedir. Bu suretle onları, yalnızca Allah'ın Rab olduğunu itiraf etmelerine rağmen ondan başkasını O'na ortak koşmalarından dolayı kınamaktadır. Çünkü kim sadece Allah'ın Rab olduğunu itiraf ederse aynı zamanda ibadet edilmeye müstehak olanın yalnızca O olduğunu da itiraf etmesi lazımdır. Bunun örneklerinden biri şu ayettir.

"De ki: Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Ya da kulaklara ve gözlere (onları yaratmağa) kim kadir olabilir? Ölüden diriyi kim çıkarıyor, diriden ölüyü kim çıkarıyor? (Yaratma) işini kim idare ediyor? (Onlara bu soruları sorduğunda bütün bunları), Allah (yapıyor) diyecekler." Onlar kendisinin rablığını ikrar edince onları bu defa şu ifadesiyle, başkasını kendisine ortak koşmakla kınamıştır: "De ki: öyle ise (O'nun azabından) korkmuyor musunuz. 71[71] *Şu ayet de bu cümledendir: "(Resulüm!) de ki: Eğer biliyorsanız*

70[70] İsra: 17/9.

71[71] Yunus: 10/31.

(söyleyin bakalım), bu dünya ve onda bulunanlar kime aittir? Allah'a aittir diyecekleri Onlar itiraf edince bu sefer de şirklerinden dolayı onları şu sözüyle kınamıştır: "Öyle ise siz hiç düşünüp taşınmaz mısınız! de." Sonra da şöyle diyor: "Yedi kat göklerin Rabbi azametli arş'ın Rabbi kimdir?" 72[72]

"(Bunlar da) Allah'ındır diyecekler." 73[73] Onların itirafı gerçekleşince bu defa onları kınayarak şirklerini yüzlerine vurmuştur. "Şu halde siz Allah'tan korkmaz mısınız, de" Daha sonra da şöyle diyor:

"Eğer biliyorsanız (söyleyin) her şeyin melekutu (mülkiyatı ve yönetimi) kendisinin elinde olan, kendisi her şeyi koruyup kollayan fakat kendisi korunmayan (buna muhtaç olmayan) kimdir?" diyesor,

"(Bunların hepsi) Allah'ındır, diyecekler" 74[74] Onların itirafları vaki olunca şirklerini şu sözüyle yüzlerine vurarak onları kınamıştır: "Öyle ise nasıl olup da büyülenirsiniz? De" Bir de şu ayet:

"De ki: Göklerin ve yerin Rabbi kimdir? De ki: Allah'tır." Onlar bunu itiraf edince onları şirklerinden dolayı şu ifadesiyle kınamıştır. "O halde, de, O'nu bırakıp da bizzat kendilerine fayda ya da zarar verme gücüne sahip olmayan dostlar mı edindiniz!" 75[75]

Şu ayet de aynıdır:

"And olsun ki: Onlara gökleri ve yeri yaratan güneşi ve ayı buyruğu altında tutan kimdir? Diye sorsan mutlaka Allah derler." Onlar bunu itiraf edince Allah da onların şirklerini yüzlerine vurarak şöyle demektedir: "O halde nasıl (haktan) çevrilip döndürülüyorlar!" 76[76] Ayrıca şu ayet de aynı manadadır:

"And olsun ki: Onlara gökten su indirip onunla ölümünün ardından yeryüzünü canlandıran kimdir? diye sorsan mutlaka Allah derler." Keza onların bu itirafları vaki olunca bu defa yine Allah şirklerini kınayarak onlara şöyle demektedir:

"De ki: (Öyle ise) hamd de Allah'a mahsustur. Fakat çokları akıllarını kullanmazlar."

72[72] Mü'minun. 23/84-85.
73[73] Mü'minun. 23/86-87.
74[74] Mü'minun. 23/88-89.
75[75] Ra'd: 13/16.
76[76] Ankebut: 29/61.

77[77] Yine şu ayet de aynı manadadır:

"And olsun ki: Onlara gökleri ve yeri kim yarattı? Diye sorsan mutlaka Allah derler" İşte bu İtirafları gerçekleşince Allah da onları kınayarak şöyle demiştir:

"De ki: (Öyle ise) övgü de yâlnız Allah'a mahsustur. Ama onların çoğu bilmezler." Şu ayet de aynıdır:

"Allah mı hayırlı, yoksa O'na koştukları ortaklar mı" 78[78]

"(Onlar mı hayırlı) yoksa gökleri ve yeri yaratan. Gökten size su indiren mi? Çünkü biz onunla bir ağacını bile bitirmeye gücünüzün yetmediği güzel güzel bahçeler bitirmişizdir." Şüphe yok ki onların, bundan başka alternatifi olmayan tek bir cevabı vardır. O da şudur: Elbette semavat ve arzı ve bunlarla beraber zikredilenleri yaratmaya kadir olan, hiçbir şeye muktedir olamayan cansızlardan daha hayırlıdır. Onların itirafları tebeyyün edince onları şu sözüyle kınamıştır:

"Allah'la beraber başka bir tanrı mı var! Doğrusu onlar sapıklıkta devam eden bir güruhtur." 79[79]

Kur'an'da buna benzer ayetler gerçekten çoktur. Bu yüzden başka bir yerde şunu demiştik: Muhakkak ki rububiyet tevhidiyle ilgili bütün sorular takriri istifhamlar olup bunlarla şu murat edilmektedir: Onlar bunu ikrar edince artık kınamayı haketmiş olurlar, Bu ikrara rağmen inkâr olamaz. Çünkü Rububiyeti ikrar eden kişinin zaruri olarak uluhiyet tevhidini de ikrar etmesi lazımdır. Şu ayetlerde olduğu gibi:

"Allah hakkında şüphe mi var?" 80[80]

"De ki: Allah her şeyin Rabbi iken ben ondan başka Rab mı arayacağım?" 81[81]

Taberi şu ayet hakkında şöyle diyor:

"De ki: Dikkat edip baktınız mı hiç, Allah'ı bırakıp taptığınız şeyler yeryüzünde ne yaratmışlar, göstersenize bana! Yoksa onların ortakları göklerde midir? Eğer doğru

---

77[77] Ankebut: 29/63.
78[78] M Lokman: 31/25.
79[79] Neml: 27/59-60.
80[80] İbrahim. 14/10.
81[81] Enam: 6/164.

söyleyenlerden iseniz, size indirilmiş bir kitap, yahut bir bilgi kalıntısı varsa onu bana getirin?" 82[82]

Şanı Yüce Rabbimiz diyor ki:

"Ey Muhammed (s.a.v.), kavminden şu şirk koşanlara de ki: Ey kavmim Allah'ın dışında ibadet ettiğiniz şu ilahları ve putları görüyor musunuz? Bunlar yeryüzünde neler yarattı! Oysa benim Rabbim yeryüzünü tümüyle yaratmıştır. Bana gösterir misiniz? Ki siz o yarattıklarından dolayı olsa gerek onlara ilah ve rab olarak çağrıda bulunuyorsunuz. Evet yeryüzünde ne yarattılar. Bu haliyle de sizin onlara ibadet edişinizde size bir delil olabilsin. Şüphesiz benim ilahıma ibadetim ve uluhiyeti O'na tahsis etmemin hücceti, yeryüzünü yaratmış olması ve onları herhangi bir aslı olmaksızın yoktan var etmiş olmasıdır". Şu ayete gelince:

"Yoksa onların ortakları göklerde midir" 83[83]

Allah (c.c.) diyor ki:

"Ey insanlar yoksa sizin ibadet ettiğiniz ilahlarınızın yedi semavatta Allah nezdinde bir ortaklıkları mi vardır? Böylece de bu, sizin için onlara yaptığınız ibadetinize dair bir deliliniz olsun. Şüphesiz benim ibadeti Rabbime has kılmamın delili O'nun yaratmada ortağının bulunmamasıdır. Keza O'nun yalnızca kendisinin herşeyin tek yaratıcısı olmasıdır". Bir de şu ayete bakalım:

"Size indirilmiş bir kitap varsa onu bana getirin." 84[84]

Yani bana indirilen bu Kur'an'dan önce Allah katından gelme, sizin ibadet ettiğiniz ilah ve putların (evsan) yeryüzünde bir şeyler yarattığını ya da onların semavatta Allah'ın yanında bir ortaklığı olduğunu içeren bir kitap. Ki bu da onlara yaptığınız ibadete dair sizin için bir hüccet olsun. Çünkü onun hakkında böyle bir şey doğru olursa, bu, sizin içinde bulunduğunuz nimetlerde onun bir ortaklığının olabileceğine delil olacak. İlaveten sizin ona şükretmeniz gerekecek ve ayrıca ona hizmet etmeniz hak olacaktır. Çünkü bunu yaratmaya ancak bir ilah muktedir olabilir. 85[85]

82[82] Ahkaf. 46/4.
83[83] Ahkaf: 46/4.
84[84] Ahkaf: 46/4.
85[85] Taberi Tere, 5/2212.

İbni Kesir şu ayet hakkında diyor ki:

“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize ibadet (kulluk) ediniz. Umulur ki böylece korunmuş (Allah'ın azabından kendinizi kurtarmış) olursunuz.”

“O Rabb ki, yeri sizin için bir zemin (döşek) göğü de (kubbemsi) bir tavan yaptı.”

“Gökten size bir su indirdi. O su sebebiyle türlü meyvelerden (ve ekinlerden) size bir rızık (beslenme) çıkardı. Bunlan bilerek sakın Allah'a ortaklar koşmayınız.” 86[86] Bunun anlamı, O yaratıcı ve rızık verendir. Yeryüzünün maliki, sahibi ve onları rızıklandırandir. Bu nedenle ibadete başkası kendisine ortak koşulmaksızın sadece O, müstehaktır. 87[87] Beğavi bu hususta diyor ki:

“O'na ibadet ediniz” O'nu birleyiniz. İbni Abbas:

“Kur'an'da ibadetle ilgili varit olan her şey tevhit manasındadır” demiştir.

“Bu nedenle Allah'a ortaklar tutmayın” yani Allah'a ibadet edildiği gibi onlara da benzer olarak ibadet etmeyin “Bildiğiniz halde.” O tektir, herşeyin yaratıcısıdır.

İbni Teymiye şöyle diyor:

“Uluhiyet tevhidi, muvahhitlerle müşrikler arasındaki alameti farikadır. Zaten önce de sonra da (dünya-ahiret) sevap ve ikap buna göre terettüp eder. Kim bu uluhiyet tevhidiyle huzura gelmezse cehennemde müebbet kalacak müşriklerden olur. Şüphesiz Allah kendisine şirk koşulmasını affetmez. Ancak bunun dışındakileri dilediğine bağışlar. Rububiyet tevhidine gelince müşrikler bunu zaten ikrar ediyorlardı. Ne var ki Allah'tan başkasına da ibadet ediyorlardı ve bunun yanında onları Allah'ı sever gibi seviyorlardı. Bu durumda işte bu rububiyet tevhidi, aleyhlerinde bir hüccet idi. Öyle ya madem Allah herşeyin Rabb'ı, melik'idir. O'ndan başka yaratıcı ve rızık veren de yok, şu halde niçin O;nun yanında başkasına da ibadet etmektedirler. Kaldı ki bu putların kendileri için ne yarattığı bir şey ve ne de verdiği bir rızık vardır. Bunun gibi elinde ne verebileceği, ne de önleyebileceği bir imkânı mevcuttur. Aksine o da onlar gibi bir kuldur. Kendi nefsi için dahi ne bir zarar ve ne de bir yarar dahası ne bir ölüm ne bir dirim ve ne de bir diriltme

86[86] Bakara: 2/21-22.
87[87] İbnî Kesir Tere, 2/209.

gücüne sahiptir.” 88[88]

İbni Kayyım da:

“Uluhiyyet, resullerin milletlerini rablık tevhidi ile davet ettikleri husustur. Bu ise, ibadet ve ilahlık demektir. Bunun gereklerinden biri şudur: Müşriklerin kabul ettiği rububiyet tevhidi ki Allah, bununla, aleyhlerinde birtakım sonuçlar çıkarmıştır. İşte bu tevhit aynı zamanda uluhiyet tevhidini de kabul ve ikrar etmeyi gerektirir,” demiştir. 89[89]

Muhammed b. Abdulvehhap ise şöyle diyor:

“Şüphesiz ki Rab Teala onların rububiyet tevhidini kabul edişleri ile üzerinde bulundukları yolun yanlışlığını yüzlerine vuruyor. Çünkü madem O (c.c.) işleri tek başına yürütendir, ayrıca O'nun dışındaki hiçbir varlık zerre kadar herhangi bir şeye sahip değildir, bu durumda nasıl oluyor da bu kabullerine rağmen O'ndan başkasına da dua etmektedirler.” 90[90]

Ulemanın bu ifadeleri rububiyet tevhidinin uluhiyet tevhidini de gerektirdiğini gösteriyor. Şüphesiz Kur'an da, zaten onların aleyhinde bununla hüccet ikame etmektedir. Nasıl ki onların ikrar ettiği gibi O'ndan başkasının rububiyeti batıl ise aynı şekilde gene O'ndan başkasının uluhiyeti de batıldır.

Bilindiği gibi rububiyeti ikrar bizim kul olduğumuzun ifadesidir. Bu bağlamda Rab kelimesi terbiye kelimesinden türetilmedin Terbiye ise yasama -emirler, yasaklar, helal ve haramlar belirleme- hakkını gerektirir. Teşri (kanun koyma) ise bunu başkalarına iletmeyi gerektirir, yani elçilere iman etme ilkesini. Aynı şekilde rububiyet de, itaat etmeyi ve bu rabbı kabul edip, O'na yönelme ve ilahlıkta şirk koşulmaksızın tek başına birlenmesini gerektirir. Esasen bütün bunlar Allah'ın (c.c.) şu sözünde mündemiçtir:

“Ben sizin Rabbiniz değil miyim” 91[91] Burada Muhammed b. Abdulvehhab'in dikkat çektiği bir nokta vardır: Rububiyet ile uluhiyet kimi yerde birleşip kimi yerde de

---

88[88] Feteva, 14/380.

89[89] İğaset'ul-Lühefaa 2/135.
90[90] Kitab'u Resail'İş-Şahsiyye min Tarih'i Necd, 432.
91[91] A'raf: 7/172.

ayrılmaktadır. Şu ayette olduğu gibi:

"İnsanların Rabbine, insanların Melikine (mutlak sahip ve hakimine), insanların Hak'ına sığınırım". 92[92]

Nitekim şöyle denilir: Alemlerin Rabbi ve peygamberlerin ilahı, o birlendiği zaman bu ikisi birleşir. Şöyle diyenin sözünde olduğu gibi:

"Rabbin kim. Bu böylece sabit olunca şunu bilmek lazımdır: İki meleğin kabirdeki Rabbin kim? şeklindeki sözlerinin anlamı, ilahın kim demektir. Çünkü müşriklerin kabul ettiği rububiyet noktasında zaten kimse imtihan edilmez. Şu ayetler de bunun gibidir:

"Onlar başka değil sırf rabbimiz Allah'tır, dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarılmış kimselerdir." 93[93]

"De ki: Allah her şeyin Rabbi iken ben O'ndan başka rab mı arayacağım" 94[94]

"Şüphesiz Rabbimiz Allah'tır deyip sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin" 95[95] Bu ayetlerdeki rablık, ilahlık manasındadır. Burada iki şey birbirinden ayrıldığında oluşan hisseler anlamında bir ayrılık yoktur. Yani ikisi de birdir. Bu konunun iyice idrak edilmesi lazımdır. 96[96]

Bu, Kur'an'm mesajını kavramış bir alimin ifadesidir. Aslında Kur'an da bu esasa göre inmiştir;

"Ben sizin rabbiniz değil miyim" yani ben sizin ilahınız değil miyim. Buna Sahihayn'da geçen hadis de açık ve seçik bir şekilde delalet ediyor. Buna göre cehennem ehli olan birine şöyle denilir: Yeryüzü dolusu altının olsaydı bu duruma karşı feda eder miydin? O da:

"Evet" der. Mevla da ona der ki,

"Ben, sen daha Ademin sulbünde iken bundan daha kolayını, Bana şirk koşmamanı

92[92] Nas: 114/1, 3.
93[93] Hac: 22/40.
94[94] Enam: 6/164.
95[95] Fussilet: 41/30
96[96] Tarih'u Necd, 259.

istemiştim. Fakat sen bundan yüz çevirdin.” 97[97]

Hafız, İyaz'dan şunu naklediyor: Bununla şu ayete işaret ediliyor:

“Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini aldı ve onları kendilerine şahid tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (Rabbimiz olduğuna) şahit olduk, dediler. “Yahut (ne yapalım) daha önce babalarımız Allah'a ortak koştu, biz de onlardan sonra gelen bir nesildik (onun için) biz de onların izinden gittik. Ahd'i iptal edenlerin yüzünden bizi helak edecek misin?” 98[98] Adem'in sulbündeyken kendilerinden alman bu misaka dünyaya geldikten sonra kim vefa gösterirse o mümin biridir. Bilindiği üzere Allah'ın sadece rububiyetini kabul eden kişi mümin olamaz. Hafız'ın bu sözünden şu anlaşılır; rububiyet tevhidine dair alınan ahit, uluhiyet tevhidini de gerektirir. Kim de vefasız olursa işte o kişi de kâfirdir. Hadisin verdiği mesaj şudur:

“Ben senden misak alırken bunu senden istedim. Fakat sen dünyaya gelirken şirk koşmaktan çekinmedin.” 99[99]

Bu hadisin metninden anlaşıldığı gibi beni ademden alınan ahid, tevhit ve uluhiyet ile rububiyette Allah'a şirki terketmeye dair idi. Çünkü ifade umumidir: “Bana şirk koşmamam” esasen bu şüpheyi defetmek için bu kadarlık izahat kafidir. Bununla, Kur'an'ı okuyan kişi aksi düşüncenin yanlışlığını rahatlıkla anlar.

Bu ayeti kerimeden bahsetmeyi bitirmeden önce bununla;

“Biz, bir peygamber göndermedikçe kimseye azap edecek değiliz”. 100[100] ayeti arasındaki irtibatı izah edeceğim. Çünkü birçok arkadaş bunlar arasında bir çelişki olduğunu zannetmektedir.

97[97] Buhari Tere, H. No: 126, 14/6451.
98[98] Araf: 7/172-173, Misak ayeti.
99[99] Feth'ul-Bari, Kitab'ur-Rikak, 11/411.
100[100] İsra: 17/15.

1.2.3- Misak Şirkin Batıl Olduğuna Dair Bir Delildir. Bunun Gereği Olan Azap İse Mesajın Ulaşmasından (Nebevi Hüccetten) Sonradır.

Misak ayetinde gelen şahid tutma, insanlar için şirk. konusunda müstakil bir hüccettir. Yalnız şu var ki müşrik, dünya ve ahirette ancak nebevi hüccet İslâm'ın mesajı ulaştıktan sonra azap görür.

Ayette şöyle denilmektedir:

"*Biz azap edici değiliz*" Yani şunu demiyor: Biz resul göndermedikçe şirk ile hükmedici değiliz. Aksine selef şirke bulaşan herkesin müşrik olduğunda icma etmiştir, ister nebevi hüccet bulunsun ister bulunmasın. Nitekim kendilerine risalet ve Kur'an ulaşmadan cahiliye üzere ölen fetret ehlinin müslüman olarak isimlendirilemeyeceğinde icma vardır. Keza onlara istiğfar edilemeyeceğinde de. Şüphesiz ulema, sadece bunların azap görüp görmeyeceğinde ihtilaf etmiştir. 101[101] Aralarındaki ihtilaf şu noktadadır. Bu müşrik, mesaj ulaşmadan (hüccet ikame edilmeden) söz konusu azaba müstehak mıdır? Yoksa hüccetin ikame edilmesi zaruri midir?

Esasen bu anlatılanların doğruluğuna dair en büyük delil, belirtilen ayet hakkındaki selefin anlayışıdır.

Bu ayet hakkında İmam Şankiti şöyle diyor:

"Biz resul göndermedikçe hiç kimseye azap edici değiliz" 102[102] Bu ayetin zahiri şudur: Şüphesiz Allah yaratıklarından hiç kimseye bir elçi göndermedikçe ne dünyada ne de ahirette azap eder. Ki bu elçi onları uyarır ve sakındırır (inzar ve i'zar), onlar da bu elçiye isyan eder ve bu inzar ve i'zardan sonra küfiir ve masiyeünde ısrar ederse, işte ancak o zaman azap eder. Nitekim Allah (e) bu manayı birçok ayette açıklamıştır. Mesela ;

"(Yerine göre) müjdeîeyici ve sakındinci olarak peygamberler gönderdik ki

101[101] Akidet'ul-Muvahhidin ve'r-Redd a'le'd-Dullal'iI-Mübtediin, 151.
102[102] İsra: 17/15.

insanların, peygamberlerden sonra

Allah'a karşı bir bahaneleri olmasını" 103[103] (yazar bununla ilgili birçok ayet veriyor.)

İşte Kur'an'ın zikrettiğimiz bu ve benzeri ayetleri, fetret ehlinin, onlara uyarıcı gelmemiş olması hasebiyle bunlar, küfür üzere ölseler bile mazur olduklarını gösteriyor. İlim ehlinden bir cemaat böyle demiştir. Diğer bir cemaat ise şöyle demiştir: Küfür üzere Ölen herkes, kendilerine bir uyarıcı gelmemiş olsa bile cehennemdedir. Bunu da Allah'ın kitabındaki ayet ve Peygamber'in (s.a.v.) hadislerinin zahirinden çıkarmışlardır. Onların istidlal ettiği ayetlerden biri şudur:

"Kâfir olarak ölenler için (kabul edilecek) tevbe yoktur. Onlar için acı bir azap hazırlamışızdır." 104[104] Yazar akabinde ilgili ayet ve mesela benim babam da senin baban da cehennemdedir gibi hadisleri ve fetret ehli müşriklerin mazur olmadığına delalet eden diğer hadisleri zikretmeye başlıyor. Aslında bu, usul alimleri arasında meşhur bir ihtilaftır: Fetret ehli olarak ölmüş putperest müşrikler küfürlerinden dolayı cehennemde midirler yoksa fetretten dolayı mazur mudurlar?

Meraki'us-Su'ud adlı kitapta şöyle belirtiliyor:

"Fetret ehli furuattan (ayrıntılardan) dolayı sorumlu tutulmaz.

Ancak temel konularda (usul) sorumlu olup olmadıkları noktasında ilim ehli arasında ihtilaf vardır.

Küfür üzere ölen fetret ehli insanların cehennemlik olduğunu söyleyenlerden biri de Müslim Sarihi Neve-vi'dir. Ayrıca Karrafî et-Tenkih'in şerhinde bu hususta icma olduğunu belirtmiştir. Nitekim bunu ondan Neşr'ul-Bunud adlı kitabın yazan da nakletmiştir.

Bu görüşü Kurtubi, Ebu Hayyan, Şevkani ve diğerleri tefsirlerinde cumhura nisbet etmişlerdir.

Mukayyıd şöyle demektedir: Bu, müşrikler fetret sebebiyle mazur mudurlar değil

---

103[103] Nisa: 4/165.
104[104] Nisa: 4/18.

midirler meselesinde doğru olanın şu olduğu görülüyor: Onlar fetretten dolayı dünyada mazurdurlar. Kıyamette ise Allah onları ateş ile imtihan eder. Ona girmelerini emreder. Bu esnada kim girdiyse cennete girer ki esasen o şayet dünyada kendisine resul gelmiş olsaydı onu tasdik ederdi demektir. Kim de girmekten kaçınırsa cehenneme girer ve orada azap görür. Bu kişi de aslında dünyada şayet kendisine elçi gelmiş olsaydı onu yalanlardı demektir. Çünkü Allah eğer kendilerine elçi gelmiş olsaydı ne yapacaklarını bilmektedir."

Ulemanın şu husustaki ittifakına dikkat etmek lazımdır. Kim şirke bulaşmışsa o müşriktir. Her ne kadar ona mesaj gelmemiş ve kendisine hüccet ikame edilmemiş olsa da. Bu ulema bir tek şu hususta ihtilaf etmiştir: Bundan dolayı ahirette azap görür mü görmez mi? Bu konuda iki görüş vardır. Tercih edileni şudur: Kişi, nebevi hüccet ikame edilmeden (mesaj ortaya konulmadan) ne dünyada ve ne de ahirette azap görür.

Aslında bu husus birçok akıl ve anlayışın yanıldığı bir noktadır. Onlar zannediyorlar ki şu;

"Biz elçi göndermedikçe hiç kimseye azap edici değiliz" 105[105] ayeti, Allah'a şirk koşma pisliğine bulaşmış biri için mazur olduğu hususunda bir delildir. O kişi şirk içinde kaybolsa bile müslüman'dır, muvahhittir. Kendisine nebevi hüccet ikame edilmedikçe dünya ve ahirette kurtulmuş olacağına inanmışlardır.

Bu batıl iddianın yanlış olduğunu işlediğimiz bu konunun yanında ulemanın ittifakı da göstermektedir. Onlar şöyle diyor:

"Fetret ehlinden kim şirke bulaşırsa, bu kişi şeriatların kaybolduğu bir dönemde yaşamış olsa da keza doğru yolların silindiği bir yerde bulunmuş olsa da böylesi biri mtsak ve fıtrat delilini nakzettiği için müşriktir. Nitekim akıl da bunu belgeleyen bir hüccettir. Ne var ki onlar şu hususta iki görüş belirtecek şekilde ihtilaf etmiştir. Bu kişi bundan dolayı dareynde azap görür mü, görmez mi. Bununla beraber ulema, aralarında bir ihtilaf olmaksızın böylesi birinin ahirette cennetle nimetlendirilmeyeceğinde ittifak etmiştir. Çünkü ayette şöyle deniyor:

"Allah nezdinde hak din İslâm'dır". 106[106] Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin

---

105[105] İsra: 17/15.
106[106] AI-i İmran: 3/19.

ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o ahirette ziyan edenlerden olacaktır. 107[107] Şimdi o kimseler bir kere müslüman değildir. Cennete ise ancak ve ancak müslüman ve mümin kişiler girecektir. Nitekim bu, sahih hadiste sabit olmuştur. Müşrikin ise cennete girmesini Allah yasaklamıştır.

"Biliniz ki; kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram kılar." 108[108]

İbni Teymiye şöyle demiştir: Din ve ibadetini O'na has kılıp -dinini O'na has kılmak suretiyle- sadece O'na dua edenden başka hiç kimse Allah'ın azabından kurtulamaz. Kim de O'na şirk koşmamış ve fakat O'na ibadet de etmemişse bu kişi de Firavn ve benzerleri gibi O'na da, başkasına da ibadetten geri kalmış biridir. Aslında böylesi biri müşrikten daha kötü bir haldedir. Oysa sırf Allah'a ibadet etmek bir zarurettir. Kaldı ki bu herkese farz olduğu gibi kesinlikle hiç kimseden sakıt da olmaz. Bu Allah'ın din olarak kendisinden başkasını kabul etmediği genel İslâm'dır. Fakat Allah hiç kimseye kendisine elçi göndermeden azap etmez. Böylesi birine azap etmeyeceği gibi cennete de, müslüman mümin olmayan hiç kimseyi sokmaz. Tıpkı müşrik ve ayrıca rabbine ibadetten kaçınan (müstekbir) birini sokmayacağı gibi. Bununla beraber dünyada kime tebliğ uîaşmamışsa bu kişi ahirette imtihan edilir. Ve mutlaka yalnızca şeytana tabi olan cehenneme girer. Günahı olmayan cehenneme girmez. Allah kendisine elçi göndermeden kimseye azap da etmez. Kime de bir elçinin daveti uîaşmamışsa mesela çocuk, deli ve sırf fetret olan bir dönemde ölmüş biri gibi, bunlar ahirtte imtihan edilirler. Nitekim naslar buna işaret etmektedir.109[109]

Bunlar, alimlerin, kendilerine mesaj ulaşmamış üzerlerine tebliğ hücceti kaim olmamış ve risaletlerin kesildiği bir dönemde yaşamış fetret ehli insanlar için söyledikleri hususlardır. O fetret dönemi ki, doğru yolun izleri kaybolmuş cehalet yayılmış ve ilim kaldırılmıştır. Bunun yanında ortada başvuracakları semavi bir kitap ya da kendisinden tevhidi öğrenecekleri bir kaynak da yoktur. Bütün bunlara rağmen ulema bunların müşrikler olduğunda ittifak etmiştir. Sadece azap görüp görmeyecekleri noktasında iki ayrı görüşe sahip olmuşlardır. Şimdi şayet misak ayeti şirk hakkında müstakil bir delil değilse, şu halde alimler hangi delille onlar hakkında şirk ile hükmetmiş

107[107] Al-i İmran 3/85. Ayrıca bkz. Bakara: 2/111-112.
108[108] Maide: 5/72.
109[109] Feteva 14/477.

olsunlar.

Bu anlamda peki Resul'ün (s.a.v.) gönderilişinden sonra şirke düşen kişilerin durumu nasıl olacak? O Resul'ün bütün anlattıkları kalıntıları ortada, mahfuz olmasına rağmen. Dahası Allah'ın (c.c.) ayetleri ve elçisinin (s.a.v.) hadisleri gece gündüz kendilerine okunmaktadır. Ve hem de her tarafta din anlatan, dini bilen insanlar olduğu halde.

Geçen hususları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Şüphesiz şahid tutma (misak), kendisi aleyhinde delil/hüccet olmak üzere uluhiyet tevhidini de gerektiren bir tarzda rububiyet tevhidi bağlamında bütün beni ademden alınmıştır.

2- Şüphesiz misak ayeti şirk hakkında müstakil bir hüccettir. Ancak azap hakkında müstakil bir hüccet sayılmaz.

3- Şüphesiz şirk hükmü, risaletten önce de sabittir. Bunun yanında şirk zaten çirkin, kötü ve kınanmış olup, Nebevi hüccetten sonra şayet faili onu işlemekte ısrar ederse dareynde azap ile tehdit edilmiş bir şeydir.

4- Ulema Allah'tan başkasına ibadet eden fetret ehlinin müşrik olduğunda ve müslüman olmadıklarında ittifak etmiştir. Bu ehli fetretin dünyadaki hükmüdür. Onlar dünyada ikaba uğramaz ahirette de azap görmezler. Ayrıca imtihan edilmeden nimete de kavuşamazlar. Ta ki Allah'ın (c.c.) onlar hakkındaki ilmi zahir oluncaya kadar. Bu esnada kim itaat ederse cennete girer. Kim de yüz çevirİrse cehenneme girer. Nitekim deliller de bunları göstermektedir.

Çünkü İslâm, Allah'ın ibadette, ilahlıkta birlenmesi ve kim olursa olsun O'ndan başkasına ibadetten soyutlanılmasıdır. Şüphesiz onlar bu hal üzere ölecek olurlarsa cennete giremezler. Çünkü oraya girmek sadece müslüman/müminlere mahsustur. Arşın sahibi büyük Allah'tan dileğimiz onlardan olabilmektir.

5- Azabı nefyetmek ile şirkin hükmü arasında bir irtibat yoktur. Bu bağlamda olmak üzere dareynde azap gören herkes müşriktir, kâfirdir. Ancak her müşrik azap görmez. Ta ki hüccet kaim oluncaya mesaj ulaşıncaya kadar. Aslında aralarında umum-

husus- mutlaklık farkı vardır. Bu farka dikkat etmek lazımdır. Başarı Allah'tandır.

1.2.4- Fiillerin İlgili Hükümler Gelmeden önce De Aklen İyi Ve Kötü Sıfatını Alacağı Kesindir

Hüccetin ulaşmasından önce şirk sıfatının sabit oluşunun sebeplerini anlatmaya son vermeden önce açıklamanın doyurucu olması amacıyla bu konumuzla doğrudan alakası bulunan bir hususu arzetmek istiyorum. Bu da hükümlerin ulaşmasından önce fiiller için aklen iyi-kötü (hüsn-kubh) hükmünü verme hususudur. Bu meselede üç ayrı görüş vardır: İki uç nokta ve bir de orta yol.

1- Muhakkak ki fillerin güzel ve çirkin vasıfları sabit olup, bunlara risaletten önce de ikap ve sevap terettüp eder.

2- Şüphesiz fiillerin güzel ve çirkinlik vasıfları sabit değildir. Buna hükümlerin inişinden önce sevap ve ikap da terettüp etmez.

3- Bu da ehli sünnetin cumhurunun görüşü olarak şöyledir: Şüphesiz fiiller hükümlerin inişinden önce de çirkinlik ve güzellik ile nitelenir. Fakat ceza ancak hüccetin ikamesinden sonra olabilir.

İbni Teymiye şöyle diyor: Kişinin, olayın seyyiattan bir kötülük olduğunu bilmeden, kendisine elçi gelmeden ve hakkında hüccet kaim olmadan kendisine mesaj ulaşmadan önce cehalet halinde yapıp yapmadıklarından dolayı istiğfar ve tevbesine gelince, Allah (c.c.) diyor ki:

"Biz bir elçi göndermedikçe hiç kimseye azap edici değiliz." 110[110] Kelam ve rey ehli bir grup şöyle demiştir: Bu husus aklî değil, şer'î durumlardadır. Nitekim mutezile ve onlardan başka Ebu Hanife'nin arkadaşlarının bir kısmı ile Eb'ul-Hattab gibi diğer bazıları şöyle demiştir:

"Ayet umumidir. Allah, resulün gelişinden önce hiç kimseye azap etmez. Ayrıca

110[110] İsra: 17/15.

bunda, şuna da bir delil vardır: Allah sadece günaha karşın azap eder. Bu Cehm'in tabileri olan Cebriyye'nin dediğinin zıddınadır. Onlar diyor ki: O (c.c.), günahsız da azap eder. Buna ehli sünnete müntesip bir taife de tabi olmuştur. Mesela Eşari ve diğerleri gibi. Bu, Kadı Ebu Ya'la ve diğerlerinin sözüdür. Allah'ın (c.c.) şu sözüne gelince:

"Her ne zaman oraya biri atılsa, onun bekçileri onlara, size, (bu azap ile) korkutucu bir peygamber gelmemiş miydi? diye sorarlar" 111[111] Kişinin resulün gelişinden önce yaptıkları kötü, çirkin ve şer idi. Lakin onlar hakkında hüccet, ancak resul ile kaim olabilir. Bu cumhurun görüşüdür.

Bazıları şöyle demiştir: Şüphesiz kötü (çirkin)lük vasfı, ancak yasaklama ile olur. Bu da iyilik ve kötülük, ancak emir ve nehiy ile sabit olabilir diyenlerin sözüdür. Tıpkı cehm, el-Eşari ve ehli sünnet müntesiblerinden ona tabi olanlar ile Malik, Şafii ve Ahmed'in arkadaşlarının, mesela Kadı Ebu Yala, Ebu Velid el-Baci, Eb'ul-Meali el-Cüveyni ve diğerlerinin sözü gibi.

Selef ve halefin çoğunluğunun (cumhur) görüşü ise şöyledir: Resulün gelişinden önce içinde bulundukları şirk ve cahiliye, aslında kötü ve şer bir şeydir. Lakin sadece Resulün gelişinden sonra (terketmezlerse) azaba müste-hak olurlar. Bu çerçeveden olmak üzere insanlar şirk, zulüm, kizb, fevahiş vesair konularda üç ayrı görüşe sahip-tirler.

1- Şüphesiz bunların kötülüğü aklen malumdur. Bu nedenle onlar ahirette azaba müstehaktırlar. Her ne kadar onlara elçi gelmemiş olsa da. Nitekim mutezile ile Ebu Hanife'nin birçok arkadaşı böyle söylemiştir. Ayrıca Ebu Hanife'nin arkadaşları bu görüşü bizzat Ebu Hanife'den de nakletmişlerdir. Bu bir de Eb'ul-Hattab ve diğerlerinin sözüdür.

2- Bunlarda hitaptan önce ne bir kötülük ne bir iyilik ve ne de şer vardır. Şüphesiz kötülük, kendisi hakkında, yapma denilen husustur. İyilik, gene hakkında yap, denilen şeydir. Yahut yapılmasına izin verilen husustur. Zaten el-Eşari ile diğer üç gruptan ona muvafakat edenler böyle söylemişlerdir.

3- Şüphesiz bunlar resulün gelişinden önce de kötü, şer ve çirkindir. Fakat azap

---

111[111] Mülk: 67/8.

mutlaka resulün gelişi ile müstehak olur. İşte selefin çoğu ile müslümanların ekserisi bu görüştedir. Kaldı ki kitap ve sünnet de bunu gösteriyor. Şüphesiz bu ikisinde de, kâfirlerin üzerinde bulunduğu şeyin, resullerden önce de şer, kötülük ve seyyiat olduğu beyan edilmektedir. Velev ki ancak resulün gelişi ile azaba müstehak olsalar bile. Sahihte Huzeyfe'nin şöyle dediği mervidir:

"Dedi ki: Ey Allah'ın Resulü (s.a.v.) şüphesiz biz bir cahiliye ve kötülük (şer) içindeydik. Allah bize bu hayrı gönderdi. Şimdi bu hayırdan sonra gene şer var mıdır? Dedi ki: Evet. Cehennem kapılarında duran davetçiler vardır. Kim onlara icabet ederse onu oraya atarlar." 112[112] Şüphesiz Allah (c.c.) kâfirlerin kendilerine elçi gelmeden önce yaptıkları fiillerin kötülüğünü haber vermiştir. Şu ayetlerdeki gibi:

"Fir'avn'a git. Çünkü o iyice azdı:" "Fir'avn (Mısır) toprağında gerçekten azmış halkını parça parça etmiştir. 113[113] İşte bu, daha Musa doğmadan, ondan sonra, henüz küçükken ve de ona, risaletle gelmeden önceki haline dair bir haberdir. Buna;göre o bir tağut ve ifsat edici biriydi. Allah (c.c.) diyor ki:

"Benim ve senin düşmanlarımız olan biri O'nu alsın" 114[114] Bu bahsedilen Fir'avun'dur. Oysa o Allah'ın düşmanı olarak nitelenmesine rağmen daha önce ona mesaj gelmiş değildir. Nitekim Allah (c.c.) insanlara yaptıkları şeylerden tevbe ve istiğfar etmelerini emretmiştir. Eğer ki yapılanlar eşit seviyede mubah ve çocuk ve delinin yaptığı gibi,affedilmiş şeyler olsa idi, bunlardan istiğfar ve tevbeyi emretmezdi. Bunların çirkin birer seyyiat oldukları malumdur. Ancak Allah (c.c.) hüccet kaim olana dek bununla ikap etmemektedir. Şu ayetlerde olduğu gibi:

"Elif, Lam, Ra. (Bu sana indirilen) hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan Allah tarafından ayetleri sağlamlaştırılmış sonra da her yönüyle açıklanmış bir kitaptır. Bu kitap size Allah'tan başkasına ibadet etmemeniz için indirildi. Şüphesiz ki ben O'nun tarafından size gönderilmiş bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim"

"Ve Rabbinizden mağfiret dilemeniz sonra da O'na tevbe etmeniz için (indirildi)" 115[115] Bana ilahınızın bir tek ilah olduğu vahy olunuyor. Artık O'na yönelin O'ndan

---

112[112] Taha: 20/24.
113[113] Kasas: 28/4.
114[114] Taha: 20/39.
115[115] Hud: 11/1-2.

mağfiret dileyin. 116[116] Kendilerine yakıcı bir azap gelmeden önce kavmini uyar diye Nuh'u kendi kavmine gönderdik.

"Nuh dedi ki: Ey kavmim! Şüpheniz olmasın ki ben sizi Allah'a kulluk edin ondan korkun ve bana itaat edin ki, Allah bir kısım günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli bir vadeye kadar tehir etsin, diyerek açıktan açığa uyaran bir kimseyim". 117[117] Bu, Nuh'un (s.a.v.) onları uyarmadan önce o fiilin günah (zenb-kötülük) olduğunu gösterir. Gene ayette deniyor ki:

"Ad kavmine de kardeşleri Hud'u gönderdik. Dedi ki: Ey kavmim Allah'a kulluk edin sizin ondan başka Tanrı 'nız yoktur. Siz (putları Tanrı edindiğinizden dolayı Allah'a karşı) yalan uyduranlardan başkası değilsiniz. Ey kavmim! Ben Allah'ın emirlerim tebliğ etmek için ona karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, beni yaratandan başkasına ait değildir. Hala aklınızı kullanmıyor musunuz? Ey kavmim! Rabbinizden mağfiret isteyin sonra da O'na tevbe edin (O'na dönün)." 118[118] Allah (c.c.) ayetin başında üzerinde bulundukları birçok şey ile iftiracı olduklarını haber veriyor. Nitekim başka bir ayette de onlara şöyle diyor: '

"Haklarında Allah'ın hiçbir delil indirmediği, sadece sizin ve atalarınızın taktığı kuru isimler hususunda benimle tartışıyor musunuz?" 119[119] Gene bunun gibi Lut da kavmine şöyle diyor:

"Sizden önce alemlerden hiç birinin yapmadığı fuhuşu mu yapıyorsunuz?" 120[120] Bu da gösteriyor ki, bu fiil onlara göre Lut (s.a.v.), kendilerini uyarmadan önce de fuhuş idi. Bu şöyle diyenin düşüncesinin zıddınadır. Bu eylem, Lut (s.a.v.), onları uyarmadan önce fuhuş ve kötülük değildi. İbrahim el-Halil (a.s.) de diyor ki: 121[121]

"Zaman Minüskül babasına dedi ki: Babacığım, duymayan görmeyen ve sana hiçbir fayda sağlamayan bir şeye niçin taparsın?" Bu ise onu uyarmadan önce yaptığı fiilleri kınamak-kötülemektir. Keza diyor ki:

"Siz Allah'ı bırakıp sadece bir takım putlara tapıyor, asılsız sözler uyduruyorsunuz."

116[116] Fussilet: 41/6.
117[117] Nuh: 71/1, 3.
118[118] Hud: 11/50, 53.
119[119] Araf: 7/71.
120[120] Araf: 7/80.
121[121] Meryem: 19/42.

122[122] Ayet onların uyarılmadan önce iftira ettiklerini/ müfteri olduklarını haber veriyor. Nitekim İbrahim'in (a.s.), kavmine şu sözü de aynıdır:

"Siz kime kulluk ediyorsunuz? (Onların puta taptıklarını görünce): Allah'tan başka bir takım yalancı ilahlar mı istersiniz" 123[123] Bütün bunlar, onların nehiyden ve elçilerin onlara bunları yasaklamalarından önce üzerinde bulundukları şeyin kötülüğünü beyan ediyor.

Şayet tevhit ve sadece Allah'a (c.c.) ibadetin güzelliği ile şirkin kötülüğü, bizatihi sabit ve akılla malum olmasaydı, onlara bu şekilde hitap edilmezdi. Çünkü değilse, bu durumda yapmadıkları bir şeyden dolayı zemmedilmiş olurlardı. Aksine söz konusu fiilleri de yeme- içmeleri mesabesinde idi. Şüphesiz bunlar da nehiyden önce tabi ki kötüydüler. Kötülüğünün anlamı onların yasaklanmış olması ve kendilerinde böyle bir mananın varlığından dolayı değildir. Nitekim Cebriye de böyle diyor.

"Esasen Kur'an'ı Kerim'in birçok yerinde onların üzerinde bulunduğu şirk ve sair hallerinin kötülüğü hem de birçok aklî delil serdedilmek suretiyle vurgulanmaktadır. Bu arada onlara meseller sunulmaktadır. Ayetlerde deniliyor ki:

"Durum şu ki: Sizden kim, bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardından tevbe edip de kendim ıslah ederse, şüphesiz Allah, yarlığayıcı ve esirgeyicidir." 124[124]

"Allah'ın kabul edeceği tevbe, ancak bilmeden kötülük edip de sonra tez elden tevbe edenlerin tevbesidir" 125[125]

"Sonra, şüphesiz Rabbin, cahillik sebebiyle kötülük yapan, sonra da bunun ardından tevbe edip (durumunu) düzeltenleri (bağışlayacaktır). Çünkü onlar, tevbe ettikten sonra Rabbin de elbet çok bağışlayan, pek esirgeyendir." 126[126] Başka bir yerde uzunca anlatıldığı gibi, sahabe ve tabiin, her asinin cahil olduğunu ifade etmişlerse de aynı şekilde ayetlerde anlatılan bütün durumlar, haramlığı bilmeyen kişileri de kapsamaktadır. Bu da gösteriyor ki, bu fiilleri işleyen kişi, kötü bir iş yapmış demektir. Her ne kadar yasaklandığını beyan eden hitabı duymamış olsa da. Dolayısıyla Allah'ın

122[122] Ankebut: 29/17.
123[123] Saffat: 37/85-86.
124[124] Enam: 6/54.
125[125] Nisa: 4/17.
126[126] Nahl: 16/119.

rahmet edip mağfiret etmesi için tevbe etsin. Her ne kadar hitabın ulaşmasından ve hüccetin kaim oluşundan önce cezaya müstehak olmasalar da.

Bu anlamda tevbe ve istiğfar, farzları terketmekten ve günah olduğu bilinmeyen şeylerden dolayı yapıldığına göre, bu da tevbe ve istiğfara giren birçok şeyi beyan etmiş oluyor. Şimdi insanların çoğu tevbe ve istiğfardan bahsedildiğinde genel bilgi çerçevesinde yaptığının kötü olduğunu hisseder. Mesela fahşa ve açık zulüm gibi. Din edindiği şeylere gelince bunun günah olduğunu bilmez. Ancak kim de müşriklerin ve ehli kitabın tebdil edilmiş dini gibi batıl olduğunu bilirse bu başkadır. Şüphesiz bu kendisinden tevbe ve istiğfar edilmesini gerektiren bir durumdur. Oysa failleri hidayet üzere olduklarım zannetmektedirler. Ayrıca bütün bidatlar da böyledir.

Esasen fiilinin kötülüğünü bilmeyen bu kısım, kıble ehli arasında büyük bir kitledir. Kıble ehli olmayanlarda ise geneldir. Bu anlamda insan, kimi zaman bazı vacipleri Vacip olduklarını bilmeksizin terkeder ki bunun örnekleri çoktur. Sonra bu terkettiğinin tevhit ve imanın güzelliklerinden bir şey olduğunu, bundan dolayı tevbe etmekle mükellef olduğunu ve seyyiat olan böylesi bir şeyden istiğfar etmesi gerektiğini öğrenir. İşte bu durumda tevbe e-den ise terkettiği, kaçırdığı ve Allah'ın hukukundan ihmal ettiği hususlardan dolayı tevbe eder. Nitekim kişi, zaten yaptığı seyyiatlardan tevbe eder. İşte eğer risaletten önce bunu yapıp şunu da terk etmiş ise böyledir. Fakat risaletten sonra kişi, yapıp yapmadıklarından dolayı ikaba müstehak olur.

Böylece iki görüşü de aktarmış olduk. Kınama ve ikabı nefyeden ile bunların sabit olduğunu belirten görüş.

Şayet denilse ki, madem sorumlu tutulmayacak, o halde işlediği eylemin kötü olarak kabul edilmesinin ne anlamı vardır? Cevaben denilir ki: Aksine bunun iki anlamı vardır:

1- Bu, ikap için bir sebeptir. Fakat aynı zamanda bir şarta bağlıdır. O da delil/hüccettir.

"Yine siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi O hirtarmış." 127[127] Şayet O'nun kurtarması olmasaydı içine düşerlerdi. Kim de yar kenarında durmuşsa

127[127] Al-i İmran: 3/103.

helak olmuştur. Bu kişinin helaki, içine düşmesidir. Bu durum şunun tersidir, kim bundan ayrılıp uzaklaşacak olursa helakten de uzaklaşmış olur. Bilinmektedir ki O'nun (s.a.v.) ashabı helak ve azaba çok yakındı.

2- Bu kişiler zemmedilmiş olup nakıs ve ayıplı durumdadırlar. Bu nedenle de derecelen düşüktür. Böyle olması da gerekiyor. Nitekim onların azap görmeyeceği taktir edilse bile bunlar, bu tür pisliklerden selim olanın değer ve sevap olarak hak edeceğine müstehak olamaz. İşte bu hayırdan mahrum olması onun için bir cezadır. Esasen bu, ikabın bir çeşididir.Yazar sayfa 690'a kadar devam ederek diyor ki:

“Allah (c.c.) başka bir yerde tevhitle istiğfarın arasını birleştirmiştir.

“Bil ki: Allah'tan başka ilah yoktur. (Ey Muhammed) hem kendinin hem de mü'min erkeklerin ve mü'min kadınların günahının bağışlanmasını dile.” 128[128] Burada Mü'minier İslâm'dan önce Allah'ı tevhit etmek ve O'na ibadet etmek hususunda terketmiş oldukları şeylerden dolayı istiğfar etmektedirler. Her ne kadar terketmiş oldukları bu konuyla ilgili bir elçi gelmemiş idiyse de. 129[129]

Gene İmam İbni Teymiye (r.a.) diyor ki:

“Şüphesiz Allah (c.c.) isimlendirme ve hükümlerde risalet öncesi ile risalet sonrasını birbirinden ayırmış ve bir kısım isim ve hükümlerde de aralarını birleştirmiştir. Bu da şu iki grubun aleyhine bir hüccettir:

a- Fiillerde iyilik ve kötülük yoktur diyenler ile.

b- Onlar azaba müstehaktırlar diyenler. Bunda da iki görüş vardır:

Birinci durumda şöyledir: Allah (c.c.) onları zalim, tağut ve müfsit diye nitelemiştir. Şu ayetlerdeki gibi:

“Fir'avn'a git çünkü o iyice azdı”. 130[130]

“Hani Rabbin Musa'ya o zalimler güruhuna, Fir'avn kavmine” 131[131]

128[128] Muhammed: 47/19.
129[129] Feteva. 11/675-690.

130[130] Taha: 20/24.
131[131] Şuara: 26/10.

“Belli ki o bozgunculardandı” 132[132]Haber veriyor ki o ve kavmi zalim, tağut ve müfsittir. Bu isimler (nitelemeler), fiillerin zemmedildiğini gösterir. Zemmetme ise kötü ve çirkin fiillere dairdir. Bu da fiillerin, kendilerine elçi gelmeden önce de kötü ve mezmum olabileceğini göstermektedir. Ancak bunlar,

“Biz bir peygamber göndermedikçe kimseye azap edecek değiliz” 133[133]ayetinden dolayı kendilerine resulün gelmesinden sonra azaba müstehak olmaktadırlar. Bu manada Hud'un (a.s.) da kavmine şöyle dediğini haber veriyor:

“Siz putları tanrı edindiğinizden dolayı Allah'a karşı yalan uyduranlardan başkası değilsiniz.” 134[134] Burada onlar, bir hükme muhalefet etmektedirler. Fakat henüz o hüküm tesis edilmeden önce kendileri iftiracı olarak nitelenmektedir. Çünkü onlar Allah'ın yanında başka, ilahlar edinmektedirler.

Esasen müşrik ismi/sıfatı, risaletten önce de sabittir. O, bir kere rabbine ortak koşuyor. O'na denkler tutuyor ve O'nun yanında başka ilahlar ediniyor. O'na resulün gelişinden önce bir takım nidler tutuyor. Böylece bu isimlerin hüccetten (mesajdan) önce de sabit olduğunu görüyoruz. Zaten cahil ve cahiliyet isimleri de bu anlamdadır. Nitekim, resulün gelişinin öncesine cahiliyet ve cahil denir. Ne var ki azap resulün gelişinden sonradır. Ayetteki gibi itaattan yüz çevirmeye gelince,

“İşte o peygamberin getirdiğini doğru kabul etmemiş namaz da kılmamıştı.” “Aksine yalan saymış ve yüz çevirmişti” 135[135] Böylesi bir durum, ancak resulün gelişinden sonra söz konusu olabilir. Firavn'dan bahseden ayet gibi:

“Hemen yalanladı ve isyan etti.” 136[136] Bu kendisine resulün gelişinden sonra olmuştur. Nitekim ayette şöyle deniyor: *“O anda ona büyük mucizeyi gösterdi”* hemen yalanladı ve isyan etti. 137[137]

“Ama Fir'avn, o peygambere karşı gelmiş.” 138[138]

132[132] Kasas: 28/4.
133[133] İsra: 17/15.
134[134] Hud: 11/50.
135[135] Kıyame: 75/31-32.
136[136] Naziat: 79/21.

137[137] Naziat: 79/20-21.

138[138] Müzemmil: 73/16; Feteva, 20/37-38.

İbni Kayyım diyor ki: Burada birbirine zıt; biri diğerinin doğal sonucu olmayan iki durum vardır:

1- Fiilin bizzat kendisi güzellik/hüsn ve çirkinliği/kubhu gerektiren -hüsn de kubh da ondan kaynaklanacak şekilde- bir sıfata şamil midir? Dolayısıyla ikisine de kaynak olur mu olmaz mı?

2- Acaba fiilin hüsnüne terettüp eden sevap ile, kubhuna terettüp eden ikap kesin olarak sabit midir? Dahası bu aklen bir realite midir? Yoksa ancak şer'î hükmün gelmesiyle mi Vaki olur?

Çelişkinin kendisinden uzak olduğu gerçek şudur: Bunlar arasında bir telazüm gerektirme yoktur. Fiiller bizatihi iyi ve kötüdür. Tıpkı faydalı ve zararlı olması gibi. Ne var ki, bunlara emir ve nehiy olmadan sevap ve ikap terettüp etmez. Aynı şekilde emir ve nehyin varit olmasından önce de böyledir. Bizatihi kötü olmasına, dahası sırf kötülük olmasına rağmen bu kötülüğü ikabı gerektirmez. Allah (c.c.) resul göndermeden, bu sebepten dolayı cezalandırmaz. Aslında şeytan ve putlara secde etmek, yalan, zina, zulüm ve fuhşiyyat tümüyle bizatihi kötüdür. Fakat bunlara karşı terettüp eden ceza şer'î hükümle kayıtlıdır.

Buna karşı çıkanlar diyorlar ki: Bunlar bizatihi kötü değildirler. Bunların kötülüğü de gerektirdikleri ceza da şeriattan kaynaklanmaktadır. Mu'tezile ise şöyle diyor:

“Bunların kötülüğü de gerektirdikleri ceza da aklen sabittir.”

Birçok fukaha ile dört taife de diyor ki: Bunların kötülükleri aklen sabittir. Fakat bunlara terettüp eden ceza ise şer'î hükümlerin inmesiyle kayıtlıdır. Bu görüşü Sad b. Ali ez-Zencani Şafiiler'den, Eb'ul-Hattab Hanbeliler'den, keza, Hanefiler de zikretmiştir. Bunlar ayrıca Ebu Hanife'den de ilgili bir görüş belirtmişlerdir. Lakin bunlardan Mutezilî olanlar açıkça diyorlar ki: Ceza da aklen sabittir.

Oysa Kur'an bu iki durumun birbirini mutlaka gerektirmediğini belirtmektedir. O, şuna delalet ediyor: Ceza ancak resulün gönderilmesiyle terettüp eder. Fakat fiil, bizatihi iyi veya kötüdür. Biz bu husustaki delaleti iki şekilde belirteceğiz:

1- Ayetlerde şöyle deniliyor:

"(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın" 139[139]

"Durum şu ki içinde yaşayanlar gafil oldukları halde senin Rabbin bir zulüm ve haksızlık ile ülkeleri helak eden değildir. (Helake sebep kendileridir". 140[140] İki görüşten birine göre mana şöyledir: Onları resul göndermeden önce zulümleri sebebiyle helak etmedi. Bu durumda ayet iki esasa işaret etmiş olur:

a- Şüphesiz bunların fiilleri ve şirkleri bi'setten önce de kötü bir zulümdür.

b- Ancak, Allah bunları peygamber göndermeden cezalandırmaz. Bu bağlamda olmak üzere söz konusu ayet, iki esasa delalet etmesi açısından Kasas suresinde geçen şu ayete benzemektedir:

"Bizzat kendi yaptıklarından dolayı başlarına bir musibet geldiğinde, Rabbimiz! Ne olurdu bize bir peygamber gönderseydin de, ayetlerine uysak ve mü'minlerden olsaydık! Diyecek olmasalardı (seni göndermezdik)" 141[141] Bu ayet şuna delalet ediyor: Aslında elleriyle işledikleri fiiller, kendilerine musibetin inmesine yeterli sebeptir. Şimdi şayet bu fiillerinin kötülüğü olmasaydı; musibete gerekçe olmazdı. Ne var ki musibetin şartlarının yerine gelmemiş olması hasebiyle, duçar edilmekten imtina edilmiştir. Ki bu da kendilerine elçinin gelmemiş olmasıdır. Ne zaman resul de gelse böylece sebep oluşmuş ve şartta yerine gelmiş olur. Artık yaptıkları kötülüklerin cezası kendilerine isabet etmiş dünya ve ahi-rette cezalandırılmış olurlar.

2- Fiilin bizatihi iyi ve kötü olduğuna delalet ediyor olmasıdır. Ki bunun örnekleri çoktur...

Esasen bunların fahşa, ism ve bağilik olmaları şirkin, şirk olması mesabesindedir. Nitekim o kesinlikle yasaklanmadan önce de sonra da şirktir.

Kim şöyle derse, şüphesiz fahşa, kötülük ve günahlar yasaklanmalarından sonra bu özelliği kazanmışlardır. Bunun bu dediği şöyle diyenin söylediği ile aynı mesabededir: Şirk yasaklandıktan sonra şirk olmuştur. Yasaktan önce şirk değildir.

139[139] Nisa: 4/165.
140[140] Enam: 6/131.
141[141] Kasas: 28/47.

O'nun (c.c.), kendisine uluhiyetinde şirk koşulmasının kötülüğünü reddedişi de bunun gibidir. Keza kendisiyle beraber başkalarına da ibadet edilmesini onlara verdiği çeşitli mesellerle reddetmesi, bunun batıl oluşuna dair çeşitli aklî deliller getirmesi (ikame etmesi) hep bu cümledendir. Eğer ki bunlar şer'î delille kötülük kazanmış olsaydılar, bu durumda söz konusu delil ve mesellerin bir manası kalmazdı. Kaldı ki söz konusu davranışların bizatihi iyi veya kötü oluşları nefy edilecek olursa, bu durumda aklen O'nun, şirki ve kendisinden başkasına ibadeti de emretmesi ve bunların kötülüğü mücerret yasaklamayla bilindi denilmesi de caiz olurdu. Hayret bir şey. Böyle o-lursa, akıl ve fıtratın sarahatinde onların kötülüğüne delalet eden bu mesel ve hüccetlerin ne faydası kalır. Hem de onlar kötülüklerin en kötüsü, zulümlerin de en zulümcesi oldukları halde. Peki içinde şirkin bizzat kötü oluşuna dair bir bilgi yoksa şu halde akıldaki hangi şey sahih olabilir. Oysa onun kötülüğüne dair bilgi açık ve aklen zaruri

olarak malumdur. Kaldı ki peygamberler de milletleri hep akıl ve fıtratların d ak i kötülükten yana uyarmışlardır.

Nitekim Kur'an, kendisini merak edenler için böylesi (yani şirk ve fuhşiyatın batıl oluşuna dair aklî) misallerle doludur. Şu ayet gibi:

"Allah size kendinizden bir temsil getirmektedir; Mülkiyetiniz altında bulunan köleler içinde, size verdiğimiz rızıklarda birbirinizden çekindiğiniz gibi kendilerinden çekineceğiniz derecede sizinle eşit haklara sahip ortaklarınız var mı? İşte biz ayetlerimizi, aklını kullanacak bir kavim için böylece açıklıyoruz." [142][142] Allah (c.c.), akıllarında var olan kötülük mefhumu ile onlara delil getiriyor: Onlardan birinin sahip olduğu bir kölenin kendisine ortak olması. Şimdi sizden biri kendi kölesinin kendisine ortak olmasını kerih kötü görüyor ve buna razı olmuyorsa, şu halde benim kullarımdan birilerini bana nasıl ortak kılıyor ve tutup bana yapıldığı gibi onlara ibadet ediyorsunuz?

Bu da gösteriyor ki Allah'tan (c.c.) başkasına ibadetin kötülüğü akıl ve fıtratta sabittir. Nebevi mesaj semiyyat ise akıllara, bunların kötülüğüne dair kendisine yerleştirilen bilgiyi hatırlatıp ona yöneltiyor.

Şu ayet de bunun gibidir:

---

[142][142] Rum: 30/28.

“Allah, çekişip duran birçok ortakların sahip olduğu bir adam köle ile yalnız bir kişiye bağlı olan bir adamı mü'mini misal olarak verir. Bu ikisi eşit midir? Hamd Allah'a mahsustur. Fakat onların çoğu bilmezler.” 143[143] Allah (c.c.) akılların şu iki durum arasındaki farktan da rahatlıkla anlayacağı gibi şirkin kötülüğüne bununla delil getiriyor: Geçimsiz, iş bilmez birçok kişinin sahip olduğu bir kölenin durumu ve bir de tek bir kişinin sahip olduğu ve kendisine iyi davranılan bir kölenin durumu. Şimdi bu iki kölenin durumunun müsavi olduğunu düşünmek doğru olur mu? Bunun gibi müşrik ile ubudiyetini gerçek ilahına münhasır kılmış muvahhidin durumları eşit midir? Eşit olması mümkün değildir. 144[144]

Muhterem yazar (İmam İbni Kayyım), aynı konuya dair diyor ki:

“Bizzat kendi yaptıklarından dolayı başlarına bir musibet geldiğinde, Rabbimiz! Ne olurdu bize bir peygamber gönderseydin de, ayetlerine uysak ve mü'minlerden olsaydık! Diyecek olmasalardı (seni göndermezdik).” 145[145] Rab Teala burada şunu haber veriyor: Onların bisetten önce elleriyle yapmış oldukları, musibete duçar olmaları için yeterli bir sebeptir. Ancak Allah (c.c.) şayet onlara hak ettikleri belayı verecek olsaydı bu defa kendilerini, kendilerine bir elçi gönderilmediği ve bir kitap da indirilmediği iddiasıyla savunmaya başlarlardı. İşte insanların, elçilerden sonra Allah nezdinde bir delilleri bulunmasın diye Allah'ın elçiler göndermesi ve kitaplar indirmesi, bu iddialarını da kesmiş oldu. İşte bu da bisetten önce işledikleri fiillerin kabih olduğunu açıkça göstermektedir. Çünkü onlar bu yaptıkları ile musibete uğramayı hak etmişlerdi. Lakin Allah (c.c.), sadece resulleri gönderdikten sonra azap etmektedir ki bu da, konuya noktayı koyacak son sözdür. Sayfa 11'de de şöyle diyor:

“Ayette şöyle deniyor:

“Eğer, yerde ve gökte Allah'tan başka tanrılar bulunsaydı, yer ve gök, bunların nizamı kesinlikle bozulup gitmişti. Demek ki Arş'ın Rabbi olan Allah, onların yakıştırdıkları sıfatlardan münezzehtir.” 146[146] Yani şayet yer ve gökte Allah'tan başka kendisine ibadet edilen bir ilah bulunmuş olsaydı, buralar fesada uğrar darmadağın olurdu. Dikkati çeken

---

143[143] Zümer: 39/29.

144[144] Medaric'us-Salikin, I/246-256. Medaric Tere., 1/187-196.

145[145] Kasas: 28/47.

146[146] Enbiya: 21/22.

husus, Allah (c.c.) burada rabler değil ilahlar demektedir.

İlah, kulluk edilen mabud demektir. Bu ise Allah'ın kendisinden başkasına ibadet edilmesine kesinlikle müsa-de etmeyeceğini, bunun aklen imkânsız olduğunu gösterir. Ki O'nun yanında başka bir mabud olsaydı yer ve gök ifsat olurdu.

Aslında O'ndan başkasına ibadet etmenin kötülüğü zaten fıtrat ve akılda mevcuttur. Her ne kadar bu hususta Nebi'den gelme (akıldaki mevcudiyetle ilgili) açık bir bilgi yoksa da esasen akıl bizatihi şuna sarahaten delalet ediyor: Bu, mutlak olarak kötülüklerin en kötüsüdür. Dahası bu, Allah'ın, teşri etmesi kesinlikle imkânsız olan bir husustur.

Doğrusu alemin ıslahı, Allah'ın tek başına mabud olmasındadır. Fesat ve helaki ise O'nunla beraber başkasına da ibadet edilmesindedir. Buna göre Allah'ın alemin fesat ve helakini doğuracak bir şeyi kullarına teşri etmesi muhaldir. Aksine O bunlardan münezzehtir. Sayfa 12'de de şöyle diyor: Ayette deniyor ki:

"Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza getirilmeyeceğinizi mi sandınız?" [147][147] O, böylece nefsini böylesi yanlış bir hesaptan tenzih edip uzaklaştırmaktadır. O böyle bir şeyden yücedir. Bu durum kötülüğü sebebiyle ve hikmet, mülk ve uluhiyetini nefyettiği için O'na layık da değildir.

Görmüyor musun O'nun dini, şeriatı, sevap ve ikabına dair şehadet etmek hususu, akılda nasıl da tezahür ediyor. Bu ise kıyametin aklen isbatına delalet ediyor. Nitekim işitmeyle de isbatına delalet ediyor. Bunun gibi O'nun dini, emirleri ve elçilerinin getirdikleri mücmel olarak akılda sabittir. Bunlar daha sonra vahiy ile öğretilince artık akıl ile vahy, O'nun tevhidi, yasaları ve va'd ve vaidini tastik etmek üzerinde uyuşmuş olurlar.

O (sübhanehu), kullarını, elçileri vasıtasıyla iyiliğini ve tastikini mücmel olarak akıllara yerleştirdiği şeylere davet etmiştir. İşte vahiy de bunları açıklayıcı, beyan edici ve takrir edici keza fıtrat ve akıllara yerleştirdiği şeyleri hatırlatıcı olarak geldi. Sayfa 39'da diyor ki:

---

[147][147] Mü'minun: 23/115.

“Bu konudaki kesin söz şudur: Kesinlikle ikabin sebebi bisetten önce de kaimdir. Fakat azabın sebebinin var olması, kendisinin meydana gelmesini gerektirmiyor. Çünkü bu sebep için Allah (c.c.) başka bir şart daha koşmuştur. O da, elçinin gönderilmesi ve bisetten önce azabın nefyedilmiş olmasıdır. Bu ise bu şartın yerine gelmemiş olması olup, sebebin ve gereklerinin olmayışından dolayı değildir.

Bu konuda söylenebilecek son söz de budur. [148[148]] Misak ayeti ve üzerine terettüp eden hükümler ile risaletten önce işlenen fillerin iyilik ve kötülük meselesi konusundan şunları çıkarabiliriz:

Şüphesiz şirk hükmü ve ismi, risalet, ilim ve beyandan önce de sabittir. Buna dair deliller akıl, misak ayeti, birliğe delalet eden kevni ayetler ve Allah'ın (c.c.) kullarını üzerinde yaratmış olduğu fıtrattır.

Şüphesiz risaletten önceki şirkin faili zemmedilmiş, ayıplanmış ve bu kişi noksanlık yapmıştır. Esasen onlar büyük bir tehlike ve ateşten bir yarın kenarında durmaktadırlar. Çünkü bu şirk, büyük bir zulüm ve azabın sebebidir. Ne var ki bu farklı bir şartın varlığına bağlanmıştır. O da nebevi hüccettir. Bu ise Allah'ın kullarına bir fazlı ve rahmetidir.

Şüphesiz insanlar bisetten ve hüccetin İkamesinden önce bazı hükümlerde mazurdur. Lakin diğer bazı hükümlerde ise mazur değillerdir.

Kendilerine nebevi hüccet kaim oluncaya kadar dünya ve ahirette azap görmeyeceklerdir. Bu noktada mazurdurlar ki bu, Allah'ın rahmet ve fazlındandir.

Şirke bulaşmış olmaları ve bunun üzerine bina edilen hükümlerde ise mazur değillerdir. Mesela onlar müslümanların kabristanına defnedilmezler. Üzerlerine namaz kılınmaz. Kabirleri başında durulmaz ve onlara istiğfar edilmez. Kestikleri yenmez, kadınlarıyla evlenilmez ve en önemlisi cennete giremezler. Bu ise geçen hükümlerin en büyüğüdür.

İbni Teymiye şöyle demiştir:

“Mutlak olarak umuma hatırlatmak fayda verir. Şüphesiz kimi insanlar dinleyip

---

[148[148]] Miftah'u Dar'ıs-Seade, 2/7-39,

hatırlar ve bundan fayda görür. Başkaları ise kendilerine hüccet ikame edilir ve bundan dolayı da azabı hakeder. Dolayısıyla dışındakilere ibret kaynağı olur. Bu haliyle de ona hatırlatmaktan ayrı bir fayda da hasıl olmuş olur. Çünkü ona hatırlatmak ile üzerine hüccet kaim olur. Ayrıca cihad vesair ile cezalandırılması da caiz olur. Böylece hatırlatma ile bir fayda hasıl olur. Şüphesiz Resulullah'ın (s.a.v.) müşriklere yaptığı her hatırlatmadan Öz olarak bir fayda hasıl olmuştur. Velev ki fayda müminler için olsa bile. O müminler ki onu kabul edip itibar ettiler. Haklarında hüccet kaim olan müşriklerle cihad ettiler." 149[149]

Yani müşrikler ile savaş ve cihad ancak onlara hüccet ikame edildikten sonra mümkündür. Fakat onlar bu hüccetten önce de müşriktirler.

Keza diyor ki: Şüphesiz ki o Resul hatırlatma yaptığında hüccet herkes üzerinde kaim olmaktadır. Bunun gibi bu hüccetten imtina eden şakilere de onun hatırlatması ile hüccet kaim olur ve onlar dünya ve ahiret azabına müstehak olurlar. 150[150] Mesajın gündeme/kamu oyuna girmesi bunun ikame edilmiş olması için kafidir. "Hüccetin ikamesinden sonraki küfür, azabı gerektirir. Ama bundan önce nimeti kısar, arttırmaz." 151[151]

Bunlar hüccetten önce küfrün sabit olduğuna dair delillerdir. Fakat bu, azabı gerektirmez.

İbni Teymiye (r.a.) başka bir yerde de şöyle diyor:

"Dinini ve ibadetini Allah için halis kılan ve dini O'na (c.c.). halis kılarak sırf O'na dua eden kişiler dışında kimse Allah'ın azabından kurtulamaz. O'na şirk koşmadığı gibi ibadet de etmeyen kişi ise O'na da O'ndan başkasına da ibadet etmekten uzak biridir. Bu Firavn ve benzerleri gibidir. Böylesi biri müşrikinkİnden daha kötü bir haldedir. Oysa tek olan Allah'a ibadet etmek gerekiyor. Esasen bu herkese vacibtir. Ve kesinlikle herhangi birinden asla sakıt olmaz. Bu ise, Allah'ın kendisinden başka bir din kabul etmeyeceği genel İslâm'dır. Fakat Allah, hiç kimseye elçi göndermeden azap etmez. Allah böylesi birine azap etmez lakin, cennete de müslüman mümin kişiden başkası giremez. Bunun gibi oraya ne müşrik ve ne de O'na ibadet etmekten büyüklenen (müstekbir) kişi

---

149[149] Feteva, 16/162.
150[150] Feteva, 16/169
151[151] Feteva, 16/254.

girebilir. Kime de dünyada kendisine tebliğ ulaşmamışsa ahirette İmtihan edilir. Nitekim cehenneme de sadece şeytana tabi olanlar girecektir. Bu manada kimin günahı yoksa cehenneme girmeyecektir. Ayrıca Allah hiç kimseyi kendisine elçi göndermeden cehennemle azablandırmaz. Kime de kendisine gönderilen resulün tebliği ulaşmamışsa, mesela çocuk, deli ve sırf fetret olan bir dönemde ölen kişi gibi, ahirette imtihan edilir. Nitekim rivayetlerde böyle bildiriyor." 152[152]

Bu nakilden anlaşıldığı gibi müşrik, cahil olsa keza kendisine bir mesaj ulaşmamış olsa bile cennete giremez. Çünkü cennete yalnız müslüman mümin kişi girebilir. İslâm, kişinin dinini Allah'a has kılması olduğuna göre, müşrik dinini Allah'a has kılmayan kişidir.

Bu hükümler bütün benî âdem için geneldir. Bundan hiçbir kavim istisna edilmemiştir. Çünkü mİsak onların hepsinden alınmıştır. Şimdi hangi kavim olursa olsun velev ki kendilerini bir dine, bir elçiye ve kitaba nisbet etseler bile, cehalet ve tevil ile beraber şirke düşmüşlerse şüphesiz ki bu hükümler onlar hakkında caridir. Bu kimseler

Muhammed'in (s.a.v.) ümmetinden yahut ehli kitaptan olsalar bile.

İbni Teymiye şöyle demiştir:

"Evet zaman olur ki insanlardan bir çoğuna bazı naslar müşkil görünür ve anlayamazlar. Bu aslında, müşkil hususların onların, bu nasların manalarını anlamaktan aciz oluşlarından dolayı, onlara nisbetledir. Oysa Kur'an'da açık akla ve hisse muhalif bir şeyin bulunması mümkün değildir. İlla ki Kur'an'da onun manasının beyanı vardır. Şüphesiz Allah (c.c.), Kur'an'ı göğüslerde olana şifa ve insanlar için bir beyan kılmıştır. Bu nedenle bunun tersinin vukuu hiç mümkün değildir. Ancak şu kadar var ki, bazen bazı mekan ve zamanlarda risaletin ürünleri gizli kalmış olabilir. Öyle ki Resulün (s.a.v.) getirdiklerini bilemez olurlar. Bu, ya lafzını bilmemek suretiyle yahut da lafzını bilmekle beraber manasını bilememekle olabilir. Bu durumda nübüvvet ışığının olmayışı sebebiyle cahiliyeye (cahili hayatın bir ferdi olmaya) dönüşürler. İşte bu ortamda şirk meydana gelir, din parça parça olur. Sözgelimi, kılıçları kuşattıran fitne gibi. Şimdi fitne kavlî ve amelî diye ikiye ayrılır. Bu dahi kendilerine nübüvvet ışığının saklı kalması hasebiyle cahiliyeden kaynaklanır. Malik b. Enes'in şöyle dediği gibi:

152[152] Feteva, 14/477.

“İlim azalınca köpük misali faydasız şeyler ortaya çıkar. Naslar azaldığında ise heva ve heves hakim olur. Bu nedenledir ki, fitne kapkaranlık geceye teşbih edilmiştir. Ahmed (r.a.) de bir hutbesinde der ki: Allah'a hamd olsun ki O, her fetret döneminde ilim sahibi kimseler bırakmıştır.

Yeryüzü halkı için hasıl olan hidayet şüphesiz nübüvvet nurundandır. Ayette şöyle deniliyor:

*“Artık, benden size hidayet geldiğinde, kim benim hidayetime uyarsa o sapmaz ve bedbaht olmaz”.*153[153] Peygamberlerine tabi olanlar hidayet ve felahta olan insanlardır. Bunlar da her zaman ve mekandaki müslüman müminlerdir. Azap ve dalalet ehli ise, elçilere karşı çıkıp tekzip edenlerdir.

Bunlardan geriye, kendilerine nebilerin getirdiği mesajın ulaşmadığı cahiliye ehli kalıyor ki, bu kimseler bir dalalet ve cehalet içindedirler. İlaveten bir şer ve şirke düşmüşlerdir. Lakin Allah (c.c.) diyor ki:

“Biz, bir peygamber göndermedikçe kimseye azap edecek değiliz” 154[154]

“Yerine göre müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların, peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın” 155[155]

“Rabbin, kendilerine ayetlerimizi okuyan bir peygamberi memleketlerin ana merkezlerine göndermedikçe o memleketleri helak edici değildir” 156[156] İşte Allah, bu durumdaki insanları, kendilerine bir elçi göndermedikçe helak edip azap etmez. Dünya-da kendisine risalet ulaşmamış kişi hakkında çeşitli rivayetler mevcuttur. Bu rivayetlere göre Allah bu kişiye kıyamet günü arasat meydanında bir elçi gönderir. 157[157]

Bu İbni Teymiye'nin Ümmet-i Muhammed hakkındaki görüşüdür.

Ehli kitap hakkında ise şöyle diyor:

“Nasara; biz onları taşkınlık ve ihdas ettikleri şirkten dolayı keza resulü

153[153] Taha: 20/123.

154[154] İsra: 17/15.

155[155] Nisa: 4/165.

156[156] Kasas: 28/59.

157[157] Feteva, 17/307-308.

tekzibetmeleri ve uydurdukları ruhbanlıktan dolayı kınıyor ve hiçbir surette taktir etmiyoruz. Çünkü bunları uydurmuşlardır. Oysa her uydurma (bidat) dalalettir. Şu var ki bidatin faili eğer hakkı kastetmiş ise bu durumda affedilmiş sayılır. Ne var ki ameli boş olur, hiçbir faydası olmaz. İşte böylesi bir bidat, sahibinin mazur olduğu ve ikap ya da sevap alamadığı bir dalalettir... Yahudiler; kül fürde Nasara'dan daha ileridirler. Her ne kadar Nasara ce-,halet ve dalalette daha aşın iseler de. Şu var ki, bu kimseler hakkı bilip inaden terkett i ki erinden ve bu yaptıklarından dolayı sorumlu tutularak gazap edilirler. Bu kimseler, dalaletleri ile içtihat etme ecrini yitirdikleri gibi lanetlenmiş öte yandan, hidayet üzere olanların hakettiğinden de tard edilmişlerdir. Bunun yanında kendilerine hüccet ikame edildiğinde iman etmeyecek olurlarsa ikabı hak etmiş olurlar. Çünkü, dalalet mefhumu genel bir kavramdır." 158[158]

Bu da onun ehli kitaba dair bir ifadesidir. Buna göre Nasara müşriktir. Esasen bu zaten kendisinde hiç kuşku olmayan bir husustur. Dahası bu, İslâmî açıdan zaruretle bilinmesi gereken bir konudur. Ancak cezalar, nebevi hüccetin ikamesi şartına bağlıdır. Bu da Resulullah'ın (s.a.v.) gelmesiyle ortadan kalkmıştır.

Bu ifadeler onundur (r.a.). Ve kendi kitablannda buna benzer açıklamalar çoktur. O, bu hükümlerin bütün milletlerde genel olduğunu beyan etmekte, hiçbir surette herhangi bir milletin veya bir mekanın yahut da herhangi bir zaman diliminin bundan müstesna olduğunu söylememektedir. Aksine bunlar umumi hükümlerdir. Kesinlikle şirk, risaletten önce de sabittir. Ancak azab, delilin ortada olması şartına bağlıdır. Fakat bununla beraber failleri hiçbir surette müslüman değillerdir. Çünkü onlar risaleti, ayrıca misak ve üzerinde yaratıldıkları fıtratı nakzetmiş, ilaveten dinlerini Allah'a has kılmamışlardır. Ayette denilıı yor ki: "Diniyalnız kendine has kılarak ve hcmifler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları, zekât vermeleri için ancak onlara müslüman olmaları emrolımdu.159[159] Esasen ortada aklın, Allah'ın vahdaniyetine dair müstakil bir hüccet olması da vardır. Mamafih, bunların tümünden misak da alınmıştı. Ve bunun haklarındaki hüccetliği de umumi idi. Bunun yanında Allah (c.c.), onların hepsini İslâm ve halis tevhit üzere yaratmıştı. Ayette deniyor ki:

"Resulüm! sen yüzünü hanif olarak dine, yani Allah insanları hangi fıtrat üzere

158[158] Feteva, 19/190-191.

159[159] Beyyine: 98/5.

yaratmış ise o fıtrata çevir". 160[160] Nitekim misak ayeti de hiçbir kavmi istisna etmemektedir. Aksine mutlak ve umumi lafızlarla gelmiştir. Mamafih selefin ifadelerinde de hiç kimse için bir İstisna varit değildir, İşte bütün bunlar bu hükümlerin umumi olduğunu göstermektedir.

Ben Allah'ın fazlu keremi ve rahmeti ile bütün bu anlatılanlardan, şirk, sıfat ve hükmünün, cehalet ve tevil ile beraber olsa, hüccet kaim olmamış olsa ve mahza koyu bir cahiliye içinde bulunulsa da- sabit olduğuna kanaat ediyorum. Velev kİ şer'î hükümlerin kalıntıları kaybolmuş, doğru yolun izleri silinmiş, nübüvvet güneşi gizlenmiş olsa fakat bu durumdakiler Allah'ın fazlu keremi ile hüccetin kaim olması ve risalet mesajının ulaşmasına kadar azap görmeyecek olsalar bile, bunlar için şirk sıfatı ve hükmü kesinlikle geçerlidir.

İKİNCİ BOLÜM

2. KİŞİ ŞİRKTEN İSLAM'A NE ŞEKİLDE GEÇEBİLİR

2.1- İslâm'ın Özünü Anlamaya Dair Kur'an'dan Deliller

2.1.1- müslüman Olabilmek İçin Şirkten Soyutlanmak Şarttır

1- Ayet:

Allah (c.c.) Tevbe suresi beşinci ayette diyor ki:

160[160] Rum: 30/30.

“Eğer tevbe eder, namazı dosdoğru kılar, zekâtı da verirlerse artık yollarını serbest bırakın” 161[161]

Kurtubi şöyle diyor:

“Tevbe ederlerse” yani şirkten tevbe ederlerse “Namaz kılıp zekât verecek olurlarsa yollarını serbest bırakın.” Bu ayette dikkat çeken bir husus vardır. O da Allah'ın (c.c.) katli (öldürme) şirke bağlamış olmasıdır. Sonra diyor ki: “Tevbe ederlerse” şimdi değil mi ki kati şirkten dolayıdır, şu halde onun zevaliyle de zail olur. Bu ise mücerred tevbe ile Öldürmenin zail olmasını gerektirir. Hem de namaz kılıp zekât vermekle alaka kurulmaksızın. Bu nedenledir ki mücerred tevbe ile namaz ve zekâtın vakti gelmeden öldürme sakıt olmaktadır. Esasen bu, söz konusu manada apaçık bir durumdur. Şu var ki; Allah (c.c.) tevbeyi zikrederken yanında başka iki şarttan daha bahsetmiştir. Bunları geçersiz saymak hiç olası değildir. Bunun benzeri şu hadistir.

“İnsanlarla La ilahe illallah diyerek namaz kılıp zekât verinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu yaptıklarında benden canlarını ve mallarını masum kılarlar, fakat İslam'ın hakkı müstesnadır. Hesapları ise Allah'a aittir. İbni Arabi, görüldüğü gibi Kur'an da sünnet de aynı noktayı vurgulamaktadır,” demiştir.”

İmam Kurtubi'nin sözlerine bir bakın:

“Bir kere tevbe şirkten dolayı yapılır. Öldürme ise ancak onun sona ermesiyle mümkündür.” Bir de İmam İbni Arabi'nin sözüne dikkat edin:

“Ayet ve hadisin ikisi de tek manada birleşmektedirler.” Kur'an'm nassına göre öldürme ile esir alma ve müşriklerin yollarının serbest bırakılmasının şartı, şirkten tevbe vazgeçinedir. Burada görüldüğü gibi, ayet ile zikredilen hadisin verdiği mantık aynıdır.

İmam Beğavi; “Tevbe ederlerse” yani şirkten. “Namaz kılıp zekât verince yollarını serbest bırakın” yani: Onları serbest bırakın memleketlerinde dolaşsınlar ve Mekke'ye de girebilsinler” demiştir.

İbni Kesir de şöyle diyor:

161[161] Tevbe: 9/5.

“Onları hapsedin ve her gözetleme yerinde oturup onları bekleyin.” 162[162] Yani onlar hakkında sırf mücerred vicdanınızla yetinmeyin. Aksine onları kale ve sığınaklarında muhasaraya alın ve yol ve gidişatlarını gözetleyin. Ta ki siz genişliği onlara daraltıp onları ya ölüme yahut İslâm'a zorlayabilesiniz. Bu nedenle şöyle dedi:

“Tevbe ederek namaz kılıp zekât verecek olurlarsa” zaten bu nedenledir ki; Ebu Bekir Sıddik (r.a.) zekât vermeyenlerle savaşta bu ayeti kerime ve benzerierine dayanmıştır. Nitekim onlarla savaşın haramıığı, bir kısım davranışların varlığı şartına,bağlanmıştır. Onlar da, İslâm'a girmek ve gereklerini yerine getirmektir. Onun başından sonuna kadar bütün gerekleri bunun içindedir... Bu sebepledir ki çoğu zaman namaz ile zekât yan yana zikredilir. Sahihayn'da şöyle gelmiştir. Resulullah (s.a.v.) dedi ki:

“İnsanlarla Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna şehadet edinceye ve namaz kılıp zekât verinceye kadar savaşmakla emrolundum.” 163[163] Ebu Ishak şöyle demiştir: Ibnı Mesud'dan (r.a.) dedi ki: Namaz kılıp zekât vermekle emrolundunuz. Kim ariri maz (zekât vermez) ise onun namazı geçersizdir. Abdurrahman b. Zeyd b. Eşlem diyor ki:

“Allah namazı zekât olmadan kabul etmiyor... Allah Ebubekr'e rahmet etsin ne kadar da fakih idi”. İmam Ebu Ca'fer b. Cerir et-Taberi diyor ki:

“Rabi1 b. Enes'in nakline göre Resulullah (s.a.v.) şöyle demiştir:

“Kim sadece Allah için ihlas ve O'na ibadet etmek suretiyle dünyadan ayrılırsa, O 'na hiçbir şeyi ortak koşmadan ayrılıyorsa Allah ondan razı olur.” Taberi, Enes'ten naklen diyor ki: Bu peygamberlerin getirdiği Allah'ın dinidir. Onu, hadiselerin fitneye dönüşmeden, heva ve heves artmadan önce Rab'Ierinden ulaştırmışlardı. Bunun Allah'ın *kitabından kanıtı O'nun sonlara doğru indirdiği şu ayettir:*

“Eğer tevbe eder, namazı dosdoğru kılar, zekâtı da verirlerse artık yollarım serbest bırakın” 164[164] Onların tevbeleri putlardan vazgeçip Rab'lerine ibadet ederek namaz kılıp zekât vermeleridir. Sonra başka bir ayette,

---

162[162] Tevbe: 9/5.
163[163] Tecrid, Hadis: 665, 4/535; Hadis: 24, 1/38; Hadis: 689, 5/19-24.
164[164] Tevbe: 9/5.

“(Bununla beraber kâfirlikten vaz geçip) tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse, artık onlar dinde kardeşlerinizdir” 165[165] diyerek bunları tekrar etti. Bunu İbni Mürdeveyh ve Kitab'u Salat'ta Muhammed b. Nasr el-Mervezi rivayet etmişlerdir. 166[166]

İmam Taberi ise: “Tevbe ederlerse” yani, onlar Allah'a şirk koşmak gibi üzerinde bulundukları halden ve elçisi Muhammed'in peygamberliğini inkâr etmekten vazgeçip Allah'ı tevhit etmeye ve ihlasla, ilahlar ve endadlar edinmeksizin O'na ibadet etmeye, ayrıca Muhammed'in peygamberliğini kabul etmeye yönelirlerse” demiştir. 167[167]

Allah'ın (c.c.) şu ayeti de aynı manadadır.

“Tevbe eder namaz kılar ve zekât verirlerse artık onlar dinde kardeşlerinizdir” 168[168] Kurtubi şöyle demiştir:

“Allah'ın (c.c.) *“Tevbe edip namaz kılacak olurlarsa”* ayeti şu manadadır: Yani şirkten tevbe edip İslâmî hükümleri esas edinirlerse; bu haliyle kardeşleriniz olurlar, yani onlar dinde kardeşlerinizdir. İbni Abbas, bu ayet ehli kıblenin kanını haram kılmıştır, demiştir. İmam Beğavi ise şöyle diyor:

“Tevbe ederlerse” yani şirkten, “Artık kardeşlerinizde? Onlar kardeşlerinizdir “Dinde” sizin leh ve aleyhinizde olanlar, onlar için de geçerlidir.

Bu ayet, müşriklerle savaşın bütünüyle ancak tevbe etmeleri ve namaz kılıp'zekât vermelerinden sonra kaldırılabileceğine dair bir hüccettir. Esasen selef, tevbenin, İslâm hükümlerine sarılmakla beraber, şirkten uzaklaşmak, putlar, endad, tağutlar ve Allah dışında ibadet edilen her şeye ibadet etmekten kaçınmak demek olduğunda ittifak etmişlerdir. Keza bu ayet,

“İnsanlarla La ilahe illallah deyinceye, namaz kılıp zekât verinceye kadar savaşmakla emrolundum” 169[169] hadisi ile beraber manaca bütünleşmekte ve bir noktada birleşmektedir, demektedirler. Nitekim müfessirlerin bu ayetin tefsiri sadedinde bu ve benzeri hadisleri getirmekte ittifak etmeleri, bu hadislerin de aynı manayı pekiştirdiğine en açık delildir. Bu da savaş, ancak şirke son vermek ve İslâm'ın emirlerine sarılmakla

---

165[165] Tevbe: 9/11.
166[166] Tevbe: 9/11.
167[167] İbni Kesir Tere, 7/3419-3421.
168[168] Taberi Tere, 2/778.
169[169] Kütüb-i Sitte, 2/259; Müslim Tere, 1/194; Buhari Tere, 1/483 -6/2759.

son bulur sabitesidir. Bu ise O'nun (s.a.v.),

"Ancak İslâm'ın hakkı hariçtir" sözünün kastıdır.

Bunu şu sahih hadis de desteklemektedir:

"Kim La ilahe illallah derse ve Allah'tan başka ibadet edilen herşeyi reddeder (küfreder)se malı ve kanı haram olur. Hesabı ise Allah'a kalmıştır" 170[170] Bu yüzden İbni Arabi Ahkam'ul-Kur'an adlı kitabında şöyle demiştir:

"Kur'an ve sünnet aynı manayı birbirinin peşisıra pekiştirmiştir. Nitekim muhaddislerin imamı Buhari bu sebepten sahihinde şöyle bir bab açmıştır:

"Tevbe edip namaz kılıp zekât verince yollarını serbest bırakın" 171[171] Sonra da kendi senediyle İbni Ömer'den o da Resulullah'tan (s.a.v.) şu hadisi sevk ediyor: İnsanlarla La ilahe illallah, Muhammed Resulullah'a şehadet ederek namaz kılıp zekât verinceye kadar savaşmakla emr olundum. Bunu yaptıklarında benden can ve mallarını masum kılmış olurlar, İslâm 'in hakkı başkadır. Hesaplan ise Allah'a kalmıştır." 172[172]

Hafız,

"Şüphesiz Buhari, hadisi ayet için bir tefsir (yorum) kılmıştır. Çünkü ayetteki tevbeden murad, küfürden tevhide dönüştür. O'nun (s.a.v.) şu sözü bunu tefsir etmiştir: "Takt Allah'tan başka ilahın bulunmadığına ve Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna şehadet edinceye kadar." Burada ayetle hadis arasında başka bir münasebet daha vardır. Çünkü ayetteki yolu serbest bırakmak ile hadisteki masumiyet aynı manadadır", demiştir. 173[173]

Buradan şu anlaşılır: Can ve malın emniyeti kelimei şehadeti telafuz ve gerekleriyle amel etmek suretiyledir. Bu da Allah'ın uluhiyette birlenmesi ve Allah'tan başka ibadet edilen ilahlara ibadetten kaçınılması demektir. Yoksa eğer kul bunu ifade edip kendisiyle amel etmeyecek olsaydı, bu şehadeteyni ifade ettiği anda şirk ile İç içe olduğu zaman, kanı ve malı bununla masum olmazdı. Fakat kul bunu söylerken İslâm'ın şehadetiyle şehadet etmiş olarak söylemiş oisa, bu durumda onun, bunun manasını bildiği ve

170[170] Müslim Tere, 1/195.
171[171] Buhari Tere, Bab 16,1/178.
172[172] Buhari Tere, Bab 16 Had. 18, 1/178.
173[173] Feth'ul-Bari, Kitab'ul-İman, 1/94-95.

gereklerini de yaşadığı varsayılarak, dilinin ikrar ettiğinin manasını bilerek yaşadığı İslâm'a hamledilmesi şart olur. Artık böylesi birinden buna muhalif bir şey gözlemlendiğinde onun irtidadma hükmedilir.

İmam Şevkani diyor ki:

“Manasıyla amel etmeksizin sırf La ilahe illallah sözünü ifade etmek, kişinin İslâm'ını ispatlamaya yetmez. Nitekim cahilîye fertlerinden biri bunu telaffuz edip ibadet ettiği putuna yönelmeye de devam edecek olsaydı onun bu yaptığı, İslâm olamazdı.

Şüphe yok ki kim La ilahe illallah der ve amellerinde tevhidin manasına muhalif bir şey de ortaya çıkmazsa bu kişi müslüman olup;

“İnsanlarla savaşmakla emrolundum...” hadisinde zikredilen İslâm'ın rükünlerini yerine getirdiğinde, can ve malını emniyete almış olur.” 174[174]

“Aynı şekilde şu durum da bunun gibidir: Kim La ilahe illallah diyerek İslâm'ın şehadetini kabul etmiş ve ancak üzerinden henüz İslâm'ın herhangi bir erkanını ifa edebileceği bir vakit de geçmemiş ise, böylesi birinin de dilinin ikrar ettiğini ve kendisini öldürmek isteyene haber verdiği şeyleri amel etmiş olarak kabul edilmesi ve müslümanlığına hükmedilmesi gerekir. Bundan dolayıdır kİ Resulullah (s.a.v.) Üsame b. Zeyd'e söylediği malum şeyleri demiştir. Kim de, kelime-i tevhidi ifade eder ve tevhide muhalif şeyler işleyecek, -mesela ölüler hakkında bilinen şekilde inanan şu kimseler gibi inanacak- olursa, işte yaşantılarında görünen bu durum, tevhidi ikrar etmek tarzında dillerinin anlattığının tam tersidir. Şimdi eğer tevhidi sırf ifade etmek, artık bunu ifade eden kişi ister tevhide uygun veya muhalif şeyler işlemiş olsun, fark etmeksizin İslâm'a girmeyi ve küfürden çıkmayı gerektirse idi, bunun Yahudiler'e fayda vermesi lazımdı. Hem de onlar şöyle dedikleri halde: Üzeyr Allah'ın oğludur. Keza Nasara da Mesih Allah'ın oğludur, dedikleri halde. Aynı şekilde münafıklara da fayda vermeliydi. Oysa onlar dini yalanlıyor ve kalplerinde olmayanı dilleriyle ifade ediyorlardı. Çünkü bu grupların üçü de kelime-i tevhid'i ifade etmekteydiler.” 175[175]

Aynı yazar (r.a.), kelime-i şehadeti gerekleriyle amel etmeden ifade etmeyi yeterli

---

174[174] ed-Durr'un-Nediyd'e fi İhlas'i Kelimet'ıt-Tevhid, 40.

175[175] Ed-Durr'un-Nediyye fi İhlas'i Keümet'it-Tevhid, 42.

sayanları reddetmek sadetin-de şöyle diyor:

“Özetle, belirtilen kişi, bahsi geçen araştırmasında zahiri tevhidi ikrar etmekle yetinmiş, mevzuyu bununla tanımlayarak kelime-i tevhid'i sırf ifade etmeyi yeterli görmüştür. Hem de keüme-i tevhid'i ifade eden bu kişinin, tevhidi nefyeden davranışlarına ve ölülerle alakalı bu fiillerinin kaynaklandığı tevhide muhalif itikadını nazarı dikkate almadan. Buna göre asıl bu görüş güvenip itimad etmeyi ve dikkate alıp meşgul olmayı gerektirmez. Nitekim Allah (c.c.) mücerred lafızlara değil içte yerleşmiş itikattan kaynaklanan fiillere ve kalplere bakar. Yok böyle olmasaydı o zaman mümin ile münafıkın arasını ayırmazdı.” 176[176]

Bu mana, -Allah'ın izniyle- Kur'an sünnet ve selefi salihinin kelamında büyük bir yer tutar. Şüphesiz Allah dışında ibadet edilen şeyleri terkederek, şirk ve küfürden temizlenmek, yolun serbest bırakılmasında şarttır. Keza can ve malın masuniyeti (emniyeti) ve İslâm hükümlerinin icrası da hep buna dayalıdır. Nitekim savaşın esas nedeni de budur. Onun varlığıyla cari olur, yokluğuyla kesilir.

eş-Şeyh Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım el-Hanbeli en-Necdi diyor ki: Ibni Ömer'den (r.a.) merfu olarak Resuiullah'ın (s.a.v.) şöyle dediği mervidir:

“İnsanlarla savaşmakla emrolundum” yani onlardan müşrik olanlarla.

“Ta ki Allah'tan başka ilahın olmadığına şehadet edinceye kadar” yani manasını bilerek gereklerini yerine getirerek. “Namaz kılıp zekât verinceye dek” Bunlar temel iki esastır. Kişinin İslâm'ı ancak bu ikisi ile müstakim olabilir. “Bunu yaptıklarında” yani La ilahe illallah Muhammed Resulullah diyerek namaz kılıp zekât verdiklerinde “Can ve mallarını benden masum etmiş olurlar. Artık onlarla savaşmak caiz değildir. Ta ki kendilerinden şehadeteyni nakzedecek bir şeyler sadır oluncaya kadar. “İslâm'ın hakkı ayrıdır” Bu da onun şer'î hükümlerinin gereğiyle amel etmektir. Ebubekir şöyle demiştir: önceden Resulullah'a veriyor oldukları bir şeyi bana vermekten sakınacak olurlarsa bu sebepten onlarla savaşırım.” 177[177]

İkinci ayet:

176[176] Ed-Durr'un-Nediyye fi İhlas'ı Kelimet'it-Tevhid, 67-68.
177[177] el-İhkam Şerh'u Usul'il-Ahkam, 4/400.

“Fitne tamamen yok oluncaya ve din de Allah için tatbik edilinceye kadar onlarla savaşın.” 178[178]

İbni Kesir Enfal'deki ayet hakkında şöyle diyor:

“Dehhak İbni Abbas'tan (r.a.) naklen şöyle demiştir:

“Ve onlarla savaşın, ta ki fitne oluşmasın” yani herhangi bir şirk unsuru kalmasın. Ebu Aliye, Mücahid, Hasan, Katade, Rabi' b. Enes, Süddi, Mukatil b. Hayyan ve Zeyd b. Eşlem de böyle demişlerdir. Muhammed b. İshak diyor ki: Bana Zühri'den ona da Urve b. Zübeyr ve başkalarından ulaştı ki ulemamız şöyle demiştir: Fitne kalmasın ki hiçbir müslüman dininde fitneye düşmesin. “Din bütünüyle Allah'ın oluncaya kadar.” Dehhak bu ayete dair İbni Abbas'tan (r.a.), tevhidi Allah'a halis kılarak, yorumunu naklediyor. Hasan, Katade, ve İbni Cüreyc ise şöyle demiştir:

“Din bütünüyle Allah'ın oluncaya dek” Ta ki Allah'tan başka ilah yoktur denilinceye kadar. Muhammed b. İshak da diyor ki:

“Yani tevhidin Allah için halis kılınması ve bu çerçevede hiçbir şirk unsuru bulunmaksızın. Allah'ın dışındaki endadlar terkedilinceye kadar”. Abdurrahman b. Zeyd b. Eşlem de şöyle diyor:

“Din tamamıyla Allah'a ait oluncaya kadar” yani dininizle beraber bir küfür de bulunmasın. Sahihayn'da Resulullah'tan gelen hadis de bunu destekliyor:

“İmanlarla La ilahe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum.” 179[179]

Beğavi Bakara ayeti için diyor ki:

“Ve onlarla savaşın” yani müşriklerle. “Ta ki fitne kalmasın” yani şirk kalmasın. Bu ise müslüman oluncaya kadar onlarla savaşın, demektir. Çünkü putperest birinden, İslâm'dan başka bir din kabul edilmez. Şayet kaçınırsa öldürülür. “Din oluncaya” yani itaat ve ibadet “Allah için” tek başına ve sırf O'na oluncaya kadar. Ki O'ndan başka hiçbir şeye ibadet edilmesin. “Şayet son verirlerse” yani küfre son verip İslâm olurlarsa “Arlık düşmanlık yoktur” artık düşmanlık için hiçbir gerekçe yoktur, “Ancak zalimler hariçtir”

178[178] Bakara: 2/193. EnfaI: 8/39.
179[179] İbni Kesir Tere, 7/3303-3304.

Bunu İbni Abbas (r.a.) da söylemiştir.

Beğavi, Enfal ayeti hakkında ise şöyle diyor:

“Fitne kalmayıncaya kadar onlarla savaşın” yani şirk. Rabi, ta ki hiçbir mü'min dininde fitneye maruz kalmasın, demiştir.

“Din bütünüyle Allah'ın oluncaya kadar” yani din, içinde hiçbir şirk olmadan sırf Allah'in oluncaya kadar.

“Şayet son verirlerse” yani küfre. “Şüphesiz Allah yaptıklarınızı bilendir”

Kurtubi, Bakara ayeti bağlamında; bunda iki mesele vardır, diyor:

a- “*Onlarla savaşı*” Bu ayeti nesh edici olarak görenlere göre anlamı şu demektir: Bu, her taraftaki bütün müşriklerle savaşmaya dair bir emirdir. Nasih görmeyenlere göre ise mana şöyledir: Hakkında Allah'ın;

“Sizinle savaşırlarsa” dediği şu kimselerle savaşın. Bunlardan birinci görüş daha doğrudur. Bu mutlak bir savaş emridir. Kâfirlerin başlatması şartına bağlı değildir. Bunun delili şu ayettir:

“Ta ki din bütünüyle Allah'ın olsun” Resulullah (s.a.v.):

“İnsanlarla La ilahe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum” demiştir. Görüldüğü gibi ayet de hadis de savaşın sebebinin küfür olduğuna delalet ediyorlar. Çünkü şöyle diyor:

“Ta ki hiçbir fitne kalmasın” yani küfür. Burada gaye, küfrün kaldırılmasıdır. Ki bu daha bir açıktır. İbni Abbas, Katade, Rebi, Süddİ ve diğerleri şöyle demiştir: Buradaki fitne, müminlere eziyet veren şirk ve bundan kaynaklanan herşeydir.

b- *“Son verirlerse”* yani küfre, daha önceki ayette geçtiği gibi ya müslüman olarak yahut ehli kitap hakkındaki cizyeyi vermek suretiyle son verirlerse.”

Şimdi bu açıklamalardan sonra herhangi bir izaha ihtiyaç var mıdır? Bu delillerden sonra geriye bir delil olur mu? Şüphesiz Kur'an şunu ortaya koyuyor: Savaş, müşriklerin tepesinden kalkmaz, ta ki onların buna son vermesi, uzaklaşması ve ibadeti ihlas ile

vahid ve kahhar olan Allah'a has kılarak O'ndan başka ibadet edilen şeylerden teberri etmeleri gerçekleşinceye kadar. Ayet ve hadis selefi salihinin ifadesiyle şu manaya işaret ediyorlar: Burada maksad, sonradan gelen (müteahhirinden) birçok kişinin yanlış bir şekilde anladığı gibi onları şirkten tevhide, küfürden tek olan Allah'a imana ulaştirmasa bile onların, bu şehadeteyni sırf telaffuz etmeleri demek değildir. Evet tartışmayı kesip atacak bundan daha iyi bir delil olur mu?

2.1.1.1- Kendisinden Tevbe Edilmesi İ-Çin Şirk'in Haram Ve Kötü Oluşunun Bilinmesi Şarttır

Bilindiği gibi, ayetin belirttiği şirki terk edebilmek için önce onu, onun kötülüğünü bilmek lazımdır. Ta ki ondan hakkıyla teberri edilebilsin. Bu ise yolun serbest bırakılması için şarttır.

İbni Kayyım diyor ki: Din, Allah'a muhabbet demek olan bu büyük esas üzerine oturtulmuştur. Keza kıble de bu doğrultuda tayin edilmiştir. Ki bu, yaratıkların etrafında döndüğü mihenk noktasıdır. Buna girebilmenin tek yolu da bilgi kapısından geçer. Şüphesiz bir şeyi sevmek, o-nu hissetmenin bir parçasıdır.

Nitekim elçiler ancak bilgi ile gönderilmiş, kitaplar da bu esasa göre indirilmiştir. Aynı şekilde biricik Allah'a ibadet, O'na övgü ve O'nu yüceltme, sırf ilimle yapılabilir. Bunun gibi helal ve haram da bu yolla (bilmekle) bilinebilir. Kaldı ki İslâm'ın diğer dinlerden üstünlüğünü dahi ancak bununla anlamak mümkündür. [180][180]

Fakat durum Ömer b. el-Hattab'ın dediği gibidir.

“Şüphesiz İslâm'da cahiliyeyi bilmeyenler titreyince İslâm'ın gömleği ilik ilik sökülecektir.” [181][181] Bu şundan dolayıdır: Cahiliye ve şirk bilinmediği zaman keza Kur'an'ın onu basitseme ve kötülemesi bilinmez ise, içine düşülür. O telaffuz edilir. Ona çağırılır ve güzel görülür, tasdik edilir.

---

[180][180] Miftah'u Dar'ıs-Se'ade, 1/87.
[181][181] Medaric Tere, 1/262, I. Dipnot.

Ne var ki o, bu durumun cahiliye ehlinin üzerinde bulunduğu hal olduğunu bilmez. Ya da benzeri bir durum veya ondan daha kötü olduğunu kavrayamaz. Bununla da İslâm'ın gömleği üzerinden sıyrıhr. Böylece maruf münker olur, münkerse maruf. Bidat sünnet olur, sünnet ise bidat. Bu bağlamda kişi, sırf iman ve tevhit olan değerlerinden dolayı tekfir edilir. Bunun gibi, sırf Resul'e (s.a.v.) tabi olmak ve heva ve heves ile bidatlerden uzaklaşmak sebebiyle bidatçilikle itham edilir. 182[182]

Allah'ın izniyle bu sözler, şeriat ve maksatlarından haberdar bir allamenin sözleridir. Şimdi şirki tanımayan ve kötülüğünü bilmeyen kişi ondan nasıl tevbe edecek. Keza ortağı olmayan tek Allah'a ibadetin çerçevesi ve ölçülerini ve tevhit ile O'na itaati bilmeyen insan, Allah'a nasıl ibadet etsin. Bu tıpkı İmam'ın dediği gibidir: Sırf Allah'a ibadet, hamdu sena ve saygı ancak ilimle yapılabilir.

Geçen iki ayetteki mevzuyu şöylece özetleyebiliriz. Müşrikler şirkten tevbe ederek teberri edip arındıklarında ve tevhide sarıldıkları anda tepelerindeki öldürme ve savaş faktörü kalkar ve yollan serbest bırakılır.

2.1.2- Muvahhit Olarak Allah'a İman Etmede Tağut'u Reddetmek (İnkâr Etmek) Şarttır.

Üçüncü ayet:

"O halde kim lağut'u inkâr edip Allah'a inanırsa, sağlam kulpa yapışmıştır ki o, hiçbir zaman kopmaz. Allah işitir ve bilir." 183[183]

Kurtubi'den: Allah (c.c.) diyor ki:

"O halde kim tağut'u inkâr edip Allah'a inanırsa." Burada ortaya kesin bir şart koymuştur. Tağut ise Taberi'nin ifadesine göre haddi aşana denir. Bu şartın cevabı

182[182] Medaric'us-Salikin, 1/351-352.
183[183] Bakara: 2/256. .

şudur:

“Şüphesiz kopma bilmez bir kulpa sarılmıştır” Mücahid şöyle demiştir:

“el-Urve, iman demektir. Suddi ise İslâm'dır; İbni Abbas, Said b. Cübeyr ve Dahhak La ilahe illallah demektir, demişlerdir ki bu ifadelerin hepsi de aynı manadadır. Beğavi'den:

“Kim tağutu reddederse küfrederse” yani şeytanı. Ve denildi ki: Allah'ın (c.c.) dışında kulluk edilen herşey tağuttur. “Allah'a iman ederse urveti vuskaya sarılmış olur.” yani dinde sağlam, muhkem bir akde (kulpa) sarılmış ve temessük etmiş olur. “Kopuşu olmayan” onun kopması mümkün değildir.

Şankıti'den:

“Andolsun ki, biz, Allah'a kulluk edin ve putlar tağutlardan sakının diye emretmeleri için her millete bir peygamber gönderdik.” 184[184] Allah'a ibadet etmek, ancak O'nun dışındakilerden kaçınmak sureti ile fayda verir. Ayette belirtildiği gibi:

“O halde kim tağutu inkâr”ye edip Allah'a inanırsa, sağlam kulpa yapışmıştır.” 185[185]

“Onların çoğu, ancak ortak koşarak Allah'a iman ederler.” 186[186] ve bu manadaki diğer ayetler.

İbni Kesir'den:

“Kim tağutu reddedip Allah'a iman ederse. yani kim putlar ve denkler ile şeytanın kendisine çağırdığı Allah dışında ibadet edilen herşeye ibadet etmekten kaçınır, Allah'ı birleyip sadece O'na ibadet ve O'ndan başka ilahın olmadığına şehadet ederse “Kesinlikle kopmayan bir kulpa sarılmış olur.” yani işinde isabetli ve sıratı müstakim ile örnek metotta dosdoğru olur. Esasen ayette geçen tağut kelimesinde ön planda olan husus şudur: Şeytan gerçekten çok güçlüdür. Bu anlamda o, cahiliye ehlinin putlara kulluk etmek, onlara muhakeme olup yardım dilemek türünden üzerinde bulundukları bütün kötülükleri şamildir.

184[184] Nahl: 16/36.
185[185] Bakara: 2/256.
186[186] Yusuf: 12/106.

Mücahid,

"Şüphesiz sağlam bir kulpa tutunmuştur." 187[187] bunun anlamının iman, Süddi de, İslâm demek olduğunu söylemiştir. Ayrıca Said b. Cübeyr ve Dahhak, La ilahe illallah, demişlerdir. Bu görüşlerin hepsi de doğrudur. Aralarında bir tenakuz yoktur. 188[188]

İmam Taberi diyor ki: Bana göre tağut hakkındaki doğru tanım şudur: Allah'a karşı haddi aşabilen ve O'nun dışında kendisine ibadet edilen herşeydir. Bu kulluk ister ibadet edecek olana baskıdan dolayı olsun ister bu kişinin kendi isteğiyle olsun fark etmez. Bu mabud insan da olabilir. Şeytan, put (vesen-sanem) veyahut herhangi bir şey de olabilir. Buna göre ayetin izahı şöyedir:

"Kim Allah'ın dışındaki ibadet edilen (mabud) her şeyin rububiyetini inkâr edip onu reddeder ve Allah'a da iman ederse, yani Allah'ın kendisinin rabbi, ilahı ve mabudu olduğunu tastik ederse şüphesiz kopmayan bir kulpa sarılmış demektir. Özetle Allah'ın azap ve ikabından kendisini kurtarmak arzusuyla sarılınabilecek en sağlam şeye tutunmuş olur. Allah semi ve haşirdir. Yani Allah müminin, sadece kendisine olan imanı ile vahdaniyetini ikrarı ve Allah dışında ibadet edilen ortaklar ve putlardan (endad-evsan) teberi etmesi anındaki tağutu reddedişini de duymaktadır. Alimdir, yani kalbinin Allah'ın tevhidi ve rububiyetindeki ihlası noktasında gösterdiği azmini ve vicdanının sahte ilahlar, esnam ve tağutlardan teberri ederken ihtiva ettiği şeyleri bilmektedir. Bundan başka yarattıklarından her bir nefsin gizlediğini de bilmektedir. Zaten hiçbir sır O'ndan gizlenemediği gibi O'na hiçbir şey saklı da kalamaz. Buna binaendir ki, kıyamet günü herkes dilinin ifade ettiği ve vicdanım barındırdığı şeylerle karşılık görecektir. Artık eğer hayır ise hayır, şer ise şer görür."

Muhammed b. Abdulvehhab ise şöyle demiştir:

"Bil ki: Kişi tağutu reddetmeden Allah'a inanmış bir mümin olamaz. Bunun delili şu ayettir:

"Kim tağutu reddeder ve Allah'a iman ederse şüphesiz sağlam bir kulpa sarılmıştır."

187[187] Bakara: 2/256.

188[188] İbni Kesir Tere, 3/1024-1025.

189[189]

Rüşd, Muhammed'in (s.a.v.) dini, ğayy, Ebu Cehil'in dini ve Urvetül Vuska da La ilahe illallah şehadetidir. Bu ise hem isbatı ve hem de nefyi içerir. Allah'ın dışındaki her tür şeye ibadet etmeyi nefyederken, bunun yanında her tür İbadeti, şeriki olmayan tek Allah için tesbit ediyor. 190[190]

Bu ayete bakın ki ne kadar muhkem bir manası vardır. Keza ifadesi ne kadar da nettir. Görüldüğü gibi ayet müfessirlerin ittifakıyla İslâm demeye gelen "Urvetul Vuska"ya sarılmayı bir şarta bağlamaktadır. Nitekim Kurtubi, Şankıti, Muhammed b. Abdulvehhab ve diğerleri böyle demişlerdi. Bu şart şudur: Tağutu reddetmek ve sadece Allah'a iman etmek. Bilindiği gibi şartın yok olması bu şarta dayalı olan hususu da ortadan kaldırır. İslâm'ın

gereği şudur: Allah'tan başka ibadet edilen herşeyi reddetmek, ondan teberri edip inkâr ederek uzaklaşmak. Keza Allah'a ortak kabul etmeksizin uluhiyyeti O'na hasret-mek. Böyle olmazsa eğer, "Urvetul Vuska" ona nisbet iddiasındaki kişinin elinde kalakalır. Çünkü Allah'a iman ile tağuta iman birbirine zıt olup bir yerde birleşmesi ve buluşması imkânsızdır. Kaldı ki kişinin kalbinde Allah'a iman ile tağuta iman bir arada bulunamaz. Çünkü kesin olan şu ki: Bunlardan hangisi kişinin kalbini mesken tutarsa ötekini oradan tard edecektir. Şu halde kişinin kalbinde ya sadece Allah'a iman yahut da çeşidi ne olursa olsun tağuta iman bulunacaktır. Buna göre şöyle denilmesi imkânsızdır: Şu kişi hem Rahman'm (c.c.) grubundan ve hem de tağutun grubundandır. Yahut filan kişi muvahhit bir müşriktir ya da müslüman bir kâfirdir. İşte insanlara ulaştırmakla mükellef olduğumuz İslâm budur. Nitekim onlar ikrar edip İslâm'ı din edininceye kadar, kılıç onlardan kaldırılmaz. Kaldı ki bu durumda şüphede kalıp tavakkuf eden kişinin dahi can ve malı haram olmaz.

Geriye sayın okuyucudan cevaplamasını istediğimiz bir soru kalıyor o da şudur: Kim endad ortaklar, evsan put ve tağutlara ibadet etmekten kaçınmaz, bunun aksine kulları fitneye düşüren ve onlar arasında Allah ve Resulü'nün hükmünün ötesinde yasama ve kanun olarak dilediği şekilde hükmetmekte olan bir tağuttan razı olursa itaat

---

189[189] Bakara: 2/256.

190[190] Kİtab'u Mecmuat'it-Tevhid, 15.

ederse bu durumdaki bir kişi tağuta küfr onu redmü etmiş olur yoksa ona iman mı etmiş olur?

Ayrıca bu kişi, “Urvetul Vuska'ya mı tutunmuştur yoksa o andan itibaren ondan ayrılmış biri midir?”

2.1.3- Kişi müslüman Olmak İçin Hüküm Açısından Allah'ı Birlemek (Hükmü Sadece O'na Ait Kılmak) Zorundadır

4- Ayet.

“De ki: Ey Ehl-i kitap! Sizinle bizim aramzda anlamı eşit bir kelimeye geliniz: Allah'tan başkasına tapmayalım; O'na hiçbir şeyi eş tutmayalım ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilahlaştırmasın. Eğer onlar yine yüz çevirirlerse işte o zaman, bizim müslüman olduğumuza şahitler olun! deyiniz.” 191[191]

Kurtubi’den:

a- Hasan, İbni Zeyd ve Süddi'ye göre hitap, Necran halkmadir. Katade, İbni Cüreyc ve diğerlerinin ifadesine göre ise Medine Yahudilerİ'nedir. Bu kimseler bu ayete muhatap oldular. Çünkü onlar, alimlerini itaatte rabler konumuna geçirmişlerdi. Ayrıca bu hitabın Yahudi ve Hıristiyanlar'in tümüne olduğu da söylenmiştir. Resulullah'm Hirakl'e gönderdiği mektupta şu vardır: Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Allah'ın elçisi Muhammed'den (s.a.v.) Rum büyüğü HirakPa. Hidayete tabi olanlara selam olsun. Bundan sonra şüphesiz ben seni İslâm davetiyle davet ediyorum. Teslim ol ki selamete ulaşasın. Ve Allah sana iki kat ecir versin. Şayet yüz çevirirsen muhakkak ki çiftçilerin erisiyin günahı da senin boynıınadır. Ve ey kitap ehli aramızda müsavi olan bir kelimeye gelin”. 192[192]

b- Ayette şöyle deniyor:

191[191] Al-i İmran: 3/64.
192[192] Müslim Tere, H. No: 1773, 8/4994.

“Bazımız bazımızı Allah'tan ayrı rabler edinmesin” 193[193] yani Allah'ın helal kıldığının dışında herhangi bir şeyi helal ve haram etmede kimseye tabi olmayalım. Bu şu ayete benzer:

“Yahudiler Allah'ı bırakıp bilginlerini hahamlarını; Hıristiyanlar da rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i İsa'yı rabler edindiler.” 194[194] Ayetin manası şudur: Onlar alimlerini, Allah'ın haram ve helal kılmadığı hususlarda haram ve helal etme yetkilerini kabul etmede, rablerinin konumuna çıkarmışlardır.

c- *“Eğer yüz çevirirlerse”* yani çağırıldıkları şeyden yüz çevirirlerse “Siz de şahid olun ki biz müslümanlarız deyin” İslâm dini ile muttasıf olan, onun hükümlerini yerine getiren ve Allah'ın bu noktada üzerimizdeki nimet ve ina'mını itiraf edenleriz. Hem de ne İsa ne Üzeyr ve ne de melaikeden hiç kimseyi rab edinmeksizin. Çünkü onlar da bizim gibi beşer ve bizim gibi sonradan olma mahluklardır. Bu nedenle Allah'ın haram kılmadığı bir şeyi alimlerinruhban, molla bize haram etmelerini de kabul etmeyiz, ki bu durumda onları rabler edinmiş oluruz. İkrime, “Ediniyor” (yettehizu) kelimesi, “Secde ediyor” (yescudu) manasmdadır, demiştir. Nitekim Allah'tan başkasına secdenin Peygamber'in (s.a.v.) zamanına dek yapıldığı, daha önce geçmişti. Sonra da Peygamber (s.a.v.) Muaz'ın, açıklaması Bakara'da geçtiği gibi-, secde etme isteğini nehyetmişti.

İbni Kesir'den: Bu hitap umumidir: Ehli kitap ve onların özelliklerini taşıyan onların yolunda seyreden- herkesi kapsar.

“De ki: Ey ehli kitap bir kelimeye gelin” Arapçada kelime buradaki gibi anlamlı cümle için kullanılır. Sonra da bunu şu ifadesiyle tavsif etmiştir. “Bizimle sizin aranızda müsavi olan” yani hakkında biz de siz de eşit ve denk bir şekilde müsavi durumdayız. Daha sonra bunu şu sözüyle açıklıyor:

“Allah'tan başkasına ibadet etmeyelim...” ne bir puta, ne bir haça, ne bir saneme, ne bir tağuta ne bir ateşe ve ne de herhangi bir şeye. Bilakis ibadeti yalnızca şeriki olmayan Allah'a hasredelim. Esasen bu bütün elçilerin mesajıdır da.

“And olsun ki: Biz, Allah'a kulluk edin ve putlardan Tağuttan sakının diye

---

193[193] Al-i İmran: 3/64.
194[194] Tevbe: 9/31.

emretmeleri için her millete, bir peygamber gönderdik." 195[195] Sonra da diyor ki:

"Ve Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi ilahlaştırmasın" 196[196] İbni Cüreyc, bu, Allah'a isyan olan hususlarda birbirimize itaat etmeyelim demektir, diyor. Birimiz diğerinin eğriliğini görmezden gelerek kendine yol bulmasın. İkrime de şöyle diyor:

"Bazımız bazımıza secde etmesin. "Eğer yüzçevirecek olurlarsa deyin ki: Şahid olun biz müslümanlarız." Yani şayet bu adalet ve mesajdan kaçınacak olurlarsa siz Allah'ın sizin için yaptığı yasama (teşri) olan İslâm'daki kalıcılığınıza onları şahid tutun. Daha sonra Hirak hadisini nakletmeye başlıyor. 197[197]

İmam Taberi'den:

"Ey Muhammedi ehli kitaba şöyle söyle: Onlar ki Tevrat ve İncil ehli kimselerdir. "Gelin" yaklaşıp kabul edin "Eşit olan bir kelimeyi." Yani aramızda eşit olan bir kelime. Adil olan eşit kelime şudur: Allah'ı tevhit edip başkasına ibadet, etmeyelim. Ve O'nun dışındaki bütün mabudlardan uzaklaşıp terkedelim. O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. "Kimimiz kimimizi rabler edinmeyelim" yani Allah'a isyan olan hususları emretmesi ve buna bağlı olarak rabbine secde edildiği gibi böyle birine de secde ile tazim ederek kimimiz kimimize itaatle tedeyyün etmesin. "Şayet kaçınacak olurlarsa" aldırmazlarsa. Yani; onları kendisine çağırmanı istediğim düşünceye çağırdığında yüz çevirecek olur ve sana katılmayı kabul etmezlerse, ey müminler! siz deyin ki: Ey bundan yüz çevirenler, şahid olun ki biz müslümanlarız. "Kimimiz kimimizi rabler edinmesin." Onların birbirini rabler edinmesi şudur: Allah'ın yasakladığı hususlarda bu yasaklara uymayarak lider ve reislerin isteklerine uyup itaat etmek ve Allah'a itaat edilmesi gereken noktalarda onların yasaklamalarına uyarak Allah'ın bu emirlerini (pratikte) terketmeleridir. Nitekim Allah (c.c.) şöyle demektedir:

"Yahudiler Allah'ı bırakıp bilginlerim hahamlarım; Hıristiyanlar da rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i İsa'yı rabler edindiler. Halbu ki hepsine de tek tanrıya kulluk etmekten başka bir şey emrolunmadı." 198[198] Sonra senediyle şunu anlatıyor. İbni Cüreyc'den, diyor ki:

195[195] Nahl 16/36.
196[196] Al-i İmran 3/64.
197[197] İbni Kesir Tere, 4/1275.
198[198] Tevbe9/31.

“Kimimiz kimimizi Allah'tan gayrı rabler edinmesin.” Bazımız bazımıza Allah'a isyan (mea'si-günah olan hususlarda itaat etmesin. Şüphesiz bu rububiyet, insanların büyüklerine ve liderlerine ibadet olmayan husularda itaat etmesidir. Velev ki bunlar kendilerine namaz kıldıran insanlar olsalar bile.

“Kabul etmezlerse deyin ki: Şahid olun biz müslümanlarız” Yani şayet kendilerini ortak kelimeye davet ettiğin o kimseler yüz çevirip küfredecek olurlarsa, siz ey müminler, onlara deyin ki: Şahid olun ki biz, sizin yüz çevirdiğiniz Allah'ın birlenmesi ve ibadetin ihlasla O'na yapılması -O, ortağı olmayan tek ilahtır- hususlarını kabul etmiş müslümanlanz. Yani Allah'a boyun eğmiş ve kalp ve dilimizle bunları ikrar ederek O'na teslim olmuşuz.[199][199]

Şevkani şöyle diyor:

“Birilerimiz birilerimizi rabler edinmesin” bu, Mesih ve Üzeyr'in rububiyetine inananlara bir kınamadır. Mamafih ayetin ifadesi bu kimselerin, onlardan birileri olarak insan cinsinden olduğunu gösteriyor. Keza, Allah'ın dininde insanları taklit eden, taklit ettiği bu kişilerin kendisine helal ettiğini helal ve kendisine haram olduğunu söyledikleri şeyi de haram kabul eden kişiye dair bir küçümsemedir. İşte böyle davranan kişi taklit ettiği kişileri kesinlikle rab edinmiş olur. Şu ayet de bu anlamdadır.

“Rahip ve bilginlerini Allah'tan gayri rabler edindiler.” [200][200] Sonra da Hirakl hadisini zikrediyor”

Şüphesiz bu ayeti kerime, kullardan gerçekleştirilmesi istenen imanın çerçevesinden bahsedip durmaktadır. Ta ki can ve malları güvencede olsun ve zahirde haklarında İslâm ahkamı uygulanabilsin. Artık gizlilikleri de Allah bilir. Bunun da çerçevesi şudur: Şeriki olmayan bir Allah'a ibadet etmek, ilahlar, tağutlar ve rablere ibadet etmekten kaçınmak; vahid ve kahhar olan Allah'a kullar olarak itaat, yönelme ve uyma hususlarında beşerden hiç kimseyi ilah mesabesine çıkarmamaktır.

Müfessirlerin bu ayeti tefsir ederken Hirakl hadisini kayd etmeleri ve onunla istişhad etmeleri bu hadisin şu hususa dair en büyük delil olmasındandır: Bu, dünyada

---

[199][199] TabcriTerc, 1/256.
[200][200] Tevbe 9/31.

ahkamın kendisine göre seyrettiği İslâm'dır. Can ve malı koruyan o kelime bütün bu manaları kapsamaktadır. Şeriatın bir yerde kavimin birinden istediği;

“De ki: Ey kitap ehli gelin aramızda eşit olan bir kelimeye...” ayetinin içeriği ile başka bir,yerde farklı bir kavimden şu hadiste geçen isteği “İnsanlar. La ilahe illallah deyinceye kadar onlarla savaşmakla emrolundum..” arasında istenen şey bazında bir çelişki (ihtilaf) yoktur. Aksine hadisin ayete, ayetin de hadise mutabakatı apaçıktır.

Bu da şunu ortaya koyuyor: Dünyada zahir olarak hükümlerin kendisine göre uygulandığı (yürütüldüğü) İslâm -ki gizlilikleri Allah bilir- şudur: Tevhidin söz ve fiil olarak benimsenmesi, şirkin ise terkedilmesidir. Nitekim bilindiği gibi, tevhidin benimsenmesi ve şirkten teberri edilmesinden önce tevhidin güzelliği ile mahiyetinin bilinmesi keza şirkin sırf kötülük olduğunun anlaşılmış olması gelir.

Burada sayın okuyucuya bir sorumuz olacak; eğer bir Yahudi yahut Nasrani Peygamber'e (s.a.v.) dese ki:

“Senin getirdiğin herşeyi benimseyip ikrar edeceğim. Allah'ı ibadet ve uluhiyette birleyeceğim. Bunun yanında bütün mahluklara ibadet etmekten uzak duracağım. Lakin İsa veya Üzeyr hariç. Yahut da birisi O'na (s.a.v.) dese ki: “müslüman oldum ve getirdiğin her şeye iman ettim sonra da bu kişinin Allah'tan başka birilerine dua ettiğini veya Allah ve Resulü'nden (s.a.v.) ayrı olarak kendisine helal ve haramlar yasaklar ve serbestlikler koyan, hayatının (biçimini, medeni, ceza, ticaret vs. hukuklar) keyfiyet ve çerçevesini belirleyen Allah dışında rabler edindiğini görse böylesi biri hakkında ne hüküm verirdi acaba?”

Bu sorunun cevabını İmam Beğavi veriyor.

Al-i İmran suresi 20. ayetinin tefsirinde diyor ki: 201[201]

“Eğer seninle tartışmaya girerlerse de ki: Bana uyanlarla birlikte ben kendimi Allah'a teslim ettim. Ehli kitaba ve mü'minlere de ki: Siz de Allah 'a teslim oldunuz mu?”

“Eğer seninle tartışırlarsa” Yani ey Muhammedi eğer onlar din hakkında seninle tartışacak olurlarsa, bu, şundan dolayıdır: Yahudi ve Nasara şöyle diyordu:

201[201] Al-i İmran: 3/20, 124

“Ey Muhammed biz senin bizi kendisiyle isimlendirdiğin nitelediğin şey değiliz. Şüphesiz Yahudilik ve Nasranilik birer nisbettirler. Oysa dinimiz İslâm'dır ve biz de ona tabiyiz. İşte bunun üzerine Allah (c.c.) şöyle diyor:

“De ki: Ben yüzümü Allah'a teslim ettim.” Yani ben kalbim, dilim ve organlarımla sırf Allah'a boyun eğdim. “Şayet onlar da teslim olurlarsa şüphesiz hidayete ulaşırlar.” Resulullah da (s.a.v.) bu ayeti okudu. Buna binaen ehli kitap da dedi ki: Teslim olduk. O da Yahudiler'e dedi ki:

“Peki siz Üzeyr'in Allah'ın oğlu değil de kulu ve resulü olduğuna şehadet ediyor musunuz? Onlar da: Üzeyr'in (a.s.) kul olmasından Allah'a sığınırız, dediler. Nasara'ya da aynı şekilde dedi ki: Peki siz İsa'nın (a.s.) Allah'ın kelimesi kulu ve resulü olduğuna şehadet ediyor musunuz? Onlar: İsa'nın kul olmasını kabul etmekten Allah'a sığınırız, *dediler. Bunun üzerine Allah (c.c.) dedi ki:*

“Eğer yüz çevirirlerse, şüphesiz sana düşen iletmektir.” Yani sen risaleti tebliğ edersin, hidayete ulaştırmak ise sana ait değildir.”

Allah'ın fazlı keremi ve yardımıyla bu ayeti şöyle özetleyebiliriz. Şüphesiz şirke son verip tevhide sarılmak, müşriklerin tepesinden kendisini benimseyip ikrar edinceye kadar kılıcın kaldırılmayacağı miktardır.

Ben burada bu ayetin Kur'an-ı Kerîm'den bir kısım benzerlerini zikretmekle yetineceğim. Çünkü Kur'an'da bu açık ve net manayı içeren gerçekten çok sayıda ayet vardır.

“And olsun ki biz Allah'a kulluk edin ve putlardan sakının diye (emretmeleri için) her millete bir peygamber gönderdik.” 202[202]

“Senden önce hiçbir resul göndermedik ki ona, benden başka ilah yoktur. Şu halde bana kulluk edin diye vahyetmiş olmayalım.” 203[203] kavmine gönderilen her resulün diliyle,

“Allah'a ibadet (kulluk) edin sizin ondan başka ilahınız yoktur”. 204[204] Bana karşı

202[202] Nahl: 16/36.
203[203] Enbiya: 21/25.
204[204] Müminim: 23/32.

baş kaldırmayın teslimiyyet göstererek bana gelin”

“Hüküm Allahtan başkasının değildir o da kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur.” 205[205] Bundan başka daha birçok ayet vardır. Bu ayetler elçilerin kavimlerine tebliğ ettikleri miktar (çaptan)dan bahsetmektedikler. O da, Allah'ın ilah olarak birlenmesi ve O'ndan (c.c.) başkasına ibadetin reddedilrhesidir. 206[206] Keza ancak bunu ikrar etmenin, sahibini İslâm'a dahil edeceğini, gizlilikler de Allah'a ait olmak üzere sadece böyle birinin peygamberleri reddeden değil, onlara inanan bir mümin olacağını belirtmişlerdir. İşte zahirde İslâm ahkamının kendisine göre icra edildiği iman budur. Bu, sahibini ebedi cehennemlik yapan durumdaki imanın tam zıddınadır. Allah bizi rahmet kerem ve yardımıyla bundan muhafaza buyursun.

İşte, kendisi baz alınarak ahkamın uygulandığı iman budur ki, masum elçinin (s.a.v.) ifadesinde belirtilen de aynısıdır: “İnsanlarla La ilahe illallah'a şehadet edip bana ve getirdiklerime iman edinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu yaptıklarında kanlarını ve mallarını benden muhafaza etmiş olurlar İslâm 'in hakkı ayrıdır. Hesapları ise Allah'a aittir.” 207[207]

2.2- İslâmın Özünü Anlamaya Dair Sünnetten Deliller

2.2.1- Can Ve Mal Emniyetinde Kelime-İ Şehadetin Manasını Bilmek Şarttır.

1- Hadis:

Müslim sahihinde rivayet ediyor: Resulullah (s.a.v.) dedi ki:

“İnsanlarla La ilahe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Kim de La

205[205] Neml: 27/31.
206[206] Yusuf: 12/40.
207[207] Müslim.

ilahe illallah derse mal ve nefsini benden korumuş olur. İslâm'ın hakkı başkadır. Hesabı ise Allah'a aittir.”

Ebu Hureyre'nİn (r.a.) rivayetine göre Resulullah (s.a.v.) şöyle demiştir: İnsanlarla savaşmakla emrolundum. Ta ki La ilahe illallah 'a şehadet edip bana ve benim getirdiklerime inanıncaya kadar. Bunu yaptıklarında can ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak Allah'ın hakkı müstesnadır. Hesapları ise Allah'a aittir.

Abdullah b. Amr'dan Resulullah (s.a.v.) dedi ki:

“İnsanlarla Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed O 'nun elçisidir ifadesine şehadet ederek namaz kılıp zekât verinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunu yaptıklarında can ve mallarını benden korumuş olurlar. Allah'ın hakkı müstesnadır. Hesapları ise Allah'a aittir.”

Ebu Malik'ten o da babasından dedi ki: Resulullah'ın şöyle dediğini duydum: Kim La ilahe illallah der ve Allah'dan başka ibadet edilen şeyleri reddederse mal ve kam haram olur. Hesabı ise Allah'a aittir. Bir rivayete göre de Nebi'nin şöyle dediğini işitmiştir:

“Kim Allah'ı birlerse ve sonra da aynı hadisi zikretti.” 208[208]

Bu rivayetler şunu ortaya koyuyor: Savaş onlar “Deyinceye” kadar meşrudur. Bir rivayette “Şehadet edinceye” kadar. Bir rivayette “Kim Allah'ı tevhit ederse” birinde “Allah dışında ibadet edilenleri terkederse” birinde ilaveten “Ve benim getirdiklerime inanırsa.” Bütün bu rivayetlerin hepsi Allah'ın izniyle can ve malın ismetinde şehadeteynin (kelime-i şehadetin) manasını bilmenin zorunlu olduğuna delalet ediyorlar. 209[209]

2.2.1.1- Söz İtikadın Bir Delilidir

208[208] Nevevi Şerhi, 1/210-212 Müslim Tere, 1/191-196.

209[209] İçinde bu şekilde “La ilahe illallah'ın geçtiği rivayetleri” topluca izahı için ayrıca bkz. tslâmi Kavramlar, Mevdudi, 3. Baskı, Pınar yay, İst., 37-63 arası.

İlkin qavl/söz kelimesinin anlamı şöyledir: Lisan'ul-Arab'in yazarı qavl kelimesine dair diyor ki:

“İtikat ve düşüncelerin qavl diye nitelenmesi caizdir. Çünkü itikat saklıdır. Bu nedenle ancak söz ile bilinebilir. Yahut bu, qavl’in yerine duruma delalet eden başka bir şey ile bilinir. Fakat sonuçta sözlerden başka bir şeyle ortaya çıkamadığı için buna söz denilmiştir. Çünkü içte var olan, onun bir sebebidir. Söz ise onun bir delilidir. Nasıl ki bir şey başka bir şeyle iç içe olduğunda onun ismini alıyorsa işte bunun gibi söz burada onun delili olmaktadır.

Şemr şöyle demiştir:

“Dersin ki: Falankes bana dikte (taqvil) ettirdi. Ta ki ben de söyledim. Yani bana (qale) söyledi, dememi öğretip emretti. qavvelteni ve eqvelteni yani bana ne diyeceğimi öğrettin (allemteni) ve konuşturdun. Ve beni söze yönelttin. Said b. el- Müseyyeb'in hadisinde bunun örneği vardır. Kendisine Osman ve Ali hakkında ne söylüyorsun denildiğinde şöyle demişti: İkisi hakkında Allah'ın bana dikte ettiğini dedirttiğini, taqvil ettiğini söylerim. Sonra da şu ayeti okudu: Bunların arkasından gelenler şöyle derler:

“Rabbimiz! Bizi ve iman ile daha önce bizi geçmiş din kardeşlerimizi bağışla.” 210[210]

İşte bu anlamda “Sözün” içinde bir miktar ilim bulunmalıdır. Bundan anlaşılıyor ki Resulullah'ın (s.a.v.);

“İnsanlarla La ilahe illallah deyinceye kadar savaşmakla emrolundum” sözünde geçen “Deyinceye kadar” (yequlu) dan maksat La ilahe illallahh ifade edip bilinceye ve anlayıncaya (yentiqu ve yalemu) kadar demektir.

Şehadetin Geçerli Olmasında Gereklerine Dair İlim Ve Yakin Sahibi Olmak Şarttır:

210[210] Haşr: 59/10.

Şehadete gelince, aynı kaynakta deniliyor ki: İbni Side, şahid, bildiğini beyan eden alim demektir, demiştir. Ebubekr b. el-Enbari ise: Müezzinin "Allah'tan başka ilahın olmadığına şehadet ederim" sözünde geçen "Eşhedu", biliyorum (a'Iemu) demektir. Yani Allah'tan başka ilahın olmadığını biliyorum ve Allah'tan başka ilahın olmadığını beyan ediyorum. Eşhedu enne muhammeden Resulullah sözü ise şöyledir: Biliyorum ve beyan ediyorum ki Muhammed Allah'ın resulüdür demektir, demiştir.

"Allah...şahitlik etmiştir ki ondan başka ilah yoktur" 211[211] ayeti için Ebu Ubeyde şöyle demiştir:

"Şehide Allahu (Allah şehadet etti)nun manası Allah kendisinden başka ilahın olmadığını takdir etti. Bunun özü ise; Allah bildi ve beyan etti. Çünkü şahid bildiğini beyan eden alimdir. Şahid, hakim yanında şehadet etti yani bildiğini beyan etti ve ortaya koydu. el-Münziri Ahmed b. Yahya'ya bu ayet hakkında sorulduğunda cevaben şöyle demiştir: Her nerede Allah şehidellahu demişse bunun anlamı alimellahu (Allah bildi) demektir. İbni Arabi de şöyle demiştir:

"Allah dedi" ifadesi bu durumda şu manaya gelir: Allah bildi. Bunun da manası ketebellahu (Allah yazdı) demektir. İbnül Enbari ise şöyle demiştir: Bu ayetin manası Allah kendisinden başka ilahın olmadığını beyan etti demektir."212[212]

Kurtubi

"Allah'ı bırakıp da taptıkları putlar, şefaat etmeye malik değillerdir. Ancak bilerek hak dine inanıp ona şahitlik edenler müstesnadır." 213[213] ayeti hakkında diyor ki: Manası şudur: O kimseler şefaate yetkili olamazlar. Ancak hakka şehadet edip ilim ve basiret üzere iman edenler hariç. Bunu Said b. Cübeyr ve başkası demiştir. Hak şehadeti, La ilahe illallah'tır. "Onlar biliyorlar." Yani şehadet ettikleri şeyin hakikatini biliyorlar.

İkinci olarak;

"Bilerek hakka şehadet edenler hariç" ayeti iki manaya delalet ediyor.

211[211] Al-i İmran: 3/18.

212[212] İbni Manzur, Lisan'ul.-Arab.

213[213] Zuhruf 43/86.

a- Şüphesiz hakka şehadet etmek ilimle olmadıkça hiçbir fayda vermez. Keza taklit de, söylenenin doğruluğuna dair ilim olmadan yarar sağlamaz.

b- Şüphesiz hukuk vesair bütün şehadetlerde şahid olan kişinin ilgili hususta bilgili olması şarttır. Nitekim Resulün (s.a.v.) şu sözü de bu anlamdadır.

"Sen güneş misali gördüğünde şahidlik et, yoksa terket" İbni Kesir:

"Bu, istisnai munkatıdır. Yani; lakin basiret ve ilim ile hakka şehadet edene O'nun şefaati Allah (c.c.) katında -gene kendi izniyle- fayda verir," demiştir. 214[214]

İmam Taberi şöyle diyor: Bazıları bunun manası şudur demiştir; İsa, Üzeyr ve o müşriklerin ibadet ettiği melekler Allah katında şefaat anında hiç kimseye şefaat etmeye yetkili değildirler. Yalnız hakka şehadet eden dolayısıyla bilerek, tevhit ile ve elçisinin getirdiğine uygun olarak Allah'ı birleyip O'na itaat eden kişi bundan hariçtir. "Yalnız hakka şehadet edenler ayrıdır" Yani ihlas kelimesine. "Onlar biliyorlar" ki, Allah haktır. Keza İsa, Üzeyr ve melekler de. Yani diyor ki, İsa, Üzeyr ve melekler yalnızca hakka şehadet eden yani hakkı bilen kişiye şefaat ederler." 215[215]

İbni Teymiye şöyle demiştir: Şehadette şahidin ilim, doğruluk ve beyanının bulunması lazımdır. Nitekim şahU din şehadetindeki amaç da ancak bu hususlarla hasıl olur." 216[216]

Ayrıca diyor ki: 217[217] *"Eb'ul-Ferec,"* bu ayetin manasında iki görüş vardır, demiştir:

1- Şüphesiz O,

"Hak dua ancak Allah'a yapılır. O'ndan başka dua ettikleri şeyler." 218[218] ayeti ile onların ilahlarını kastetmiştir. Sonra da İsa, Üzeyr ve melekleri istisna etmiştir. Sonra şöyle dedi:

"Hakka şehadet eden hariçtir." Bu şehadet La ilahe illallah şehadetidir. "Onlar

---

214[214] İbni Kesir Tere, 13/7172.
215[215] Taberi Tere, 5/2174
216[216] Feteva, 14/187.
217[217] Feteva, 14/400-411,
218[218] Ra'd 13/14.

biliyorlar”: dilleriyle neye şehadet ettiklerini kalpten biliyorlar. İşte bu yorum çoğunluğun görüşüdür. Katade de onlardan biridir.

2- “Dua ettikleri” ile amaç, İsa, Üzeyr ve müşriklerin ibadet ettiği meleklerdir. Bunlar hiç kimseye şefaat etmeye malik değildirler. “Hakka şehadet edenler hariçtir.” Bu hak, ihlas kelimesidir. Onlar biliyorlar ki İsa'yı da Üzeyr'i de melekleri de Allah yaratmıştır. Bu Mücahid'in de içinde olduğu bir grubun görüşüdür. Sayfa 409, 411 de ise diyor ki:

“Bu da şefaat eden ile edileni içerir. Sadece hakka bilerek şehadet edene şefaaat edilir. Melekler, peygamberler ve salihler şefaate malik değillerse de Allah onlara izin verdiğinde şefaat ederler. Ne var ki gene de onların ancak müminlere şefaat etmelerine izin verilir. O müminler La ilahe illallah'a şehadet ediyorlar. Onlar bilerek hakka şehadet ediyorlar. Demektir ki bu kelimeleri atalarını ve büyüklerini takliden (miras alarak) söyleyenlere şefaat etmezler. Nitekim sahih hadiste şöyle gelmiştir:

“Şüphesiz kişi kabrinde sorgulanır: Sen bu adam hakkında ne dersin. Mümin kişi şöyle der: O Allah'ın kulu ve Resulüdür. Bize beyyinat ve hidayet getirdi. Şüphe ve tereddütte olan ise kemkiim ederek bilmiyorum der. İnsanların bir şeyler dediğini duydum ben de tekrarladım (dedim).” [219][219] Bu nedenle dedi ki (c.c.):

“Bilerek hakka şehadet edenler hariç” Daha önce geçtiği gibi, İbni Abbas şöyle demişti: Yani kim kalbî bir ihlas ile La ilahe illallah derse. Şefaatle ilgili gelen bütün sahih hadisler beyan ediyor ki şüphesiz şefaat yalnızca La ilahe illallah ehli kimseler için söz konusudur.

Kurtubi de:

“Allah'tan -O tektir, ortağı yoktur başka ilahın olmadığına şehadet ederim.” sözü şu manadadır: Yani bildiğimi telaffuz ediyor ve onu gerçekleştiriyorum. Şahİdlik etmenin aslı, haberdar eden kişinin, hissi ite şahid olduğu şeylerden yana haber vermesidir. Sonra şeyle denilmiştir: Bu, insanın iyice yapıp gerçekleştirdiği şefler için kullanılır. Velev ki hissen şahid olunmasa bile. Çünkü bilerek gerçekleştiren, his ve müşahede ile idrak eden

---

[219][219] Kütüb-i Sitte, 15/310; Müslim Tere, 11/6934; Buhari Tere, 3/1298.

gibidir," demiştir. 220[220]

Nevevi ise bu rivayetlere dair yorumunda diyor ki:

"Bunlarda şu vardır: Şüphesiz imanın şartı, şehadeteyni inanarak ikrar etmek ve ayrıca Resulün getirdiği bütün şeylere itikat etmektir. Resulullah (s.a.v.) bunların hepsini şu sözünde cem etmiştir. "İnsanlarla La ilahe illallah deyip bana ve benim getirdiklerime iman edinceye kadar savaşmakla emrolundum?" 221[221]

Bilindiği gibi kelime-i şehadete inanmadan önce bunların ne demeye geldiğini gösteren ilim gelir. Esasen inanmak ve tasavvur etmek, ilmin bir parçasıdır. Çünkü kul, hakikatına cahil oluduğu bir şeye doğru bir şekilde nasıl inanabilir ki?

2.2.2- Şehadetin Geçerli Olmasında Gereklerine Dair İlim Ve Amel İle Yakin Sahibi Olmak Şarttır

Feth'ul-Mecid yazarı şehadetin manasını şerhederken diyor ki:

"Kim Allah'tan başka ilahın olmadığına şehadet ederse" yani bu, kim onun manasını bilerek ifade edip batın ve zahir olarak gerekleriyle amel ederse demektir. Esasen şehadeteynde (kelimei şehadet) ilim, yakin ve gerekleriyle am*el etmek hususları bulunmalıdır. Nitekim ayette:*

"Bil ki Allah'tan başka ilah yoktur". 222[222] deniliyor.

"Bilerek hakka şahitlik edenler hariç". 223[223] Bunun manasını bilmeden, şirkten beri olarak ihlas ile söylemek ve İşlemek gibi gerekeleriyle amel ve yakİn olmadan, bunu söylemek ki bu amel kalp ve lisanın sözü, kalp ve organların amelidir- icmaen faydasızdır.

220[220] Müfhim Şerh'u Sahih-i Müslim, c. 1. İmam Müslim'in mukaddimesinin şerhinde.
221[221] Nevevi Şerhi, 1/212.
222[222] Muhammed: 47/19.
223[223] Zuhruf: 43/86.

Kurtubi el-Mufhim ala Sahih'il-Müslim'de diyor ki:

“Şehadeteyni sırf telaffuz etmek yeterli değildir. Aksine kalbî bir yakin gereklidir, bölümü.” Bu başlık gulati mürcie mezhebinin fasit oluşuna delalet etmektedir. Onlar diyorlar ki: İman hususunda şehadeteyni telaffuz etmek onu duymuş (vakıf olmuş) kimseler için yeterlidir. İşte bu babın hadisleri böylesi bir düşüncenin fasit olduğunu ortaya koyuyor. Dahası bu şeriatta fasit olduğu bilinen bir mezheptir. Çünkü bu mantık nifakın cevazı ve münafıkların sahih iman sahibi oldukları hükmünü vermenin kabulünü gerektirir. Bu ise kesinlikle batıldır.

Bu hadiste şuna da bir delalet vardır: O da “Kim şahitlik ederse” sözüdür. Şüphesiz şehadet ilim, yakin, ihlas ve sidktan kaynaklanmadıkça doğru değildir (geçersizdir).

el-Vezir Eb'ul-Muzaffer, el-lfsah'ta diyor ki:

“(La ilahe illallah şehadeti) sözü şahidin Allah'tan başka ilahın olmadığını bilmesini gerektiriyor. Nitekim ayette “Bil ki ondan başka ilah yoktur” denmektedir. Allah'ın (c.c.) “İlla” edatından sonraki isminin harekesi ötredir. Çünkü uluhiyet sırf O'nun için gereklidir, O'nun dışında hiç kimse ilahlığa müstehak değildir. Bu konunun özeti şudur: Muhakkak ki bu kelimenin, tağutu reddetmek ile Allah'a iman etmeyi kapsamakta olduğunu bilmen gerekir. Sen ulühiyeti önce nefyedip sonra da Allah için kabul ettiğinde böylece tağutu inkâr etmiş ve Allah'a iman edenlerden olmuş olursun.” 224[224]

İbni Receb diyor ki:

“İlah kendisinden sakınmak, saygı duymak, sevmek ve korkudan dolayı kendisine itaat e-dilip isyan edilmeyendir. Kim uluhiyetin özelliklerinden olan böylesi hususlarda bir yaratılmışı Allah'a ortak ederse bu, La ilahe illallah sözündeki ihlasında bir noksanlık yaptığı anlamına gelecektir. Artık bu pisliklerden kendisinde ne kadar bulunursa onda söz konusu yaratılmışa o kadar kulluk var demektir.” 225[225]

Bikai şöyle demiştir:

“La ilahe illallah” yani: Büyük Melik'ten başka gerçek bir mabudun varlığını kesin bir inkârla reddederim. Şüphesiz bu ilim, kıyamet ürküntüsünden koruyan en büyük

224[224] Tevhid Feth'ul-Mecid Tercümesi, 60-65.
225[225] tbni Receb, Kelimet'ul-İhlas, 33-34.

hatırlatmadır. Ne var ki bu ancak fayda verdiğinde ilim olur. Bu ise sadece hakkı kabul edip gerekleriyle beraber olursa fayda verir. Yok böyle değilse bu, sırf cehalet olur demektir. Ve “La ilahe illallah”, sadece olumlu ve olumsuz nelere delalet ettiğini bilen kişiye, bu kişi buna inanır, kabul eder ve onunla amel ederse fayda verir. Fakat bunu bilgisizce ve inanmadan, amel etmeyerek söylerse ulemanın sözlerinde de geçtiği gibi bu, sırf cehalettir ve bu durum seksiz şüphesiz onun aleyhinde bir hüccettir.”226[226]

Teysir'ül-Aziz'il-Hamiyd'in sahibi diyor ki:

“Kim Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederse” yani kim bu kelimeleri, manasını bilerek batın ve zahir olarak gerekleriyle amel ederek telaffuz ederse demektir. Nitekim,

“Bil ki Allah'tan başka ilah yoktur.” 227[227]

“Ancak bilerek hak dine inanıp ona şahitlik edenler müstesnadır.” 228[228] ayetleri de buna işaret ediyor. Fakat manasını bilmeden ve gerekleri ile amel etmeden bunu ifade etmenin faydasız olacağında icma vardır. Hadiste buna delalet edecek şeyler vardır. O da “Kim şehadet ederse” dir. Çünkü kişi bilmediği şeye nasıl şehadet etsin? Kaldı ki mücenred olarak bir şeyden bahsetmeye, ona dair şehadet etmek denilmez." 229[229]

İşte Kitap ve sünnetin bu delilleri, ümmetin selef ve imamlarının anlayışı çerçevesinde kesin olarak şunu gösteriyor: Şüphesiz ki şehadet etmek, ancak ve ancak ilimle beraber ifade etmek ve üzerinde olunan duruma dair bilgiyi tastik etmekle olur. Yoksa ilimsiz ifade (telaffuz) kesinlikle şehadet diye isimlendirilemez.

Nebi'nin (s.a.v.);

“İnsanlarla Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet edinceye kadar savaşmakla emr olundum” sözü yakinen gösteriyor ki, can ve malın ismeti ve İslâm üe hükmedilmesi için kelime-i şehadetin ne anlama geldiğini bilmek şarttır. Ta ki herhangi biri bu hadisten ismetin sırf telaffuz ve ilme ön şartlı (telaffuza dayalı) olduğunu, bunun gerekleriyle amel etmenin gerekmediği zannma kapılmasın. Üçüncü rivayet şöyledir:

226[226] Feth'ul-Mecid Şerh'u Kitab'ıt-Tevhid, 35-39.
227[227] Muhammed: 47/19.

228[228] Zuhruf: 43/86.
229[229] Teysir'ül-Aziz'il-Hamiyd Şerh'u Kitab'lt-Tuhi, 53.

“Kim La ilahe illallah der ve Allah dışında ibadet edilen herşeyi reddederse mal ve cam haram olur. Hesabı ise Allah'a kalmıştır.”

2.2.3- Can Ve Mal Emniyetinde Allah Dışında İbadet Edilen Şeylerin Reddedilmesi Şarttır

Şeyh'ul-İslâm Muhammed b. Abdulvehhab,

“Kim La ilahe illallah der ve Allah dışında ibadet edilen her şeyi reddederse mal ve canı haram olur. Hesabı ise Allah'a kalmıştır” hadisine yaptığı yorumda şöyle diyor:

“Bu hadis kelimenin manasını açıklayan en önemli delillerdendir. Şüphesiz hadis, La ilahe illallah'ı sırf ifade (telaffuz) etmeyi can ve malı koruyucu (ismet) olarak kabul etmemiş ve bunun gibi onu lafzıyla beraber manasını bilerek sırf ikrar etmeyi de yeterli bulmamıştır. Keza şirk koşmadan sadece Allah'a dua etmeyi de mal ve canını haram kılmaya yeterli sebep saymamış, ta ki bütün bunlara Allah'tan başka İbadet edilen her şeyi inkâr (red, küfür) etmeyi de ekleyinceye kadar. Yoksa şüphesiz ki şek veya duraklama (tevakkuf) söz konusu olursa bu durumda mal ve cam masum kılmış olmaz.”

Şimdi tartışmayı topyekün yok eden, konuyu bu kadar açık ve bu denli net anlatan bu açıklamanın yanında başka bir şey olur mu?

Feth'ul-Mecid yazarı “Kim Allah'tan başka ilah yoktur der ve Allah dışında ibadet edilenleri reddederse” sözüne dair şöyle diyor:

“Bil ki Nebi bu hadiste mal ve can güvenliğini iki hususa bağlamıştır.

a- La ilahe illallah sözünü ilim ve yakinden kaynaklanan bir ifade ile kabul. Nitekim bu, o sözde kayıtlıdır.

b- Allah dışında ibadet edilenleri reddetmek. Hadiste, manasından soyutlanmış bir telaffuzla yetinilmemiştir. Aksine onu ifade etmek ve onunla amel etmek de lazımdır.

Ayrıca bunda bir de şu ayetin manası vardır:

"O halde kim tağutu inkâr edip Allah'a inanırsa sağlam kulpa yapışmıştır." 230[230] (Yazar sonra da az önce zikredilen hadisin şerhinde şeyh Muhammed b. Abdulvehhab'in yorumunu kaydediyor ve devamla diyor ki) İşte bu, La ilahe illallah sözü için o doğrulayıcı şarttır. Bu sözü ifade etmek, yazarın zikrettiği bu beş şart olmadan asla sahih olmaz. Allah (c.c.) diyor ki:

"Yer yüzünde fitne kalmayıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın" 231[231]Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün onları yakalayın onları hapsedin ve onları her gözetleme yerinde oturup bekleyin. Eğer tevbe eder namazı dosdoğru kılar zekâtı da verirlerse artık yollarını serbest bırakın. 232[232] Burada onlarla savaşmayı emretmiştir. Ta ki şirkten tevbe edip amellerini Allah'a (c.c.) halis kılarak namaz kılıp zekât verinceye kadar. Şayet bundan yahut bir kısmından kaçınırlarsa onları icmaen öldürün.

Müslim'in Sahih'inde merfu olarak Ebu Hureyre'den gelen hadiste;

"İnsanlarla Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet edip bana ve benim getirdiklerime iman edinceye dek savaşmakla emrolundum..." deniliyor. Sahihayn'da İbni Ömer'den gelen hadiste ise Resulullah (s.a.v.) şöyle demiştir:

"İnsanlarla La ilahe illallah'a şehadet edinceye kadar savaşmakla emrolundum..." Bu iki hadis Enfal ve Tevbe suresinde geçen iki ayetin tefsiri durumundadırlar. Şüphesiz ulema sadece La ilahe illallah diyen ancak manasına inanmayan ve gerekleriyle amel etmeyen kişiyle olumlu- olumsuz (emir-nehiy) olarak delalet ettiği şeyleri yerine getirmedikçe savaşılacağı üzerinde icma etmiştir.

Ebu Süleyman el-Hattabi "Zer ilahe illallah deyinceye kadar insanlarla savaşmakla emmlundum" sözüne dair diyor ki:

"Malum olduğu üzere bununla putlara (evsan) ibadet eden halk kastedilmiş olup ehli kitap kastedilmemiştir. Çünkü onlar zaten La ilahe illallah demektedirler. Böyleyken gene de onlarla savaşilmakta ve üzerlerinde kılıç kaldinlmamaktadır. Kadi İyaz şöyle demiştir: Can ve malın masumiyetinin La ilahe illallah bağlanmış olması irnanı kabul

230[230] Bakara: 2/256.

231[231] Enfal: 8/39.
232[232] Tevbe: 9/5.

etmeye dair bir tabirdir. Bununla maksat Arap müşrikleri ve putperestlerdir. Bunların dışında tevhit iddiasında bulunanlar için masumiyetlerinde La ilahe illallah sözüyle iktifa edilemez. Çünkü o bunu küfründe iken de söylemektedir. Özetlenmiştir.

"Hesabı ise Allah'a aittir" sözüne gelince yani kişinin diliyle şehadet ettiği bu şehadetin hesabını görecek olan Allah'tır (c.c.). Eğer sadık ise onu nimetlere ulaştırarak mükafatlandırır. Yok eğer münafık ise onu elim azap ile cezalandırır. Dünyada ise hükümler zahire göre uygulanır. Artık kim tevhit iddiasında bulunur, zahiren onu nakzedecek bir şey yapmaz ve İslâm şeriatına göre davranmaya da çalışırsa bundan el çekilmesi vacip olur." 233[233]

Esasen hadis şunu ifade ediyor:

"İnsan bazen La ilahe illallah der fakat Allah dışındaki ibadet edilen şeyleri reddetmez. Bu haliyle de can ve malını koruyan (masum eden) bir durumu oluşturmuş olamaz. Nitekim muhkem ayet ve hadisler bunu gösteriyor." 234[234]

Can ve mal güvenliğine dair gelen bu hadislerin manası hakkındaki bu tafsilat ve açıklamalar, kelime-i şehadete dair ilmin beyanı, tevhidin benimsenmesi ve şirkten teberri etmek, evet bütün bunlar ahkamın icra edilmesi ve dünya ahirette bunlardan faydalanmak için şarttır. Ulemanın bunda icmasi vardır.

Sarih, İmam Ebu Süleyman, el-Hattabi ile İmam Kadi İyaz'in sözlerini nakletmişti. Nitekim bu açıklamalar "Allah dışında ibadet edilenleri reddeder" ifadesinin izahı sadedinde en güzel beyanlardır. Yani kim kelime-i şehadeti ifade ettiği anda şirke bulaşmış bir halde ise bu kişinin öteki şart olan "Allah dışında ibadet edilenleri reddederse ilkesini gerçekleştirmemiş olması hasebiyle, can ve malı için bir masumiyeti söz konusu değildir. Nitekim gerçek de budur. Kim de tevhit davasında bulunur, onu nefyeden bir durumu da vaki olmaz ve İslâm hükümlerini de kabul ederse şüphesiz bu kişi can ve malını masum kılan bir durum sergilemiş olur. Nitekim zahir olarak ona İslâm ile hükmedilir. Artık hesabı da Allah'a aittir.

İmam Muhammed b. el-Hasan eş-Şeybani, Hasan'dan (r.a.) naklediyor:

233[233] Tevhidi, 209-214.
234[234] Feth'ul-Mecid, 111-115.

“Resulullah dedi ki:

“La ilahe illallah deyinceye kadar insanlarla savaşmakla emr olundum” Resulullah (s.a.v.) putperestlerle savaşıyordu. Onlar Allah'ı tevhit etmeyen bir kavimdi. İşte onlardan kim La ilahe illallah diyecek olsaydı bu onun İslâm'ına delil olurdu.

Hasılı Kelam:

Kim daha önce üzerinde bulunduğu bilinen itikadının tersini ifade edip müslümanlık davasında bulunursa onun İslâm'ı ile hükmedilir. Çünkü bizim için itikadın hakikati üzerinde durmak için bir sebep yoktur. Biz bu durumda kendisinden duyduğumuz itikadına dair ikrarı ile istidlal yapmak yetinmek zorundayız. Kendisinde mevcut olduğu bilinen itikadının zıddına bir şeyi ikrar edince biz de bununla onun eski itikadını değiştirdiği sonucunu çıkarırız. Esasen putperestler Allah'ı (c.c.) kabul ediyorlardı:

“And olsun onlara, kendilerini kimin yarattığını sorsan, elbette Allah derler.” 235[235] Lakin O'nun birliğini kabul etmiyorlardı.

“Çünkü onlara, Allah'tan başka tanrı yoktur (La ilahe illallah), denildiği zaman büyüklük taslarlardı.” 236[236] Keza onlardan haber veren ayette;

“Tanrıları tek tanrı mı yaptı? Doğrusu bu tuhaf bir şeydir, dediler” 237[237] denilmektedir. Şimdi onlardan kim La ilahe illallah derse bu kişi eski itikadına muhalif bir şeyi haber vermiş olur. İşte bu yüzden belirtilen ifadesi onun imanına delil sayılır. Nitekim hadiste deniliyor ki: “La ilahe illallah deyinceye dek insanlarla savaşmakla emr olundum.” 238[238]

235[235] Zuhruf 43/87.
236[236] Saffat 37/35.

237[237] Sad 38/5.
238[238] Kitab'u Şerh'i Siyer'il-Kebir, 1/150. Siyer-i Kebir İslâm Devletler Hukuku, 1/163.

2.2.4- Kelime-i Tevhit, Söyleyen Kişiyi, Kendisinin Şirkten De Fiilen Uzaklaşması Şartıyla Korur

Ebu Batin şöyle demiştir: "La ilahe illallah"tan maksat şirkten teberri etmek ve Allah dışındaki şeylere ibadetten kaçınmaktır. Arap müşrikleri bundan ne kastedildiğini biliyorlardı (anhyorlardı). Çünkü onlar fesahet sahibi kimselerdi. Bu nedenle onlardan biri, Allah'tan başka ilah yoktur dediğinde o, artık hemen şirk ve Allah dışında birine ibadetten kaçınırdı. Zaten biri La ilahe illallah dese fakat, Allah dışındakilere ibadetinde devam edecek olsaydı bu kelime onu korumuş olmazdı. Çünkü ayette şöyle deniyor:

"Yer yüzünde fitne yani şirk kalmayıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın." 239[239] *"Müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları yakalayın, onları hapsedin ve onları her gözetleme yerinde oturup bekleyin. Eğer tevbe eder namazı dosdoğru kılar zekâtı da verirlerse artık yollarını serbest bırakın."* 240[240] Nebi (s.a.v.) de diyor ki:

"Ben kıyamete yakın kılıçla gönderildim. Ta ki şirk koşulmadan sadece Allah'a ibadet edilinceye kadar." Bu ise şu ayetin manasıdır."

"Yer yüzünde fitne kalmayıncaya ve din itaat tamamen Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın" 241[241] Bu dahi La ilahe illallah'm anlamıdır." 242[242]

Teysir'ül-Aziz'il-Humeydi'nin yazarı da şöyle diyor:

"Kim Allah dışında biri için caiz olmayan ibadet türü bir şeyi O'ndan başkasına yöneltirse, müşrik olur. Velev ki La ilahe illallah'ı ifade etse bile. Çünkü o, tevhit ve ihlas bağlamında onun gerekleriyle amel etmemiş demektir. 243[243]

239[239] Enfal: 8/39.

240[240] Tevbe: 9/5.

241[241] Enfal: 8/39.

242[242] Mecnıuat'ur-Resail vel-Mesail, 5/495.

243[243] Teysir'ül-Aziz'il-Hamiyd Şerh'u Kitab'u-Tuhi, 54-60.

Esasen Resulullah (s.a.v.),

“Ortak koşmadan sadece O'nu birleyerek” sözüyle insanın La ilahe illallah dediği halde müşrik de olabileceğini, uyararak beyan etmektedir. Tıpkı Yahudiler, münafık ve mezarperestler gibi. Oysa Peygamber'in kavmini La ilahe illallah kelimesine çağırdığını gören bazıları O'nun insanları bunu yalnızca telaffuz etmeye çağırdığını zannetmişlerdir. Bu ise büyük bir cehalettir. Aksine O (s.a.v.), onları bunu söylemeye ve manasıyla amel etmeye keza Aliah dışındakilere ibadet etmeyi ter-ketmeye çağırmıştır. Bundan olacak ki onlar şöyle dediler:

“Mecnun bir şair için biz tanrılarımızı bırakacak mıyız? derlerdi.” 244[244]

“Tanrıları tek tanrı mı yaptı? Doğrusu bu tuhaf bir şeydir! Dediler.” 245[245] Nitekim bundan dolayı olacak ki bunu telaffuz etmekten kaçınmışlardı.

Yoksa onu diyecek olsalardı, bunun yanında lat, uzza ve menat'a ibadete de devam edecek olsaydılar hiçbir surette müslüman olamazlardı. Kaldı ki Resulullah (s.a.v.) da onlarla savaşmaya devam ederdi. Ta ki onlar endadlarından vazgeçip onlara ibadeti terkederek şirk koşmadan sadece Allah'a ibadet edinceye kadar. Esasen bu, kitap, sünnet ve icma ile bilinmesi zaruri olan bir konudur. 246[246]

Şüphe yok ki şayet müşriklerden biri La ilahe illallah diyecek olsa, Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğu şehadetini de ifade etse fakat ne ilahın ne de resulün ne anlama geldiğini bilmeden namaz kılıp, oruç tutup, haccedecek olsa ve böyle iken bunları sırf insanların bunları yaptığını görerek onlara tabi olup, şirkten de hiçbir şey işlemeyerek yapacak olsa lakin bunların ne olduğunu da kavramasa, şüphesiz böylesi birinin müslüman sayılmayacağında hiç kimsenin şüphesi olamaz. Nitekim Mağrib fukahasının tümü II. yy başında belki de daha önce- bu durumdaki biri hakkında böyle fetva vermişlerdir. Bunu, ed-Durr'üs-Semiyn fi Şerh'ü-Mürşid'il-Muin yazan Maliki Alim zikretmiştir. Sarih daha sonra diyor ki:

“Hakkında fetva verilen bu mesele, son derece açık bir husustur. Öyle ki iki kişinin üzerinde ihtilaf etmesi dahi olası değildir.” Bu çerçeveden bakılınca mezarperestlerin

244[244] Saffat: 37/36.
245[245] Sad: 38/5, 86
246[246] Teysir'ül-Aziz'il-Hamiyd Şerh'u Kitab'ıt-Tuhi, 58.

durumunun bununkinden daha iğrenç olduğunda hiç şüphe edilmez. Çünkü onlar ayrı ayrı rabler hakkında ilahlık inancına sahiptirler." 247[247]

Yazarın "Böylesi birinin müslüman sayılmayacağında hiç kimsenin şüphesi olamaz" ifadesi, ahirette kurtulmayı sağlayan İslâm/müslümanlık anlamındadır. Çünkü bu kişi, şirkten uzaklaşması ve zahiren şeriata boyun eğmiş olması hasebiyle dünyada can ve malını emniyette (masun) kılan ve hükümlerin de kendisinden neşet ettiği bir İslam üzerindedir. Bu tür İslâm'a, fukaha "Hükmî İslâm" (hükmen müslüman olmak) demektedir.

İbni Teymiye şöyle demiştir:

"Lakin müslümanların ekserisi müslüman ana babadan doğmaları hasebiyle kendilerinden fiili bir iman görülmeksizin "Hükmî İslâm" ile müslüman olmaktadırlar. Sonra da bunlar büyüdüğünde artık bunlardan kimisi fiilen iman etmekte, bu bağlamda farzları yerine getirmektedir. Kimisi de sırf adet, akrabaları ve beldesindeki insanların yaptıklarına tabi olmak ve sair bir gerekçeyle önceden yapıyor olduğu şeyleri yapmaya devam eder. Mesela zekât verir. Çünkü sultanın, kazancın bir kısmını alması adettir. Bu kişi bunu verirken ne öz ve ne de ayrıntılı olarak bunun kendisine vücubiyetini idrak etmez. Bu haliyle onun nezdinde uydurma vergi ile meşru zekât arasında da pek bir fark yoktur. Yahut bu adam her sene Mekke halkıyla Arafat'a çıkar. Çünkü adet böyledir. Artık bunun Allah'a ibadet olduğunu ne öz ne de tafsili olarak şuur etmeksizin. Veyahut da kâfirlerle savaşır. Çünkü kavmi onlarla savaşmaktadır. O da kavmine ittibaen savaşmıştır, vesair. İşte bu tür kişilerin ibadetlerinin geçersiz olacağında hiçbir şüphe yoktur. Aksine kitap, sünnet ve ümmetin icması bu davranışların, söz konusu farzların yerine geçmeyeceğine hükmetmektedirler. Yani bu şekilde davranarak farzlar kendisinden sakıt olmaz.

Aynı şekilde insanların çoğunun İslâm'ı, hükmî bir İslâm'dır. Bu onların kalplerine ancak kendilerine emredildiği zaman girer, ki o da giriyorsa. Kaldı ki bunlar bu niyete zorlanmadıkça onu kastetmezler. Nitekim hemen akabinde kalpleri bundan boşalıp terketmektedir. Dolayısıyla münafık olmaktadırlar. Buna göre onlar bunu adet ve gelenek olarak işlemiş oluyorlar. Esasen bu, insanların bir çoğunda yerleşik bir vakıadır.

247[247] Teysir'ül-Aziz'İl-Hamiyd Şerh'u Kitab'ıt-Tuhi, 60.

248[248]

2.2.4.1- Hükmî İslâm

Hükmî İslâm'la hükmen müslüman olmakla nitelenen bu kişinin -Allah daha iyi bilir-, durumu zahiren şu şekildedir: Tevhit görünümündedir. Şirkten uzak olarak farzları yerine getirmektedir. Ne var ki bu kişi ne yaptıklarına bir sevap ve ne de terkettiklerine bir ceza ummaktadır. Bu kişi sadece koyu bir taklitle atalarına uyarak bu İslâm'ı icra etmektedir. Ki aslında bunu yaparken onların övgüsünü (sevab) ümit etmekte ve onların cezasından (ikab-kızma) korkmaktadır. Eğer çevresinde/atalarında böyle bir durum olmasaydı, bunları da yapmaz terkederdi. Bu ise kınanmış olan taklittir. Esasen bu, hiçbir delil ve belge olmadan başkasının dediklerini kabul etmektir. Yani hakta taklit edip şeriki olmayan bir Allah'a teslim olanın tam tersinedir. Çünkü berikinin aksine bu, Allah'ın dinidir. O'nun sevabını ummakta, O'nun ikabından sakınmaktadır. Nebisi'ne uyması gerektiğine inanmakta, sorup soruşturmakta ve araştırmaktadır. Keza bu kişi, dünya ve ahirette Allah'ın rızasını sağlayacak birini taklit etmektedir; belirtilen dine, söz konusu din her ne olursa olsun, atalarının dini olduğundan dolayı uymamaktadır. Her ne kadar taklit ettiği meselelerin delillerini bilmese de bu kişinin müslüman olduğunda hiçbir şüphe yoktur. Hem de bidatçı olanlar dışında ümmet arasında herhangi bir ihtilaf olmaksızın. Kaldı ki onların böylesi bir konuda ihtilaf etmelerinin de bir kıymeti yoktur.

Şimdi birincisi atalarının dinini araştırmakta, onlara tabi olmakta ve bunun yanında Allah'ın dini ile örtüşüp örtüşmediğini ve bunda isabetli olup olmadığını da önemsememektedir. Bu mukallit bir insandır.

îkincisi ise araştırıyor, hem de Allah'ın dinini ve nebisine uymayı. Bu kişi de mukallittir. Lakin bu, hem zahir ve hem de batın olarak İslâm'ı gerçekleştirmiştir. Birincisi ise İslâm'ı yalnızca zahirde gerçekleştirmiştir. Tabi ki nakzedecek birşey işlemedikçe. Ne var ki İslâm'ı batın olarak gerçekleştirmemiştir. Buhari'deki hadis bunu

248[248] Feteva, 26/30, 32.

anlatıyor. Allahu alem.

“Münafık ve kâfire denir ki:

“Sen bu adam hakkında ne diyordun? O da ben bilmiyorum, der. insanlar ne diyorduysa ben de onları söyledim” Hafız diyor ki:

“Bunda itikatta taklit etmenin kınanması vardır. Çünkü şöyle diyen kişi kınanmaktadır: Ben insanların bir şeyler dediğini duydum ben de onları dedim.” 249[249]

Esasen daha önce İbni Teymiye'nin de kendisinden bahsettiği, bu kimsedir. İbni Teymiye'nin sözü şudur: “Atalarını ve büyüklerini taklit ederek bu sözü söyleyene şefaat etmezler.

Kesin olarak bilindiği gibi, münafık, insanların Muhammed Allah'ın elçisidir dediklerini duyar ve o da tekrarlar. Ne var ki o bunu, insanlara ayak uydurarak büyükler ve ataların kınama ve yermesinden dolayı söylemektedir. Eğer insanlar, Müseylemet'ul-Kezzab'ın -Allah'ın laneti üzerine olsun- resul olduğunu söyleselerdi bunlar da onlara uyarak aynısını söylerlerdi.

Grubun biri açıkça şöyle diyor: O Allah'ın elçisidir. Fakat aynı kişiler batınen onun elçiliğinin geçersizliğine inanıyor. Bunlar bir münafık tipidir. Hadis ise bütün münafık tiplerini kapsıyor. Allah daha iyi bilir.

Bu anlatılanlardan çıkarılacak sonuç şudur: Bilgi ve yakin olmadan zahir olarak İslâm'ı gerçekleştiren bu kişi, şirkten uzaklaşması ve zahirde İslâm hükümlerine uymasına rağmen, necat bulamamaktadır. Böyle iken, kelime-i şehadet'in ne anlama geldiğini bilmeyen ve aynı zamanda şirke bulaşan bir kişi, hele bu kişi şirki işliyor, onu tasvip edip ona çağırıyor, keza müntesiblerini dost ediniyor, ilaveten tevhitten hoşlanmıyor, onu terk edip insanları ondan alıkoyarak müntesiblerine düşmanlık ediyorsa işte böylesi birinin durumu nasıl olur?.

249[249] Feth'ul-Bari, 3/284 Buhari Tere, 3/1298. 146.

2.2.5- Tevhidin Özü Allah'a Dair Bilgi (Marifet)Tir

2- Hadis:

Buhari ve Müslim'de (r.a.) geçtiğine göre İbni Abbas (r.a.) şöyle demiştir: Resulullah, Muaz b. Cebefe, onu Yemen'e gönderirken şöyle dedi:

“Şüphesiz sen ehli kitap bir kavme gidiyorsun. Onlara vardığında kendilerini Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun elçisi olduğuna şehadet etmeye çağır. Onlar bu noktada sana itaat edecek olurlarsa, onlara Allah'ın kendilerine hergün beş vakit namazı farz kıldığını haber ver.” 250[250]

Hafız, Ruh b. Kasım'in ondan yaptığı rivayette şu vardır, demektedir:

“Onları ilkin çağıracağın şey Allah'a ibadettir. Allah'ı bilince” FadI b. el-Ala'nın ondan yaptığı rivayette ise şöyledir: “Allah'ı tevhit edinceye kadar. Bunu bildiklerinde.” Bütün bunlarda Allah'a ibadetten murat, O'nun tevhit edilmesidir. Tevhit edilmesiyle de O'nun bir olduğu ve nebisinin risaletine şehadet edilmesi gerektiği kastedilir.

Nitekim başlangıçta da böyle olmuştur. Çünkü bunlar dinin esası olup diğer dini gereklerin hiçbiri bunlarsız sahih olamaz. Buna göre onlardan kim muvahhit değilse o-na teklif, şehadetlerin ikisini de kapsayacak şekilde muayyen olarak yöneltilir. Muvahhit olana ise teklif, vahdaniyet ile risaleti ikrar arasında olur. Her ne kadar şirki yahut onu doğuran şeyleri gerektiren hususlara inanıyor iseler de. Mesela Üzeyr'in elçiliğini iddia eden yahut teşbihe inanan birisi gibi. Bu kimselerin itikatlarında terk edilmesi gereken şeyleri nefyetmek için öncelikle tevhide çağırılmalan gerekir. Ulemadan şöyle diyenler de bununla istidlal etmiştir: Şüphesiz İslâm dinine muhalif .her dinden teberri edilmesi şart koşulamaz. Şöyle diyenlerin tersidir bu: Şüphesiz bir şeye kâfir olan mutlaka onun dışında bir şeye mümindir. Bu kişi kendisini kâfir kılan bu itikadından vazgeçmedikçe

250[250] Bkz. Buhari Tere, 3/1174-1321 -1384-1423, 16/7247; Tecrid, H. No: 5/3; Kütub-i Sitte, 7/327; Müslim Tere, 1/173-181.

İslâm'a giremez. Buna cevap şudur: Şüphesiz şehadeteyne inanmak aynı zamanda teşbih düşüncesini de Üzeyr'in nübüvveti iddiasını da başka şeyleri de terketmeyi gerektirir. Ve sadece bununla yetinilir.

Ayrıca bununla, İslâm'da sadece La ilahe illallah şehadetiyle yetinilemeyeceği ve bunun yeterli olmadığı sonucu çıkarılmıştır. Ta ki buna Muhammed'in (s.a.v.) elçiliğine şehadet ekleninceye kadar. Bu, cumhurun görüşüdür. Bazıları, ilkiyle de müslüman olunur, akabinde ikincisi teklif edilir, demiştir. Bu ihtilafın yansıması irtidat hükmünü vermede ortaya çıkıyor.

“Onlar bu hususta sana itaat ederlerse” yani şehadet edip boyun eğecek olurlarsa. Huzeyfe'nin rivayetinde; “Şayet onlar buna icabet ederlerse”, el-fazl b. el-Ala'nın rivayetinde ise “Bunu bilip anlamalarından sonra” şeklindedir. Burada “Etae” (itaat etti) fiili, geçişli (müteaddi) olması için, lam ile getirilmiştir. Her ne kadar “İnkade” (boyun eğdi) manasını verebildiği için bizatihi kendi haliyle müteaddi olabiliyorsa da. Bu hadislerle ehli kitabın Allah'ı bilmedikleri ve tanımadıkları istidlal edilmiştir (sonucu çıkarılmıştır). Her ne kadar Allah'a ibadet ediyor ve O'nu tanıdıklarını gösteriyorlarsa da. Lakin derin alimler şöyle demiştir: Allah'ı yaratığına benzeten, O'na el ve çocuk nisbet eden kişiler O'nu tanımamıştır. Dolayısıyla mabudları o ibadet ettikleri şey olup, Allah diye nitelendirseler bile esasen Allah değildir. 251[251]

Şeyh Abdülaziz b. Baz geçen cümlelere yaptığı önemli yorumunda diyor ki: ki bu yorum kitabın hamişinde mevcuttur

“Şüphe yok ki, kim Allah'ı yaratığına benzetirse ya da O'na çocuk isnat ederse bu kişi O'nun (c.c.) hakkında cahildir, demektir. O Allah'ı gereği gibi taktir etmemiştir”. 252[252]

“Çünkü O (c.c.) benzeri olmayandır.” 253[253]

“Ne bir eş ve ne de bir çocuk edinmiştir.” 254[254] O'na el izafesine gelince, bu biraz açıklamayı gerektirir. Kim O'na bunu izafe ederken yaratılanların eli gibi düşünerek yaparsa o sapık bir müşebbihedir. Fakat kim de bu noktada yaratıklarına benzetme yapmaksızın celaline uygun olarak nisbet ediyorsa bu doğru bir davranış olup bunun bu

---

251[251] Feth'ul-Bari, Kitab'üz-Zekât, 3/418-420.
252[252] Zümer: 29/67; Hac: 22/74.
253[253] Şura: 42/11.
254[254] Enam: 6/101; Cin: 72/3.

şekilde Allah için isbatrvacibdir. Nitekim Kur'an bundan bahsetmiş ve sünnet de tekrarlamıştır. Bu ehli sünnetin görüşüdür. Dikkat edilsin. Başarı Allah'tandır.”

İbret ve faidelerle dopdolu olan bu nakillerden anlaşıldığı gibi şüphesiz tevhit ve risalete şehadet etmek evet bunların ikisi de dinin aslıdır. Bunlarla başlamak şarttır. Çünkü bunlarsız hiçbir şey sahih olamaz.

Şüphesiz tek ve kahhar olan Allah'ın bir takım sıfatlan vardır. O'nun zatı bunlarsız düşünülemez. Nitekim ilahlığm mefhumu da bu sıfatlarda kaimdir. Kim bu uluhi-yete cahil kalırsa Allah hakkında cahil kalmış (ve O'nu gereği gibi takdir edememiş) olur. Dolayısıyla O'na şirk koşar. Bunun zıddmı iddia etse de. Böylece onun gerçek mabudu Allah'tan başkası olmuş olur. Biz müslümanlar böylesi bir mabuddan teberri ediyoruz. Ayette şöyle deniyor:

“(Ya Muhammedi) De ki; Ey kâfirler! Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam.” 255[255]

Nevevi, bu hadise yaptığı yorumda Kadı İyaz'dan naklen diyor ki: Bu onların Allah'ı tanımadıklarını gösterir. Bu ileri gelen mütekellimlerin Yahudi ve Nasara hakkındaki görüşüdür: Onlar Allah'ı (c.c.) tanımıyorlar (arif olmak). Velev ki O'na ibadet ediyor ve O'nu tanıdıklarını belirtiyorlarsa da. Çünkü onlardan buna dair şeyler duyulmaktadır. Her ne kadar akıl, resulü yalanlamayı, Allah'ı (c.c.) tanımaya engel görmüyorsa da. Yahudiler'den Allah'ı benzeten ve tecsim edenler Allah'ı tanıyamamıştır. Ya da beda görüş değiştirmek fikrini O'na caiz gören yahut onlardan kendisine çocuk nisbet edenler keza Nasara'dan O'na eş, çocuk nisbet edip O'na hulul, intikal ve imtizacı caiz görenler, ayrıca Mecusi ve Seneviyye'den (hayır ve şer ilahları olduğunu kabul eden fırka) O'na uygun olmayan sıfatlar nisbet eden, aralarından şerik ve meanid izafe edenler, bütün bunlar O'nu gereği gibi taktir etmemişlerdir. Bunların ibadet ettiği bu mabudları, Allah değildir. Velev ki böyle isimlendirseler bile. Çünkü bu mabudları, bir mabudun mutlaka muttasıf olması gereken sıfatlarla mevsuf değildir. Şu halde onlar Allah'ı (c.c.) tanımış olamazlar. Bu husus aydınlanmış ve ben de bunu esas alrmşımdır. Nitekim ben, bunun manasını geçmiş şeyhlerimizde de gördüm. Mesela Ebu İmran el-Farısi bütün Kayravan halkının önünde onlar bu konuyu tartışırken bu şekilde izah etmiştir. Kadi İyaz'ın ifadesi

---

255[255] Kâfinin: 109/1-2.

bitti. 256[256]

2.2.6- Şirk İçindeyken Allah'a İbadet Ediyor Olmak İmkânsızdır

İbni Teymiye;

"Öyle ya siz de benim kulluk ettiğime kulluk etmezsiniz" 257[257] ayetinin tefsirinde diyor ki: Ayet onların şirklerini ele almaktadır. Şöyle ki, yaptıkları bu kulluk, kesinlikle Allah'a ibadet değildir. Şüphesiz Allah, sırf kendisi için yapılmayan ameli kabul etmez. Şimdi onlar, kendisine şirk koştukları zaman O'na dua edip O'nun için namaz kilsalar bile sırf O'na (c.c.) ibadet etmiş (kul olmuş) olamazlar. Dolayısıyla onlar, onun, sıfatları belirtilmiş ö-zellikteki ibadet ettiği mabuduna ibadet etmemektedirler. Çünkü bu, kendisine has isim ve sıfatlara sahip biri olarak haber verdiği rabb ve sırf O'na ibadeti konu edinir. Kim onun kendisinden haber verdiği bir kısım sıfatları yalanlarsa bu kişi hiçbir surette onun ibadet ettiğine ibadet etmiş sayılamaz.

Aynı şekilde şunu bilmek lazımdır: Her ne kadar ibadetlere dair hükümler muhtelif olsa da mabud, her halükarda tektir. Velev ki ibadetlerin biri ötekine benzemese de. Buna göre bu durumda olanlardan teberri edilmez. Çünkü kim dinini halis kılarak Allah'a ibadet ederse bu kişi bütün zaman dilimlerinde de müslümandır. Şu kadar var ki onun yapacağı ibadet, mutlaka Allah'ın onun için uygun gördüğü ibadet olmalıdır. 258[258]

Bu, her müslümana emredilmesi gereken çerçevedir. Velev ki böylesi biri kendisine iletilmeden önce, Allah'a şirk koşuyor idiyse de. O şu anda ve gelecekte her dönemdeki müşriklerin çeşitli şeylere yaptığı ibadetten teberri etmekte, dahası onların mabudlarına yaptıkları ibadetin geçerliliğini reddetmektedir. Görüldüğü gibi böylesi durumdaki bir kişi, şer'î ve olgu olarak bu tür bir ibadete cevaz vermediği gibi ondan teberri de eder. Dolayısıyla bu ne vukua gelir ne de gelmesi mümkün olur.

Onun kâfirlerden bahseden sözüne gelince:

256[256] Nevevi Şerhi, I/I99-200 Müslim Tere, 1/175; Tecrid, 5/8.
257[257] Kâfinin: 109/5.
258[258] Feteva, 16/550-600.

“Öyle ya siz de benim kulluk ettiğime kulluk etmezsiniz.” 259[259] Bu hitap genel olarak bütün kâfirlere yapılmıştır. Daha sonra müslüman olmuş olsalar bile. Küfür üzere berdevam oldukları sürece, bu kendilerine yönelik bir hitaptır. Fakat İslâm olduklarında bu ayet artık onları kapsamaz. Çünkü onlar o andan itibaren mümin olup kâfir değildirler. Şayet batınen münafık iseler bu durumda hitap yine onlara da şamildir. Kâfir, kâfir kalmayı sürdürdükçe, kesinlikle Allah'a ibadet ediyor değildir. Aksine o, sadece şeytana ibadet etmektedir. Artık bunu ister açık açık yapsın ister Yahudiler gibi gizlice yapsın, farketmez. Şüphesiz Yahudiler Allah'a ibadet etmiyorlar. İşin özünde onlar şeytana ibadet etmektedirler. Çünkü Allah'a ibadet, O'nun belirleyip emrettiği ile olabilir. Onlar ise O'na ibadet ettiklerini iddia etseler bile, bu tahrif edilmiş ve nehyedilmiş amelleri yapmaktadırlar. Oysa O (c.c.), bunu kerih görmekte, buğzetmekte ve yasaklamaktadır. Bu haliyle de bunlar ibadet değildir.

Şimdi Muhammedi inkâr (red) eden biri kâfir kaldıkça, Muhammed'in ibadet ettiğine ibadet ediyor olamaz.260[260]

Yahudiler, biz Allah'a ibadet etmeyi kastediyoruz deseler dahi, bununla yalan söylemiş olurlar. Artık ister yalancı olduklarını bilsinler ister bilmesinler. Tıpkı Nasara'nın şöyle demesi gibi; Biz sadece Allah'a ibadet ediyoruz ve biz müşrik değiliz. Onlar bu söyledikleriyle yalancı olmaktadırlar. Çünkü onlar O'na ibadet etmeyi dilemiş olsalardı O'na O'nun emrettiği gibi. ibadet ederlerdi. Bu dahi şer'î ölçülerle olup değiştirilmiş mensuh şeylerle olamaz. Bunun gibi onların kendisine ibadet yaptıklarını iddia ettikleri rab, onların nezdindeki rabtır. Bu rab, ne încü ne de Kur'an'ı indirmiş olan rabdir. Keza ne Mesih'i ne de Muhammed'i göndermiştir. Dahası o bunlardan bazılarına göre fakir, bazılarına göre cimri, bir kısmına göre aciz, bazılarına göre ortaya koyduğunu değiştirmeye muktedir olamayan biridir. Bunların hepsine göre ise o, kendisine iftira eden yalancı kimselere kuvvet vermiştir. Onlar ki onun elçisi olduğunu iddia ediyorlar, oysa elçisi değildirler. Dahası onlar hilekar yalancılardır. Onlara göre Allah kendilerini desteklemiş, yardım etmiş ilaveten tabilerine de, mümin dostlarına karşı yardım etmiştir. Çünkü kendilerince, insanlardan farklı olarak Allah'ın evliyası, kendileridir. İbadet ettikleri bu rab ise daima düşmanlarına yardım eden bir rabtır.

259[259] Kâfinin: 109/5.

260[260] Feteva, 16/554.

Onlar işte böylesi bir rabbe ibadet etmektedirler. Resul ve müminler ise Yahudiler'in ibadet ettiği bu mabuda ibadet etmiyorlar. O (c.c.), Yahudiler'in mabudlarını, kendileri için mabud olması cihetiyle vasıflandırdıkları şeylerden münezzehtir. Evet O, bu nevi izafelerden beridir. Bu anlamda O (c.c.), Yahudiler'in mabudu değildir. Şüphesiz onların cibiliyetinde bir takım sıfatlar vardır ki, bunlar O'nun için sıfat olamaz. Bunu onlara şeytan süslemiştir. Onlar bu özelliklerle muttasıf şeye ibadet etmeyi kastetmektedirler. Bu ise sırf şeytandır. Bu durumda tabii ki resul ve müminlerden hiçbiri Yahudi'nin ibadet ettiği bu şeye ibadet etmezler.” 261[261]

Denilse ki: Müşrik hem Allah ve hem de başkasına i-badet etmektedir. Ayette geçtiği gibi:

“İyi ama, ister sizin ister önceki atalarınızın olsun, neye taptığınızı (biraz olsun) düşündünüz mü?” 262[262] Burada O'nu (c.c.), taptıkları şeyler arasından istisna etmiştir. Bu da onların Allah'a da ibadet etmekte olduklarını gösteriyor. Nitekim şu ayet de böyledir:

“Ben sizin taptıklarınızdan uzağım.” “Ben yalnız beni yaratana taparım” 263[263] Burada da istisna vardır.

Müsned ve başkalarında Husayn el-Huzzai'nin şu hadisi vardır: Resulullah (s.a.v.) ona şöyle dedi:

“Ey Husayn günde kaç ilaha ibadet ediyorsun. O da dedi ki:

“Yedi ilaha, altısı yerde biri göktedir..,” Denildi ki, bu müşriklerin sözüdür. Nitekim Yahudi ve Nasraniler de biz Allah'a ibadet ediyoruz diyorlar. Onlar O'na şirk koşarak yaptıkları ibadetin ibadet oluduğunu zannediyorlar. Ne var ki onlar bu noktada yalancıdırlar.

Halilullah'ın (a.s.) sözüne gelince bunda iki görüş vardır:

261[261] Feteva, 16/563.

262[262] Şuara: 26/75, 77.

263[263] Zuhruf: 43/26-27.

1- Bu istisna munkatidır. 264[264] Abdurrahman b. Zeyd diyor ki: Onlar Allah'la beraber başka ilahlara da tapmaktaydılar. Buna göre bu lafız mukayyettir. Şüphesiz O (c.c.) diyor ki:

"İbadet ettikleriniz." Burada maksat anlaşıldığı için bunu ibadet diye nitelemiştir. Lakin bu Allah katında ibadet olan türden bir ibadet değildir. Şüphesiz sanki Allah (c.c.) şöyle demiş gibidir: Ben ortakların şirkinden müstağniyim. Bu, şu ayetteki gibidir:

"Onların çoğu ancak ortak koşarak Allah'a iman ederler". 265[265]Bunu, belirttiği kayda rağmen iman diye isimlendirmiştir. Yoksa zaten müşrik Allah'la beraber başka bir ilah edinen kişidir. Bu da mutlak olarak imanın kapsamına girmez. Şöyle demiştir (c.c.):

"Putlara ve batıl(tanrılar)a iman ediyorlar." 266[266]

"Onlara acı bir azabı müjdele" 267[267] Bu kayıd ve itlak ile beraber olmak üzere esasen iman, Allah'a iman; müjdeleme de hayır ile olur.

Bunu açıklayan şeylerden biri de şu ayettir:

"Yoksa siz Yakub 'a ölüm geldiği zaman orada mıydınız? O zaman (Yakup), oğullarına benden sonra kime kulluk edeceksiniz? demişti. Senin Allah'ın ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın Allah'ı olan tek Allah'a kulluk edeceğiz. Biz O 'na teslim olanlarız dediler." 268[268]

Ayetin takdiri şöyledir: Biz senin ilahına ibadet ederiz. Tek bir ilaha ibadet ederiz ve biz O'na teslim olmuşuz. Bunlar iki haberin arasını iki durum ile birleştirdiler. Şöyle ki onlar onun ilahına ibadet ediyorlar ve sadece tek bir ilaha ibadet etmektedirler. Şimdi kim iki tane ilaha ibadet ederse bu kişi hem onun ve hem de atalarının ilahına kul olmuş olamaz. Şüphesiz sadece tek bir ilaha ibadet eden kişi, onun ilahına ibadet etmiş olur.

264[264] Arapça grameriyle ilgili olan bu ifade şu demektir:
"Bir istisna edilen vardır (müstesna) bir de kendisinden istisna yapılan (müstesna minh). Müstesna, müstesna minhin kendi cinsinden ise buna muttasıl müstesna denir. Eğer aynı cinsten değilse buna da munkatı müstesna denir. Mesela masadaki tek güzel kitap, budur. Burada kitaplar hep aynı cinstendir. Ama mahluklardan yalnızca insan akilidir, denildiğinde insan diğer yaratıklardan ayrı bir cinste olduğundan buna da istisnai munkatı denilir. İşte ayetteki istisna da bundandır. Yani Allah diğer tapılanlardan ayrıdır."

265[265] Yusuf: 12/106.

266[266] Nisa: 4/51.

267[267] Al-i İmran: 3/21.

268[268] Bakara: 2/133.

Şayet Allah'a ibadet eden kişi bununla beraber başkasına da kul ise bunun ibadeti iki türlüdür demektir:

a- Şirkî ibadet.

b- Tevhidî ibadet. Kim de O'nunla beraber başkasına da ibadet ediyorsa, bu kişi tek ilaha ibadet ediyor sayılamaz. O'na şirk koşan O'na ibadet etmemiştir. Çünkü O, ancak tek bir ilah olabilir. Şimdi kendisine lazım olan durumda O'na ibadet etmemiş ise onun için de ibadet edeceği başka bir hali olmaz. Bu haliyle de O'na ibadet etmiş olmaz.

Denilse ki: Müşrik, O'nun yanında başka bir ilah edinmektedir. O, Allah'ın içinde tek ilah olmadığı bir vaziyette ibadet etmektedir. Cevaben denilir ki, bu yanlıştır. Bunun kaynağı şudur: Şüphesiz ilah lafzı ile uluhiyete müstehak olan kastedilir. Bunun yanında bir de gerçekte ilah olmasa da insanların ilah edindiği şeyler kastedilir. Bundan da öte bunlar kendilerinin ve atalarının uydurup koyduğu isimlerdir. Aslında bu bizatihi ilah değildir. Bu sadece ona kulluk eden kişilerin nezdinde ilahtır ki, bunun Hanlığı da müşriklerin taktir ettiği bir husustur. Bunu,dış dünya ile mutabakatı olmadan kendi içlerinde oluşturmuşlardır. 269[269]

"Senin ilahın ve ataların İbrahim, İsmail ve İshak'ın ilahı olan tek Allah'a kulluk edeceğiz." 270[270] Bu ifade, hal üzere mansubtur. Artık ya abİd olan failin hali olarak yahut da ibadet edilen ve meful durumundaki mabudun hali olarak. Birinci durumda mana şöyledir: Biz ihlas içinde olduğumuz halde sadece O'na ibadet ederiz. İkinci durumda ise sırf O'nun için gerekli olan bir hal ile. O, şüphesiz tek bir ilahtır. Bu nedenle biz de, ihlasla O'nun dışındakiler bir yana, kendisinin tek bir ilah olduğunu itiraf ederek sırf O'na ibadet ederiz. Şayet ayetin taktiri bu ikinci seçenek olursa, bu, müşrikin O'na kul olmasını önler demektir. Çünkü şüphesiz o bu haliyle O'na ibadet etmemektedir. Ki O kendisine ibadet edeceğimiz başka bir durumu teşri etmemiştir. Yok eğer ayetin taktiri birincisi olursa, buna göre O'na başka hallerde de ibadet edebiliriz. Mesela, İnsanın içinde başka ilahlar edinmesi ihtimali doğar. Lakin "Tek bir ilah" sözü bu cümlenin, mabudun hali olduğuna delilidir. Bu şu şekildeki söylemin tersinedir: O'na dini hasrederek ibadet ederiz. Çünkü bu failin hali durumundadır. Bu yüzden bunun Kur'an'da çokça örneği vardır.

269[269] Feteva. 16/572.
270[270] Bakara: 2/133.

“O halde sen de dini Allah'a has kılarak ihlas ile kulluk et.”, “De ki; Ben dinimde ihlas ile ancak Allah'a ibadet ederim.” 271[271] Bunlardaki haller failin halidir, Şüphesiz o, bazı kereler ihlaslı olur ve bazen de müşrik olur. Oysa Rab Teala sürekli tek bir ilahtır.

Nitekim “Ve biz O'na müslümanlarız teslim olanlarız” cümlesinde geçen vav, atıf harfidir, ayrıca vav-i haliye olduğu da söylenmiştir. Yani O'na bu haliyle ibadet ederiz. İçinde “Tek bir ilah” kısmı bulunan ayete gelince bu tartışmasız mabudun haline dairdir. Buna göre onların tek bir ilah durumundaki mabuda ibadet etmeleri gerekir ki, bu aynı zamanda o mabud için gerekli bir haldir de.

“Biz O'na teslim (müslüman) olduk” Özellikle de hal yapıldığı zaman yani biz ona, o tek bir ilah olduğu halde teslim olduk. O'na teslimiyetleri şunu içerir: Dini O'na halis kılmak, O'na boyun eğmeleri ve gayri müslim-lerin hilafına O'nun hükümlerine hakkıyla teslim olmak. 272[272]

“Şu anda siz de benim kulluk ettiğime kulluk etmiyorsunuz” 273[273] Onların kendi ma'buduna ibadet edişlerini nefyetmektedir. Şu halde onlar, Allah'a müşrik olarak ibadet ettiklerinde onun mabuduna ibadet etmiş olmuyorlar. Bunun gibi o, dinini halis kılarak Allah'a ibadet ettiğinde onların mabuduna ibadet etmiş olmuyor.

Beşinci vecih: Şayet onlar Allah'ı (gerçekte) Allah olmayan biri olarak tayin etmişlerse onun şanına yakışmayan özellikler izafe etmişlerse ve bunun Allah olduğuna inanarak O'na ibadet etmişlerse bunlar, buzağıya ibadet edenler, Mesih'e, Deccal'a ibadet edenler ve dünya ile heva ve heveslerine ibadet edenler gibidirler. Keza bu ümmetten kim gerçekte Allah olmadığı halde, kendilerince Allah'a olduğu zannıyla ibadet ederse bu da aynı olmaktadır. İşte böylesi biri; “Ben sizin ibadet ettiklerinize ibadet etmem” derken o mabudlardan teberri etmiş olmaktadır. Her ne kadar o abidlerin bu mabudlardan maksadı Allah olsa da.

Altıncı vecih: Onlar Allah'ı kendisine yakışmayan bir özellikle nitelediklerinde, mesela eş, çocuk, ortak nis-bet etmek veya O'nun fakir, cimri vesaire olduğunu iddia etmek gibi ve O'na bu şekilde de ibadet ettiklerinde, tabii ki O (c.c.), bunların ibadet

271[271] Zümer: 39/2, 14.
272[272] Feteva, 16/587.
273[273] Kâfirun: 109/3.

ettikleri bu özellikteki mabudla-rından beri olacaktır". 274[274] Çünkü bu, hiçbir surette Allah değildir. 275[275]

2.2.6.1- İbadetin Şartları

Bu nakillerden de çok rahat bir şekilde anlaşıldığı gibi Allah'a sadece kendisinin uygun gördüğü bir şekilde ibadet edilebilir. Bu demektir ki heva ve heves, zanlar, gelenek ve nesh edilmiş şeylerle ibadet edilemez. Şüphesiz ibadetin hakikati ancak kulun vahid ve kahhar olan Allah'a -ki O'nun bir ortağı olmayıp tektir- yönelmesi durumunda gerçekleşir. Haliyle bu kulun, yönelme esnasında müslüman olması da şarttır. Şüphesiz Allah'a ibadet iddiasında bulunan herhangi bir müşrik, kesinlikle Allah'ı tanıyamamış ve O'na ibadet etmiş olamaz. Çünkü şirk uluhiyeti nakzeder. Dahası rububiyet hakkına da bir saldırıdır. Müşrik bunu ister dilemiş olsun ister kaçınmış olsun.

Nitekim İbni Kayyım: Şirk rububiyetin noksanlığını tevlid eder. Artık müşrik dilemiş olsun olmasın noksanlık onun için zaruri olur. Bu nedenle O Sübhanehu, böylesi birini affetmemeyi taktir etmiştir. Ayrıca failinin elim azap içinde ebedi kalmasını buyurmuş ve onu yaratıkların en kötüsü diye tavsif etmiştir.

Sen kesinlikle Allah'a noksanlık izafe etmeyen hiçbir müşrik bulamazsın, velev ki o bununla O'nu yücelttiğini iddia etse de, demiştir. 276[276]

Buna göre müşrik Rabbi hakkında kötü zanda bulunmuş ve O'na layık olmayan şeyler nisbet etmiştir. Bunun yanında O'nun zatı ve Halılığının gereği olan özelliklerini nefyetmiştir. Allah onların bu nitelemelerinden yücedir.

İbni Kayyım şöyle diyor:

"Onların puta taptıklarını görünce: Allahtan başka bir takım yalancı ilahlar mı istersiniz?

274[274] Feteva, 16/600.
275[275] Feteva, 16/550-600.
276[276] İgaset'ui-Lehfan, 1/62-63.

“O halde alemlerin Rabbi hakkında düşünce ve görüşünüz nedir? Neden Allah'ı bırakıp putlara taparsınız dedir. 277[277]Yani O'nunla birlikte başkasına taptığınız halde, size ne karşılık vereceğini zannettiniz? Sizde bu zannı uyandıran nedir ki O'na ortaklar koştunuz? O'nun ortak ve yardımcılara muhtaç olduğunu mu sandınız? Yoksa kullarının halleri O'na gizli kalır da padişahların yaptığı gibi, kulların halini bilmek için ortaklara muhtaç olacağını mı sandınız? Yahut, O'nun yalnız başına onları idare etmek ve ihtiyaçlarını görmekte yeterli olamayacağını mı sandınız? Yoksa O'nun katı yürekli olduğunu mu düşündünüz? Dahası O'nu zelil görüp böylece zilletten kurtulmak ve güçlü çıkmak için dostlara mı ihtiyacı var zannettiniz? Veyahut da bir oğula muhtaç olup kendine çocuk yapacak bir eş edindiğini mi sandınız? Allah (c.c.) bütün bunlardan çok yüce ve münezzehtir. 278[278]

2.2.6.2- Şirk, Allah Hakkındaki Cehaletin Göstergesidir

Böylece sen kesinlikle her müşrikin rabbi hakkında kötü zanda bulunduğunu görürsün ki bu zan O'nun uluhi-yet ve rububiyetine doğrudan bir itham ve nefıydir. Bu sebepten onun ibadet ettiği mabudunun Allah olmadığını görürsün. İddiası farklı olsa bile. Çünkü onun mabudu sırf şeytandır. -Allah'ın laneti üzerinde olsun- Buradan anlıyoruz ki hiçbir müşrik Allah'ı tanıyamamıştır. Her ne kadar iddiaları değişik olsa da. Nitekim bu, Masum'un (s.a.v.) ehli kitap hakkındaki sözünün mefhumudur:

“Allah'ı tanıdıklarında” işte bu, şu iddiada bulunanların mantığını reddediyor: Kim ayrıntıda değil, icmaii olarak kulluğun Allah için olduğunu ikrar ederse -yani; Allah'tan başkasına ibadet etmediği şeklindeki ikrarı ile beraber söz konusu bu kişi, Allah'tan başkasına dua ediyor, kurban kesiyor, Allah'tan başkasına nezirde (adak) bulunuyor olsa bile- bu kişi Allah'tan başkasına ibadet etmiyor demektir. Bu kişi dünyada müslümandır. Ve kıyamet günü Allah katında kurtulmuştur. İşte bu mantık şüphesiz tümden batıldır. Çünkü Allah'a şirk koşmadan tek olarak sadece O'na yönelerek ibadet edilir. Ayrıca O'na yönelen bu kişinin vahid ve kahhar olan Allah (c.c.) için halis bir müslüman olması

277[277] Saffat: 37/86-87.

278[278] Medaric, 3/325; Medaric Trc, 3/303.

lazımdır. Kaldı ki şirk, bu kul nezdindeki ibadet mefhumunu zaten nefyediyor. Bu nedenle o, Allah'a kulluk ediyor (ibadet ediyor) olmakla tavsif edilemez.

Bütün bu geçenlere dair açık delil Allah'ın izni ve yardımıyla sahihte geçen şu net ve sarih hadistir:

“Bu şekilde Allah kıyamet günü insanları toplar ve der ki:

“Kim neye ibadet ediyorduysa ona tabi olsun (peşinden gitsin) artık kim güneşe ibadet ediyordu ise güneşe tabi oluyordu. Kim aya tapıyorduysa aya tabi oluyordu. Kim de tağuta ibadet ediyorduysa tağuta ittiba ediyordu.” [279][279]

Bilindiği gibi, kim tağut, ay ve güneşe ibadet ediyorsa bu kişi kesinlikle Allah'a ibadet ettiğini zannetmektedir. Lakin bu kişi işin hakikatinde tağutlara İbadet etmektedir. Bu nedenle bunlar mahşer alanındaki yönelme anında o şeylere tabi olmakta, alemlerin rabbine tabi olmamaktadırlar. Bu durumda artık, mahşer alanında ehli kitap ve münafıkların uzaklaştırılmalarından sonra Allah'a şirk koşmadan dini halis kılarak sırf O'na ibadet edenler kalmaktadır. Nitekim hadiste böyle gelmiştir.

Bu hadisten anlaşılıyor ki, şüphesiz Allah'a ibadet, ancak ve ancak şirk koşmadan İslâm ve samimiyet hali içinde sırf O'na yönelmek suretiyle olabilir. Bu böyle olunca müşrik için ki bu müşrik kim olursa olsun, Allah'a ibadet etmekten bir nasip kalmamaktadır. Yakinen anlaşılıyor ki, her müşrik rabbi hakkında cahildir. O'na ibadetten yana vurdumduymazdır. Müşrik bunu isteyerek yahut istemeyerek yapmış olsun, farketmez. Bu, işin özünde böyledir.

Kurret'u Uyun'il-Muvahhidin kitabının yazarı şu hadise dair yaptığı yorumda diyor ki:

“Sizin ilk çağırdığınız şey La ilahe illallah şehadeti olmalı.” Bunu diyordular.

Lakin onlar, bunun delalet ettiği manasına cahildirler. Ki bu da ihlasla Allah'a şirk koşmadan sadece O'na ibadet etmek ve O'nun (c.c.) dışındakilere ibadeti terketmektir. Bu nedenle onların La ilahe illallah sözü, bu sözün manasına dair olan cehaletleri sebebiyle kendilerine bîr fayda vermiyordu. Tıpkı bu ümmetin sonradan gelenlerinden

[279][279] Nevevi Şerhi, 3/18.

bir çoğunun hali gibi. Şüphesiz onlar, bunu söylüyorlar ama ölüler, gaibler, tağut ve türbelere dair şirkî unsurlardan yaptıklarıyla beraber, bu hal içinde söylüyorlar. Bunlar ise onu nakzetmektedir. Dolayısıyla {La ilahe illallah'ı) nakzeden itikat söz ve fiilleriyle onu isbatlıyor. Keza onu gerçekte isbatlayan ihlas vs. ile de nefyetmektedirler.

Buradan, İbadet tevhidinin vacip olan ilk görev olduğu da anlaşılıyor. Çünkü o milletin esası, İslâm dininin aslıdır. Kelamcı ve onlara tabi olanların, şüphesiz ilk görev istidlal ve nazarla Allah bilgisine ulaşmaktır, şeklindeki sözlerine gelince, esasen bu fıtrî bir durumdur. Allah kullarını bu fıtratta yaratmıştır. Bu nedenledir ki elçilerin milletlerini tevhide davetinin başlangıcı, ibadet tevhidi olmuştur.

“Allah'a kulluk (ibadet) edin; çünkü sizin O'ndan başka bir tanrınız yoktur.” 280[280] Yani yalnızca Allah'a ibadet ediniz.

“Senden önce hiçbir resul göndermedik ki ona, benden başka ilah yoktur; şu halde bana kulluk edin, diye vahyetmiş olmayalım.” 281[281]

“Peygamberleri dedi ki: Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında şüphe mi var”. 282[282]

İmad b. Kesir, bu ayetin iki ihtimal içerdiğini söylemiştir:

a- O'nun varlığında şüphe mi vardır? Oysa fıtrat O'nun varlığına şahid olup O'nu ikrar etme yaratılışında-dır. Esasen O'nun varlığını itiraf etmek, selim fıtratta ka-çınılmazdır.

b- O'nun uîuhiyetinde ve ibadetin sadece O'na yapılması gerektiğinde şüphe mi vardır? Oysa O, bütün mevcudatın yaratıcısıdır. Bu yüzden şeriki olmadan ibadete müstehak olan sadece odur. Şüphesiz ekseri milletler O'nun yaratıcılığını kabul ediyordu. Ne var ki O'nun yanında başka aracılara da tapıyor ve bunların kendilerine fayda vereceğini yahut Allah'a daha fazla yaklaştıracağını zannediyorlardı.

Daha önce geçtiği gibi La ilahe illallah kitap ve sünnette çok önemli bir takım şartlara bağlanmıştır. Mesela ilim, yakin, ihlas, doğruluk, sevgi, kabul, peşinden gitme ve Allah dışında ibadet edilenleri red (küfrü inkâr) gibi. İşte bunu diyende bu şartlar ne

---

280[280] Müminim: 23/32.
281[281] Enbiya: 21/25.
282[282] İbrahim: 14/10.

zaman birleştiyse belirtilen kelime de ona o zaman fayda verir. Bunların hepsi biraraya gelip birleşmez ise.söyleyenine fayda vermez. İnsanlar ona dair bilgi ve amelde çeşit çeşittir. Onlardan kimine bu söz fayda verir; kimine de bir fayda vermemektedir. Esasen bu çok açık bir durumdur. 283[283]

Artık bu hadisin beyanından sonra bir izaha gerek var mıdır? Onun burhan oluşundan sonra başka burhana ne lüzum? Onun delaletinden sonra bir dglile gerek olur mu? Onun konuyu aydınlatmasından sonra başka söze ne gerek. Anlaşıldığı gibi Allah hakkındaki bilgi yaratıklar üzerindeki vaciblerin ilkidir. Mamafih resullerin getirdiği tevhidin özü olan şehadeteynin anlamını sahih bir şekilde bilmek lazımdır. Ki bu şu hadisten de anlaşılıyor: "Allah'ı bilince" 284[284] İşte bu mana Allah'ın izniyle Allah'a dair marifettir. Bir marifet ki sahibini uluhiyette Allah'ı birlemeye, O'nun (c.c.) dışındaki herşeyin ibadetinden uzaklaşmaya sevkeder. Bu icmaen sabittir. Kaldı ki gerekli olan ilk görev de budur. Nitekim iki dünyada da ondan başkası değil sadece o fayda verir. Esasen bunun bahsi alimlerin kitaplarında çok fazladır.

Bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir konu vardır. Şüphesiz burada şart koşulan ilimden maksat Allah'ın uluhiyette birliğini ve O'nun dışındakilerin uluhiyetinden teberri etmeyi gerektiren Allah'ın sıfatlarına dair ilimdir. Velev ki bu sormak ve taklit suretiyle de olsa sahibine fayda verir. Bunda, Mutezile ve bu konuda onların tarafına meyledenler dışında ümmetin ittifakı vardır. Onlar imanı bidat ve uydurma bir takım kurallara bağlamışlardır. Bu kuralların bir kısmı doğru, ekserisi ise batıldır. Bütün bunlar yetmezmiş gibi bunu, bu kurallara göre bizzat istidlal edecek şekilde her kula da şart koşmuşlardır. Ayrıca onlar, her kulun, kendi içtihadından sonra müslümanların usul-i dinlerine muhalif olan kendi usullerine ulaşmasını da farz bilirler. Onlara göre bu noktaya kadar hiç kimse mazur değildir. Ve buna da "Usul-i Din" demişlerdir. Artık bunun dışında kalanlar ise furuata girmekte ve bunlarda mazeret mümkün olabilmektedir. Buna İbnİ Teymiye, dini usul ve furu diye kısımlara ayırma bidati adını vermektedir. Şu var ki İbni Teymiye bunu, Mutezile ile ke-lamcılara ve icad ettikleri mesele ve bidat/uydurma delillere bir reddiye olarak belirtmiştir. Ehli sünnet, bunların uydurduğu bu şeyleri daima reddetmiştir. Bu konunun ayrıntısı şüpheleri red bölümündeki dinin usul ve furua ayrılması konusunda gelecektir, inşaallah. Artık iki

283[283] Kurret'u Uyum'il-Muvahhidin, 48.

284[284] Buharı Tere, 3/1384.

konu arasındaki farka dikkat edilmesi gerekir.

2.2.7- Söz Ve Amelden önce İlim Gereklidir

Buhari sahihinin ilim kitabında şöyle bir başlık kullanmıştır:

"Bil ki Allah'tan başka ilah yoktur?" 285[285] ayeti ışığında "Söz ve amelden önce ilim babı." 286[286] Burada ayet ilimle başlamaktadır.

Hafız diyor ki: Onun "Söz ve amelden önce ilim" başlığı hakkında İbni Münir şöyle demiştir:

Bununla söz ve amelin sıhhatinde ilim şarttır, demek istemiştir. Çünkü bunlar ancak ilimle olduğunda muteber sayılırlar. Bu (ilim) ise onlardan önce gelir. Çünkü o ameli doğru kılan niyetlerin doğrulanmasını sağlar... Bundan mütekellimlerin dediğine bir delil çıkarılabilir. Yani marifetin vacip oluşu hususuna bir delil vardır. Yalnız burada tartışma, daha önce anlattığımız gibi kelam kitaplarında zikredilen kurallara göre delillerin öğrenilmesinin vacip oluşu konusudur. İman kitabında bu konuya dair bilgi verilmişti. 287[287]

Hafız'ın bu ifadesi belirtilen konuya dair gayet açık ve seçik bir ifadedir: Şöyle ki: Söz ve amelin kabul edilmesinde ilim şarttır ve bunda bir tartışma da yoktur. Aksine tartışma mütekellimler bazındadir. Yani onların kitaplarında zikredilen kurallar çerçevesinde delilleri öğrenmenin gerekliliği noktasındadır.

Nevevi Müslim şerhinde şöyle diyor:

"Kim tevhit üzere ölürse kesinlikle cennete girer babı. Bu babta birçok hadis vardır." Hepsi de Abbas b. Abdulmuttalib'in (r.a.):

"Kim Allah 'ı rab olarak benimserse imanın tadını tatmış olur." hadisine varır. Bil ki,

---

285[285] Muhammed: 47/19.
286[286] Buhari Tere, Bab. II, 1/227.
287[287] Feth'ul-Bari, 1/192-193.

ehli sünnetin mezhebi ve selef ve haleften hak ehlinin savunduğu görüş şudur: Her kim mu-vahhit olarak ölürse kesinlikle her halükârda cennete girer. Eğer bu kişi günahlardan salim ise mesela çocuk, deli, deliliği buluğa kadar devam etmiş olan kişi, şirk vesair günahlardan sahih bir şekilde tevbe eden ve ancak tevbe-sinden sonra bir günah işlememiş tevbekar, bir de asla günaha mübtela olmamış kişi gibi. Bütün bu sayılanlar cennete girecekler. Cehenneme asla girmezler. Lakin varid olan diğer malum bir hadise göre cehenneme varid olacaklardır. Doğru olan ise, bununla murat şudur: Onlar ce-hennem üzerinde kurulu bulunan sırattan geçeceklerdir. -Allah bizi ondan vesair eğriliklerden muhafaza etsin- Büyük günahları olduğu halde tevbe etmeden ölenlere gelince onlar da Allah'ın maşietİndedîrler. Dilerse affeder ve cennete sokarak onları birinci grup gibi yapar. Dilerse de onlara dilediği kadar azap ettikten sonra cennete sokar.

Tevhit üzere ölen hiç kimse cehennemde ebedi kalmaz. Velev ki günah olarak (measiden) yaptığını yapmış olsa bile. Tıpkı küfür üzere ölen hiç kimsenin cennete gi-remeyeceği gibi. Velev ki böylesi birinin iyilik türü amellerden yaptığı şeyler bulunsa bile. Bu, bu konuda hak ehlinin görüşünün bir özetidir. Nitekim belirtilen konuda kitap ve sünnetin delilileri ile ümmetin güvenilir kişilerinin icması bu esas üzere birleşmektedir. Dahası bu konuda kesin ilim sağlayacak miktarda tevatür naslar gelmiştir. Söz konusu kaide, bu şekilde sabit olunca artık bu ve başka bablann ilgili bütün hadisleri buna göre yorumlanır. Şayet zahiren bu kaideye muhalif bir hadis rivayet edilmişse onun bunlara göre tevil edilmesi şarttır. Maksat şer'î naslar arasında uyum sağlanabilsin. Biz ilgili bazı hadislerin inşaallah geçerli tevillerinden bahsedeceğiz. Allahualem.288[288]

Sonra da Kadı İyaz'dan yaptığı alıntıya geçerek diyor ki: Bu hadis ve benzeri;

"Kim La ilahe illallah'ın manasını bilerek ölürse cennete girer" 289[289] hadislerin manasına gelince, şüphesiz Kadı İyaz bunlar hakkında içinde nefis bilgiler bulunan güzel bir yorum vermiştir. Önce onun ifadelerini özet olarak vereceğim. Daha sonra bir takım ilaveler yapmaya çalışacağım.

288[288] Müslim Tere, Bab 10, 1/204-205.
289[289] Müslim Tere, H. No: 26, 1/205.

2.2.7.1- Marifet (Bilgi) Ve Bunu İfade Etmek Kurtuluşun Şartıdır

Kadı İyaz şöyle demiştir:

“Kelime-i şehadet ehlinden Allah'a (c.c.) isyan edenler hakkında insanlar ihtilaf etmiştir. Bunlardan Mürcie: İmanla beraber masiyetin ona vereceği bir zarar olmaz”. Havaric:

“Ona zarar verir ve onunla kâfir olur. Mutezile: Masiyeti büyük ise ebedi cehennemde kalır. Bu haliyle o ne mü'min, ne de kâfir olarak tavsif edilir. Buna binaen o fasık diye nitelenir. Eşariler: Aksine o mümindir. Şayet affedilmez ise azap görür. Fakat sonradan o cehennemden çıkarılarak cennete sokulsa gerektir”, demişlerdir. İşin özünde bu hadis havaric ve mutezile aleyhinde bir delildir. Mürcie'ye gelince, onlar eğer hadisin zahiriyle istidlal ederlerse buna cevap olarak; bu hadis, o affedilir yahut şefaat ile cehennemden çıkarılarak sonradan cennete sokulur diye te'vil edilir, deriz. Bu durumda anlamı şu olur: Cennete girer yani azap ile cezalandırıldıktan sonra cennete girer. Kaldı ki bu hadisin mutlaka tevil edilmesi gerekir. Çünkü bazı asilerin azap göreceğini zahiren ifade eden çok sayıda hadis gelmiştir. Bu nedenle mevzubahis hadisin tevil edilmesi lazımdır ki şer'î naslar arasında bir tenakuz oluşmasın. Ayrıca O'nun (s.a.v.) *“O biliyor bilerek”* sözünde gulatı mürcieye bir reddiye vardır. Onlar diyor ki:

“Şüphesiz kelime-i şehadetin salt zahiri, cennete kavuşturur. Buna kalben iman etmese bile. Nitekim bu başka hadislerde de kayıt altına alınmıştır. Mesela “Bunlarda şüphesi olmaksızı” gibi. Bu da bizim dediğimizi pekiştirmektedir.

Ayrıca bir de hadisin ilimle yetinmiş olması hasebiyle, bu şehadeteyni (kelime-i şehadet) dil ile ifade etmeden sadece kalbî bilgi de fayda verir diye düşünen kişiler de bu hadisle ihticac (naslardan sonuç çıkarmak) etmişlerdir. Oysa ehli sünnetin görüşü; marifet, şehadeteyn ile kayıtlı ve ona bağlıdır. Onlardan biri ötekisi olmadan fayda vermediği gibi ateşten de kurtarmaz. Ancak şehadeteyni mesela dilinden kaynaklanan bir afet yahut, (Allah'ın izniyle) ansızın ölmesi ve dolayısıyla sürenin ona söyleme fırsatı vermemesi gibi bir sebeple söylemeye muktedir olamayan kişi bundan müstesnadır.

290[290]

Şunu öncelikle beyan ediyoruz ki:

“Selefi salihin, hadis ve fukaha ehli, mütekellimler ye Eşariler'den bu düşüncede olanlar hep birlikte ehli sünnet olarak şöyle demişlerdir.

“Şüphesiz günahkâr kişiler Allah'ın (c.c.) meşietindedirler. Ayrıca iman üzere ve kelime-i şehadete kalpten ve ihlasla şehadet ederek ölen kişi cennete girecektir. Şayet tevbe etmiş yahut günahlardan uzak biri idiyse rabbinin rahmetiyle cennete girer ve topyekün ateşten azad olur. Bu hadislerin bizatihi müstakil olması da mümkündür. Bu durumda araları bulunur. Bu vaziyetiyle de cenneti hak etmek ile murad, ehli sünnetin icmai olarak naklettiğimiz husus olur. Şöyle ki: Her muvahhidin ona girmesi gerekir. Ya affedilmek suretiyle hemen, yahut cezalandırılmasının akabinde bilahare kurtulur. Buradaki ateşin haram kılınmasından murat ise havaric ve mutezilenin hilafına ebedi cehennemin haram kılınmasıdır. Nevevi diyor ki:

“Kadi'nm anlattıkları burada bitti. Bu anlattıkları gayet yerinde şeylerdir.” 291[291]

Kadi'nın sözlerine bak ki, “Ehli sünnetin mezhebi, marifet şehadeteyne bağlıdır. Öteki olmadan yalnızca biri ne fayda verir ne de kurtuluşu sağlar”, diyor ve İmam Nevevi de sonunda yaptığı yorumda buna, gayet güzel değerlendirmelerdir, demektedir.

İşte bu, ehli sünnetin mezhebidir. Diyorlar ki: Konuşma marifetle irtibatlıdır. Biri olmadan ötekisi fayda vermez. Bilgisiz ifade, ifadesiz bilgi gibidir. Bunların ikisi de failine fayda vermez ve onu kurtarmaz.

İmam Nevevi:

“Bu iki nalimle beraber git. Bu duvarın arkasında kalben mutmain olarak La ilahe illallah 'a şehadei eden birine rastlarsan onu cennetle müjdele” 292[292] hadisine yaptığı yorumda diyor ki: Bu hadiste hak ehlinin görüşüne açık bir delalet vardır; şüphesiz tevhit itikadı, ifade olmadan fayda vermez keza itikadsız ifadenin de faydası yoktur.

290[290] Müslim Tere, 1/206-207.
291[291] Nevevi Şerhi, 1/217-219; Müslim Tere, 1/208-209.
292[292] Müslim Tere, H. No: 31, 1/228.

Aksine bu ikisinin birleştirilmesi gerekir. Ki bu, konunun başında anlatılmış idi. 293[293]

2.2.7.2- Şefaatin Şartı Tevhittir

Kesin olan şudur; sadece kelime-i şehadeti ifade edip şirke son veren, zahiren ve batınen tevhidi benimseyen kişi dışında cehennemde ebedi azabtan hiç kimse kurtulamaz. Bu kesinliğe önümüzdeki açık ve sahih hadis delalet etmektedir:

"Her nebinin müstecap bir duası vardır. Her nebi duasını aceleye getirirken ben duamı kıyamet günü ümmetime şefaat için sakladım. Ümmetimden şirk koşmadan ölen herkes inşaallah buna nail olacaktır" 294[294]

Bu hadis hakkında Nevevi şöyle diyor: O'nun (s.a.v.);

"Ümmetimden şirk koşmadan ölen herkes inşaallah ona kavuşacaktır" 295[295] ifadesinde hak ehli mezhebi için bir delil vardır. Hak ehli diyor ki: Şüphesiz şirk koşmaksızın ölen hiç kimse, cehennemde ebedi kalmayacaktır. Kebairi sürekli işlemiş olsa da. Ki bunu destekleyen deliller başka Jpirçok yerde geçmişti. 296[296]

Gene Sahih-i Müslim'de geçen şu sahih ve açık hadis de konuya gayet açık bir şekilde delalet ediyor.

"Ta ki Allah kulları arasında hüküm vermeyi bitirince, Rahmetiyle cehennem ehlinden cehennemden çıkarmak dilediğini meleklere çıkarmalarım emreder. La ilahe illallah diyenlerden rahmet etmek dilediği kimseleri, Allah'a şirk koşmamiş olmak şartıyla oradan çıkarmalarım emreder. Onlar da bu kimseleri secde izlerinden tanırlar. Ateş insanın her tarafını yakar ama secde yerlerini değil. Allah secde izlerini yakmayı ateşe yasaklamıştır." 297[297]

Şimdi bu hadisin önümüzdeki konuya bu kadar açık bir şekilde delalet etmesinden

---

293[293] Nevevi Şerhi, 1/237.
294[294] Müslim; Kütüb-i Sitte. 14/402; Müslim Tere, 2/735; Buhari Tere, 13/6242.
295[295] Müslim Tere, 2/737-740.
296[296] Nevevi Şerhi, 3/75.
297[297] Nevevi Şerhi, 3/22.

sonra başka bir delile gerek kalır mı? Ahirette, şehadeteyni ifade edenlerden Allah'a şirk koşmamış kişiler dışında hiç kimse ebedi azabdan kurtulamaz ve kalben mutmain olarak tevhit üzere ölen hiç kimse ateşte sürekli kalmaz gerçeği. Bu sebeple gene Müslim'de geçen başka bir hadiste şöyle diyor;

"Ben derim ki: Ey Rabbirn! Ateşte Kur'an'ın hapsettikleri dışında kimse kalmadı, Yani ateşte ebedi kalması gerekenler dışında. İbni Ubeyde rivayetinde şöyle söyledi: Katade'ye göre: Yani sürekli kalması vacip olanlar", demektir Nevevi de şöyle diyor: O'nun (s.a.v.);

"Ateşte sadece Kur'an'ın hapsettikleri kaldı" sözü "Sürekli kalması gerekenler hariç" demektir. Müslim, "Sürekli kalması vacip olan" sözünün ravi Katade'ye ait olduğunu belirtmiştir. Ki bu sahih bir tefsirdir. Manası Kur'an'ın ateşte ebedi kalması gerektiğini haber verdikleri demektir. Bunlar da kâfirlerdir. Allah'ın (c.c.) dediği gibi *"Şüphesiz Allah kendisine şirk koşulmasını bağışlamaz."* [298[298]] Bunda hak ehli mezhebi ve selefin üzerinde icma ettiği hususa dair bir delalet vardır. Şüphesiz tevhit üzere ölen hiç kimse ateşte ebedi kalmaz. Allah daha iyi bilir."[299[299]]

Nitekim Sahih-i Müslim'de geçen şu hadis de aynıdır.

"Bu şundandır. Şüphesiz cennete sadece müslüman kişi girebilir." [300[300]] Başka bir rivayette şöyledir.

"Bilin ki cennete müslüman kişi dışında kimse giremez. Allah'ım tebliğ ettim. Allah'ım sen şahid" [301[301]] Nevevi diyor ki:

"O'nun (s.a.v.) *"Cennete müslüman fert dışında kimse giremez"* ifadesi, şu hususta açık bir nastır: Şüphesiz küfür üzere ölen kişi cennete asla giremez. Bu nas müslümanların icmasına göre geneldir. [302[302]]

Esasen bu kaide şer'î naslarda ve ulemanın ifadelerinde mütevatirdir. Şöyle ki; bu ifade, ilimle irtibatlıdır. Bu dahi kulun necatı ve faydalanmasında şarttır. Öte yandan kendisine vacip olan ilk görevdir.

298[298] Nisa: 4/48.
299[299] Nevevİ Şerhi, 3/58-59.
300[300] Müslim Tere, 2/774; Buhari Tere, 6/2855, 14/6496-6441
301[301] Muslini Tere, 2/775.
302[302] Nevevi, 3/96.

İbni Teymiye diyor ki:

“Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed el-Huleydi, Ebu Ali el-Hüseyn b. Ahmed et-Taberiy'e ait t'tikad'u Ehl-i Sünne adlı kitabın şerhinde - ki muhtemelen bu kişi Ahmed vesaireye ulaşmıştır.- Allah'ın marifeti hakkında diyor ki:

“Bu, ilk farzdır. Öyle bir farz ki müslümanm hakkında cahil kalması imkânsızdır. mazeret değildir. Esasen böylesi birine itaat fayda vermez, velev ki dünya ehünin bütün itaatları ile geise bile. Ta ki kendisinde Allah hakkındaki marifet ve takvası oluşmadıkça. Bilindiği gibi Allah'ın (c.c.) yaratıkları ve yarattığı gariplikler mesela gece gündüzün yer değiştirmesi, güneş, ay, kendi nefsi üzerinde düşünmesi keza başlangıcı ve sonucu-üzerinde düşünen kişide bunlarla Allah'a dair marifet artar. Allah (c.c.) diyor ki:

“Kendi nefislerinizde de ibretler vardır. Görmüyor musunuz?” 303[303]

Bu açık ve sahih nebevi naslar ile selefin sözlerinden şu sonuçlan çıkarıyoruz:

1- Şüphesiz kelime-i şehadetin kabulünde bunların manalarını bilmek şarttır. Çünkü hadiste şöyle denir:

“Din yinceye kadar” “Şehadet edinceye kadar” “Allah dışında ibadet edilenleri reddedince” “Kim Allah'ı tevhit ederse” Muaz'ın (r.a.) hadisinde ise “Allah'ı tanıdıklarında” denilmektedir.

2- Şüphesiz müşrik Allah'ı tanımıyor (bilmiyor) ve O'na ibadet de etmiyor. Çünkü şirk tek olan Allah'ın uluhiyet sıfatını nefyeder ve böylece onun mabudu şeytan olur. Yani aksini iddia etse de bu ma'bud, Allah değildir.

3- Şüphesiz şirkten soyutlanıp arınmadan şehadeteyni telaffuz, sahibine bir fayda sağlamaz.

4- Şüphesiz kelime-i şehadeti ifade etmek, marifet (bilgi) ile irtibatlıdır. Biri olmadan ötekisi fayda vermez.

5- Şüphesiz savaşın gayesi ve bunun müşriklerin tepesinden kalkması, onların sadece Allah'a ibadet etmeleri, tevhidi benimsemeleri, ortağı olmadan sadece Allah'tan

---

303[303] Zariyat: 51/21; Mecmu'ul-Feteva kitabının hamişinde, 2/2; Külliyat Tere, 2/49 dipnot.

gelen hükümleri kabul etmelerini sağlamak esasına bağlıdır.

Kur'an-ı Kerim ve Sünnet'in geçen naslannın yanında, ayrıca sahabenin (r.a.) anlayışı da -Allah'ın izni ve rahmetiylebunu pekiştirmektedir. Buna göre; şüphesiz, müşriklerle savaşmanın amacı, onların ibadette Allah'ı birlemelerini sağlamaktır. Bu konudaki naslar, zahiriyle anlaşılır.

Buhari Cübeyr b. Hayye'den nakletmektedir: Dedi ki:

"Ömer insanları, çeşitli beldelere müşriklerle savaşmaya gönderdi.." Ömer, bu amaçla bizi çağırdı ve başımıza Numan b. Mukrin'i geçirdi. Biz düşman toprağına geldiğimizde Kisra'nın komutanı 40 bin kişiyle karşımıza çıktı. Tercüman kalktı ve dedi ki:

"Sizden birisi benimle konuşsun. Muğire kalktı ve dilediğini sor" dedi. Dedi ki:

"Siz kimsiniz?" Muğire dedi ki:

"Biz Arablardan oluşan insanlarız. Biz büyük bir şekavet ve kötülük içinde idik. Açlıktan hurma çekirdeği ve deri parçası soyar, post tüy giyer, ağaç ve taşlara ibadet ederdik. Biz bu durumda iken semavat ve yerlerin Rabbi (c.c.), bize içimizden babasını, anasını tanıdığımız bir elçi gönderdi. Rabbimizin elçisi olan Peygamberimiz (s.a.v.) bize sizinle savaşmamızı emretti, ta ki siz ya tek Allah'a ibadet edesiniz yahut cizye veresiniz diye." 304[304]

Bu nas yüce sahabi Muğire b. Şube'dendir. Hem de o, bunu müslüman bir topluluk içinde ve kimse de ona karşı çıkmadan söylemiştir. Bu sükuti icma (susmak suretiyle oluşan görüş birliği) ilk nesilden (r.a.) gelmektedir. Bu yüzden savaşın gayesinin ibadette Allah'ı birlemek ve şeriki olmadan sadece O'nun ilah kabul edilmesi ile O'nun dışında endâd, evsan, tağutlar ve tanrılara ibadet etmekten kaçınmayı sağlamak olduğuna dair çok açık bir delildir.

Sayın okuyucu ümmetin selefi ve İslâm'ın irrfamlannın anlayış ve nitelemelerine dikkat etmelidir. Özellikle de Şeyh'ül-İslâm İbni Teymiye, İbni Kayyım ve Muhammed b. Abdulvehhab. Bunların bu konudaki ifadelerinin toplamından yakinen anlaşılır ki,

304[304] Feth'ul-Bari, Kitab'ul-Cizye vel-Muvade'a, 6/298; Buhari Tere, 6/2946.

şüphesiz müşrikler ve mezarperestler (kabir kulları) müslüman isminden (sıfatından) uzaktırlar. Keza tevhit bilgisi ve onun benimsenmesi, İslâm'ın varlığı için esastır.

2.3- Alimlerin İslâm İçin Yaptıkları Tanımlamalar

2.3.1- Kişinin İslâm'ının Geçerli Olmasında Tevhit Şarttır

Eş-Şeyh İbni Teymiye (r.a.) şöyle demiştir:

“Şühesiz ki tevhit imanın aslıdır. Bu cennet ehli ile cehennem ehli a-rasındaki alameti farika (ayırıcı söz)dir. O cennetin (karşılığıdır) ücretidir. Bu nedenle hiç kimsenin İslâm'ı, onsuz doğru olamaz.” 305[305]

“Şu da onlardandır: Şüphesiz Peygamberimizin kabrine sefer yapmayı mubah görenlerin amacı, onun mescidine yapılan yolculuktur. Bu ise -onun dışındaki yerlerin hilafına- icma ile meşrudur. Şüphesiz o kabre ulaşır ve fakat cehalet ve dalalette boğulmuş biriyse zanneder ki mescidine yapılan yolculuk onun kabri sebebiyledir. Keza oradaki namazın bin namaza mukabil oluşunu da bu sebebe bağlar. Şayet kabir olmasaydı bu mescidin diğerlerinden bir üstünlüğü olmazdı. Yahut bu mescit mevcut kabre binaen,.bundan dolayı yapılmıştır diye zanneder... Kim nebimizin (s.a.v.) mescidi hakkında böyle bir zanda bulunursa bu kişi, insanların en sapığı ve İslâm dini hakkında en cahilidir. Keza Resul'ün kendisi (s.a.v.), Resulün arkadaşları (r.a.), siyreti, söz ve fiilleri hakkında insanların en koyu cehalet içinde olanıdır. Esasen bu kimse İslâm dini hakkında cahil olduğu hususları öğrenmeye muhtaçtır. Ta ki İslâm'a girsin de İslâm'ın bir kısmım alıp bir kısmını da terketmesin.

Evet bu, Nasara'mn itikadıdır. Onlara göre, beyti makdisin fazileti, asılmış olanın kabrinin üzerine bina edildiğini iddia ettikleri kilise nedeniyledir. Onu beyti makdisten daha üstün tutuyorlar. Bunlar insanların en sapık ve cahil olanıdırlar. Bu, gene

305[305] Feteva, 24/235.

müşriklerin mescidi haram hakkında düşündüklerine benzer. Onlar ondaki putlardan dolayı oraya gidip geliyordular. Kabirleri ziyaret edip oradakilere dua edenler, onlara yalvarıp ibadet edenler, Allah'tan başkasından korkup ondan başkasından ümit edenler, ilahlarından korkup onlardan ümit eden müşrikler gibidirler.306[306]

“İslâm dini iki esasa mebnİdir. Bunlar Allah'tan başka ilahın olmadığı ve Muhammed'in O'nun elçisi olduğu şehadetinin gerçekleştirilmesidir. Bunlardan ilki Allah'la beraber başka ilahlar edinilmemesi, Allah'ı sever gibi başka hiçbir mahluku sevmemek, Allah'tan ümit edildiği gibi ondan da ümit edilmemesi keza Allah'tan sakınıldığı gibi ondan da sakınılmamasıdır. Kim bu hususların birinde mahluk ile halık'ın ikisini de denk tutarsa şüphesiz şirk koşmuş olur. Bu, rabbine şirk koşanlardandır, demektir. Bu kişi Allah'ın tek başına semavat ve arzı yarattığına inansa bile Allah'la beraber başka ilahlar edinmiş olur.

İkinci Esas:

İslâm'ın dayandığı ikinci esas Allah'a (c.c.) peygamberlerinin diliyle teşri kıldığı tarzda ibadet etmemizdir. O'na (c.c.) ancak vacip veya müstehap olan bir emre istinaden ibadet edebiliriz. Mubaha gelince eğer ondan taat kastediliyorsa o da buna dahildir. Dua, ibadetler cümlesindendir. Binaenaleyh ölmüş bulunan ve hazır olmayan bir yaratığa kim dua eder (çağırır) ve istiğasede bulunursa (yardım isterse), Cenabı Hakkın ve Resulünün vacip veya müstehap bir emri olmadan bunu yaptığı için dinde bidat çıkarmış, alemlerin rabbine ortak koşmuş ve müslümanların yolundan başka bir yola gitmiş olur. 307[307]

“İslâm sadece Allah'a teslim olmayı içerir. Allah'a teslim olmanın yanında başkasına da tesüm olan, müşrik (şirk koşmuş) olur. O'na (c.c.) teslim olmayan ise O'na ibadetten yüz çevirmiş (müstekbir) olur. Müşrik de, ibadetinden yüzçeviren müstekbir de kâfirdir. Yalnızca O'na teslim olmak, yalnız O'na ibadet etmeyi ve sadece O'na itaat etmeyi ifade eder. Allah'ın başkasını kabul etmeyeceği İslâm dini işte budur. Teslim olup

306[306] Feteva, 27/254-256.

307[307] Fetcva, 1/310; Külliyat, 1/390-392.

müslüman olma, her dönemde Allah'ın emrettiğine, emrettiği şekilde itaat etmekle olur. Kime, Muhammed'in (s.a.v.) mesajı ulaştığı halde onun getirdiklerine inanmazsa ne müslüman ne de mümin olur. Aksine müslüman veya mümin oluduğunu zannetse bile kâfirdir. 308[308]

"Allah'ın razı olduğu ve elçileriyle göndermiş olduğu İslâm dini, sadece Allah'a teslim olmaktır. Bunun aslı kalptedir. O da sırf Allah için sadece O'na ibadet ederek boyun eğmektir. Kim de O'na ve O'nunla beraber başka bir ilaha da ibadet etmekteyse o müslüman sayılmaz. Keza O'na ibadet etmeyen, dahası O'na ibadet etmekten kaçınan kişi ise hiç müslüman sayılamaz. Çünkü İslâm sırf Allah'a teslim olmaktır. Bu da O'na boyun eğmek ve O'nun için ibadet etmektir. Dil bilginleri de zaten böyle söylemişlerdir: Kişi teslim (istîslâm) olduğunda İslâm oldu denilir. Esasen İslâm gerçekte amel türündendir. Kalp ve organların ameli. îman ise aslı, tastık, ikrar ve marifettir. Bu da kalbin amelini içeren kalbin sözü cümlesindendir. Bunun da esası, tastik olup amel ona tabidir." 309[309]

2.3.2- İslâm'ın Kabul Edilmesinde Hükümlerinin Yaşanması Esastır.

İmam İbni Teymiye diyor ki:

"Malumdur ki şayet, farzı muhal, kavmin birinin Nebi'ye (s.a.v.) şöyle dediği var-sayılsa:

"Biz senin bize getirdiğin şeylere şüphe duymadan kalben inanıyoruz. Kelime-i şehadet'i dilimizle ikrar ediyoruz. Fakat biz senin bize emr yahut nehyedeceğin hiçbir hususta sana itaat etmeyeceğiz. Buna göre; namaz kılmayacağız, oruç tutmayacağız, haccetmeyeceğiz. Doğru konuşmayıp, emaneti iade etmeyeceğiz. Sözümüzde durma-yacağız. Sılai rahim yapmayacağız. Emrettiğin hiçbir hayrı işlemeyerek, içki içip açık zina olan yakın akraba ile evleneceğiz" Ashabın ve ümmetinden gücümüzün yettiklerini öldürüp mallarına el koyacağız. Dahası seni öldürecek ve düşmanlarınla beraber sana

308[308] Feteva, 3/91-93; Külliyat, 3/90-91.
309[309] Feteva, 7/263; Külliyat, 7/217.

karşı savaşacağız. Şimdi böyle bir durumda hiçbir akıllı insan Nebi'nin onlara şöyle diyeceğini zanneder mi: Siz imanı kâmil müminlersiniz! Ve siz kıyamet günü şefaatıma nail olacaklardansınız! Sizden kimsenin cehenneme girmeyeceği ümit edilir! Tam tersine her müslüman zaruri olarak bilir ki Nebi (s.a.v.) onlara şöyle der:

"Siz benim getirdiklerime küfreden insanların en azılılarısınız. Siz böylesi bir durumdan tevbe etmezseniz boynunuz vurulur." 310[310]

"Yâhudiler'den bir grup Nebi'ye (s.a.v.) gelip: Biz senin Allah'ın resulü olduğuna şehadet ediyoruz, demişlerdi. Ne var ki onlar bununla müslüman olamamışlardır. Çünkü onlar bunu sadece içlerindeki bilgiyi haber vermek suretiyle demişlerdi. Yani biliyoruz ve kesinlikle belirtiyoruz ki sen Allah'ın elçisisin. Devamında Resulullah onlara: Peki niçin bana tabi olmuyorsunuz? demişti. Onlar da: Biz Yahudiler'den korkuyoruz demişlerdi.

Bilinmektedir ki mücerred ilim ve ondan haber vermek, iman değildir. Ta ki benimseme ve boyun eğmeyi içeren ve ayrıca içindeki duruma dair verdiği bu haberin gereğiyle beraber inşa suretinde imanı telaffuz edinceye kadar. Mesela münafıklar yalandan haber verdikleri halde içte kâfirdirler. O kimseler ise benimsemeden ve boyun eğmeden ifade etmekte idiler. Bu sebeple zahirde de bati-nen de kâfir idiler. 311[311]

İbni Kayyım ise şöyle demiştir: Bu anlamda ehli kitaptan bir kâhinin Resulullah'ın (s.a.v.) peygamberliğini ikrar etmesi, onun müslüman olması için yeterli değildir. müslüman olabilmesi için Peygamber'e (s.a.v.) itaat etmesi ve ona uyması da şarttır. Bu ikrarından sonra kendi dininin icablarını yerine getirmesi irtidat ettiiği anlamına gelmez. Bu meselenin misali iki Yahudi aliminin: Şehadet ederiz ki sen peygambersin, demeleri, bunun üzerine Resulullah'ın (s.a.v.):

"O halde bana tabi olmanıza engel nedir?" diye sorması, buna karşılık ise:

"Yahudiler'in bizi öldürmelerinden korkuyoruz, demeleridir. Sadece şehadet etmeleri, müslüman olmaları anlamına gelmemektedir. (Mesela Resulullah (s.a.v.)'ın amcası Ebu Talip onun davasında sadık olduğuna ve dininin yeryüzü dinlerinin en hayırlısı olduğuna şehadet etmiştir. Fakat bu şehadet onun İslâm ile müşerref olmasına

---

310[310] Feteva, 7/287; Külliyat, 7/235-236.
311[311] Feteva, 7/561; Külliyat, 7/441.

yetmemiştir.) Resulullah'ın (s.a.v.) hayatında, siyerinde ve sahih haberlerde ehli kitabın ve müşriklerin çoğunun onun peygamber olduğuna, bu davasında sadık olduğuna şehadet ettikleri, buna rağmen İslâm'a girmedikleri hususundaki haberler üzerinde düşünenler, İslâm'ın bu durumun ötesinde bir şey olduğunu, onun sadece bilgi olmadığını, yalnızca bilgi ve ikrar (yani peygamber olduğunu bilip anlamak ve peygamberliğini kabul etmek) da olmadığını, bilakis İslâm denen müessesenin bilgi, ikrar, emir ve yasaklara boyun eğmek, zahiri ve batini her konuda itaat etmek olduğunu göreceklerdir. 312[312]

“Buna göre şüphesiz Resulullah, risaletinin doğruluğuna şehadet eden o Yahudiler'e müslüman olmak anlamında İslâm hükmüyle hükmetmem iştir. Çünkü risaletinin doğruluğuna dair mücerred ikrar ve ihbar İslâm (müslüman) olmayı sağlamaz. Ta ki taat ve mutabaatına sarılınmadıkça peşinden gidilmedikçe. Nitekim, eğer birisi dese ki ben onun nebi olduğunu biliyorum, lakin ona tabi olmuyor ve dini ile de tedeyyün etmiyorum (dinine sarılmıyorum). Bu kişi en azılı kâfirlerden olur. Tıpkı bu zikredilenler ve diğerlerinin hali gibi. Şu husus sahabe, tabiin

ve sünnet imamları arasında müttefekun aleyhtir: Şüphesiz imanda ne mücerred lisanın telaffuzu ve ne de kalbin marifeti yeterlidir. Aksine bunda aynı zamanda kalbin amelinin de bulunması gerekir. Bu ise Allah ve elçisinin sevgisi, O'nun dinine boyun eğme ve ona taat ile elçisi ıe uymadır. Bu, iman kalbin mücerred bilgisi ve bunun ikrarıdır, diyenlerin hilafınadır. 313[313]

Nitekim Hafız da:

“Necran heyeti kıssasındaki faidelerden biri de şudur: Kâfirin nübüvveti ikrar etmesi onu İslâm'a sokmaz (müslüman yapmaz), ta ki onun ahkamına sârılıncaya kadar,” demiştir. 314[314]

îbnİ Teymiye diyor ki:

“Şüphesiz geçen kaideler arasında zikrettim ki: Muhakkak ki İslâm Allah'ın dinidir.

312[312] Zad'ul Mead, 3/42; Zad'ul-Mead Tere, 4/186.

313[313] Miftah'u Dar'is-Seade, 1/94.

314[314] Feth'ul-Bari, 7/697.

Kitaplarını onunla indirmiş, elçilerini onunla göndermiştir. O, kişinin alemlerin rabbi olan Allah'a teslim olmasıdır. Bu haliyle de Allah'a şirk koşmadan sadece O'na teslim olmuş olur. Dolayısıyla O'nun dişındakileri ilah edinmekten uzak, sadece O'nu ilah edinmiş bir şekilde salim olur. Nitekim bunu sözlerin en faziletlisi ve İslâm'ın özü olan söz beyan etmiştir. O da La ilahe illallah şehadetidir. Bunun iki karşıtı vardır: Kibir ve şirk. Bu nedenle rivayet edilir ki; Nuh (a.s.) çocuklarına La ilahe illallah ve Sübhanellah sabitelerini emretmiştir. Bunun yanında onları kibir ve şirkten sakındırmıştır. Bu, başka yerde zikrettiğim bir hadiste gelmiştir. Şüphesiz Allah'a ibadet etmekten kaçınan (müstekbir) O'na ibadet etmiyordur. Dolayısıyla O'na teslim olmuş sayılamaz. O'na ve ondan başkasına ibadet eden ise O'na şirk koşan müşrik olur. Buna göre salim olmuş olmaz. Aksine kendisinde şirk bulunan biri olur." 315[315]

"Bu, yani uluhiyet tevhidi, İrade ve sülük ehline riayeti gerekli en önemli vacibtir. Oysa sonradan gelen birçok kimse bundan kaymış ve dosdoğru yoldan sapmıştır. Şüphesiz bu uluhiyet tevhidinden inhiraf, sadece kişinin kalbine yönelmek ve ona teveccüh etmekle anlaşılır. Böyle birinde işlerin özü belirginleşir. Böylece genel anlamda rububiyete şehadet etmiş olur. Lakin kendisinde, uluhiyete şehadet etmesi için iman ile furkani sağlayan Kur'an nuru bulunmazsa -ki bununla tevhit ile şirk ehli arası temyiz edilir. Bu vesileyle Allah'ın sevdikleriyle buğzettikleri, Resulün emrettikleri ile yasakladıkları bilinir- bu durumda bundan (uluhiyyet tevhidi) mahrum olması hasebiyle İslâm dininden çıkmış olur. Çünkü müşrikler rububiyeti genel olarak zaten ikrar ediyorlardı. O müşrikler hakkında Allah (c.c.), şöyle demektedir:

"Onların çoğu ancak ortak koşarak Allah'a iman eder." 316[316]

Şüphesiz kişi sadece *"La ilahe illallah"* şehadet edip onunla beraber uluhiyetinde, sevgisinde, kulluğunda, yönelmesinde, teslimiyetinde, duasında, tevekkülünde, dost edinmesinde, düşmanlıkta, sevdiğini sevmede ve buğzettiğine buğzetmede O'na hiç kimseyi şirk koşmayacak şekilde sadece O'na ibadet ettiğinde hanif ve müvahhit bir müslüman olur. Bütün gayretiyle batıl şirkten uzaklaşıp tevhit için gereği gibi çabalarsa bu çaba onu kalıcılığa yaklaştırır ve dolayısıyla La ilahe illallah sözü vasıtasıyla tahkiki olarak Allah'ın uluhiyeti gerekçesi ile diğer şeylerin uluhiyetinden uzak durmuş olur. Bu

---

315[315] Feteva, 7/623; Külliyat, 7/484.
316[316] Yusuf: 12/106.

bağlamda Allah dışındakilerin Hanlığını nefyedip kalbinden uzaklaştırır. Böyle olunca da kalbinde sadece Allah'ın uiuhiyetini sabit kılıp ebedileştirir. Sahih hadiste Resulullah (s.a.v.) diyor ki:

“Kim La ilahe illallah 'ı bilerek ölürse cennete girer.” Başka bir hadiste de:

“Kimin son sözü La ilahe illallah olursa cennete girer”. Keza sahih hadiste diyor ki:

“Ölülerinize (ölüm hastasına) La ilahe illallah telkin ediniz. Çünkü bu İslâm dininin özüdür. Kim onunla ölürse müslüman olarak ölmüş olur” 317[317]

Şeyh'in ifadelerine dikkat ettiğimizde şöyle dediğini görürüz:

“Şüphesiz kişi sadece La ilahe illallah'a şeh.adet edip uluhiyetinde O'na hiçbir şeyi ortak koşmadan yalnızca O'na ibadet ettiğinde hanif-muvahhit bir müslüman olur.. İslâm'ın hakikatına dair bu kapsamlı tarif onun daha önce zikredilen kitaplarında da mütevatir derecede mevcuttur. Bunların bir kısmından daha önce bahsedilmişti, bir kısmından da inşaallah bahsedilecektir.

Bu dahi İmam'ın, temel ilkelerin özü olan tevhide inanmak ve şirki terk etmek hususunda kimseyi cehalet ile mazur görmediğine dair en açık delillerdendir. Çünkü ona göre müşrikler müslüman kavramının kapsamına girememektedirler. Keza ona göre hanif, basiret ve şeriat üzerinde müstakim olarak şirki terk eden muvahhit demektir.

Bu mana şeriatın nasları arasında bol miktarda bulunmaktadır. Ayrıca mutlak surette müfessirlerin ifadelerinden de anlaşılmaktadır. İşte buna dair açık delil ve bel-geler.

2.3.3- Hanif, Şirki Kasten Ve Bilerek Terkedendir

Ayette deniyor ki:

“İbrahim ne Yahudi ne de Hıristiyan idi. Fakat o Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir

317[317] Feteva, 8/369.

Müslü-man idi. Müşriklerden de değildi.” 318[318]

Taberi şöyle demiştir:

“Lakin hanif idi” yani gerekleriyle emredilmiş olan hidayet delili üzerinde müstakim olarak Allah'ın emir ve taatina tabi idi. “Müslüman” yani kalbi ile Allah'a huşu duyarak ve organlarıyla O'na yönelmiş bir şekilde, kendisine farz kılınan ve hükümlerinden kendisine şart koşulanlara farkında olarak itaat eden biri demektir. 319[319] Kurtubi:

“Hanif, tevhit eden, bunu aşikar eden, sünnet olup kıbleye duran kişidir”, demiştir. İbni Kesir de:

“Yani şirkten vazgeçip imana yönelen demektir,” diye yorumlamıştır. 320[320]

Ayette deniyor ki:

“İşlerinde doğru olarak kendini Allah'a veren ve İbrahim'in, Allah'ı bir tanıyan dinine tabi olan kimseden dince daha güzel kim vardır? Allah İbrahim'i (kendine) dost edinmişti.” 321[321]

Taberi diyor ki:

“Hanifen, yani onun metod ve yolu üzerinde dosdoğru olarak”. 322[322] İbni Kesir ise:

“Hanif, şirkten bilerek yüzçeviren, yani basiretle şirki terkeden, bütün bedeniyle hakka yönelen, ki onu bundan ne bir engel alıkoyabilir ne de uzaklaştırabilir,” demektedir. 323[323]

Ayette şöyle denir:

“Çünkü ben yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah'a çevirdim ve ben O'na ortak koşanlardan değilim.” 324[324]

318[318] Al-i İmran: 3/67.
319[319] Taberi Tere, 1/258.
320[320] İbni Kesir Tere, 4/1278.
321[321] Nisa: 4/125.
322[322] Taberi Tere, 1/410.
323[323] lbni Kesir Tere, 5/1944
324[324] Enam: 6/79

Taberi şöyle demiştir:

"Bana Yunus anlattı. Dedi ki: Bize İbni Vehb haber verdi ki; "İbni Zeyd, İbrahim'in kavminin İbrahim'e söylediklerine dair şöyle dedi:

"Bunlara ibadet etmeyi terk mi ettin?" O da dedi ki:

"Şüphesiz ben yüzümü semavat ve arzı yaratana çevirdim". Dediler ki:

"Sen yeni bir şey getirmiş değilsin, biz zaten O'na yönelmiş ye O'na ibadet ediyoruz." İbrahim (s.a.v.) de dedi ki: "Ama Hanif olarak değil, ben sizin şirk koştuğunuz gibi şirk koşmadan ihlasla ibadet ediyorum." Kurtubi:

"Hanifen, yani hakka meylederek demektir", diyor. İbni Kesir de şöyle diyor:

"Hanifen, yani şirkten tevhide meylederek". 325[325]

Ayette deniliyor ki:

"Gerçekten İbrahim, Hakk'a yönelen, Allah 'a itaat eden bir önder idi. Allah 'a ortak koşanlardan değildi." 326[326]

Tabeli:

"Hanifen, yani İslâm dini üzerinde dosdoğru bir şekilde demektir," diyor. 327[327] İbni Kesir ise:

"Hanif, şirkten tevhide kasıtlı olarak yönelmiş kişi demektir. Bu yüzden ayette dedi ki: "Müşriklerden olmadı, demektedir". 328[328]

Ayette deniliyor ki:

"Kendisine ortak koşmaksızın Allah 'in hanifleri (O 'nun birliğini tanıyan mü'minler) olun. Kim Allah 'a ortak koşarsa sanki o, gökten düşüp parçalanmış da kendisini kuşlar

---

325[325] İbni Kesir Tere, 6/2711.
326[326] Nahl: 16/120.

327[327] Taberi Tere, 3/1186.
328[328] İbni Kesir Tere, 9/4589.

kapmış yahut rüzgar onu uzak bir yere sürüklemiş (bir nesne) gibidir.” 329[329]

İbni Cerir şöyle demiştir:

“Allah (c.c.) diyor ki:

“Ey insanlar! putlara ibadet etmekten ve şirk sözlerinden uzak durun. Hem de Allah için, saf tevhit ve putlardan (evsan ve esnamdan) uzak halis olarak taat ve ibadeti O'na hasrederek dosdoğru bir şekilde”

Kurtubi de şöyle diyor:

“Allah için hanif olarak, yani dosdoğru olarak ya da hakka meyletmiş müslüman olarak. Hunefa lafzı, ezdadtan zıt anlamlıdır. Hem istikamete ve hem de meyletmeye delalet eder. Hunefa kelimesi hal üzere mansubtur. Denildi ki: Hunefaen, hicacen demektir. Ancak bu bir tahsistir ve hiçbir delili yoktur.”

İbni Kesir ise:

“Allah için hanif olarak, yani dini O'na has kılarak, hakkı kastederek, batıldan ayrılmak suretiyle”. Bu nedenle dedi ki:

“Ona şirk koşmadan” şeklinde yorumlamıştır. 330[330]

“İbni Ömer'in dediğine göre Zeyd b. Amr b. Nufeyl Şam'a gitti. Tabi olmak amacıyla bir din arayışı içinde idi. Bir Yahudi alime rastladı. Ona dinlerini sordu ve dedi ki: Ben dininizi din edinmek istiyorum. Bana anlat. O da dedi ki: “Şüphesiz sen Allah'ın gazabından nasibini almadıkça bizim dinimize giremezsin” Zeyd dedi ki:

“Oysa ben sadece Allah'ın gazabından kaçıyorum. Ben Allah'ın gazabından hiçbir şeyi ebediyen kabul etmem. Kaldı ki ben buna nasıl dayanırım? Şimdi sen bana bundan başka birşey gösterebilir misin?” Dedi ki:

“Ben hanif olmak dışında bir şey bilmiyorum.” Zeyd dedi ki:

“Peki haniflik nedir?” dedi ki: İbrahim'in dini. O ne Yahudi ve ne de Nasrani oldu.

329[329] Hac: 22/31.
330[330] İbni Kesir Tere, 10/5488.

Allah'tan başkasına da ibadet etmedi. Zeyd ayrıldı ve Nasrani bir alime rast geldi. Ona da aynı şeyleri anlattı. O da dedi ki:

“Sen Allah'ın lanetinden nasibini almadıkça bizim dinimize giremezsin.” Zeyd dedi ki:

“Oysa ben sırf Allah'ın lanetinden kaçıyorum. Ben ebediyen ne Allah'ın lanetini ve ne de gazabını yüklenirim. Hem buna nasıl dayanırım ki? Bana bundan başka bir şey anlatabilir misin?” Dedi ki:

“Ben haniflikten başka bir şey bilmiyorum”. Dedi ki:

“Haniflik nedir?” Dedi ki:

“İbrahim'in dini, O ne Yahudi ve ne de Nasrani idi. Sadece Allah'a ibadet ederdi. Zeyd bunların İbrahim hakkındaki bu sözlerini duyunca ayrıldı. Aklını başına topladı ve ellerini kaldırarak dedi ki: Allah'ım sen şahid ol ki ben İbrahim'in dini üzereyim.” [331][331]

Kur'an'ın ayetleri, sünnet ve müfessirlerin beyanından kesin olarak anlaşıldı ki hanif, kasıt ve basiretle şirki terkeden ve Allah'ın dişmdakileri bir yana terkedip, ihlas ile Allah'ı ilah olarak birlemeye yönelen kişi demektir. Ki bu, şirk koşmaktan uzak, rabbi için İslâm üzere dosdoğru olan kişi demektir.

Şimdi tevhidi terkedip şirke dalan, uluhiyette rabbine ortaklar edinen, uluhiyeti noksanlaştırıp rububiyetin hakkını vermeyen kişi hanif mi olur yoksa müşrik mi?

İbni Teymiye diyor ki:

“Allah'ın (c.c.) tevhidini önemsemeyen sapıklar Allah dışında ölülere dua etmeyi yüceltiyorlar. Bu kimseler tevhide çağırılıp şirkten sakındınldıklan zaman bunu basite alırlar.” Tıpkı ayetteki durum gibi:

“Resul 'üm! kâfirler seni gördükleri zaman, sizin ilahlarınızı diline dolayan bu mu? Diyerek sana, alaydan başka bir şeyle davranmazlar” [332][332]Peygamberler onları şirkten sakındırdıklarında, onlar, peygamberlerle istihza ediyorlardı. Esasen müşrikler nebilere sövüyor ve içlerindeki büyük şirkten dolayı kendilerini tevhide çağırdıklarında onları

---

[331][331] Feth'ul-Bari, 7/176; *Kütüb-i Sitte, 13/123; Buhari Tere, 8/3582.
[332][332] Enbiya: 21/36.

sefahet, dalalet ve delilikle tavsif ediyorlardı. Aslında kendisinde müşriklere ait özellikler bulunan biri, kendisini tevhide davet eden birini gördüğünde, içindeki şirkten dolayı onunla alay ettiğini görürsün. Ayette deniyor ki:

"İnsanlardan bazısı Allah'tan başkasını Allah'a (haşa) eşler ve berberler edinir de onları, Allah'ı sever gibi severler". 333[333] Kim bir mahluku Allah'ı sever gibi severse o müşriktir. Şimdi Allah için sevmek ile Allah'la beraber (Allah'a rağmen) sevmek arasında büyük bir fark vardır. Şu kabirleri puthane edinmiş olan kimseleri, sırf Allah'ın tevhidi ve ibadetinden oîan şeylerle alay ettiğini görürsün. Ama aynı kişiler, Allah dışında şefaatçılar kıldıkları şeyleri yüceltmekledirler. Onlardan biri rahatlıkla yalan yere yemini gamus Allah adıyla yalan yemin ederken, şeyhi adına hiçbir surette yalan yere yemin etmeye cesarat edemez. Muhtelif birçok gruptan adamlar görürsün, onlara göre şeyh ile iştiğasesi ister kabri yanında olsun ister başka yerde olsun seher vaktinde mescitte Allah'a dua etmekten daha faydalıdır. Onlar, kendilerinin sapık yolundan vazgeçip tevhide yönelenlerle istihza ederler. Onların birçoğu mescitleri harap ederken türbe ve kümbetleri imar ederler. Bu mutlaka sadece Allah, ayetleri ve elçisini hafife almaktan ve şirki yüceltmelerinden dolayıdır, Şimdi bu kimseler şunun bunun için tavaf ediyorsa bu demektir ki bu şirkî tavaf, ona göre daha değerlidir, demektir. Bu sırf Mekke müşriklerine bir benzeşmedir. Allah (c.c.) onlar hakkında şöyle demiştir.

"Allah'ın yarattığı ekinlerle hayvanlardan Allah'a pay ayırıp zanlarınca, bu Allah'a, bu da ortaklarımıza (putlarımıza), dediler. Ortakları için ayrılan Allah'a ulaşmıyor, fakat Allah için ayrılan ortaklarına ulaşıyor! Ne kötü hüküm veriyorlar" 334[334] Bunlar Allah'ın dışındakiler için tahsis edileni, Allah için ayırılana tafdil ediyorlar ve diyorlar ki: Allah zengin, ilahlarımız ise fakirdir. Bunlardan biri tazim ettiği kabre vardığında yanında ağlar, huşua varır ve cuma, beş vakit namaz ve gece namazının kendisine sağlayamadığı bir tazarruda bulunur, huşua varır. Bu durum muvahhitlerin değil gerçek anlamda müşriklerin halidir. Bunun bir örneği de onlardan biri iki mısra şiir (ilahi-beyit) dinlediğinde ayetleri dinlerken alamadığı huşu ve huzura kavuşmaktadır. Bu bir yana ayeti dinlediğinde uyuklâr, dahası onunla, onu okuyanla alay ederler. Oysa bundan dolayı kendilerine şu ayetten büyük bir hisse söz konusu olmaktadır:

333[333] Bakara: 2/165.

334[334] Enam: 6/136.

“De ki: Allah ile, O'nın ayetleriyle ve O'nın peygamberi ile mi alay ediyorsunuz?” 335[335]

2.3.4- Kurtuluşun Sağlanmasında Tevhidin Söz Ve Amel İle Gerçekleştirilmesi Şarttır

İmam İbni Teymiye diyor ki:

“Kişi, Rabb'i, müstehak olduğu sıfatları ikrar edip münezzeh olduğu herşeyden tenzih etse keza tek başına herşeyin yaratıcısı olduğunu kabul etse de ne muvahhit olabilir ve ne de mü'min. Ta ki La ilahe illallah'z. şehadet edip şirk koşmadan yalnızca Allah'ın ibadete müstehak ilah olduğunu kabul ederek buna sarılmadıkça. İlah; ibadete müstehak, kulluk edilen ve himaye eden mabud demektir.” 336[336]

“Özetle, şüphesiz Allah'ı tevhit etmek ile elçilere ve ahiret gününe inanmak, salih amel ile beraber, biri ötekinin ayrılmaz parçası olarak birbirinin gereğidirler. Buna göre, bu iman ile ameli salih ehli, başta da sonda da saadet ehli olanlardır. Bu imandan çıkanlar ise şaki müşriklerdir. Şu bir sabitedir ki, kim elçileri yalanlarsa o sadece bir müşriktir. Her müşrik elçileri yalanlayandır. Esasen her müşrik ve elçileri reddetmiş her kâfir, aynı zamanda ahiret gününü de reddetmiş (bir kâfır)tir. Nitekim aynı şekilde ahiret gününü reddeden herkes aynı zamanda elçilere de kâfirdir.” 337[337]

“O felsefeciler, tevhit iddiasında bulunduklarında onların iddia ettikleri bu tevhit ibadet ve amelden oluşan değil, sözden ibaret bir tevhittir. Oysa Resullerin getirdiği tevhitte din ve ibdadetin Allah'a -ki O'nun bir ortağı olmayıp tektir has kılınması esastır. Bu ise onların bilip tammadığı bir gerçektir. Onların iddia ettiği tevhit, Allah'ın bütün isim ve sıfatlarının özünün iptal edilmesidir. Bunda küfür ve sapıklık vardır. Esasen şirkin en büyük sebepleri de bunlardır. Şayet söz ve kelam itibariyle, gerçekte muvahhit olsalar bile ki bu da Allah'ı (c.c.) elçilerin bildirdiği sıfatlarla tavsif etmektir, bu durumda

---

335[335] Tevbe: 9/65; Feteva, 15/48-50..

336[336] Muvafakat'u Sahih'il-Makul li Sarih'il-Menkıl bi Hamiş'i Minhac'is-Sünnet'in-Nebeviyye, 1/133.

337[337] Feteva, 9/32.

onlarda amelden u-zak teorik bir tevhit bulunuyor demektir. Bu ise kurtuluş ve saadet için yeterli değildir. Bilakis, sırf Allah'a ibadet edilmesi ve dışındakilerin terkedilerek yalnızca O'nun ilah edinilmesi gerekir. Esasen bu La ilahe illallah ifadesinin manasıdır. Bu nasıl olur? Aksine onlar söz ve kelam itibariyle muattil olup muvahhit ve muhlis değil, sırf inkarcılardır. Bu topluluktakilerin zekası ve kavraması olsa da, içlerinde zühd ve ahlak bulunsa da, önceki anlatılan temel ilkeler bulunmadıkça, bu sayılanlar kendilerine azabtan kurtuluş ve saadeti sağlayamazlar. Ta ki daha önce sayılan, Allah'a iman, O'nun tevhit edilmesi, O'na ih-lasla ibadet edilerek elçiler ve ahiret gününe iman edilmesi ve bir de ameli salih bulununcaya kadar. Görüş ve ilim sahibi insanlar din ve devlet ricali mesabesindedir. Bütün bu kişilere ortağı olmayan tek Allah'a ibadet etmek, elçilerine ve kıyamet gününe iman etmek dışında hiçbir şey fayda veremez. Nitekim bu hususlar birbirinin gerekleridirler. Sözgelimi, kim sadece Allah'a ibadet ederse onun aynı zamanda elçilerine ve son güne de iman etmesi gerekir ki sevaba müstahak olabilsin. Yoksa bu kişiler vaid (cehennem) ehli olup, kendilerine elçi ile hüccet kaim olduğunda azapta ebedi kalacaklardır.” 338[338]

Görüldüğü gibi kurtuluş ancak üç temel ilkeyle gerçekleşebilmektedir:

a- Allah'ın ibadet ve uluhiyette birlenmesi.

b- Elçilerine ve kıyamet gününe iman.

c- Ameli salih.

Yok böyle olmazsa, kişi vaid ehlinden olur. Şu var ki bu kişi, kendisine nebevi hüccet kaim olmadıkça kıyamette ebedi cehennemliklerden olmaz. Bu daha önce hakkında izahat verilen bir konudur: Şüphesiz cennete ancak müslüman kişi girecektir. İslâm ise, Allah'ın tevhit ve ilahlık açısından birlenmesi ve O'nun dışında ibadet edilen her şeyin reddedilmesidir. Kim bu kadarını tamamlamamışsa (inanmamışsa) o şüphe yok ki müşriklerdendir. 0nun için cehalet ve tevilden kaynaklanan hiçbir özür de yoktur. Ne var ki o dareynde ancak nebevi hüccet kaim olduktan sonra azap görecektir. Böyle olmakla beraber müslüman sayılmaz.Yahut bu onun müslümanlığını gerektirmez.

İbni Teymiye diyor ki:

338[338] Feteva, 9/35-38.

“Aslında dinin O'na halis kılınması ile adalet, her halükarda ve bütün şeriatlarda mutlak olarak vacibtir. Kişinin halis olarak Allah'a ibadet etmesi ve sırf O'na dua etmesi esastır. Bu ondan hiçbir durumda sakıt olmaz. Kaldı ki cennete sadece tevhit ehli gi-recektir. Bunlar La ilahe illallah ehlidir. Doğrusu bu, Allah'ın, kullarından her biri üzerindeki hakkıdır. Nitekim sahihaynda geçen Muaz hadisinde Peygamber (s.a.v.) diyor ki:

“Ey Muaz Allah'ın kullar üzerindeki hakkının ne olduğunu biliyor musun? Dedim ki: Allah ve resulü daha iyi bilir. Dedi ki: O 'nun kullar üzerindeki hakkı O 'na ibadet etmeleri ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarıdır.” Ancak dinini, ibadetini ve duasını Allah'a halis kılan kişi kurtulabilir. Dinini ihlasla O'na tevcih etmeyen kişi ise Allah'ın azabından kurtulamaz. Kim de O'na şirk koşmamakla beraber O'na ibadet de etmemekteyse bu kişi O'nun ibadetinden de başkasına ibadetten de geri kalmıştır. Tıpkı Firavun ve benzerleri gibi. Aslında bunun hali müşriğinkinden daha kötüdür. Bu nedenle tek olan Allah'a ibadet etmek lazımdır. Kaldı ki bu bütün kullara şamil bir vacibtir. Hiçbir surette kimseden sakıt olmaz. Esasen bu, umumî İslâm'dır ki Allah din olarak kimseden bundan başkasını kabul etmez. Ancak Allah kendisine elçi göndermedikçe kimseye azap da etmez. Nitekim ona azap etmeyeceği gibi bütün bunların yanında cennete de sadece müslüman- mümin kişiden başkası giremez. Bu anlamda oraya ne bir müşrik ne de rabbine ibadetden u-zak duran bir müstekbir girebilir. Kime de dünyada kendisine davet ulaşmamişsa ahirette imtihan edilecektir. Bunun gibi ancak şeytana tabi olanlar cehenneme girecektir. Kimin de günahı yoksa cehenneme girmez. Çünkü Allah (c.c.), elçi göndermedikçe hiç kimseye cehennem ile azap etmez. Kime bir elçinin mesajı uluşmamışsa, mesela çocuk, deli ve mahza fetretde ölen kişi gibi. Bunlar da ahirette imtihan edilir” Nitekim rivayetler bunu pekiştirmiştir.[339[339]]

Şu husus Şeyh'ip ifadelerinde çok açıktır:

“Şüphesiz ahirette kurtuluş sadece şu üç noktayı gerçekleştirenler içindir: Allah'ı tevhit etmek, elçilere, kıyamet gününe iman etmek ve ameli salih. Çünkü ayette şöyle deniyor:

“Kim, İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul

---

339[339] Feteva, 14/476-477.

edilmeyecek ve o, ahirette ziyan edenlerden olacaktır." 340[340] Hadiste de şöyle deniyor:

"Cennete sadece müslüman şahıs girer" Buna göre kim tevhit ile gelmez ve şirke bulaşırsa o müşriktir. Dünyada kendisine ahkamın icrası noktasında hiçbir özür olamaz. Çünkü bu kişi fıtrat, misak ve akıl hüccetlerini nakzetmiştir. Fakat bu kişi için dünya-ahiret azabını gerektiren bir anlamda küfür sıfatı (el-küfr'ui-muazzep aleyh) sabit olmaz. Ta kî kendisine nebevi hüccet kaim oluncaya kadar. Velev ki hüccetten önce azabı gerektirecek amelde bulunsa bile. Bu Allah'ın kullarına rahmet ve fazlındandır.

İbni Teymiye (r.a.) şöyle demiştir:

"Şüphesiz elçiler sadece Allah'a davet etmekle gönderildiler. Onlar ahiret hayatını hem mücmel ve hem de mufassal olarak anlatmışlardır. Kıssalar bunu uzun- kısa farklı şekillerde anlatmaktadır. Uluhiyet ise bütün bunların özüdür. Bu manada, O'nun dışındakilere değil de sadece O'na ibadet etmenin ne demeye geldiğinin açıklanması gerekir. İşte bu amaçla gelmiş her nebinin şu üç esas prensibi hep olagelmiştir:

a- Allah'a iman.

b- Kıyamet gününe iman.

c- Ameli salih." 341[341]

Felsefeciler, kelam ve kurallar (kanun) ehli, ki o kuralları mesele ve konulara dair koymuş ve akabinde kişi ancak bunlarla İslâm'a girebilir ve dinin aslını sadece bunlarla gerçekleştirebilir, diye iddia etmişlerdir.

İşte İmam bu tip kimselerden bahsederken diyor ki:

"Bunlar tağutlarını taklit etmekte ve şöyle demektedirler: Bu kıyasî yollarla elde edilmeyen hiçbir şey, ilim ifade etmez. Bu ise birçok kimse için mümkün olamamaktadır.

Bunlardan biri, vacip imanın kendisiyle elde edildiği şeydir. Böyle olunca da söz konusu kişi kâfir, zındık, münafık, cahil, sapık, saptırıcı, zalim, kefur olur. Keza resulün düşmanlarının ekabirinden ve milletin münafıklarından olur. Onlar hakkında Allah (c.c.)

340[340] Al-i İmran: 3/85.
341[341] Feteva, 17/125-126.

şöyle demiştir:

“Resulüm! İşte biz böylece her peygamber için günahkârlardan düşmânlar peyda ederiz. Hidayet verici ve yardımcı olarak Rabbin yeter:” 342[342]

Bazılarında iman ve nifak birden hasıl oluyor. Böylece de mürted olmuş olur. Bu, ya dinin aslında yahut da bazı kanunlarındadır. Bu riddet ise ya nifak riddetidir veyahut da küfür irtidadıdır. Bu çok ve genel bir vakıadır. Özellikle de cahiliye, nifak ve küfrün yaygın olduğu dönem ve beldelerde daha da çoktur. Bu kimselerde öyle acaip bir cehalet, zulüm, kizb, küfür, nifak ve dalalet vardır ki burada anlatabilmek mümkün değildir.

Şimdi basit (haft-gizli) konularda bile şöyle denilir: O bu konuda hatalıdır, dalalettedir. Ancak sahibi tekfir edilen, hüccet kendisine kaim olmamıştır. Böyle iken, bu tuhaflıklar, onların bazı gruplarında, umum ve husus her müslümanm İslâm dininden olduğunu bildiği açık ve zahir konularda bile vaki olmaktadır. Dahası Yahudi, Nasara ve müşrikler hep biliyorlar ki bu, Muhammed'in getirdiğidir. Buna muhalefet eden tekfir edilmektedir. Söz gelimi onun şirk koşmadan tek Allah'a ibadeti emretmesi ve Allah dışında birine mesela melekler, nebiler vs. ibadeti yasaklamış olması gibi. Şüphesiz bunlar İslâmî şiarların en belirgin ve zahir olanlarıdır. Mesela Yahudi, Nasara ve müşriklere düşmanlık edilmesi dostluk kurulmaması fuhuş, riba, içki, kumar, vs. haram olması gibi konular. Sonra onların ileri gelenlerinin büyük bir kısımının bu pisliklere daldığını görürsün. Bu halleriyle de mürted olmuşlardır. Her ne kadar bundan tevbe edip, bazı kabile reisleri gibi, dönenler varsa da. Mesela d-Akra1, U'yeyne ve İslâm'dan irtidat eden diğer gruplar gibi. İşte bunlar daha sonra geri dönmüşlerdir. Onlardan kimisi nifak ve kalbî marazla itham edilmiştir. Kimisi de bu halde değildir. Esasen o kimselerin liderlerinden birçoğu böyledirler. Bazen İslâm'dan apaçık bir irtidadla mürted olduklarını ve kimi zaman da ona döndüklerini görürsün. Tabi ki kalbindeki maraz ve nifakla beraber. Bu da onlar için üçüncü bir hal olur. Bunda iman nifaktan daha galibtir. Fakat gene de nifak nevilerinden salim olmaları gayet nadirdir. Bu konuya dair onlardan gelen hikayeler çok meşhurdur.

Bundan daha açık olanı şudur: Onlardan kimisi müşriklerin dini ve İslâm'dan irtidat hakkında kitaplar tasnif etmiştir. Mesela Razi, yıldızlara ibadet hakkında bir kitap tasnif etmiş bunda, bunun güzellik ve faydalarına dair deliller serdetmiş, insanları buna

342[342] Furkan: 25/31.

teşvik etmiştir. İşte bu, bütün müslümanların ittifakı ile İslâm'dan irtidattır. Her ne kadar sonradan İslâm'a dönmüş olsa da. Aslmd? bunların ilim, amel ve ahlak türünden emrettiklerinden hiçbiri Allah'ın azabından kurtuluşa kafi gelmez. Nerde kaldı ki; ahiret nimetlerine ulaştırsınlar. Allah (c.c.) diyor ki: *"Kim, Allah'a iftira eden ya da O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalimdir? Onların kitaptan nasipleri (ne ise) kendilerine erişecektir."* 343[343]

*"Peygamberlerimiz onlara apaçık mu'cizeleri getirince, kendilerinde bulunan bilgi ile gururlandılar. Alaya aldıkları şey kendilerini kuşatıverdi Artık o çetin azabımızı gördükleri zaman, Allah'a inandık ve O'na ortak koştuğumuz şeyleri inkâr ettik, dediler. Fakat azabımızı gördükleri zaman imanları kendilerine bir fayda vermeyecektir. Allah'ın kulları hakkında cari olagelen adeti budur. İşte kâfirler burada hüsrana uğramışlardır."*344[344]

Burada da A'raf'ta bildirdiğinin benzerini bildirmektedir. Resulün getirdiğinden yüz çeviren o kimseler Allah'ın şiddetli azabı geldiğinde Allah'ı birleyip şirki terketmişlerdir. Bu ise onlara fayda vermemiştir. Tıpkı Fira'vn hakkında anüattığı gibi. O, tevhit ve risaleti inkâr ediyordu. Fakat boğulmayla karşı karşıya gelince şöyle demiştir: *"Nihayet (denizde) boğulma haline gelince, gerçekten, İsrail oğullarının inandığı tanrıdan başka tanrı olmadığına ben de iman ettim. Ben de müslümanlardanım, dedi"* 345[345] Ayrıca şu iki ayette de şöyle denilmektedir:

"Kıyamet gününde, Biz bundan habersizdik, demeyesiniz diye Rabbin Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini aldı ve onları kendilerine şahid tuttu." 346[346] Bu tür ayetler, Kur'an'ın birçok yerinde mevcuttur. Bunlar beyan ediyor ki: Resuller şirk koşmadan sadece Allah'a ibadeti emretmiş O'nun dışındaki yaratıklara ibadetten de sakındırmışlardır. Ayrıca şüphesiz saadet ehli, tevhit ehli ve müşrikler ise şekavet ehli kimselerdir. Keza peygamberlere iman etmeyenlerin müşrikler olduğunu belirtmektedirler. Buradan anlaşıldığı gibi tevhit ile elçilere iman birbirinin mütelazımıdır gereğidir. Tıpkı ahİrete imanın da böyle olması gibi. Bu üç husus da birbirinin ayrılmaz gerekleridir. Bu nedenle şu ayetteki gibi aralan birleştirilmiştir:

343[343] Araf: 7/37.

344[344] Gafır: 40/83, 85.
345[345] Yunus 10/90
346[346] Araf: 7/172-173.

“Ayetlerimizi yalanlayanların ve ahiret gününe inanmayanların arzularına uyma, çünkü onlar, rablerine eş tutuyorlar.” 347[347]

Muhakkak anlaşılmıştır ki saadetin aslı ve azaptan kurtuluşun gerekçesi, şirk koşmadan sadece Allah'a ibadet ile O'nu tevhit etmek, elçiler ve ahiret gününe iman ile ameli salihtir. İşte bu hususlar bahsi geçen o kimselerin hikmetleri arasında bulunmamaktadır. Evet şirk koşulmadan yalnız Allah'a ibadetin emredilmesi ve mahlukata ibadetten nehyedilmesi onların sabiteleri durumundaki hikmetleri içerisinde yoktur. Aksine alemdeki her şirk kendi cinslerinden birinin görüşüyle vukua gelmiştir. Onlar şirki emretmiş ve fiilen de işlemişlerdir. Şimdi onlardan kim şirki emretmez ise fakat aynı zamanda nehy de etmezse aksine o kimseleri de şu kimseleri de kabul etmekte ise, sözgelimi herhangi bir şekilde muvahhitleri tercih etseler bile aynı zamanda onlarla beraber müşrikleri de seçerler. Böylesi insanlar bu durumla iki hususu birden terketmiş olurlar.

Bu noktayı iyi düşün, bu çok önemli bir husustur. Şüphesiz ben onların kitaplarında yıldızlar ve meleklere ibadet ile enbiya ve diğerlerinin nefislerinden apayrı nefislere ibadeti içeren ve fakat gerçekte şirkin özü olan şeyler gördüm. Bu kimseler tevhit iddiasında bulunduklarında şüphesiz onların bu tevhidleri ibadet ve amelsiz bir söz tevhididir. Oysa elçilerin getirdikleri tevhitte mutlaka Şunlar bulunmaktadır: Dinin halisen Allah için olması ve şirk koşmadan sadece O'na ibadet edilmesi prensibi. Bu ise onların hiç anlamadığı bir şeydir. Çünkü onların iddia ettiği tevhit, isim ve sıfatların hakikatini sırf iptal etmektir. İlaveten içinde küfrün/ şirkin en Önemli sebepleri oian

sapıklıklar mevcuttur.348[348]

Şeyh'ul-İslâm'dan yapılan bu önemli alıntılardan şu hususlar anlaşılır:

1- İslâm'ın gerçekleşmesinde tevhit şarttır. Kişinin İslâm'ı onsuz sahih olamaz.

2- Müşrik İslâm'a girinceye kadar tevhidi öğrenmeye muhtaçtır.

3- Müşrik dinde bidatçı olup alemlerin rabbine şirk koşmaktadır. Bu, müminlerin

---

347[347] Enam: 6/150.

348[348] Feteva, 18/53-58.

yolundan başka bir yola uymaktır.

4- İslâm, sırf Allah'a teslim olmak demektir. Kim Allah'a ve ondan başkasına ibadet ediyorsa müslüman sayılamaz. Allah'a ibadet etmekten kaçınan müstekbir de böyledir.

5- Şüphesiz gereklerini yerine getirmeden (teslim olmadan) sırf ikrar etmek, İslâm (müslüman) olmak demek değildir. İslâm beraberinde itaat edilen bir ikrardır. Bu da sahabe, tabiin ve sünnet imamlarının üzerinde ittifak ettiği bir husustur.

6- Uluhiyet tevhidi, tevhit ehli ile şirk ehli arasını ayıran temel farktır. Şüphesiz kul şirki bilerek ve basiretle terkedip başkalarını dışlayarak sadece Allah'ı ilahhkta birlediğinde hanif, muvahhit bir müslüman olur.

7- Allah'ın azabından ancak zahir ve batın olarak tevhit, risalet ve ahiret gününe iman ve ameli salih ile kurtulunabilir. Müşrik ise dareynde, mutlaka hüccetin ikamesinden sonra azap görür. Aynı şekilde nimetlendirilmez de, hüccet ikame edilinceye dek. Çünkü cennete sadece müslüman mümin şahıs girecektir.

8- Bütün peygamberler, şirk koşmadan sadece Allah'a İbadet etme emrini genişçe anlatmışlardır. Çünkü bu, esasların esasıdır.

İbni Kayyım şöyle demiştir:

"İslâm, Allah'ın birlenmesi ve şirk koşmadan sadece O'na ibadet edilmesi ve ayrıca Allah'a ve Resulüne iman ve onun getirdiği hususlarda kendisine itaat etmektir. Bu şekilde olmayan kul müslüman değildir. Bu durumdaki biri muannid bir kâfir değilse de cahil bir kâfirdir." 349[349]

Muhammed b. Abdulvehhab da şöyle diyor: Bil ki başından sonuna kadarki bütün elçilerin davet ettiği tevhit, Allah'ın bütün ibadetlerde birlenmesidir. Bunda hiçbir mukarrep melek ve gönderilmiş peygamberin herhangi bir hakkı yoktur. Bunların dışındakilere ise hiç yoktur. Bu çerçeveden olarak sadece O'na dua edilir. Ayette şöyle deniyor:

"Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın dua"

349[349] Tarik'ul-Hicreteyn, 411.

350[350] Buna göre kim gece- gündüz Allah'a ibadet etse sonra da bir peygamber ya da kabrine gittiği bir evliyaya dua ederse şüphesiz iki tane ilah edinmiş demektir. Haddi zatında bu kişi Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet etmemiştir. Çünkü onun ilahı o çağırdığı kişidir. Tıpkı bugünkü müşriklerin Zübeyr, Abdulkadir vs. kabri yanında yaptıkları gibi.

Kim Allah'a bin kurban kesse sonra da bir nebi yahut başkasına da bir tane kesse bu kişi iki ilah edinmiş olur. Ayette dendiği gibi:

"De ki: Şüphesiz benim namazım, badetlerim (nüsuk), hayatım ve ölümüm hepsi alemlerin RabbiAllah içindir" 351[351] Nüsük, hayvan kesmektir. Artık buna kıyasla.

Kim ibadetlerini Allah'a halis kılsa ve bunlarda kimseyi O'na ortak kılmasa bu kişi La ilahe illallah şehadet eden biridir, demektir. Kim de bu ibadetlere Allah yanında başkasını da katarsa bu ise müşrik ve La ilahe illallahı inkâr eden biridir. Zikrettiğim bu şirkler bugün hadiste zikredilen garibier dışında şarkta ve garbta herkeste bulunuyor. Bu garipler ise ne kadar da azdır. 352[352] Bu hususta bütün mezhep alimleri arasında hiçbir ihtilaf yoktur. 353[353]

"Bil ki bu kelime, küfürle İslâm arasını ayıran alameti farikadır. O da takva kelimesi olup urvetul vüskadır." Bu ise İbrahim'in (a.s.) ortaya koyduğudur:

"Bu sözü ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı ki insanlar dinine dönsünler" 354[354] Bundan murat onun manası bilinmeden (cehaletle) dil ile söylenmesi değildir. Nitekim münafıklar bunu söylemekteydiler. Böyle iken onlar cehennemde en alt tabakada, kâfirlerin altındadırlar. Hem de onlar namaz kılıp tasaddukta bulunmalarına rağmen. Aksine bundan murad, bunu kalben bilerek, kendisini (kelimei tevhid) ve müntesiblerini severek söylemektir. Keza ona muhalefet edenlere buğzedip düşmanlık göstermektir. Nitekim Resulullah (s.a.v.) şöyle diyor:

"Km ihlasla Allah'tan başka ilah olmadığını söylerse" bir rivayette "Kalbten gelen ihlasla" bir diğerinde "Kalben tastık ederek" başka bir hadiste de "Kim La ilahe illallah

---

350[350] Cin: 72/18.
351[351] Enam: 6/162.
352[352] Kütüb-i Sitte, 17/530.
353[353] er-Resairuş-Şahsiyye kitabından er-Risalet'ul-İ'şrun, 166-167.
354[354] Zuhruf: 43/28.

der ve Allah dışında ibadet edilen her şeyi reddederse" denilmiştir. Ve daha başka insanların ekserisinin bu şehadete cehaletini gösteren diğer hadisler. 355[355]

Beğavi:

"Ey Rabbimiz! Bizi sana teslim olanlardan kıl." 356[356] Yani muvahhitler olarak itaat edip sana huşu göte-rerek, diye tefsir etmiştir.

İbni Kesir, İbni Cerir'den naklen şöyle diyor:

"Bu dua ile şu kastedilir: Bizi emrine teslim olanlardan ve itaatine boyun eğenlerden kıl. İtaat ve ibadette başkasını sana ortak koşmayacağız," demektir. 357[357]

Kurtubi,

"Allah nezdinde hak din İslam'dır" ayeti hakkında diyor ki:

"Bu ayetteki din, itaat ve millettir. İslâm ise, iman ve itaat manasındadır. Bunu Eb'ul-Aliye belirtmiştir. Ayrıca mütekellimlerin çoğu da bu görüştedir" 358[358]

Beğavi şöyle diyor:

"İslâm silme (barış) girmektir. Bu da inkıyad ve taattır. Mesela teslim oldu (İslâm oldu) denir. Bu, selamete giriş *yaptı ve teslim oldu" demektir. Katade,*

"Allah nezdinde hak din İslâm'dır" 359[359] ayeti hakkında:

"La ilahe illallah şehadeti ve Allah katından gelenleri ikrar, Allah'ın kendisi için teşri buyurduğu dinidir. Elçilerini onunla göndermiş velilerini de ona teşvik etmiştir."

Ondan başkasını kabul etmeyecek ve sadece onunla sorumlu tutacaktır", demiştir."

İbni Kesir ise şöyle demektedir:

"Bu, Allah'ın, hiç kimseden, İslâm'dan başka bir din kabul etmeyeceğinin ilanıdır.

355[355] Tarih'u Necd, 397.
356[356] Bakara: 2/128.
357[357] İbni Kesir Tere, 2/567-568.
358[358] AI-i İmran: 3/19.
359[359] AI-İ İmran: 3/19.

Muhammed'le (s.a.v.) son buluncaya dek her dönemde Allah'ın kendileriyle göndermiş olduğu hususlarda, elçilere ittiba etmektir. Bu İslâm, özel olarak Muhammed (s.a.v.) vasıtasıyla gelmiş olan yol-metoda dönüşmüş olarak Allah'a giden diğer yolların hepsini kapatmıştır. Kim Muhammed'in (s.a.v.) bisetinden sonra onun şeriatından başka bir din ile Allah'a *kavuşursa bu ondan asla kabul edilmeyecektir. Nitekim ayette şöyle deniyor:*

"Kim, İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o ahirette ziyan edenlerden olacaktır." 360[360]

İşte bu Kur'anî ayetler ve nebevt naslar ile selefi sali-hinin bunlara dair yaklaşımından Allah'ın izin ve keremiyle rahatlıkla şu anlaşılıyor: Şüphesiz Allah'ın din e-dinmemizi ve uğruna, insanlar da bunu benimseyinceye kadar savaşmamızı emrettiği din İslâm'dır. Bu diğer dinlerin tümünün aksine O'nun nezdinde razı olunmuş bir din olup, cennete girmek ve ateşte ebedi kalmaktan kurtuluşun, müntesiblerİne mahsus olduğu İslâm'dır. Bu ise, Allah'ın ilahlık, itaat ve ibadette birlenmesi, batın ve zahir olarak şirk koşmadan sadece O'na inkıyad edip boyun eğmek ve itaat etmekle beraber, O'nun dışındaki ibadet edilen herşeyi reddetmek demektir. Ayrıca, gereklerine itikat ve iman etmeden kelime-i şehadeti sırf telaffuz etmek değildir. Bunun gibi, şirkten soyutlanıp tevhide yönelme, hanif olma ve İslâm'ın hükümlerini kabul etme yani baş-kasından değil sırf Allah'tan kabul etme mecburiyeti söz konusu olmadan da olmaz.

2.3.5- Ahkâmın, Allah'tan Başkasından Kabul Edilmesi, Uluhiyet Ve Rububiyet Şirktir

Buna şu ayet delalet ediyor:

"Eğer onlara uyarsanız şüphesiz siz de Allah'a ortak koşanlardan olursunuz." 361[361]

Taberi ayeti şöyle yorumluyor:

"Onun şu sözü, "Siz de müşrik olursunuz" yani o halde siz de onlar gibi olursunuz.

360[360] Al-i İmran: 3/85; İbni Kesir Tere, 3/1199, 204
361[361] Enam: 6/121.

Çünkü onlar helal sayarak ölü yiyorlar. Siz de bunlar gibi bu ölüleri yerseniz siz de onlar gibi müşrik olursunuz" demektir. 362[362]

Kurtubi de şöyle diyor:

"Ayet, Allah'ın haram kıldığı bir şeyi helal sayan birinin müşrik olacağına delalet ediyor. Bu bağlamda Allah (c.c.) ölüyü haram kılmıştır. Böyle iken başkasından onun helalliğini kabul ederse şüphesiz şirk koşmuş olur. İbni Arabi: Şüphesiz mümin, müşriğe itikatta itaat ettiğinde müşrik olur. Fiiliyatta ona itaat ettiğinde ise şayet itikadı hâlâ tevhit ve tastik üzere devam ediyorsa bu durumda da âsi olur. Böyle biline", demiştir.

İbni Kesir ise şöyle diyor:

"Allah'ın (c.c.) şu sözü

"Eğer onlara uyarsanız şüphesiz siz de Allah 'a ortak koşanlardan olursunuz" 363[363] yani Allah'ın size olan emri ve şeriatından, başkasının dediklerine dönmeniz gibi. İşte bu şirktir (ve siz de müşrik olursunuz. Nitekim ayette şöyle deniliyor:

"Yahudiler Allah'ı bırakıp bilginlerini hahamlarını; Hıristiyanlar da rahiplerini Meryem oğlu Mesih'i İsa'yı rabler edindiler." 364[364]

Bilindiği gibi, şirk, Allah'la beraber bir ilah edinmektir. Buna göre bu ayette helal görmede merci, Allah'ın hükmünden başkasının hükmünü kabul etmek olduğuna göre ve bununla fail müşrik oluyor ise, bu durumda herhangi bir meselede Allah'ın hükmünden başkasının hükmünü kabul etmek, Allah'ın uluhiyetinde şirktir, demektir. Çünkü ilah, isyan edilmeyip itaat edilendir. Bu çerçeveden, Rab Teala'nm itaat, kabul ve velayette birlenmesi esastir.

Ayet diyor ki:

"Rabbinizden size indirilene (Kur'an'a) uyun. O'ndan başkasını dostlar edinip peşlerine düşmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz." 365[365]

362[362] Taberi Tere, 2/599..
363[363] Enam: 6/121.
364[364] Tevbe: 9/31; İbni Kesir Tere, 6/2816,
365[365] Araf: 7/3.

Beğavî, yani O'ndan başkasını, masiyette kendisine itaat edeceğiniz dostlar edinmeyin, demiştir.

Kurtubi de, ikincisi ...

“O'na, O'nunla beraber başkasına da ibadet etmeyin. Allah'ın dinine sırt çevirmiş hiç kimseyi de dost edinmeyin. Şüphesiz kim bir çevre (grup-mezhep) den razı olursa o grubun adamları kendisinin velileridir demektir”, demiştir.

İbni Kesir ise şöyle demiştir:

“Size rabbınızdan gelene uyun.” Yani herşeyin rabbi ve meliki olandan size bir kitapla gelen ümmî Peygamberin bıraktıklarıyla yetinip peşinden gidin.

“O'ndan başkasını dostlar edinip peşlerine düşmeyin.” 366[366] Yani Resul'ün size getirdiğinden dişanya çıkmayın. Yoksa böylece Allah'ın hükmünden başkasının hükmüne dönmüş olursunuz. 367[367]

Esasen boyun eğme ve hükümlerin kabul edilmesinden maksat da budur. Yani Allah'ın hakimiyetine ve yasamasının bütün halk için geçerii olduğuna inanır ve genelliğini kabul eder. Allah (c.c.) hükmeder ve O'nun hükmünü değiştirecek kimse de yoktur. İşte kelime-i şehadeti telaffuz etmiş herkesin, hükümleri bu şekilde kabul etmiş olduğu varsayılır.

2.3.5.1- Tastık Ve Boyun Eğme (İtaat) İmanın Rükünleridir

İbni Teymiye diyor ki:

“Bu öyle bir yerdir ki haleften birçoğu bu noktada yanılmıştır. Zanneder ki iman gerçekte sadece tastik etmektir. Sonra da kendisinden yalanlama sadır olmamış yahut kendisinden kalp ile değil sadece dil ile tekzip sadır olmuş ve küfürleri en galiz küfür

366[366] Araf: 7/3.

367[367] İbni Kesir Tere, 6/2902.

olan iblis, Fir'avn gibi kişileri görüyorlar ve dolayısıyla hayrette kalıyorlar. Aslında eğer onlar selefi salihinin üzerinde bulunduğu dosdoğru yolu bulmuş olsalardı, İmanın söz ve amelden oluştuğunu bilirlerdi. Yani gerçekte kalbî söz ve amel. Şüphesiz iman, Allah'ın kelam ve risaleti ölçüleri çerçevesindedir. Onun kelam ve risaleti ise onun verdiği haber ve emirlerini içeriyor. Bu durumda kalp haberlerini tastik eder. Hem de öyle bîr tastik ki kalpte, derhal tastik edilen şeyin gereği anlamında bir durum oluşturur. Tasdik, aslında ilim ve sözün bir çeşididir. Emrine boyun eğer ve teslim olur. Bu inkiyad ve teslim olma (istİslam) ise amel ve iradenin bir çeşididir. İşte kişi bu iki hususu gerçekleştirmeden mümin olamaz. Ne zaman ki bu boyun eğmeyi terkederse bu durumda müstekbir olur, ki böylesi biri tastik ediyor olsa bile kâfirdir.

Aslında küfür, yalanlamadan tekzib daha geneldir. Küfür, kimi zaman cehalet yalanlaması olur. Kimi zaman da istikbar büyüklenme ve zulüm küfrü. Bu nedenle iblis tekzip değil daima küfür ve istikbar ile tavsif edilmiştir. Bundandır ki Yahudi ve benzerleri gibi bilenlerin küfrü iblisin küfrünün einsİndendir. Fakat Nasara ve sapıklıkta benzerleri gibi cahil oîan kimselerin küfrü, cehalettir.

Bilindiği gibi bir grup Yahudi, Nebi'ye (s.a.v.) gelerek ona bazı şeyler sordular. O da onlara cevap verdi. Onlar da dediler ki:

“Biz senin nebi olduğuna şehadet ederiz. Ne var ki bunlar ona tabi olmadılar. Hiraki ve diğerlerinin durumu da böyledir. İşte bu bilgi ve tastik onlara bir fayda vermemiştir. Görüldüğü gibi kim resulü getirdiği hususlarda; onun getirdiği Allah'ın risaletidir, bilgi, emir ve yasaklar içerir diye tastik ederse, işte bu kişi ikinci bir aşamaya muhtaçtır. Bu da, Allah'ın haberlerini tastik ve söz konusu emirlerine boyun eğmedir. Kişi,

“Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet ederim' dediğinde bu şehadet aynı zamanda hem haberlerini tastik etmeyi ve hem de emirlerine boyun eğmeyi (inkıyad) kapsar. “Muhammed'in elçisi olduğuna şehadet ederim” şehadeti ise resulün Allah katından getirdiklerini tastik etmeyi gerektirir, işte bu iki şehadetin toplamı ile ikrar tamam olur. Bu iki şehadette de sadece tastik yeterli olsaydı bu durumda onu kabul eden kişi, imanın bütünüyle özünün bundan ibaret olduğunu zanneden fakat diğer bölümlerinden gafil olan kişi gibi olurdu. Oysa onda ikinci bir asıl olarak itaatin (inkıyad) de bulunması gerekir. Değilse, bu durumda zahir ve batın olarak resulü tastik edip sonra da emirlere tabi olmaktan kaçınması durumu söz konusu olur. Çünkü böyle birinin

resulü tastik etmesi, Allah'tan risaleti sadece işiten kişinin durumu mesabesindedir. Tıpkı iblis gibi.

Bu şu anlama gelir: Şüphesiz Allah veya resulüyle istihza ona tabi olmayı nefyeder. Çünkü bize, Allah'ın (c.c.) ona itaat etmeyi emrettiği ulaşmıştır. Buna göre ona itaat etmek (inkıyad), onun getirdiği haberleri tastik etmek cinsinden olmuş olur. Bu manada kim emirlerine boyun eğmez ise artık bu kişi ya onu yalanlıyor, ya da rabbine boyun eğmekten imtina ediyordur. Bunların ikisi de açık küfürdür.

Kim onu küçümser yahut kalbiyle istihza ederse bu durum kendisinin onun emirlerine boyun eğmesini, önler. Muhakkak boyun eğmek saygı ve yüceltmedir. Küçümseme, ihanet ve zelil görmedir. Bu ikisi ise bir birinin zıddı şeylerdir. Ne zaman bunlardan biri kalpte yerleşirse ötekisi son bulur. Bilindiği gibi küçümseme ve zelil görmek imanı nefyeder. Zıddın zıddini nefyetmesi gibi.

2.3.5.2- Hükümleri Allah'tan Kabul Etmemek İhtilafsız Küfürdür

Üçüncü Vecih:

Şüphesiz kul, Allah'ın bunu kendisine haram kıldığına inanır ve haram kıldığı hususlarda Allah'a boyun eğmek gerektiğine ve bunun şart olduğuna inanmakla beraber günah işlerse, bu davranışıyla kâfir olmaz. Fakat haram olduğu halde Allah'ın bunu haram kılmadığına inanır veya O'nun (c.c.) bunu haram kıldığını kabul etmekle beraber bu haramlığı kabulden kaçınıp, Allah'a itaat etmek ve boyun eğmekten yüz çevirirse bu kişi ya inkarcı yahut da inatla reddeden (muannid) biridir.

Bu nedenle şöyle denilmiştir. Kim iblis gibi istikbarla (büyüklenerek) Allah'a âsi olursa ittifakla kâfir olur. Kim de şehvetten dolayı isyan ederse (günah işlerse) ehli sünnet velcemaate göre kâfir olmaz. Bunları hariciler tekfir ediyor. Şüphesiz ibadetten yüz çevirip büyüklenen günahkâr (müstekbir âsi) Allah'ın kendi rabbi olduğunu tastik ediyor olsa da onun bu inatçılığı ve meydan okuması, söz konusu tastikini geçersiz kılar.

Bunun izahı şudur: Kim haramları helal sayarak işlerse ittifakla kâfirdir. Şüphesiz Kur'an'ın haramlarını helal sayan ona inanmamıştır, İşlemeden bile bunu helal saysa gene böyledir. Helal görme, Allah'ın onu haram kılmadığına inanmaktır. Şimdi bu bir kere Allah'ın onu haram kıldığına inanmamak şeklinde olabilir. Bu ise rububi-yete iman ile risalete imanın fesadına sebep olur. Bu herhangi bir mukaddimeye mebni olmadan mahza bir inkârdır. Bir de Allah'ın onu haram kıldığını biliyor. Keza Allah'ın haram kıldığını, resulün de haram kıldığını biliyor sonra da bu harama sarılmaktan, itaat etmekten imtina ediyor ve haramlara dalıyor. İşte bu durum bir öncekinden daha ileri bir küfürdür. Bu bazen söz konusu haramı, yerine getirmeyeni Allah'ın ikap edip cezalandıracağını bildiği halde olur. Sonra şüphesiz bu imtina ve yüzçevirme ya konuyu emredenin hikmetine ve buna güç yetirme noktasında inancındaki bir fesattan kaynaklanır. Bu dahi O'nun sıfatlarından bir sıfatı tastik etmeme anlamına gelir. Bazen de tastik ettiği herşeyi bilmesiyle beraber olur. Artık ya alışkanlıktan ya da nefsin emelinden dolayı olabilir. Bu ise gerçekte küfürdür. Bu şundan dolayıdır:, Çünkü o, Allah'i bilip ikrar etmekte, haber verdiği bütün hususlarda resulü kabul etmekte keza müminlerin tasdik ettiği her şeyi tastik etmekte lakin bundan hoşlanmamakta, ona buğzetmekte emelleri ve zevklerine (iştihasına) uymadığı için buna öfkelenmektedir. Ve der ki:

“Ben bunu ikrar etmiyor ve gereğini de yerine getirmiyorum. Bu hakka buğzediyor ve ondan nefret ediyorum” Bu birincinin türünden değildir. Bunun tekfir edilmesi İslâm dininde zaruri olarak bilinen bir husustur. Çünkü Kur'an bu tür yaklaşımın tekfiri ile dopdoludur. Dahası bunun akibeti daha da şiddetlidir. Böyleleri hakkında şöyle denilmiştir:

“Kıyamet günü azabı en şiddetli olan, Allah'ın ilmiyle faydalandırmadığı alimdir.” Bu ise iblis ve onun yoluna uyanlardır.

Burada bunun ile âsi arasındaki fark açıkça ortaya çıkıyor. Şüphesiz bu, o fiili işlemesi gerektiğine inanıyor, zaten onu yapması da vacibtir. Lakin şehvet ve nefret onu, bunu işlemekten alıkoymuştur. Bununla beraber o, tastik, huşu ve inkıyattan oluşan bir iman sahibidir. Bu İse sözdür. Ancak ameli tamamlanmamış bir sözdür. 368[368]

368[368] es-Sarım'ül-Meslul, 458-459.

Bu kıymetli nakilde, Allah'ın izni ve rahmetiyle birçok ibret ve dopdolu faydalar vardır. Okuyucunun, mana ve faydalarını tam olarak yerli yerine oturması için her bir lafız üzerinde uzunca ve dikkatle durması gerekir.

Görüldüğü gibi bundan, kelime-i şehadeti ikrar etmenin, tastik ve inkıyadı boyun eğmeyi da içerdiği anlaşılmaktadır. Çünkü bu ikrar, hükümlerin kabulü ya da itaati içeren tastik etmek anlamına gelir. Şeyh'in lafızlarından mülahaza edilen şudur: Şüphesiz ahkamda sürçme ve karışıklık, iman gerçeğini kavramamış olmanın neticesidir.

Oysa bu, hükümlerin mİhengidir. Bunun iyi zabtedilme-mesi hükümlerde çöküş ve fitne doğrur.

Bu nedenle ben bu konuya son vermeden önce Allah'ın meşieti ile bu gerçeğe dair bir takım kaide ve ilkeler ile bunun içerdiği derin manaları da sunmayı uygun gördüm. Çünkü bu husus, ahkam meselesini iyi anlamaya dair önemli noktalardan biridir. Nitekim bu sebepledir ki ulema şunu ısrarla belirtmiştir: İmanı olmayanın İslâm'ı, İslâm'ı olmayanın da imanı yoktur.

2.4- İmanın İlkeleri Ve Çerçevesi

2.4.1- İman Ve İslâm'ın Birbirini Gerektirmesi

İbni Teymiye ile İbni Ebi Şeybe:

“Hiçbir surette İslâm'sız iman ve imansız İslâm olamaz demişlerdir.” 369[369]

İmam İbni Teymiye (r.a.), İbni Abdilber'den naklen diyor ki:

“İslâm'ın imanla ilişkisinin benzeri, mana ve hükümde şehadeteynden birinin Ötekisi ile ilişkisi gibidir. Mesela Resule (Muhammed Resulullah'a) şehadet etmek, vahdaniyete (La ilahe illallah tek ilahın Allah olduğuna) şehadet etmek anlamına gelmez.

369[369] Feteva, 7/329; Külliyat, 7/267, 212

Bu ikisi gerçekte iki ayrı husustur. Ne var ki ikisi de hem mana ve hem de hükümde birbirinin ayrılmaz parçasıdır. Bunun gibi iman ve İslâm'ın ikisi de aynı şeymiş gibi, biri diğerine sımsıkı sarılıdır, îmanı olmayanın İslâm'ı, İslâm'ı olmayanın imanı olamaz. müslüman kendisiyle İslâm'ının sahih olacağı bir imana, mümin de kendisiyle imanının gerçekleşeceği bir İslâm ile muttasif olmak zorundadır. Çünkü Allah (c.c.), salih amel için imanı ve iman için de salih ameli şart koşmuştur. Bunun gerçekleştirilmesine dair diyor ki:

"Bu durumda her kim, mü'min olarak iyi davranışlar yaparsa, onun çabasını görmezlikten gelmek olmaz" 370[370] ve *imanın amel ile gerçekleştirilmesine dair de diyor ki:*

"Kim de iyi davranışlarda bulunmuş bir mü'min olarak O'na varırsa, üstün dereceler işte sırf bunlar içindir" 371[371] Buna göre kimin amellerinin zahiri görünümü İslâm ise ve bu gaybi iman düsturundan kaynaklanmıyorsa bu kişi, dinden çıkarıcı bir nifakla münafıktır. Kimin de akdi, gaybi olan imandan kaynaklanmakla beraber iman ve İslâm şeriatının hükümleriyle amel etmiyorsa, bu kişi, kendisiyle tevhidin sabit olamayacağı bir küfürle kâfirdir. Kim de resullerin Allah'tan (c.c.) bildirdiklerine gayben iman etmiş (mümin), Allah'ın emrettiklerini de amel ederek yaşıyorsa, bu kişi mümin müslümandir. Bu böyle olmazsa şayet, müminin müslüman diye isimlendirilmesi caiz olmaz. Keza müslümanın da Allah'a inanmış mümin diye adlandırılmaması gerekirdi. Oysa kıble ehli, her müminin müslüman ve her müslümanın da Allah, melekler ve kitaplara inanmış bir mümin olduğunda icma etmiştir. 372[372]

İbni Receb ise şöyle demiştir:

"İkisi arasındaki fark gerçekte şudur: İman, kalbin bilgisi, tastiki ve ikrarıdır. İslâm ise kulun Allah'a teslim olması, huşu ve boyun eğmesinin O'na (c.c.) yönelik olmasıdır. İşte bu da ancak amel ile olur. Bu dahi din demektir. Nitekim Allah kitabında İslâm'ı din olarak isimlendirmiştir. Sonra şüphesiz kelime şehadet, İslâm'ın tartışmasız temel ilkesidir. Tabi ki bunları telaffuz etmek, ancak onları lastikle beraber olmak

370[370] Enbiya: 21/94.

371[371] Taha: 20/75.

372[372] Feteva, 7/333; 'Külliyat, 7/269-270.

durumundadır. Bilindiği gibi bunları tastik etmek İslâm'ın şartlarındandır. Allah'ın (c.c.) şu ayetinde:

“Şüphesiz Allah nezdinde din İslâm'dır?” 373[373] geçen İslâm'ı Muham-med b. Cafer b. ez-Zübeyr'in de aralarında bulunduğu bir kısım ulema tevhit ve tastik ite tefsir etmişlerdir.

Birinden, İslâm'ı kabul edilip imanı nefyedildiğinde ise, mesela Allah'ın (c.c.) kendilerinden haber verdiği Arabiler gibi. 374[374] Şüphesiz bunlardan kalpteki muhkem imanın varlığı nefyedilmekte fakat ameli geçerli kılacak bir tür imanla beraber İslâm'ın zahir amellerine katılımları da kabul edilmiş olunmaktadır. Yoksa bu kadarlık iman bulunmasaydı bu durumda müslüman olamazlardı. 375[375]

Görüldüğü gibi ulemanın ifadeleri birbirini destekler mahiyette, İslâm için, onu sahih kılacak içte bir imanın gerekliliğini belirtmektedir. Bu anlamda şüphesiz iman, onu beyan edecek zahiri İslâm olmadıkça sabit olamaz. Esasen bu konu gayet büyük bir önemi haizdir. Zaten ulemanın şu sözleri de bu çerçeveden anlaşılmaktadır: Şüphesiz kelime-i şehadeti telaffuz etmek, sahibi için İslâm ile hükmetmeyi gerektirir. Kaldı ki bu bir hak olup şüpheden uzak bir durumdur. Ne var ki bu telaffuzun bir takım şartları vardır. Bu da görünen zahiri İslâm'a anlam verecek içte bir imanın varlığıdır. Nitekim ulema da bunu belirtmektedir: Biz insanların içini yarıp bakmayı emretmiyor, içlerine muttali olmayı istemiyoruz. Aksine isteğimiz onların zahirine göre muamele edilmesidir. Amaç buna göre onu söyleyen kişiye dair içinde imanın varlığı yahut da itikadının bozukluğu varsayılabilsin.

Ne zaman ki şeriatın hükmünü nakzedici bir şey izhar edilirse, bu da içteki imanın fesat ve butlanını gerektiriyorsa, var olması muhtemel sahih imanın, bunlarla yok olduğuna kesin inanarak ona irtidat hükümleri icra etmek gerekir.

İbni Teymiye'nin de belirttiği gibi:

“Çünkü içtekinin bunun aksine olduğu kesinleşmedikçe zahir (görüntü), sahih ve güvenilir bir delildir. Ne zaman ki içtekine dair bir delil ortaya konulsa ve bununla

---

373[373] AI-i İmran: 3/19.
374[374] Hucurat: 49/14.
375[375] Cami'ul-Uİım ve'1-Hikme, beşinci baskı, 27-29.

batınının zahire muhalif olduğu anlaşılsa artık zahire iltifat edilmez.” 376[376]

2.4.1.1- Şirkten Kaçınmak Ve Ahkama Sarılmak 'Lailafle İllallah'ın Hakkıdır

Bu, zahir ile hükmetmektir. Allah'ın izni ve keremiyle buradan anlıyoruz ki açık naslann ve ilim ehlinin sözlerinin delaletiyle savaşın gayesinin şirkten soyutlanmak, tağutlardan uzak durmak ve şirk koşmadan sadece Allah'ın ilahhk ve itaatte birlenmesini sağlamaktır. Geçen açık naslann ve bu önemli meseleye dair ilim ehlinin nâkillerinin ortaya koyduğu da budur.

Şüphesiz Allah, şirk koşmadan sadece O'na (c.c.) ibadet edilsin diye kitaplar indirmiş, elçiler göndermiş, bütün kainatı yaratmış, ahireti ön palana çıkarmıştır. Ayrıca itaat etmek suretiyle O'na boyun eğilsin, aynı şekilde 0,'nun dışındaki bütün itaat mercileri de reddedilsin diye. Mamafih bütün bunlar kalp ve organlarla olmaktadır. Allah bu

kalbî itikadın alameti olarak zahiren şehadeteyni telaffuz etmeyi esas almıştır. İşte yalnızca bu durumda savaş kalkar ve o da hak ve hukuk olarak keiimei tevhidin gereği olanı hariçtir. Yakinen bilinmektedir ki şüphesiz Allah'ın ibadet ile birlenmesi, La ilahe illallah'in hakkıdır. Ne zaman ki kulda ikrar ettiği bu sözlerin aksi zahir olursa gayesini gerçekleştirmek için savaş yeniden devreye girer.

Şayet insanlardan istenen, şehadetyni sırf telaffuz etmek olsa, şirkten arınmadan ve bu, her çeşidiyle Allah'tan başkasına kulluktan kaçınmadan yeterli olsaydı, o zaman Resulullah (s.a.v.) niçin illa bi hakkıha onun/kelime-i şehadetin hakkı/gereği hariç demiş oisun. Çünkü eğer onun hakkı yalnızca onu telaffuz etmek olsaydı, bu durumda şehadeteyni telaffuz eden herkesin onun hakkını yerine getirmiş olması gerekirdi. Artık fazladan illa bihakkıha şartının zikredilmesi anlamsız olurdu. Bunun hiçbir hükmü ve değer ifade eden bir hakikati da olmazdı, el-iyazu bitlah.

Biz bu yaklaşımı, resullerin özlü sözler sahibi İmam'ının (s.a.v.) ifadeleriyle

---

376[376] es-Sarım'ul-Meslul, 301.

reddediyoruz.

Kaldı ki bunu iddia eden kişinin, münafığın İslâm ve imanını doğrulaması gerekir. Çünkü o, keiimei şehadeti telaffuz etmektedir. Hani ona göre, bunun tek hakkı da odur ya. HemMe bu kişiden nifakına delalet eden şeyler zahir olsa bile. Sözgelimi Allah'a, kitabına ve nebisine küfretse, kâfirleri dost edinse, müslümanlardan teberri edip Allah'tan başkasına muhakeme olsa da. Allah'ın hakimiyetini reddedse de, müslümanların hezimetine sevinip müşriklerin bozgunlarına üzülse de.

2.4.1.2- Kim Şeriata Tabi Olmanın Terk Edilmesini Uygun (Caiz) Görürse Kafir Olur

İbni Teymiye diyor ki:

“Kelime-i şehadeti (şehadeteyni) ifade eden kişi, bununla beraber farzları yerine getirmese ve yasaklardan kaçınmasa da cennete girer ve bu durumdaki hiç kimse ateşle azap görmez diye iddia eden (söyleyen) kişi mürted bir kâfirdir. Bu kişinin tevbeye davet edilmesi gerekir. Tevbe ettiyse iyi yoksa öldürülür. Aksine şehadeteyni telafuz edenler gruplara ayrılır (sınıf sınıftır). Bunlardan münafık olanlar, ateşin en derin yerinde bulunurlar.” [377][377]

İmam (r.a.), Hanbelin şöyle dediğini belirtmiştir:

“Bize Humeydi tahdis etti, dedi ki; insanların şöyle dediğini haber aldım: Kim namazı, zekâtı, orucu, haccı ikrar eder ve ancak ölünceye kadar bunlardan hiçbirini işlemezse dahası ölünceye kadar kıbleye sırt çevirmiş olarak namaz kılmış olsa gene de bu kişi inkarcı olmadıkça mümindir. Yeter ki onun bunları terkederken içinde iman olduğu bilinsin ve farzlar ve istikbali kıbleyi kabul etsin. Bunun üzerine ben dedim ki: Bu apaçık bir küfürdür. Bu Allah'ın kitabi elçisinin sünneti ve İslâm ulemasının dediklerinin zıddınadir. Ayette şöyle deniliyor:

---

[377][377] Feteva, 35/106.

“Dini yalnız kendisine has kılarak sadece O'na ibadet etmekle emrolundular.” 378[378] Ben Ebu Abdullah Ahmed b. HanbePin şöyle dediğini duydum: Bunu kim derse şüphesiz Allah'a küfretmiş (inkâr etmiş) olur. Keza O'nun emirleri ile elçisinin Allah katından getirdiklerini reddetmiş olur. 379[379]

İmam İbni Teymiye (r.a.), Ahmed b. Hanbel'in ise şöyle dediğini belirtmiştir:

“Bize Halef b. Hayyan anlattı. Ona Ma'kil b. Ubeydullah el-Abesi şunu anlatmıştır: Salim el-Aftas irca (mürciye) fikriyle yanımıza geldi. İçinde Meymun b. Mehran ve Abdulkerim b. Malik'in de bulunduğu arkadaşlarımız bundan şiddetle nefret ettiler. O Allah'tan temenni etti ki kendisini mescit dışında hiçbir yerde o-nunla barındırmasın, Ma'kil dedi ki:

“Bunun üzerine ben onunla tartıştım ve Ata b. Ebi Rebah'ın yanına bir grup arkadaşımla girdim. O bu esnada Yusuf: 12/110 ayetini okuyordu. Ona, bizim bir problemimiz var. Bize zaman ayırabilirmisin dedim. O da bunu yaptı. Ona haber verip dedim ki: Bizden önceki bir kavim bir şeyler ihdas etmişler. Bunlar diyor ki: Şüphesiz namaz ve zekât dinden değildirler. O da dedi ki, peki Allah şöyle demiyor mu?:

“Dini yalnız kendine has kılıp hanijler olarak Allah'a kulluk etmeleri namaz kılmaları, zekât vermeleri için ancak onlara müslüman olmaları emrolundu. İşte sağlam din budur” 380[380] Görüldüğü gibi namaz da zekât da dindendir. Bunun üzerine ben: Şüphesiz onlar, bunlar fazladan olarak imandan değildirler, diyorlar dedim. O da: Peki Allah indirdiği kitabında şöyle dememiş midir?:

“İmanlarına iman katsınlar diye.” 381[381] işte bu imandır, dedi. Ben de dedim ki: Oysa böyle iken onlar, bunu sana nisbet edip intisap ediyorlar. Bu bağlamda bana şu haber de ulaştı: İbni Zerr bir grup arkadaşıyla beraber senin yanına girmişler ve bu sözlerini sana sunmuşlar. Sen de kabul etmiş ve bu sözleri söylemişsin. Bunun üzerine o dedi ki: Vallahi hayır kendisinden başka ilah olmayana yemin olsun ki hayır. Bunu iki veya üç defa tekrarladı. Devamla dedi ki: Medine'ye geldim ve Nafı'in yanında oturdum sonra ona:

378[378] Beyyine: 98/5.

379[379] Feteva, 7/209; Külliyat, 7/173-174

380[380] Beyyine: 98/5.

381[381] Fetih: 48/4.

“Ey Ebu Abdullah benim sana arzedeceğim bir problemim var dedim. O da, bu gizli bir şey midir, yoksa aleni mi?” dedi. Ben de,

“Aleni değil gizli (özel)dir,” dedim. Ben böyle deyince O da:

“Nice sırlar vardır ki içinde hayır bulunmaz”, dedi. Ben dedim ki:

“Bu o türden değildir. Biz İkindiyi kıldıktan sonra kalktı elbisemi tuttu sonra meskenden çıktık ve fazla beklemeden hemen: Sorunun nedir?” dedi. Ben dedim ki:

“Yanımızdaki bu kişiyi de uzaklaştır. O da uzaklaştırdı ve ben de ona onların sözlerini zikrettim. Bunun üzerine o da Resullufah'in (s.a.v.) şu sözünü nakletti:

“Ben onları kılıçla öldürmekle emrolundum. Ta ki La ilahe illallah dediklerinde can ve mallarını benden korumuş olurlar. Ancak hakkı müstesnadır. Ve hesabları ise Allah'a kalmıştır.” Ben de dedim ki:

“Onlar diyorlar ki: Biz namazın farz olduğunu ikrar ederiz, ama kılmayız. İçkinin haram olduğuna inanırız fakat içeriz. Annelerle evlenmek haramdır. Lakin biz evleniriz. Bunu anlatınca elini elimden çekti ve dedi ki: Kim bunu yaparsa kâfirdir.” 382[382]

2.4.1.3- Lailahe İllallah Hukuku (Onun Hakkı)

La ilahe illallah'm hakkı şudur: Allah dışında ibadet edilenlerin reddi (küfredilmesi) ve İslâm'ın ilkelerine sarılmak.

Nitekim daha önce belirtildiği gibi, İslâm uleması da şunu kayıt altına almıştır: İmanı olmayanın İslâm'ı yoktur. Kul şehadeteyni ifade ettiğinde bunu ifade edende, içte imanın bulunduğu kanaatıyla beraber bunun bu söyediğinin şartlarını yerine getirdiği varsayılır. Ne zaman ki zahirde içteki imanını ifsat ettiğine dair bir delil bulunsa onun bu şehadeteynin ikisini de ifsat ettiğine hükmederiz. İşte bu zahire göre verilmiş bir hükümdür.

382[382] Feteva, 7/204-205; Külliyat, 7/170-171.

2.4.2- İlim Ve Amel İmanın İki Esasıdır

İslâm dininin zaruretle bilinen hususlarından biri şudur: İlim imanın rükünlerinin ilkidir. Bu ise tastik, itikat ve yakinİn aslıdır. Bunların varlığı ancak onunla tasavvur edilebilir. O (ilim) onlardan önce gelir ve onların tümünü tashih edicidir. İltizam (sarılmak), inkiyad (tabi olmak) ve hükümlerin sadece Allah'tan kabulü İse imanın ikinci rüknüdür. Bu da kalbin amelidir.

Kadı Ebubekr b. el-Arabi şöyle demiştir:

"Kim iman, itikad, söz ve ameldir derse bu kişi bütün görüşleri bir araya getirmiş olur. Yani bu ifadesiyle muhtelif birçok görüşü birleştirmiş olacaktır. Aslında bu, usul i ve luğavi yönü itibariyle tahkik metodlarından fazla uzak da değildir. Luğavi yönü şu şekildedir: Fiil, sözü ya doğrular yahut tekzip eder". Nebi (s.a.v.) diyor ki:

"Gözler zina eder, eller zina eder, ayaklar zina eder, nefis temenni edip iştiha duyar. Organlar ise bunu ya tastik eder yahut tekzip eder."

Buna göre şimdi Allah'tan başka ilahın olmadığı ve Muhammed'in (s.a.v.) O'nun elçisi olduğu bilindiği ve bunun gereği olarak bu söz telaffuz edildiği zaman, işte bilgi durumundaki bu kelimelerin ifade edilmesiyle artık söz konusu ilmin gereğiyle amel edilmiş olur. Böylece fiil, söz ve amel düzenlice ardısıra gelmiş olur. Bu durumda luğavi ve şer'î bir iman oluşur." [383][383]

İbni Kayyım da şöyle diyor:

"Burada temel bir husus daha vardır: Bu da imanın özünün söz ve amelden oluştuğudur. Şimdi söz, iki kısma ayrılır: Kalbin sözü, bu itikattır. Dilin sözü, bu ise İslâm kelimeleriyle konuşmaktır. Amel de ikiye ayrılır: Kalbin ameli, ki bu onun niyet ve ihlasıdır. Bir de organların ameli. Bu bağlamda belirtilen bu dört madde zail olunca iman bütünüyle zail olur. Bunlardan, mesela kalbin tastiki zail (yok) olsa geri kalanların hiçbir

---

[383][383] Ahkam'uI-Kur'an, Ebubekir b. el-Arabi, 2/945.

faydası kalmaz. Çünkü kalbin tasdiki, onun inanca dönüşmesi ve faydalı olmasında şarttır. Şimdi doğru olduğuna itikat etmekle beraber kalbin amelinin zail olması hali, Mürcie ile Ehli Sünnet'in mücadele alanıdır. Ehli Sünnet imanın yok olacağında icma etmiş durumdadır. Şüphesiz kalbin amelinin yok olmasıyla beraber sırf tastik, hiçbir fayda vermez. Bunlar onun sevgisi ve boyun eğmesidir. Nitekim bu, iblis, Fira'vn ve kavmi ile Yahudiler ve Resul'ün (s.a.v.) doğru olduğuna inanan müşriklere bir fayda vermemiştir. Dahası bunlar gizli açık ikrar ederek diyordular ki: Yalancı değildir; lakin ona tabi olmaz ve ona inanmayız...

Şüphesiz kalbin itaat etmeyişi organların da itaat etmeyişini tevlid eder. Çünkü kalb, itaat edip boyun eğerse,

organlar da aynı şekilde itaat edip boyun eğer. Keza onun itaat etmeyip boyun eğmeyişinden, itaati gerektiren tastikin olmayışı sonucu çıkar. Bu ise imanın hakikatidir. Şüphesiz iman sadece tastık değildir. Daha önce geçtiği gibi o, itaat etmeyi ve boyun eğmeyi peşinden gerektiren bir tastîktir. Şeyh, daha sonra itikadi, ameli, küçük ve büyük küfürden bu arada şirk, zulüm cehalet ve nifaktan bahsediyor. Akabinde sayfa 59'da şöyle diyor:

“Bak ki şirk, küfür, fısk, zulüm ve cehalet nasıl da bölümlere ayrılıyor. Küfür olup dinden çıkaran ile dinden çıkarmayan gibi.” 384[384]

Şeyhin sözüne dikkat edilmelidir; şüphesiz şehade-teyne inanmada ve faydalı olmasında tastik şarttır. Bu anlamda malumdur ki tastik, bir çeşit ilimdir. Bu yüzden bundan sonra diyor ki Cehaletin de kişiyi dinden çıkaran ve çıkarmayan çeşidi vardır.” Şimdi şayet kişiyi dinden çıkaran bu cehalet, şirkin kötülüğü ve herşeyin esası olan tevhidin güzelliğine dair cehalet değilse peki şu halde bu bahsettiği cehalet hangisi olabilir?

Şüphesiz tastik, itaat ve boyun eğmeyi doğurmuyorsa, faydasızdır. Kalbin taatı ise organların taat (itaat)ını icap ettirir. Bu çerçeveden olarak organların boyun eğmeyişi, kalbin, itaati gerektiren tastikten yoksun olduğunu gösterir. Oysa bu imanın hakikatidir. Şüphesiz ehli sünnet kalbin amelinin yok olmasıyla imanın da yok olacağında icma etmişlerdir. İşte geçtiği gibi Mürcie ile Ehli Sünnet arasındaki mücadele alanı da budur

384[384] Kitab'us-Salat, 54. 222

zaten.

İbni Teymiye de:

"Biz onun dininden zarureten bilmekteyiz ki; kişi nübüvveti kalben tastik ettiğinde, aynı zamanda bu tastik ile amel de etmez ise tekfir edilir. Söz gelimi onu sevmek, tazim etmek ve anıldığında selam getirmek gibi, diyor." 385[385]

2.4.2.1- İmanın Gerçekleşmesinin Şartları

İmam İbni Teymiye diyor ki:

"Selef şöyle diyordu: İman, kalben bilmek, dil ile ikrar ve organlarla ameldir" 386[386]

Keza İmam diyor ki:

"Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene iman etmiş olsalardı onları dost edinmezlerdi" 387[387]

"Hayır Rabbine and olsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyle kabullenmedikçe iman etmiş olmaz" 388[388] Şüphesiz Allah bu durumları, iman hükmünün sabit olmasında şart kılmıştır. Buna göre şu sabittir ki: Şüphesiz iman, onsuz olamayacağı ve mutlaka gerekli olan şartları bilmektir". 389[389]

Ahmed b. Hanbel'den naklen şöyle demiştir: Bize Ebu Seleme el-Huzai şunu söyledi: Malik, Şurayk, Ebubekr b. İyaş, Abdulaziz b. Ebu Seleme, Hammad b. Seleme ile

---

385[385] Feteva, 7/131; Külliyat, 7/111.

386[386] Feteva, 7/144; Külliyat, 7/121.

387[387] Maide: 5/81.

388[388] Nisa: 4/65.

389[389] Feteva, 7/150; Külliyat, 7/126.

Hammad b. Zeyd dediler ki: İman bilgi, ikrar ve ameldir. 390[390]

Ahmed şöyle demiştir:

“Kim imanın ikrar olduğunu iddia ediyorsa, bu durumda marifet hakkında ne diyecektir. İkrarın yanında marifete de ihtiyaç var mıdır? Keza bu bilineni tastik etmeye gerek var mıdır? Şayet ikrarla beraber marifete de gereksinim vardır, iddiasında bulunursa, bu kez onun (imanın) İki şeyden oluştuğunu söylemiş olur. Yok eğer kişinin, bildiğini ikrar ve tastik edici olması gerekir diye iddia ederse, bu haliyle de söz konusu maddeleri üçe çıkarmış olur. Velev ki bunu inkâr etse de. Yok eğer marifet ve tastike ihtiyaç yok derse bu durumda da çok büyük bir şey söylemiş olur ki ben hiç kimsenin marifet ve tastike bunların yanında amele gerek olmadığını savunacağını zannedemiyorum”.391[391]

Allah bize namazda şunu dememizi emretmiştir.

“Bize doğru yolu göster.- kendilerine lütuf ve ikramda bulunduğun kimselerin yolunu, gazaba uğramışların ve sapmışların yolunu değil” 392[392] Peygamber (s.a.v.) de diyor ki:

“Yahudiler gazap edilenler, Nasara ise dalalette olanlardır” Çünkü Yahudiler çocuklarını tanıdıkları gibi hakkı da tanırlar fakat ona tabi olmazlar. İşte onlarda büyük bir küfür ve hakkın düşmanlığı ile buğzunu doğuran hased vardır. Nasara ise kendilerinde ibadet ve kalplerinde de şefkat ve rahmet ile icat ettikleri ruhbanlık vardır. Ne var ki onlar ilimden yoksundurlar. Dolayısıyla sapıktırlar (dalalettedirler). Şu kimselerde marifet vardır, ancak doğru bir niyetten muhrumdurlar. Bu kimselerde ise hayra doğru bir kasıt vardır. Yalnız ona dair marifet olmaksızın. Böyle olunca da bunu zan ile yapmakta, hevaya tabi olmaktadırlar. Bu durumda da gerçekte ne fayadalı bir marifet ve ne de faydalı bir kasıt kalmaktadır. Aksine, geriye Allah'ın bahsettiği ehli kitabın müşriklerinden başka bir şey kalmamaktadır:

“Ve şayet kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, (şimdi) şu alevli

---

390[390] Feteva, 7/239,

391[391] Feteva, 7/393; "Külliyat, 7/317.

392[392] Fatiha: 1/6-7.

cehennemein mahkumları arasında olmazdık” 393[393]

“Andolsun biz cin ve insanlardan bir çoğunu (sanki) cehennem için yaratmışız. Zira onların kallpleri vardır ama onlarla gerçeği kavramazlar”. 394[394] Şimdi kalpteki iman sırf tastikten ibaret haliyle beraberinde kalbin ameli de yoksa bu, iman olamaz. Ki bu kalbî ameller Allah ve resulünü sevmek nevinden onun gerekleridir. Nitekim sırf heva ve heves (zan)den oluşan bir iman da olamaz. Aksine imanın özünde, kalbin söz ve amelinin bulunması esastır.” 395[395]

İbni Kayyım şöyle demiştir:

“Kalbin iki vazifesi vardır: Ancak bu ikisiyle birlikte mümin olunabilir denilmiştir. Birincisi, marifet ve ilim vazifesi, ikincisi, sevgi, tabi olma ve teslim olma vazifesi. Nitekim nasıl ki ilim ve itikadın vacibini yerine getirmediğinde mü'min olunamıyorsa aynı şekilde muhabbet, inkiyad ve teslim olmanın da gereğini yerine getirmedikçe mümin olunamaz. Dahası ilmi ve marifetine rağmen bu vacibleri terkederse bu daha büyük bir küfür olur. Cehaleti itibariyle kâfir olana nazaran imandan daha uzak olur.” 396[396]

“Şüphesiz iman, herkese farzdır. Bu, ilim ve amelden oluşan bir özdür. Aslında imanın varlığı, ilim ve amelsiz düşünülemez.

Şimdi Allah'ın kullar üzerindeki hakkı olan ibadetlerinin her biri ilimsiz mümkün olabilir mi? Peki ilme bilgiye talep olmadan ulaşmak mümkün müdür?” 397[397]

Kulun şehadeteyni ikrar etmesiyle beraber kendisi hakkında İslâmî hükümler cari olur. Haliyle, bu bağlamda ikrarıyla beraber açık bir şirke bulaşmamış veyahut itikadının değiştiğine ve bozulduğuna delalet eden bir alamet olmadıkça, İslâm'ın doğrulayacak olduğu imanının içte var olduğu kabul edilir.. Şayet ikrarından sonra Allah'tan başkasına ibadet ederse veya müşrikleri dost edinip onlara yardım edip severse veyahut boyun eğene ya da Allah'ın ayetlerinden biriyle alay ederse, Allah'ın şeriatından başka şeriatlara (anayasalara) tabi olmayı caiz görürse, Resule itaatten yüzçevirip onun metod

393[393] Mülk: 67/10.
394[394] Araf: 7/179.
395[395] Feteva, 7/528-529; Külliyat, 7/418.
396[396] Miftah'u Dar'ıs-Saade, 1/95.
397[397] Mirtah'u Dar'ıs-Saade, 1/156.

ve usulüne sarılmazsa yahut Allah'a giden yolda onun metodundan başka bir metodu tecviz edip sarılırsa işte biz bu zahir durumla içteki imanın aslının (özünün) ifsat olduğunu (bozulduğunu) anlarız. Bu, ya imanın rükünlerinden biri olan ilmin olmayışı (tahallüfü) sebebiyle ki bu kalbin sözüdür. Yahut da bağlılık (inkıyad) ve sevginin tehallüfü sebebiyle olur, ki bu da onun ikinci bölüm ve rüknü olarak kalbin amelidir. Şart olan imanın fesat bulmasıyla aynı şekilde İslâm da bozulur. Nitekim ulema İslâm'ın sıhhati için imanın sahih olmasını esas kabul etmişlerdir. İşte kul bu haliyle zahiren ve batınen kâfir olur. Bu, özellikle dinin aslı olan kelimei şehadeti nakzetmiş olmasındandır.

İbni Receb diyor ki:

“Kim kelimei şehadeti ikrar ederse, hükmen müslüman olur. Bununla İslâm'a girdiğinde İslâm'ın öteki hususlarını yerine getirmekle mükelleftir.

Kim de şehadeteyni terkederse İslâm'dan çıkmış olur. Namazı terk etmesiyle İslâm'dan çıkış konusunda ulema arasında meşhur ve maruf olan bir ihtilaf vardır. Bunun gibi, İslâm'ın üzerine mebni olduğu geriye kalan beş esastan birini teketmesi de aynı şekildedir.” 398[398]

Allah'ın meşiet ve yardımıyla bu konuya son vermeden önce geçen konulan başlıklar halinde sunacağım.

1- Şüphesiz şirk ve küfürden İslâm'a geçiş ve müşriklerin tepesinden kılıcın kaldırılmasının şartı, şirkten soyutlanmak ve Allah'ın şirk koşulmadan itaat ve Hanlıkta tek olarak birlenmesidir.

2- İslâm'a girişte şehadeteyne dair ilim şarttır. Çünkü şirkten uzaklaşıp tevhide geçmek ancak bununla mümkündür.

3- İçte inancı olmadan sırf taklit etmek suretiyle zahirde atalara tabi olarak tevhit ve İslâm'ı benimsemek, ahirette sahibine fayda vermez.

4- Müşrik, Allah .hakkında cahildir. O'nu tanımaz ve O'na ibadet etmez. Aksine bu müşrik kim olursa olsun aksini iddia etse de şeytana kulluk ediyordur.

398[398] Cami'ul-Ulum'i vel-Hükmi, 23.

5- İbadet ancak iki şartla oiur ve gerçekleşir:

a- Ortağı olmayıp tek olan Allah'ın uluhiyette birlenmesi.

b- Kulun halinin sırf Allah'a teslim olmuş durumda olması

6- Allah'ın bir takım sıfatları vardır ki bunları bilmeyen O'nun (Allah'ın) hakkında cahil olur ve O'nu tanımamış olur. Bütün kullar üzerindeki ilk vacib, Allah'ın uluhiyetinin kendileriyle bilindiği bu sıfatlan bilmektir. Zaten kul bunlarla ilahlara ibadet etmekten kurtulup vahid ve kahhar olan Allah'a ibadet etmeye başlar.

7- Kişi ahirette, sadece zahiren ve batınen sarılmak suretiyle kelimei şehadeti, ne demeye geldiğini bilerek telaffuz etmesi ve buna dair tastık ve yakin ile kurtulabilir.

8- İslâm tek olan Allah'a teslim olmak, O'nun itaatte birlenmesi demektir. Kim O'na ve beraberinde başkasına da ibadet ederse müslüman sayılmaz. Kim de O'na ibadet etmezse bu kişi O'na ibadet etmekten kaçınan (müstek birdır. Bunların ikisi de Rabbine küfreden (kâfır)dir.

9- Risaleti ikrar etmek ona sarılmayı gerektirir. Yoksa bunun bir gerçeği olmaz, fasit olur ve bununla İslâm ahkamı cari de olmaz.

10- Hanif, şirki bilinçle ve basiretle sırf Allah'a teslim olmak için terkedendir.

11- Şirk Allah'tan başkasına ibadettir. Bunun geçersizliğine (batıl oluşuna) delil, misak, fıtrat ve akıldır. Ne var ki bunun faili ancak nebevi hüccetin ortaya konmasıyla (ikamesiyle) iki dünyada (dareynde) azap görecektir. Bununla beraber ahirette nimete kavuşamayacaktır. Dünyada da müslüman değildir. Ta ki tek ve kahhar olan Allah'ı birleyip O'nun dışındaki ibadet edilenleri reddedinceye kadar.

12- Allah ve resulünden başkasının hükümlerini kabul etmek şirktir ve ondan başkasını ilah kabul etmektir.

13- Kim müstekbir olarak Allah'a âsi olursa, ittifakla kâfirdir. Kim de ona şehvetinden dolayı isyan ederse (günah işlerse) ehli sünnet vel cemaate göre tekfir edilmez. Ki bunları sadece Hariciler tekfir ediyor. Çünkü müstekbir âsi, Allah'ın hakimiyetine karşı çıkıp kendisi için yaratıldığı ibadetin çerçevesini aşmaktadır.

14- İslâm, ancak kendisini doğrulayacak içteki bir iman ile kabul edilebilir. Keza iman da, onu beyan edecek zahirdeki İslâm ile fayda verir. Yoksa iddiadan öteye gidemez. İman, ikrar, marifet, sarılmak ve boyun eğmektir.

15- Şehadeteyni telaffuz ile dünyada İslâmî hükümler cari olur. Tabi ki bunlara şirk bulaşmaz ve itikadın bozulduğuna dair zahiri bir delil bulunmazsa. Bu arada söyleyeninin kendisinde iman bulunduğu varsayılır. Ki bulunan bu iman, onun İslâm'ını doğrulaması için şarttır. Bunları nakzeden bir şey yapıp ettiğinde biz bununla imanının bozulduğunu anlarız. Tabi ki kendisindeki İslâm'ın da.

16- Kim şehadeteyni telaffuz eden her kişinin, buna sarılıp gereğiyle amel etmeden cennet ehli olduğuna ve ateşle azablanmayacağına hükmederse (inanırsa), mürted bir kâfirdir. Tevbeye çağırılır. Tevbe ettiyse iyi, yoksa boynu vurulur. Çünkü bu, nifakı tecviz etmek demektir.

Bu konuya son vermeden önce bu bölümü uzun tuttuğum için sayın okuyucuya özür beyan ediyorum. Lakin ben, şüphesiz sadedinde bulunduğumuz bu gerçeğin kitap ve sünnetin nasları, delaleti ve ümmetin selef ve imamlarının ifadelerinin birbirini destekleyerek fazlasıyla beyan ettiğini ve bunun semavi kitaplar ve risaletten miras alınmış bir itikat olduğunu iyice isbat etmek istedim. Bu nedenle birçok açıdan sundum. Çünkü bir şey tekrar edildikçe daha iyi yerleşir.

Konuyu bir keresinde ümmetin selefinin anlayışıyla, buna delalet eden naslar çerçevesinde sundum. Bir keresinde selefi salihinin sözleri ve bunu nitelemeleri çerçevesinde ve bir kere de bunun, iman problemiyle alaka ve irtibatı bağlamında ele aldım. Birinde uluhiyet ve ibadet kavramlarının manalarının anlaşılması noktasında açıkladım. Bütün bunlar sırf İslâm'ın hakikatini belirlemeye matuftur. Ki bunda amaç dosdoğru olabilmektir. Biz de insanları kurtuluşa ulaşmaları temennisiyle buna davet ediyoruz. Buna ilaveten ümmeti kolay bir yem misali düşmanlarına teslim eden irca (mürcie) fikrine/pisliklerine hakim olmaya çağırıyoruz. Nitekim öyle nesiller türedi ki, bunlar İslâm'ın şirk ve müşriklerden uzaklaşıp teberri etmeden, sırf kelimei şehadeti ifade etmek olduğuna inanmaktadırlar. Evet, şirkten arınmadan yalnızca şehadeteyni telaffuz etmenin dareynde kurtuluşu gerçekleştirmek için yeterli olduğunu kabul ediyorlar.

Bundan dolayı da alimler, kullar ve davetçilerden bir tepki görmeden, şirk ve

ilhadın envai türlüsü bize musallat olmuştur. Tabi Allah'ın rahmet ettikleri hariç. "Onlar da ne kadar azdır" Sıkıntılar Allah'a sunulur. Bizim her güç ve kuvvetimiz Allah'tandır.

3. İRTİBAT VE İRTİDAT'TA CEHALETİN ETKİLİ OLMAYIŞI

3.1- İrtidatta Cehalet Unsurunun Etkili Olmadığına Dair Kur'an'dan Deliller

3.1.1- Cehalet, Nifakın Esası Ve Sebebidir

1- **Delil:**

Halbuki onlar ancak kendilerini aldatırlar ve bunun farkında değillerdir.[399][399]

Taberi şöyle diyor: Bu ayette,

"Şüphesiz Allah, kendisinin birliğini bildikten sonra inattan dolayı rabbine küfreden kullarından başkasına azap etmez. Keza böylesi birinin, tevhit, kitap ve elçilerini kabul etmemek suretiyle rabbine takındığı inatçı tavrının mahiyeti, kendisi açısından kesinleştiğinde işte ancak bu durumdaki birine azap eder" iddiasında bulunanların sözlerini Allah'ın (c.c.) yalanlamasına dair delillerin en açığı vardır. Çünkü Allah (c.c.) nifak ile kendisini ve müminleri aldatmaya kalkışan kişileri "Onlar şuursuzdurlar" diye nitelemiştir. Onlar içinde bulunup kurdukları eğri şeyler ile batıl işler yapanlardır. Ve onlar rablerini ve ehü imanı aldattıklarını tahmin ettikleri aldatmaları ile aslında aldanmışlardır. Sonra da Allah (c.c.), onlara elim bir azap vereceğini haber vermektedir. Onlar ki, küfür üzere oldukları, nebisinin nübüvvetini yalanladıkları ve onu inkâr ettikleri halde mümin olduklarını iddia etmişlerdir.

---

[399][399] Bakara: 2/9.

Kurtubi ayeti, “Şuur etmezler” yani aldatmalarının vebalinin kendilerine döneceğini anlayıp kavramazlar. Ve bu aldatmaları ile necat bulup kurtulduklarını zannetmektedirler. Bu sadece dünyadaki durumdur. Ahirette ise onlara denir ki: *“Arkanıza dönün”* 400[400] şeklinde izah etmiştir.

Şevkani diyor ki:

“Kesin olarak biliniz ki, onlar ancak kötülük yayan bozgunculardır. Lakin anlamazlar. (Yapmakta oldukları kötülüğü farketmezler.)” 401[401] Onlardan şuurun nefyedilmesi muhtemelen şundandır: Onlar, sırf fesat üzere olduklarını bilmelerine rağmen doğruluk (istikamet) üzere oldukları görüntüsünü vermeye çalıştıklarında içlerinde gizledikleri bu şeyin batıllığını Peygamber'in anlayamayacağını ve ondan gizli kalacağını zannettiler de O'nun bunu bildiğini ve buna dair haberlerin kendisine gökten geldiğini idrak edemediler (bilemediler). Bilip anlamanın onlardan nefyedümesi bu bağlamdadır. Yoksa onların kendilerinin fesat üzere olduklarını bilmedikleri anlamında değildir. Belki de bu fesadları, akıllarına yerleşmiş küfür sevgisi ve İslâm düşmanlığı sebebiyle, kendilerine doğruluk olarak görünmüş olması da mümkündür.

İbni Cerir bu ayetin tefsirinde Mücahid'den şunu naklediyor:

“Bir günaha girdiklerinde onlara denildi ki: Böyle yapmayın. Onlar dediler ki: Şüphesiz biz hidayet üzereyiz (doğru iş yapıyoruz)” .402[402]

İbni İshak, İbni Cerir ve İbni Ebu Hatem, Selman'dan naklettiler. Selman bu ayeti okudu ve dedi ki: Bu ayete muhatap kişiler daha sonra gelmedi. İbni Cerir diyor ki:

“Muhtemelen Selman bununla, günümüzde bu sıfatı taşıyanlar fesadça, Nebi'nin (s.a.v.) zamanındakilerden daha iğrençtir, demek istemiştir. Yoksa o bu sıfatı haiz başka hiç kimse gelip geçmedi demek istememiştir.” 403[403]

İmam Şevkani şöyle diyor: Muhtemeldir ki, Selman bu ayetin münafıklar hakkında olmadığını düşünmüştür. Belki o bunu fitneci kişilere hamletmiştir. O fitne ehli ki müslümanlar arasına kılınç indirmeyi uygun görmüşlerdir. Sözgelimi Hariciler ve batıl

---

400[400] Hadid: 57/13.
401[401] Bakara: 2/12.
402[402] İbni Kesir Tere, 2/190.
403[403] İbni Kesir Tere, 2/191.

şüphenin kendisine musallat ettiği ifsadını, doğruluk gören diğer kişiler gibi.

"Biliniz ki, akılsız ve ahmak olanlar, yalnızca onların kendileridir. Fakat bunu bilmezler. [404][404] yani cahildirler. "Fakat bilmiyorlar" yani akletmiyorlar demektir.

Beğavi diyor ki:

“İdrak (şuur) etmiyorlar” yani kendi kendilerini kandırdıklarını ve kandırmalarının sorumluluğunun kendilerine döneceğini bilmiyorlar. “Lakin idrak etmiyor- anlamıyorlar” yani yaptıklarıyla bozguncu olduklarını bilmiyorlar. Çünkü onlar kendilerinin üzerinde olduğu küfür pisliğinin astarından (süsünden) dolayı, bunun doğruluk-istikamet olduğunu zannediyorlar. Ayrıca bu şöyle de yorumlanmıştır: Allah'ın kendileri için hazırladığı azabı bilmiyorlar.

İbni Kesir ise şöyle diyor:

“Çünkü onlar (kendi akıllarınca) güya Allah'ı ve Mü'minleri aldatırlar.” [405][405] Yani küfrü gizlemekle beraber iman olarak ortaya koyduklarını izhar ederek cehaletleriyle Allah'ı kandırdıklarına inanıyorlar. Bu durumun, O'hun yanında kendilerine fayda vereceğini ve bunun bazı müminlere gizli kaldığı gibi Allah'a da gizli kalacağına inanıyorlar.

“Allah onların hepsini yeniden dirilteceği gün, dünyada size yemin ettikleri gibi, O'na da yemin ederler. Kendilerinin bir şey üzerinde olduklarını sanırlar. İyi bilin ki onlar gerçekten yalancıdırlar.” [406][406]

Onların bu iddiasını Allah (c.c.),

“Halbuki onlar ancak kendilerini aldatırlar ve bunun farkında değillerdir” [407][407] diyerek reddediyor. Mümin kullarına şunu bildiriyor: Şüphesiz münafıklar küfürleri, şüpheleri ve yalanlamaları ile rablerinin kendilerine öfkelenmesi bağlamında nefislerine yaptıkları kötülüğü İdrak etmemekte ve araştırıp öğrenmemektedirler. Fakat onlar bu durumlarından dolayı kördürler.” [408][408]

---

[404][404] Bakara: 2/13.
[405][405] Bakara: 2/9.
[406][406] Mücadele 58/18.
[407][407] Bakara: 2/9.
[408][408] İbni Kesir Tere, 2/186-187,

"Kesin olarak biliniz ki, onlar ancak kötülük yayan bozguncülardır. Lakin anlamazlar (yapmakta oldukları kötülüğü fark etmezler)." 409[409] Yani dikkat edin ki şüphesiz bu dayandıkları ve istikamet olduğunu iddia ettikleri şey, bizatihi bozgunculuktur. Lakin cehaletlerinden dolayı bunun fesat olduğunu anlamamaktadırlar." 410[410]

"Lakin bilmiyorlar" 411[411] yani onlar koyu cahil olmalarından dalalet ve cehaletteki hallerini bilmiyorlar. Bu ise onlar için daha kötü olup, körlükte ve hidayetten uzak olmalarına dair açık bir delildir. 412[412]

"Yahut onların durumu, gökten sağnak halinde boşanan, içinde yoğun karanlıklar, gürültü ve yıldırımlar bulunan yağmura tutulmuş kimselerin durumu gibidir." 413[413] Bu da Allah'ın (c.c.), başka bir münafıkça kişiliğe dair verdiği diğer bir misaldir. Bunlar, birinde kendilerine hak görünen birinde de şüpheye düşen bir kavimdir. İşte kalbleri şek, küfür ve tereddüt hallerinde "Şiddetle dökülen yağmur" gibidir. 414[414]

3.1.1.1- Münafıkların Çeşitleri Ve Halleri

İbni Teymiye şöyle demiştir: Bazıları şu iddiada bulunuyor; Arapçada "Ev (veya)" kelimesi iki şey arasında birini diğerine tercih için kullanılır. Yani "Tahyir" için. Mesela şu söz gibi: Oturan Hasan veya İbni Sirin'dir. Bu iddia, bir şey ifade etmez. Çünkü tahyir, haber verme (bildirme) türü cümlelerde değil, emir ve istek ifadelerinde olur. Bununla maksat müminlere, onların halini bildirmektir. Buna şu da delalet eder. Birinci misalde sümmün hükmün umyun (sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler), 415[415] ikinci misalde ise yecalune asabiehumfı azanihim (parmaklarını kulaklarına tıkarlar) demektedir. 416[416] Şimdi ikinci misalde beyan ediyor ki, onlar işitiyorlar ve görüyorlar. Şayet Allah dileseydi işitme ve görmelerini de yok ederdi. Birincide ise görüyorlardı fakat

409[409] Bakara: 2/12.
410[410] İbni Kesir Tere, 2/192.
411[411] Bakara: 2/13.
412[412] İbni Kesir Tere, 2/193.

413[413] Bakara: 2/19.
414[414] İbni Kesir Tere, 2/201.
415[415] Bakara: 2/18,
416[416] Bakara: 2/19.

göremeyecekleri karanlıklarda kaldılar. Dolayısıyla summün, hükmün umyun durumuna geldiler. İkincide de yıldırım onları aydınlattığında bunda yürüdüler. Karanlık olduğundaysa durdular. Buna göre onların iki hali mevcuttur: Aydınlık hali ve karanlık hali. Birinciler kapkaranlıkta kalmıştır. Aslında birinci misal, önce aydınlıkta olup sonra karanlıkta kalan kişinin tasviridir. İkinci misal de ne aydınlıkta ve ne de karanlıkta karar kılamayan kişinin durumudur. Aksine durumu habire değişiyor ve bu da haliyle konum ve durumunu etkilemektedir. Bu da şunu beyan ediyor. Allah (c.c.) "Ev" edatıyla kâfirler için iki mesel vermiştir:

"İnkâr edenlere gelince, onların amelleri, ıssız göllerdeki serap gibidir. Ki susayan onu su zanneder; nihayet ona vardığında orada herhangi bir şey bulamamış, üstelik yanı başında da (inanmadığı kendisinden sakınmadığı) Allah'ı bulmuştur; Allah ise, onun hesabını tas tamam görmüştür. Allah hesabı çok çabuk görür. Yahut o kâfirlerin duygu düşünce ve davranışları engin bir denizdeki yoğun karanlıklar gibidir; (öyle bir deniz) ki, onu dalga üstüne dalga kaplıyor; üstünde de bulut... Birbiri üstüne karanlıklar... İnsan, elini çıkarıp uzatsa neredeyse onu dahi göremez. Bir kimseye Allah nur vermemişse, artık o kimsenin ışık ve aydınlıktan nasibi yoktur." 417[417] Burada birincisi, sahibinin (faili) kendini hak üzere zannettiği küfrün örneğidir. Oysa kendisi bizatihi batıl üzeredir. Tıpkı kötü amelleri kendisine süslü görünen kişinin bunları güzel görmesi gibi. Şimdi böylesi biri bilmiyor, dahası bilmediğini de bilmiyor. Bu nedenle de düz arazideki serap ile tanımlanmıştır. İkincisi ise sahibinin, birşey düşünmediği (itikad) küfrün örneğidir. Bundan öte o kat kat karanlıklarda bulunmaktadır. Nitekim kimin cehaleti büyük olursa onun kendisini hak üzere görmesi düşüncesi oluşmaz (o kadar uzaktır). Aksine o sapık bir cahil kaldıkça koyu karanlıklarda kalmaya devam eder.

Buna göre münafık ve kâfir bazen bu vasıfla mutta-sıftır, bazen de Öteki vasıfla. Esasen bu iki örnekteki ayrı ayrı taksimat bunun, kişi ve durumların nevine göre olma-sından kaynaklanmaktadır.

Anlaşıldığı gibi, kimi münafıklar bazen iman eder ve lakin daha sonra içten küfreder. Bu ise hadis, tefsir ve siyer alimlerince örneği bolca nakledilen bir durumdur. Buna göre bazı insanlar vardı, önce iman etmişlerdi daha sonra münafıklık ettiler. Bu çeşitli sebeplerden kaynaklanıyordu.

417[417] Nur: 24/39-40.

Bunlardan biri kıble emri idi. Değiştirilince bu sebeple bir grup imandan çıktı (irtidat etti). Esasen bu Allah'ın insanları sınadığı bir imtihandı. Ayette şöyle deniyor.

"Senin arzulayıp da şu anda üzerinde bulunduğun kıbleyi (kabeyi) biz ancak Peygambere uyanı, Ökçesi üzerinde geri dönenden (münafıktan) ayırt etmemiz için kıble yaptık." 418[418]

Yani, seni ondan döndürmek suretiyle insanları imtihan edelim diye bunu yaptık. Böylece Resul'e tabi olan ile ökçesi üzere gerisin geri dönenler birbirinden ayırd edilsin. Bunun teşr'i edilmesinde bu hikmet vardı. Aynı şekilde müslümanlar Uhud'da hezimete uğrayıp Nebi'nin (s.a.v.) yüzü yarılıp dişi kırılınca bir grup insan irtidat edip nifak ettiler. Ayette şöyle, deniyor:

"Bir de (böylece) Allah, i-mcın edenleri günahlardan temize çıkarmak, kâfirleri de helak etmek ister." 419[419]

"Onlar o gün, imandan çok kâfirliğe yakın idiler. Bu da, mü 'minleri ayırdetmesi ve münafıkları ortaya çıkarması için idi." 420[420] Ayette geçen *"Nifak edenleri bilmek için"* sözü nifaka düşenler açısından gayet açıktır. Bu bölüm, daha önce nifaka düşmemiş olanlar ile nifakta olup daha sonra bunu tekrarlayan kişileri ele almaktadır.

Ayette geçen "*Onlar o gün imandan çok küfre yakındılar*" bölümü de gösteriyor ki onlar daha önce onlardan daha yakın değildiler. Aksine ya onlarla müsavi yahut da imana daha da yakındılar. Esasen bu böyle idi. İbni Übey Peygamber'i (s.a.v.) Uhud'da terkedip ayrılınca insanların üçte biri ayrılmıştı. Bunların üçyüz kadar kişi olduğu söylenmiştir. İşte bunların hepsi daha önce içten içe münafık değildi. Çünkü onları nifağa çağıran kimse olmamıştı.

Özetle imanından sonra nifak edenlere dair, rivayetlerde, burada zikri uzun sürecek örnekler vardır. Esasen o kimseler müslüman idiler. İçlerinde iman vardı ki bu Allah'ın kendisiyle örnek verdiği aydınlıktır. Şayet bu imtihan ve nifaktan önce ölmüş olsalardı İslâm üzere ölürlerdi. Buna karşı sevap da alırlardı. Ne var ki imtihan edildiklerinde iman üzere sebat eden gerçek müminlerden olamadıkları gibi imtihanla

418[418] Bakara: 2/143.
419[419] Al-i İmran 3/141.
420[420] Al-i İmran: 3/167.

imandan irtidat eden gerçek münafıklardan da değillerdi. Bu ise zamanımızda yaşayan birçok müslümanın durumudur. Yahut onların (günümüzdekilerin) çoğu iman ehlini yıkan bir imtihana mübtela olduklarında imanları büyük oranda azalıyor. Böylece birçoğu münafıklık ediyor yahut bunların çoğu onlardandır. Şimdi onlardan kimisi düşman fazla veya galip olduğunda irtidadını açıkça ortaya koyuyor. Şüphesiz biz ve başkaları ibret verici bu sahneleri çok gördük. Yok eğer afiyet varsa yahut müslümanlar düşmanlarına galip iseler müslüman olurlar. İşte bunlar batınen ve zahiren resule inanan kimselerdir. Ne var ki mihnete tahammül edemeyen bir iman." 421[421]

Selefi salihinin bu ayetleri izahından anlaşılıyor ki: Çeşit çeşit münafık vardır. Onlardan kimisi zahiren İslâm'ı sergiliyor fakat küfrü gizliyor. Böyle iken kendisinin doğruluk üzere olduğunu ve bu durumunun Nebi (s.a.v.) ve müminleri kandırdığı gibi Allah'ı da kandıracağını zannetmektedir. Allah bizi bundan muhafaza buyursun. Bu ise Allah hakkındaki cehaletlerinden dolayıdır. Bilmiyorlar ki Allah (c.c.) herşeyi ilimle kuşatmıştır. Ve O (c.c.) gözlerin hainliğini bildiği gibi kalplerin içindekini de bilir.

Onların kimisi imanla nifak arasında gidip gelmektedir. Çünkü ona şek ve şüphe musallat olmaktadır. Kendisinde bunu defedecek ve çürütecek faydalı bir ilim de olmadığından bu durumda artık kendisine aydınlık ulaştığında mümin ve sonra bu ışık kendisini terkedip yerini karanlık alınca nifaka düşmektedir.

Onlardan kimisi zahiren ve batınen mümindir. Ne var ki imanı zayıftır. İmtihan ve belaya tahammül edemez Kendisine bir musibet arız olunca ökçeleri üzerinde gerisin geri döner mürted olur. Tıpkı kıblenin tahvili ile İsra (Miraç) anında irtidat edenler gibi. Öte yandan Uhud'da da birçok kişi nifaka düşmüştü. Bunlar daha önce münafık değildi. Şu ayette bunlardan bahsedilmiştir:

"İnsanlardan kimi Allah'a yalnız bir yönden ibadet eder. Şöyle ki kendisine bir iyilik dokunursa buna pek memnun olur, bir de musibete uğrarsa çehresi değişir. (Dini kötüleyerek ondan yüz çevirir). O dünyada da, ahirette de ziyana uğramıştır." 422[422] Bu ayete dair Buhari'de İbni Abbas'tan şöyle bir rivayet vardır: Adam Medine'ye geldiğinde hanımı erkek çocuk doğurup hayalleri gerçekleşüyse diyordu ki: Bu doğru bir dindir.

421[421] Feteva, 7/281; Külliyat, 7/228-231.

422[422] Hacc: 22/11.

Hanımı doğrurmayıp hayalleri de sonuçlanmadıysa bu kötü bir dindir diyordu. 423[423]

Mücahid, “Yüzüstü döner” yani irtidat edip kâfir olur demiştir. 424[424]

Bu adam zahiren ve batınen İslâm'ı din edinmek için muhacir olarak gelmiş ve karşılaştığı 'hayırlı kaderi' bu dinin doğruluğuna, “Kaderin kötülüğünü” de batıl oluşuna alamet saymıştı. İşte böylesi bir cehalet ve tevil ile İslâm'dan irtidat etmişti.

Şüphesiz ulema bu nasları bütün ehli bidata teşmil etmiştir.

“Kesin olarak biliniz ki, onlar ancak kötülük yayan bozgunculardır. Lakin anlamazlar yapmakta oldukları kötülüğü fark etmezler.” 425[425] Nitekim İmam Şankıti bu ayeti tefsir ederken diyor ki: Tefsiri sadedinde bulunduğumuz bu ayet her ne kadar münafıklara dair ise de itibar sebeplerin hususiliğine değil, lafızların umumiliğine göredir. 426[426]

Şüphesiz fasit amel işleyen herkes bunun doğruluk olduğunu zanneder. O bu ameliyle kendini Allah'ın, yaratıkları arasından seçtiği kişi sayar. Oysa, işin özünde bu ameller kendisini sadece Allah'tan uzaklaştırıp rezil etmektedir. Tefsir ettiğimiz bu ayetler, söz konusu ameller bidat da olsa şirk de olsa hepsini kapsamaktadır. Böyle iken bütün bu gruplar kendilerinin bir esas üzere olduklarını zannetmektedirler. Bu nedenle ayette deniyor ki:

“Allah onların hepsini yeniden dirilteceği gün dünyada size yemin ettikleri gibi O'na da yemin ederler. Kendilerinin bir şey üzerinde olduklarını sanırlar. İyi bilin ki onlar gerçekten yalancılardır.” 427[427]

Kurtubi şöyle demiştir:

“Kendilerinin bir esas üzerinde olduğunu hesaplıyorlar. Bunu pisliklerini inkâr etmeleri ve yeminleri, vasıtasıyla yapmaktaydılar”. İbni Zeyd dedi ki:

“Bunun kendilerine ahirette fayda vereceğini zannettiler. İbni Abbas'tan Nebi (s.a.v.) dedi ki: Kıyamet günü bir münadi seslenir: Allah'ın düşmanları nerede. Bu esnada

423[423] Buhari Tere, 10/4577; Kütüb-i Sitte, 4/101.
424[424] İbni Kesir Tefsiri; İbni Kesir Tere, 10/5425.
425[425] Bakara: 2/12.
426[426] Edva'ul-Beyan “Fîyhi zulumatun ve ra'dün ve berkür” ayetinin tefsiri.
427[427] Mücadele: 58/18.

Kaderiyye grubunun yüzleri simsiyah ve gözleri masmavi kesilir. Yüzlerinden terler akar”. Derler ki: Vallahi senin dışında ne bir güneşe ne aya ve ne de puta ibadet ettik. Senin dışında her hangi bir ilah da edinmedik.”

İbni Abbas diyor ki: Doğru söylediler. Vallahi onlara bilmedikleri bir yerden şirk bulaşıyordu. Sonra da şu ayeti okudu:

“Kendilerinin bir şey üzerinde olduklarım sanırlar. İyi bilin ki onlar gerçekten yalancılardır.” 428[428] İşte bu kimseler vallahi Kaderiler'dir. Bunu üç kez tekrarladı.

Taberi de: "Bir esas üzere olduklarını hesablıyorlaf yani, yalandan Allah adına yemin ve and içerken haktan bir şey üzere olduklarını zannediyorlardı, demiştir. 429[429]

İbni Kesir ise şöyle diyor:

“Yani Allah'a yemin ederek kendilerinin doğruluk ve istikamet üzere olduklarını iddia ediyorlardı. Nitekim dünyada insanlara da yemin ediyorlardı. Çünkü kim ne üzere yaşarsa onunla ölür ve onunla diriltilir. Bunun Allah katında kendilerine fayda vereceğine inanıyorlardı. Tıpkı insanlar nezdinde kendilerine fayda verdiği gibi. Nitekim onlara dünyada bu zahiri durumlarına göre hükümler uygulanıyordu. Bu nedenle ayette denildi ki:

“Kendilerinin bir şey üzere olduğunu zannediyorlar. Yani rableri adına yaptıkları bu yeminle.” 430[430] Şevkani de:

“Ve bir esas üzerinde olduklarını zannediyorlar. Yani bu yalan yeminlerle ahirette kendilerine fayda veren yahut zararı giderecek türden bir esas üzerinde olacaklarını hesaplıyorlardı. Tıpkı dünyada zannettikleri gibi”, demiştir.

Bu naslar, alimlerin sözleriyle beraber şunu gösteriyor: Bütün münafıkların afeti, cehalet, tevil ve doğruluk olduğunu zannettikleri bir esas üzere olduklarını keza, kendi itikadında olmayan kişilerden farklı olarak, akıllı kimseler olduklarını ve bu durumla dünya- ahirette kurtuluşa ereceklerini zannetmeleridir. Onlar bununla aslında kendilerinden başkasını aldatmıyorlar. Ne var ki bunu bilmiyor, anlamıyorlar. Burada

428[428] Mücadele: 58/18.
429[429] Taberi Tere, 5/2460.
430[430] İbni Kesir Tere, 14/7790.

İmam Taberi'nin daha önce bahsedilen sözünü tekrar ediyorum:

"Bu ayette Allah'ın (c.c.), 'şüphesiz Allah, kendisinin birliğini bildikten sonra inattan dolayı rabbine küfreden kullarından başkasına azap etmez. Bunun gibi bu kişinin tevhit, kitap ve elçilerini ikrar etmemek suretiyle rabbine takındığı inatçı tavrının mahiyeti kendisi açısından kesinleştiğinde, sadece bu durumdaki birine azap eder", iddiasında bulunanların sözlerini yalanlamasına dair delillerin en açığı vardır. Çünkü Allah (c.c.) nifak ve kendisi ile müminleri aldatmaya kalkışmakla nitelediği kişileri "Onlar şuursuzdurlar" diye nitelemiştir. Onlar içinde bulundukları batıl düşünceleri ile batıl işler yapanlardır. Ve onlar rablerini ve ehli imanı aldattıklarını tahmin ettikleri aldatmaları-ile aslında aldanmışlardır. Sonra da Allah (c.c.), onların küfür üzere oldukları halde mümin oldukları iddiaları ve Nebi'sinin nübüvvetini yalanlama ve onu İnkâr etmeleri sebebiyle onlara elim bir azap vereceğini haber vermektedir." 431[431]

İmam Şankıti'nin sözünü de tekrar ediyoruz:

"Tefsir ettiğimiz bu ayet, her ne kadar münafıklarla ilgili ise de gene de değerlendirme, sebebierin özel oluşuyla değil, lafızların umumi oluşuna göre yapılır."

Buna dair örnekler şöyledir: Zu'1-Huvaysir et-Temimi hadisesi ki bu haricilerin başlangıç noktasıdır. Bu kişi Peygamber'in (s.a.v.) taksimine itiraz etmiş ve onu sapma ile nitelemişti. Bundan Allah'a sığınırız. Resulullah'a (s.a.v.) demişti ki:

"Adaletli ol. Ey Allah'ın elçisi! O, bunu söylemişti. Çünkü onlar peygamberlerin ismetine inanmıyorlardı. Sonra zannına göre münker olan bir şey görüyor ve buna itiraz ediyor, böylece bu inkâr ile nifak ve küfrü zahir olmuş oluyor. O ise bunu anlamıyor ve bunun küfür olduğunu bilmiyordu. Buna dair şu ayet inmişti:

"Onlardan sadakaların (taksimi) hususunda seni ayıplayanlar da vardır" 432[432]

İbni Teymiye bu ayet hakkında diyor ki: Lemz, ayıp ve ta'n etmek demektir. Mücahid bunu, seni itham ediyor ve basitsiyor diye izah etmiştir. Ata da: Yani gıyabında hoşlanmayacağın şeyler ile dedikodunu yapıyor demiştir. Ayette şöyle deniyor:

431[431] Bakara: 2/9.

432[432] Tevbe: 9/58; Buhari Tere, 7/3381, 13/6123, 9/4045; Müslim Tere. 5/505-517; Kiitüb-i Sitte, 13/496

“Onlardan Peygambere eziyet edenler de vardır.” 433[433] Bu da gösteriyor ki; kim onu eleştirirse yahut eziyet ederse onlardan (münafıklardan) olur. Çünkü 'ellezine' ile 'men', ismi mevsul olup ikisi de umumilik ifade eden edatlardır. Ayet.her ne kadar bir kavmin ayıplanması yahut başkalarını rahatsız etmesi sebebiyle inmişse de ikisinin de hükmü umumidir. Tıpkı çeşitli sebeplere binaen inen diğer ayetler gibi. Esasen bu konuda insanlar arasında bilinen bir ihtilaf yoktur. Buna göre ayetler hem hakkında indiği kişiyi hem de durumu aynı olan kişilerin tümünü kapsar.

Keza bunun onlardan olması, lemz ve ezadan türetilmiş lafza müteallik olan bir hüküm sebebiyledir. Onlardan olması hasebiyle bu münasibtir de. Buna göre iştikakın (türetilmenin) kendisinden olduğu şey, bu hükmün illeti olmaktadır. Böylece biribirini takip etmesi vacip olmaktadır. Bu şundandır: İman ve nifakın aslı kalptedir. Bu nedenle söz ve fiil ile zahir olanlar, onun bir bölümü ve delili olmaktadır. Bu anlamda birinden, bunlardan bir şey sadır olursa, ona dair hüküm de üzerinde terettüp etmiş olur. Hak Sübhanehu'nun, Nebi'yi ayıplayan ve ona eziyet edenlerin münafıklardan olduğunu haber vermiş olması, bunun nifaka delil olduğunu ve ondan bir parça olduğunu ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi, bir şeyin parçası ve delili hasıl olunca ona delalet ettiği aslı da hasıl olmuş olur. Şu bir sabitedir; bu durumlar nerede bulunursa, sahibi münafıktır, demektir. İster bu sözden önce de münafık olsun, ister münafıklığı bu sözle henüz oluşmuş olsun.” 434[434]

Buna ayrıca, kelam ehlinden, 'şeriat ilmine, sadece ameli konulara ait bilgiler bazında İhtiyaç vardır. İtikadi ilimler noktasında yoktur', zannında bulunan kişiler de girer. Yani kişi için itikatta, şeriat ilmine bir ihtiyaç yoktur ve onun kaideleriyle de kayıtlamlamaz diyenler.

Aynı şekilde velinin Nebiden (s.a.v.) daha hayırlı olduğunu yahut ortada Nebi'nin Allah'a giden yolundan başka yolların da bulunduğunu zanneden ehli tasavvuf da buna girer.

Bunun gibi, şeriat ilmi ve kurallarının seçkinler değil, avam için olduğuna inanan kişiler de buna girer. Şeyhinin şer'î tekliflere muhatap olmadığını zannedenler de bun an gibidir. Çünkü onlara göre bu kişiler yakin ilmine ulaşmışlardır. Bu ise tekliflerin sakıt

433[433] Tevbe: 9/61.
434[434] es-Sarım'ul-Meslul, 30.

olduğu bir mertebedir. Onlar güya şu ayete dayanıyorlar.

"Sana yakin (ölüm) gelinceye kadar Rabbine ibadet eti" 435[435]

İşte bu ve bunlara benzer bütün herkes, Allah'ın (c.c.) şu ayetinin kapsamına girmektedirler.

"Kesin olarak biliniz ki, onlar ancak kötülük yayan bozgunculardır. Lakin anlamazlar. Yapmakta oldukları kötülüğü anlamazlar." 436[436]

Bu kimselerin hepsinin de böylesi sözleri ile nifakları sabit olmuştur. İster faili daha önce münafık olsun ister nifakı bununla henüz oluşmuş olsun.

3.1.2- Allah'ın Ayetleriyle Alay Edenin Hükmü

İkinci delil şu ayettir:

"Eğer onlara sorsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki: Allah ile O'nun ayetleriyle ve O'nun Peygamberi ile mi alay ediyorsunuz? (Ey münafıklar! Boşuna) özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldunuz." 437[437]

Kadı Ebu bekir b. el-Arabi bu konuda:

"Söyledikleri şeyler ister ciddi ister şakadan olsun "Bu durumdan vareste olmaz. Bu ne şekilde olursa olsun küfürdür. Şüphesiz küfurvari alay etmek küfürdür. Bu konuda ümmet arasında bir ihtilaf yoktur. Şüphesiz tahkik, hak ve ilmin kardeşidir. Alay ise batıl ve cehaletin kardeşidir", demiştir." 438[438]

Kurtubi de:

"(Ey münafıklar! Boşuna) özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar)

435[435] Hicr: 15/99.
436[436] Bakara: 2/12.
437[437] Tevbe: 9/65-66.
438[438] Ahkam'ul-Kur'an, 2/976-977.

kâfir oldunuz." 439[439] Sanki kınama cihetiyle, diyor ki:

"Faydasız şeyler yapmayın; sonra da onlar hakkında küfürle hükmedilmiş günahlardan dolayı özür beyan etmemeleri istenmiştir, demektedir.

Beğavi ise:

"(Ey münafıklar! Boşuna) özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldunuz" Denilse ki:

"Onlar mümin değilken nasıl imanınızdan sonra küfrettiniz, dedi?" 440[440] Denilir ki: Manası imanı izhar ettikten sonra küfür izhar ettiniz anlamındadır," demektedir.

İbni Kesir şöyle demektedir:

"Ebu Ma'şer el-Medeni, Muhammed b. Ka'b el-Kurazi ve başkalarından nakletti, dediler ki: Münafıklardan biri: Şu kurramız midelerine en düşkünümüz, lisanen en yalancımız ve en şehvetlilerimizdir" dedi. Bu, Resulullah'a (s.a.v.) ulaştırıldı. O da Resulullah'a, devesine binmiş yola çıkmak üzere iken yetişti ve O'na (s.a.v.):

"Ey Allah'ın elçisi şüphesiz biz söze dalmış oyun oynuyorduk" dedi. Resululah da şu ayeti okudu:

"E*ğer onlara sorsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler".* De ki:

"Allah ile, O'nun ayetleriyle ve O'nun Peygamberi ile mi alay ediyorsunuz? (Ey münafıklar! Boşuna) özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldunuz." 441[441] Yani alayvari konuştuğunuz bu söz ite kâfir oldunuz". 442[442]

Taberi diyor ki:

"(Ey münafıklar! Boşuna) özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldunuz" 443[443] Allah (c.c.) Nebi'si Muhammed'e (s.a.v.) diyor ki: Sana sıfatlan anlatılan o kimselere de ki, batıl şeylerle mazeret beyan etmeyin, ki biz şakalaşıp oyun

---

439[439] Tevbe: 9/66.
440[440] Tevbe: 9/66.

441[441] Tevbe: 9/65-66.
442[442] İbni Kesir Tere, 7/3562.
443[443] Tevbe: 9/66.

oynuyorduk demeyesiniz. “Şüphesiz ki kâfir oldunuz” yani şüphesiz Resulullah (s.a.v.) ve ona inananlar hakkında söylediğiniz sözlerle hakkı inkâr etmiş oldunuz. “İmanınızdan sonra” yani onu tastik edip ikrar ettikten sonra.

3.1.2.1. Nifak, Kasıt Ve Şuur Olmadan Da Sabit Olur

İbni Teymiye:

“De ki: Allah ile O'nun Peygamberi ile mi alay ediyorsunuz? (Ey münafıklar! Boşuna) özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldunuz” 444[444] ayetine dair diyor ki: Burada Peygamber'e, onlara şöyle demesini emretmiştir: Şüphesiz siz imanınızdan sonra küfrettiniz.

Böylesi ayetler hakkında şöyle diyenin sözüne gelince; “Bu kimseler önceden kalplerinde var olan küfürleriyie beraber sadece dilleri ile ifade etmiş oldukları imanlarından sonra kâfir oldular” Bu doğru olamaz. Çünkü kalbin küfrüyle beraber sadece lisanen iman etmiş olmak, buna küfür eşlik etmiş olacağından dolayı şöyle denemez: Siz imanınızdan sonra kâfir oldunuz. Hem de onlar, işin özünde zaten kâfir olmaya devam ettikleri halde. Şayet bununla “Siz imanı izhar ettikten sonra küfür izhar ettiniz” manası kastedilmiştir denilse, bu durumda da onlar bunu sadece önde gelen muayyen kişilere izhar etmişti ve böylelerinin yanında zaten bu şekilde davranıyorlardı, denilir...

“Eğer onlara sorsan, elbette biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler.” 445[445] Bunu itiraf edip özür dilediler. Bu nedenle denildi ki:

“Ey münafıklar! Boşuna özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldu.” 446[446] Bu da gösteriyor ki onlar kendilerine göre küfür olan birşey işlemiyorlardı. Aksine bunun küfür olmadığını zannediyorlardı. Böylece anlaşıldı ki şüphesiz Allah, ayetleri ve resulüyle alay etmek (istihza), küfür olup bu küfrün sahibi imanından sonra

444[444] Tevbe: 9/65-66.
445[445] 'Tevbe: 9/65.
446[446] Tevbe: 9/66.

kâfir olur. Ayet, şunu gösteriyor, yanlarında zayıf bir iman vardı. Ne var ki haram olduğunu bildikleri ve fakat küfür olmadığını zannettikleri bu cürmü işlediler. Oysa gerçekte bu küfür idi ve bununla kâfir oldular. Böyle iken esasen onlar bu yaptıklarının caiz olduğuna da inanmamışlardı. İşte seleften birçok kişi söz konusu mevzuda böyle söylemiştir.

Bunlar hakkında Bakara suresinde de bir örnek verilmişti. Onlar gördüler ve sonra kör oldular. Büdiler sonra inkâr ettiler, iman ettiler ve sonra da küfrettiler. Bunun gibi Katade ve Mücahid de:

"Bu örnek, onlar Müminlere yönelsin ve Resul'ün getirdiklerini dinleyip onların nuruna koşsunlar diye verildi", demiştir. 447[447]

İmam (r.a.):

"Eğer onlara sorsan, elbette biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler." 448[448] ayeti hakkında da şöyle diyor: Bu ayet onların imanlarından sonra 'şüphesiz bizim öyle (küfür) bir inancımız olmaksızın küfür olan şeyler konuştuk, dahası biz şakalışip oyun oynuyorduk' şeklindeki sözlerine rağmen küfrettiklerini haber vermektedir. Anlaşılmış oldu ki, Allah'ın ayetieriyle istihza, küfürdür. Bu da ancak göğsünü bu tür sözlere açanlarda olabilir. Şayet kalbinde iman bulunsaydı o iman onu böylesi şeyler konuşmaktan ahkoyardı" 449[449]

Kur'an'm naslarının bu taifenin küfrüne nasıl kesin bir şekilde delalet ettiğine dikkat edilmelidir. Naslardan zaruri olarak anlaşılıyor ki: Bu hüküm, onların fiilini işleyen yahut aynı cinsten şeyler yapanların tümüne şamil olup sadece bahis konusu edilen o kişilere münhasır değildir. Çünkü naslarda, sebeplerin özel oluşuna değil, lafzın umumi oluşuna itibar edilir. Bu ise müfessirlerin üzerinde ittifak ettikleri bir şeydir. Yoksa - bundan Allah'a sığınırız. Kur'an'ın hücciyeti, evrensel geçerliliği son bulur. Çünkü bu büyük ve yüceliğine rağmen Kur'an'ın hemen hiçbir ayeti yoktur ki onun nüzulünü gerektiren bir sebebi bulunmasın. Şimdi eğer ayetin hükmü o sebebe hasredilirse geriye hükmü bizi ilzam eden (bağlayıcı olan) hiçbir ayet kalmaz.

447[447] Feteva, 7/272-274; Külliyat, 7/224-226.
448[448] Tevbe: 9/66.
449[449] Feteva, 7/220; Külliyat, 7/183.

Şüphesiz müfessirler bu ayetin izahında, onların imanlarının akabinde demiş oldukları bu habis sözlerden sonra küfrettiklerinde ittifak etmiştir. Yalnız onlar, acaba bu küfürlerinden önceki imanlarının içten olmayıp sadece dilsel bir imân mıydı, yoksa hem kalp hem de dil ile birlikte bir iman mıydı, noktasında ihtilaf etmişlerdir. İki ihtimale göre de tek olan Allah'ın fazlıyla istidlal yeterli olabilmektedir.

Birinci görüşe göre: Şüphesiz onlara, kişiyi masum kılan o kelimeleri telaffuz etmeleriyle, bunlara, içlerinde boyun eğme, sevgi, Allah'a, dinine ve resulüne saygıdan oluşan bir imanın oluştuğu varsayılarak İslâm'ın hükümleriyle hükmedilmeye başlandı. Nitekim daha önce anlatıldığı gibi imanı olmayanın İslâm'ı, İslâm'ı olmayanın imanı olmaz. Bundan dolayıdır ki; bu ifadeleriyle beraber onlara İslâm'ın hükümleri uygulanmaya başlandı (müslüman kabul edildiler). Ta ki bu habis sözleri söyleyinceye kadar. İşte bu sözlerle ve bundan dolayı artık küfür hükümleri uygulanmaya başlandı. Böylece zahiren iman ü-zere olmaktan yakini bir şekilde zahiren ve batınen kâfir olmaya intikal ettiler. Çünkü onlar bunu isteyerek söylemiş, buna dair bir zorlamaya maruz kalmamışlardı. Bununla da içten içe sinelerini buna açtıkları anlaşılmış oldu. Ayette de şöyle deniyor:

"Kalbi iman ile mutmain olduğu halde (dinden dönmeye) zorlanan hariç, kim iman ettikten sonra Allah'ı inkâr ederse (ona Allah'ın gazabı vardır)." [450[450]] Eğer kalplerinde iman bulunsaydı onları, bunu söylemekten menederdi.

Kim bu hükmün münafıkların ileri gelenlerine has olduğunu zannederse yani 'biz onların nifaklarını bu sövme ile bildik. Onu inkâr etmemişler (küfür) dolayısıyla bu alametler küfürde etkili ve zorlayıcı değillerdir.' diye düşünürse buna şöyle cevap verilir.

1- Şüphesiz "Söylenen bu sözler, onlar hakkında küfür hükmü vermekte etkin değildir' sözü, Kur'an'ın nassına muhaliftir: "özür dilemeyin şüphesiz siz imanınızdan sonra küfrettiniz."

2- Şüphesiz Kur'an koyduğu hükmü -bundan Allah'a sığınırız, herhangi bir etken olmadan teşri etmiştir. Dolayısıyla gerçek sebep olarak da bu etkeni zikretmemiştir.

3. Şeriatta zaruri oiarak malumdur ki vahyin, hükümlerin icra edilişinde bir etkisi

[450[450]] Nahl: 16/106.

yoktur. Ta ki hatıra bulanıklıklar musallat olmasın. Şüphesiz bu hükmün dayanağı zahiri söz ve fiillerdir.

4- *"İmanınızdan sonra kâfir oldunuz"* ayeti. Bu iman, ya içteki iman yahut sadece zahirdeki imandır. Ki bu iki ihtimale göre de istidlal mümkündür. Şüphesiz bu kavme daha önce müslüman muamelesi yapılıyordu. Sonra da imanlarından sonra bu habis sözlerle küfrettiler. Buna göre eğer kavim daha önce kâfir idiyse peki o halde şeriat onlar hakkında küfürle hükmetmeyi niçin bu vakte kadar geciktirdi? Keza bu hükmü, niçin kendisinde etkili olmayan bir vasfa bina etti? Dahası bu kavim, belirtilen sebepten kâfir olmamışsa niçin bunu söylediklerinden dolayı özür dilediler?

Bu problemi ancak selefi salihinin anlayışıyla çözümlemek mümkündür. Şüphesiz onları, bu habis sözleri sebebiyle imanlarından sonra tekfir etmişlerdir. Dolayısıyla bu hüküm, gene! ve aynı fiili işleyen herkesi zorunlu olarak şamildir. Ayette zikredilen iman ister kalpte olmayıp sadece zahirde var olan iman olsun ister hem içte hem de dışta zahiri bir iman olsun fark etmez. Bu düşünceyi savunanların öncüsü İmam İbni Teymiye'dir. Bu kavimde daha önce zayıf bir iman vardı. Cahil olarak bunların, kendilerini kâfir kılacağını bilmeden ve haramlığını bilerek ayrıca oyun ve eğlence ile küfrün oluşmadığını, sadece ciddi olarak söylenen sözlerden dolayı küfür meydana geldiğini, keza oyun eğlencenin, ikrah gibi küfrün meydana gelmesini önleyen bir engel olduğunu zannederek ve mahiyetine de inanmaksızın birtakım laflar ettiler. Böyle iken şeriat, onların oyun eğlence iddialarını da tekzip etmemiştir. Oysa münafıkları bütün dalavere türü iddialarında tekzip etmiştir. Dolayısıyla bu oyun ve eğlencelerinin ciddiyet ve amaçtan uzak olduğu iddialarının doğruluğu anlaşılmış oluyordu.

Bütün bunlara rağmen şeriat onların oyun- eğlenceden kaynaklanan bu sözlerle ilgili durumlarından dolayı kâfir oduklarım haber vermiştir. Hem de imanlarından sonra. Burada cehaletlerine itibar edilmemiş ve küfrü kas-tetmeyişleri nazarı dikkate alınmamıştır.

Dininde ciddi olan her müslümanın, önemsemediği bir laf sarf ederek bununla cehenneme atılmasından -ciddi bir sakınma ile- sakınması gerekir. Bundan Allah'a sığınırız. Sahih hadiste, ümmetine haris olan güvenilir tebliğci Resulullah (s.a.v.), bundan sakındırırken ne kadar da doğru söylemiştir.

“İnsanlar sadece dillerinin hasadıyla cehenneme yüzüstü sürüklenirler.” 451[451]

İbni Teymiye diyor ki: Cehm ve Salihi'nin sözlerini taklit edenler şöyle diyorlar: Şüphesiz Aİlah ve Resulüne sövmek, teslisi ifade etmek ve bütün küfrî kelimeleri telaffuz etmek, gerçekte batini olarak küfür değildir. Bunlar

sadece zahiren küfre delil olan şeylerdir. Bundan dolayı bu söven ve kötüleyenin içte (batmen) Allah'ı iyi bilen bir muvahhit ve O'na inanmış bir mümin olması caizdir. Bu kimselere bunun zahiren de batmen de kâfir olduğuna dair nas yahut icma ile bir hüccet ikame edildiğinde derler ki: Bunun İçte yalanlamayı gerektirmesi lazımdır. İman ise bunun zıddını gerektirir.

Onlara denir ki ortada iki durum vardır.

1- Dinden olduğu zaruri olarak bilinen ile.

2- Düşündüğümüzde bizce zaruri olarak bilinecek olan.

3.1.2.2- Kim İkrah Olmadan Elfazı Küfür Konuşursa Zahiren De Batınen De Kafirdir

1- Şüphesiz biz biliyoruz ki kim zorlama olmadan Allah ve resulüne söverse, dahası kim bir zorlayıcıya uymadan elfazi küfür konuşursa, Allah, resulü ve ayetleriyle alay ederse, bu kişi batınen de zahiren de kâfirdir. Kim dese ki; böylesi biri, kimi zaman içte mümin fakat zahiren kâfir olabilir. İşte bu kişi dince zaruri olarak fesat olduğu bilinen bir söz söylemiş olur. Çünkü şüphesiz Allah Kur'an'da kâfirlerin sözlerini zikretmiş ve onların küfürlerine hükmetmiş, onların bununla cehennemi hakkettiklerini belirtmiştir. Eğer bu küfrî sözleri, onlar aleyhinde şahidlik edenlerin şehadeti mesabesinde yahut ikrar edenin ikrarında yanlışlıklar yapması düzeyinde olsaydı, Allah, doğru da yaİan da olması muhtemel şehadet ile onları cehennem ehli kılmazdı. Aksine bu şehadetin ancak doğru olması şartıyla onları azablandırması gerekirdi. Bu, şu ayetlerdeki gibidir:

451[451] Ahmed-Tirnıizi (Bab'ul-İman); İbni Mace (Bab'u KefPil-Lisan'ı fi.'l-Fitne); Buhari Tere, 14/6405-6406-6416; Müslim Tere, 117459-460; Kutüb-i Sitte, 16/379, 17/530.

"Andolsun ki: Allah, kesinlikle Meryem oğlu Mesih'tir", diyenler kâfir olmuşlardır.

"Andolsun, Allah, üçün üçüncüsüdür, diyenler de kâfir olmuşlardır" 452[452] ve benzeri ayetler.

2- Kalb, Resul'ün doğruluğuna ve O'nun elçi olduğuna inandığında, Resul'ü sever ve yüceltirse, bu durum, onları Resul'e lanet etmek ve sövmekten alıkoyar. Çünkü bu, ancak O'nu küçümseme ve değer vermeme türünden kaynaklanan bir şey dışında, onlardan beklenmez. Bundan da anlaşılıyor ki O'nun doğru olduğuna dair mücerred i-nanç, ancak O'nu, kalben sevmek ve yüceltmek ile iman olabilir. 453[453]

"Münafıklar, kalplerinde olanı kendilerine haber verecek bir surenin mü'minlere indirilmesinden (daima) çekinirler. Eğer onlara sorsan, elbette biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk", derler." 454[454]

"Bu, Allah, ayetleri ve resulüyle alay etmenin küflir olduğuna dair açık bir nastır. Hele sövmek daha bir önceliklidir. Bu ayet gösteriyor ki her kim ister ciddi ister şakadan Allah'ın elçisine (s.a.v.) noksanlık izafe ederse kâfir olur". 455[455] İbni Teymiye'nin ifadelerine dikkat ettiğimizde bir zorlayıcıdan dolayı olmadan, kim küfür lafızlar konuşursa "Bu kişi batın dışında sadece zahiren kâfir olur" diyen biri hakkında bu kişi, İslâm dininde zaruri olarak fesat olduğu bilinen bir söz söylemiş olur demektedir. Şimdi, böylesi biri ne zahirde ne de batında kâfirdir, diyen birine ne söyler acaba?.

İbni Teymiye şöyle demektedir:

"Müslüman olsun kâfir olsun kim Peygamber'e (s.a.v.) söverse öldürülmesi gerekir. Bu ilim ehlinin umumu tarafından kabul edilmiş bir görüştür, İbni Münzir diyor ki:

"İlim ehlinin geneli Peygamber'e (s.a.v.) şovenin cezasının ölüm olduğunda icma etmiştir. Bunu, ayrıca Malik, Leys, Ahmed ve İshak söylemiştir. Nitekim Şafii'nin de görüşü budur. Numan'dan nakledildiğine göre öldürülmez; çünkü onların üzerinde bulunduğu şirk hali daha da kötüdür. Ebubekr el-Farisi, Şafii'nin arkadaşlarından Peygamber'e (s.a.v.) şovenin cezasının ölüm olduğunda müslümanların icmasının

---

452[452] Maide: 5/72-73.
453[453] Feteva, 7/557; Külliyat, 7/438-439.
454[454] Tevbe: 9/64-65.
455[455] es-Sanm'ul-MesiuI, 28.

olduğunu nakletmiştir. Nasıl ki; ondan başkasına şovenin cezası celdedir. Aslında onun hikaye ettiği bu icma sahabe ve tabiinden oluşan ilk tabakanın icması olarak değerlendirilir. Yahut da bunların, Peygamber'e (s.a.v.) sövmenin bu kişinin müslüman olması durumunda katli gerektirdiğine dair icmalanni kastetmiştir.” Nitekim Kadı Iyaz da bu şekilde kaydederek demiştir ki:

“Ümmet müslümanlardan onu ayıplayıp şovenin öldürülmesinde İcma etmiştir. Bunun gibi başkalarından da böylesi birinin öldürülmesi ve tekfirine dair icma nakledilmiştir. İleri gelen imamlardan İmam İshak b. Raheveyh şöyle demiştir: müslümanlar, kim Allah'a söverse yahut Resül'üne (s.a.v.) söverse veyahut da Allah'ın (c.c.) indirdiği bir şeyi defederse ya da Allah'ın (c.c.) nebilerinden birini öldürürse bu kişi velev ki Allah'ın indirdiği her şeyi ikrar etse bile bundan dolayı kâfirdir, diye icma etmiştir. Hattabi de: müslümanlardan hiç kimsenin bunun öldürülmesi gerektiği noktasında ihtilaf ettiğini bilmiyorum” demiştir. Muhammed b. Sahnun da şöyle diyor:

“Ulema Nebi'ye (s.a.v.) söven üe O'na noksanlık nisbet edenin kâfir olduğunuda icma etmiştir. Allah'ın ona azap edeceği bildirilmiştir. Ümmete göre hükmü, ölümdür. Kim de bunun küfrü ve azap göreceği noktasında şüphe ederse o da kâfirdir.

Konunun özeti şudur: Şüphesiz söven kişi müslüman ise bununla tekfir edilir ve tartışmasız öldürülür. Bu, dört imam ve diğerlerinin görüşüdür. Nitekim daha önce İshak b. Raheveyh ve diğerlerinin bu konuda icma olduğunu belirttikleri geçmişti.” 456[456]

Şüphesiz Allah'a sövmek yahut elçisine sövmek (kınamak) zahiren de batmen de küfürdür. Söven kişi ister bunun haram olduğuna inansın ister helal olduğuna yahut da inancına göre şaka ediyor olsun farketmez. Bu fukaha-nın ve iman, söz ve ameldir, diyen diğer ehli sünnet ulemasının mezhebidir. 457[457]

Bu, Allah'a, ayetlerine ve elçisine şovenin hükmüdür. Bundan Allah'a sığınırız. Başka bir konuya geçmeden önce bir hususa değinmek istiyorum ki meselede bir çelişki bulunmasın.

Şüphesiz küfür kelimelerini (elfazı küfr) telaffuz etmek zahiren de batınen de küfürdür. Velev ki sahibi küfrü kastetmese de. Lakin kelimenin manasını bilmese ve bu-

---

456[456] es-Sarım'ul-Meslul, 5.
457[457] es-Sarım'uI-MesluI, 451.

nu telaffuz etse bu kişi, küfrü gerektiren manayı kastetmediği için tekfir edilmez. Çünkü, bu kişi, söz konusu lafzıyla, lafzının küfür olan manasını kastetmediği anlamında küfrî manayı kastetmemiştir. Şöyle diyen bir adamın sözü gibi: Şûra demek olduğunu zanneden birinin biz demokrasi istiyoruz. İşte bu kişi tekfir edilmez. 458[458] Bu, bunun manaşının, halkın kendi kendisini idare etmek demek olduğunu bilerek söyleyenin zıddınadır. Şimdi bu kişi küfrü kastetmese de. tekfir edilir. Tıpkı şunun gibi: Kişi Nebi (s.a.v.)'ye bizi dinle anlamında "Raina" derse bu kişi tekfir edilmez. Ancak kim ayıplama, kınama kastıyla "Raina" derse -el iyazu billah- bu kişi bunun küfür olduğunu bilmese ve bunu (küfrü) kastetmemiş olsa bile gene de zahiren ve batınen tekfir edilir.

Zaten bu yüzden kimi zaman ulemanın kelamında şu ifadelere rastlanır. Kim küfür konuşur yahut işlerse, tekfir edilir. Velev ki bunu kast etmese de.

İbni Teymiye şöyle demektedir:

"Özetle kim küfür o-lan bir şeyi söyler yahut yaparsa kâfir olmayı kast etmese de sırf bundan dolayı kâfir olur. Çünkü Allah'ın dilediği dışında hiç kimse küfrü kastetmez." 459[459]

Bazen diyorlar ki: kişi küfrü kastetmedikçe tekfir edilmez. Onların bununla maksadı, üzerinde küfür terettüp eden mana demektir. Yoksa bizatihi küfür değildir. Çünkü Şeyh'in (r.a.) de dediği gibi Allah'ın dilediği dışında hiç kimse küfrü kastetmez.

Muhammed b. Abdulvehhab'a (r.a.) birtakım meseleler soruldu. İlkİ şöyle, mürtedin hükmü yahut Allah, kitapları ve elçisi ile alay etmenin küfür olup olmadığı ve küfrü gerektiren bu alayların vasfı nedir?

458[458] Bakınız, Yazarın, daha sonra gelen "Allah'a dair bilgisizce konuşmak bid'at ve şirkin temelidir." başlığı altında anlattıklarına orada şöyle diyor:
"Bu nedenle kulun manasını ve mealini bilmedikçe Allah'ın rıza ve öfkesine götüren herhangi bir şey konuşmaması gerekir... Ebu Hureyre'den, Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini duydu: "Şüphesiz kul ne demeye geldiği belli olmayan bir kelime kullanır, onunla cehennemin en derin noktasına kayar" Buhari Tere, 14/6405. Hafız diyor ki:
"Ne olduğu anlaşılmayan" yani anlamını önemsemez- taleb etmez. Yani manasını hafsalasında yerli yerine oturtmadığı gibi onda yerleşmesi için düşünmez de. Bunu ifade etmekte bir maslahat görünürse telaffuz eder..." Şeyh İzzettin b. Abdusselam da şöyle diyor:
"Bu, söyleyeninin güzelliğini kötülüğünden ayırd edemediği bir kelimedir. Dolayısıyla insanın güzelliğini çirkinliğinden ayırd edemediği bir şeyi konuşması haramdır..." Nevevi ise şöyle demiştir.
"Bu hadiste dili muhafaza etmeye dair bir teşvik vardır. Buna göre konuşmak isteyenin konuşmadan önce ne diyeceğini düşünmesi gerekir. Şayet kendisinde bir maslahat göründüyse konuşur, yoksa susar.." Bu geçenlerden anlaşılmıştır ki kişinin kelimenin mana ve mefhumunu inceleyip araştırması, keza güzelliğini çirkinliğinden ayırd edemediği kelimelerden kaçınması gerekir. Ve bu şarttır da."
459[459] es-Sarım'uî-Meslul, 154.

Dördüncüsü de şöyle: Onun şu sözü: “Ya da manasını bilmeden küfür lafzı konuşsa bununla tekfir edilmez.” Bu onu konuşsa fakat açıklamasını bilmese mi yoksa kendisini kâfir kılacağını bilmeden konuşsa mı demektir?

Şöyle cevap vermiştir: Birinci mesele: Ulema bu konuda, Allah'ın (c.c.) Tebük gazvesi sırasında bazı müslüman muhacirler hakkındaki sözüyle istidlal etmiştir.

“Eğer Onlara sorsan, elbette biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler”. 460[460] Selef ve halef şunu zikretmiştir: Şüphesiz bunun manası, Allah'la yahut Kur'an'la ya da Resul ile alay eden herkes hakkında kıyamete dek umumidir. Bunların lafızlarının vasfı ise şudur: Onlar şöyle demişti: Biz, bizim kurramiz (Kur'an'a vakıf kişiler) gibi aç gözlü daha yalancı ve daha iştahlı kimse görmedik. Bununla Resulul-Iah ve onun alim arkadaşlarını kastediyorlardı. Bu sözü Avf b. Malik, Resulullah'a (s.a.v.) nakledince bunu diyen kişi gelip özür dileyerek, bunu misafirlerin yaptığı gibi oyun eğlence nevinden söylediğini belirtti. Bunun üzerine vahiy indi ve bunun imandan sonra mizah türünden olsa bile küfür demek olduğunu bildirdi. Demek ki bunu söyleyip mazeret beyan eden kişi, küfrün oyun eğlenceden (şaka) değil, ciddi olarak söylenince meydana geldiğini zannediyordu.

Dördüncüsü:

Kişi manasını bilmediği bir küfür kelimesini konuşursa net ve açıktır ki bu, manasını bilmediği bir şeyi konuşmuş demektir. Bunun kendisini kâfir kılacağını bilmiyor olmasına gelince, ona şu ayet kafidir:

“Ey münafıklar! Boşuna özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldunuz.” 461[461] Onlar kendilerini kâfir kılmadığını zannederek Resul'e (s.a.v.) mazeret beyan ediyorlar. Bu ifadeyi şu ikinci manaya hamledenlere hayret doğrusu. Oysa onlar, Allah'ın şu sözlerini duymaktadır:

460[460] Tevbe: 9/65.

461[461] Tevbe: 9/66.

"Bunlar iyi işler yaptıklarım sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir." 462[462]

"Çünkü onlar, Allah'ı bırakıp şeytanları kendilerine dost edindiler. Böyle iken kendilerinin doğru yolda olduklarını sanıyorlar." 463[463]

"Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan saptırırlar da onlar kendilerinin doğru yolda olduklarım sanırlar" 464[464] Şimdi bu kişiler, bu ayette bahsedilen o kimselerin kâfir olmadığını mı zannediyor? Ne var ki açık cehalette olan kişi garipliğinden dolayı bu meseleleri sorup öğrenmez. 465[465]

3.1.3- Kâfirler Hakkında İnmiş Ayetlerin Onların Fiillerinin Aynısını İşleyen müslümanlara Hamledilmesi (İndirgenmesi)

Şeyh Muhammed b. Abdulvehab'ın aslî kâfirler hakkında inmiş ayetleri müslümanlardan aynı fiilleri işleyenlere indirgemesi dikkat çekicidir. Çünkü o böylesi ayetlerden sonuç çıkarırken (ihticac ederken) aslında şöyle düşünen bir kısım insanları reddetmektedir. Onlara göre bu ayetler, müslümanlar değil aslî kâfirler hakkındadır. Onlar, bunu söylerlerken selefin, haricileri kınamaya dair sarfetmiş oldukları sözleri ile yanlış istidlalde bulunmaktadırlar: "Hariciler kâfirler hakkında inmiş ayetleri, müslümanlara hamletmişlerdir." Haddi zatında bu, doğru bir tesbittir. İkisi arasındaki fark ise şudur: Haricilerin ihtjcac ettiği ayetler, hakimiyet ayetleriydi. Bu ayetler, pis ellerini hududu yasalar değiştirmeye uzatmış ehl-i kitabın bir kısmı hakkında inmişti. Onlar Allah Sübhanehu'nun zina için koymuş olduğu yasayı değiştirmiş, yerine başka bir ceza koymuşlardı. Böylece onlar, Kur'an'ın nassıyla kendilerini Allah'a ortak kılmış oluyordular.

"Yoksa onların, dinden Allah 'in izin vermediği şeyleri, dini kaide kılan ortakları mı

462[462] Kehf: 18/104.
463[463] Araf: 7/30,
464[464] Zuhruf: 43/37.
465[465] Tarih'u Necd el-Mcs'ele 16, 447.

var?" 466[466] İşte Kur'an onların yaptığı bu habis işten dolayı kâfir olduklarına hükmetmişti. Yoksa onlar ehli kitap olduğu için değil. Çünkü bu sıfat bir kötülüğe vasıf olmaz ve üzerine hiçbir hüküm de bina edilmez. Aksine Kur'an'ın birçok ayetinde haber verildiği gibi onlardan bir grup ifrat ve tefritten uzaktı. Eğer Kur'an onları sırf ehli kitap olduğu için kâfir saysaydı bu durumda çelişki olusurdu. Bundan Allah'a sığınırız. Ne var ki onların küfürlerinin gerekçesi o habis fiilleriydi. Durum böyle iken Hariciler geldi bu nasları, onlar, Ali (r.a.) ve Muaviye adına, müslümanların kanı hakkında Kur'an ile hüküm verirlerken, Ebu Musa el-Eşari ve Amr b. el-As'a (r.a.) hamlettiler. Dediler ki: Onlar insanlara hükmettiler, oysa Allah (c.c.) şöyle diyor:

"Kim Allah'ın indirdiği (hükümler) ile hükmetmezse işte onlar kâfirlerin ta kendileridir" 467[467] Bu vesileyle Ali ve Muaviye'nin ve onlara arkadaşlık edenlerin küfrüne hükmetmişlerdir. Selef de bu yaptıklarını reddederek şöyle demiştir: Onlar kâfirler hakkında inmiş ayetleri müslümanlara hamletmeye çalıştılar. Dolayısıyla onların reddedilmesi hak olmuştur. Çünkü Havaric, kâfirlere dair inmiş ayetleri, onların fiillerinin (yaptıklarının) cinsinden olmayan fiillere uyarlamışlardır.

Mamafih kim kâfirler hakkında inmiş ayetleri müslümanlardan onların fiilini işleyene indirgerse; evet bu uyarlamaya gelince, şimdi bu nerede, o nerede? Bir kere bu, ulemanın kitaplarında mütevatir olarak kabul görmüştür.

İbni Kayyım,

"(Müşriklere) de ki: Allah'tan başka tanrı saydığınız şeyleri çağırın! Çünkü onlar ne göklerde ve ne de yerde zerre ağırlığınca bir şeye sahiptirler. Onların buralarda hiçbir ortaklıkları yoktur. Ve Allah 'in onlardan bir yardımcısı da yoktur."Allah'ın huzurunda, kendisinin izin verdiği kimselerden başkasının şefaati fayda vermez" 468[468] ayeti hakkında diyor ki:

"Kur'an bu ayetin emsal ve benzerleriyle doludur. Ne var ki insanların çoğu günün şu anki olaylarının da bu ayetlerin kapsamına girdiğini bilmemekte, bunları da zımnında barındırdığının şuurunda otamadan hükmünün devam etmediğini zannetmektedirler.

466[466] Şura: 42/21.

467[467] Maide: 5/44.
468[468] Sebe: 34/22-23.

Keza anlatılan bu olayların daha önce geçmiş bir çeşit ve kavimde cereyan ettiğini, bunların geriye, kendilerini taklit edecek varisler bırakmadığını düşünmektedirler. İşte zaten kul (kişinin anlayışı) ile Kur'an'm anlaşılması arasına giren bir engel de budur.

"Allah'a yemin olsun ki onlar geçip gitmiş olsalar da onların benzerleri belki daha şerlileri ve hatta daha değişikleri onlara varis olmuştur. Kur'an'm onları ele alışı, tıpkı ötekileri ele alışı gibidir". 469[469]

Ne var ki durum tıpkı Ömer b. el Hattab'ın dediği gibidir:

"İslamda cahiliyeyi bilmeyenler ortaya çıktığında İslâm'ın saflığı azar azar bozulmaya başlar. " 470[470]

İbni Kesir de,

"De ki: Size (yaptıkları) işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi?", (Bunlar) iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir." 471[471] ayeti hakkında diyor ki:

"Buhari'den: Mus'ab dedi ki:

"Babama yani Sad b. Ebi Vakkas'a şu ayeti sordum;

"De ki: Size (yaptıkları) işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi? " 472[472] Bunlar Hariciler (Haruriler) midir? Dedi ki:

"Hayır bunlar Yahudi ve Nasara'dir. Yahudilere gelince Muhammed'i (s.a.v.) yalanladılar. Nasara ise cenneti inkâr edip onda ne yiyecek ve ne de içecek vardır" dediler. Hariciler ise:

"Onlar kesin söz verdikten sonra sözlerinden dönerler." 473[473] ayetinin muhatabıdırlar. 474[474] Sa'd (r.a.), bunları fasiklar diye isimlendiriyordu. Ali b. Ebi Talib, Dahhak ve başkaları ise bunlar (Haruri) haricilerdir" demiştir.

469[469] Medaric: Tere, 1/270.
470[470] Medaric'us-Salikin, 1/351; *Medaric Tere, 1/262. dipnot.
471[471] Kehf: 18/103-104.
472[472] Kehf: 18/103-104.
473[473] Bakara: 2/27.
474[474] Buhari Tere, 10/4549.

Ali (r.a.) ye göre bunun manası, Yahudi, Nasara ve sairleri kapsadığı gibi Hariciler'i de şamildir. Ayet hususen şunlar ya da bunlar hakkında inmiş değildir. Aksine ayet, bu durumdan çok daha geneldir. Şüphesiz bu ayet, Yahudi ve Nasara'ya hitaptan ve Hariciler'in genel olarak ortaya çıkmasından önce bir kere Mekkî'dir. Bu nedenle ayet Allah'a, razı olmadığı bir yolla ibadet eden ve fakat kendisinin bununla isabet ettiğine inanan ile hatalı olduğu ve işlediği merdut olduğu halde amelini makbul sayan bütün kullar için geneldir. Nitekim ayette deniyor ki:

"O gün birtakım yüzler alçalır, durmadan çalışır ve yorulur, kızgın ateşe atılır" 475[475]

"Onların yaptıkları her bir (iyi) işi dikkate alırız, fakat onu saçılmış zerreler haline getiririz. " 476[476]

"İnkâr edenlere gelince, onların amelleri, ıssız çöllerdeki serap gibidir." 477[477]

Bu ayeti kerime için ise şöyle diyor:

"Size haber vereyim mi?" Yani size haber veriyoruz: "Amelce zarar edenleri". Sonra da bunu açıklayarak dedi ki: "Dünya hayatındaki gayreti boşa gidenler" yani batıl, gayri şer'i, meşru olmayan, razı olunmayan ve makbul olmayan ameller işlediler. "Onlar iyilik ettiklerini hesaplıyorlar" yani bir şey üzere olduklarına inanıp bunun yanında kendilerinin makbul ve sevgili olduklarım düşünüyorlardı. 478[478] Taberi de buna dair şöyle demektedir: Bu ayet hakkında bize göre anlatılacak en doğru söz şudur: Şüphesiz Allah (c.c.),

"De ki: Size (yaptıkları) işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi?" 479[479] ayetiyle şunu kastetmiştir: Her amel işleyen kişi bunda isabetli olduğunu, işlediği bu fiiliyle Allah'ın rızasını kazandıracak itaatte bulunduğunu hesaplar. Oysa o bu fiiliyle aslında Allah'ın gazabını kesbetmekte böylece iman yolundan sapmaktadır. Ruhbanlık, papazlık ve içtihadında dalalete düşmüş diğer kimseler gibi. Bunlar işledikleri bu fiil ve içtihatlarına rağmen hangi *dinden olurlarsa olsunlar kâfirdirler.*

475[475] el-Gaşiye: 88/2, 4.
476[476] Furkan: 25/23.
477[477] Nur: 24/39.
478[478] İbni Kesir Tere, 10/5091-5092.
479[479] Kehf: 18/103.

“Bunlar iyi işler yaptıklarını sandıkları halde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir.” 480[480] Yani onlar, dünya hayatında İşledikleri ameller, hidayet Ve istikamet üzere olmayıp suç ve dalalet üzere olan kimselerdir. Bu da şundandır: Onlar Allah'ın kendilerine emrettiğinin dışında işler yapmış, dahası bu emredilenlere inkarcı bir tavır takınmışlardı. “Bunlar iyi işler yaptıklarını sanıyorlar.” yani onlar bu fiilleriyle Allah'a itaatkar olduklarım zannediyorlar. Ayrıca O'nun (c.c.) kullarını yapmaya davet ettiği hususlarda içtihat ettiklerini iddia ediyorlar. İşte bu, şu iddiada bulunanların görüşlerinin yanlışlığına en açık delildir:

“Allah'ın vahdaniyetinden haberdar olduktan sonra küfre karar verenler dışında hiç kimse tekfir edilmez.” Çünkü Allah (c.c.) bu ayette onlardan şu şekilde bir nitelemeyle bahsetmiştir: Şüphesiz onların dünya hayatında yapıp ettikleri dalalet olarak yok olup gitmiştir. Oysa onlar yaptıkları bu işlerde, iyilik (İstikamette olmak) yaptıklarını hesablıyorlardı. Keza onlardan haber vererek diyor ki: Rablerinin ayetlerini inkâr edenler işte bunlardır. Doğrusu eğer kişi ancak bilinçli olduğu zaman Allah'ı inkâr etmiş olur iddiası söylendiği gibi doğru olsaydı bu durumda Allah'ın onlardan iyilik, güzellik işlediklerini hesablıyorlardı diye bahsettiği bu kavmin, amellerinde isabetli ve buna karşı mükafat alması gerekirdi. Ne var ki gerçek bu iddialarının tersinedir. Çünkü Allah (c.c.) onlardan Allah'ı inkâr edip amelleri boşa gidenler diye bahsetmektedir.

Kurtubi ise:

“Size (yaptıkları) işler bakımın dan en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi?” 481[481] Bunda şuna bir delalet vardır: Kimi insanlar vardır, iyilik ettiği zannıyla amel işlemekte ve fakat bütün bu gayretleri boşa gitmiştir. Gayretin boşa gitmesine sebep olan ise ya bozuk itikat ya da gösteriştir. Burada kastedilen ise küfürdür, demiştir.

İşte bunlar, aslî kâfirler hakkında inmiş ayetlerin müslümanlardan aynı fiili işlemiş olanlara da uyarlandığına dair ulemanın çok açık ve net ifadeleridir. Şayet uzatma korkusu olmasaydı çok daha fazla alıntı yapardım. Burada bu konuya son vermeden önce hükümde uygun ve etkin olan vasıf durumundaki illetin bahsi ve dayanağını yerli yerine oturtacak bir meseleye değinmek lazımdır. Çünkü illet varlık yokluğuyla daima hükümle beraber döner durur. Şimdi insanlardan çoğu sözgelimi bir vasıf belifliyor

480[480] Kehf: 18/104.
481[481] Kehf: 18/103, 266

(istinbat) ve bunun hükmün illeti olduğunu zannediyorlar. Oysa bunun hükümde hiçbir etkinliği dahi yoktur. Tıpkı Havaric'in yaptığı gibi. Bu yüzden bu konuda sıkıntıya düşmemek için ümmetin çoğunluğunca içtihat ehli ve güvenilir kabul edilmiş selefi salihinine müracaat etmek en doğru olanıdır.

3.2- İrtidat Etmede Cehalet Unsurunun Engel Olmadığına Dair Sünnetten Deliller

3.2.1- Peygamberin Hükmüne İtiraz Etmenin Hükmü

Burada önce bir kısım hadisler ve beraberinde uzatma korkusuyla birlikte bir miktar açık yorumlar zikredeceğiz.

Birinci delil: İbni Teymiye, Hariciler'le ilgili hadisleri zikrettikten sonra diyor ki: Bunlardan biri de İbni Ebu Asım ve Ebu eş-Şeyh'in Delail'de sahih bir senetle Katade'den o da Ukbe b. Vessac'dan onun da İbni Ömer'den rivayet ettiği şu hadistir: Resulullah (s.a.v.) altın ve gümüşten bir hazine getirdi ve bunu arkadaşlarına paylaştırdı. Çölden biri kalkıp dedi ki:

“Ey Muhammed vallahi eğer Allah sana adil olmayı emretmişse şüphesiz ben seni adil göremiyorum”. Resulullah da dedi ki:

“Sana yazıklar olsun. Benden daha iyi adalet yapacak kim olabilir?” Adam çekip gidince devamla dedi ki:

“Onu sükunetle bana geri getirın.” 482[482] Senden bu deveni zahireden bir vesk hurma ile satın aldık.

Fakat biz onuyanımızda sanıyorduk. Lakin bulamadık. Arabi de dedi ki Vay ihanete uğradım! ihanete uğradım! Bunun üzerine insanlar onu dürterek; sen bunu Allah'ın Resulü için mi söylüyorsun? Resulullah dedi ki (s.a.v.): Yazgeçin.. İbn Ebi Asim ve İbni

482[482] Resulullah'ın adaletini tan etmek ile İlgili bkz. Tccrid-i Sarih Tere, 8/439-448; Müslim Tere, 5/503.

Hibban Delail'de rivayet etmiştir.

Bu babta anlatılanlar tümüyle öldürmeyi gerektiren cinstendir. Kişi bununla kanı helal bir kâfir ve münafık olur. Resulullah (s.a.v.) ve diğer nebiler Allah'ın şu ayetine sarılarak böylesi şeyler söyleyenleri affedip müsamahayla karşılıyorlardı..

"Ey Muhammedi Sen affı kolaylıkyolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir" 483[483]

Şu hadis Resulullah'ın (s.a.v.) kendisine hakaret edenleri affedişini beyan ediyor:

"Ebu Hureyre (r.a.) dedi ki:

"Arab'ının biri Resulullah'a (s.a.v.) geldi. Ondan bir hususta yardım istiyordu. O da ona verdi." Sonra da:

"Sana gerektiği kadar iyilik yaptım mı?" dedi. Arabi:

"Hayır hem güzel de etmedin dedi. Bunun üzerine müslümanlar öfkelendi ve üstüne yürüdüler. Resulullah onlara işaret edip vazgeçmelerini istedi. Sonra kalktı ve evine girdi. Daha sonra da Arabi 'ye bir elçi göndererek onu eve çağırdı. Yani verdi ve razı etti. Ve dedi ki: Şüphesiz sen bize geldin bizden istedin ve biz de sana verdik. Böyleyken sen dediğini dedin. Bu yüzden müminlerin gönlünde sana karşı bir burukluk vardır. İstersen benim yanımda söylediklerim onların yanında da söyle ki sana dair içlerindeki nahoş durum ortadan kalksın, O da tamam dedi. Ertesi gün yahut akşam olduğunda ve o da gelince" Resulullah (s.a.v.) dedi ki:

"Şüphesiz arkadaşımız geldi bizden istedi biz ona verdik böyleyken o, söylediğini söyledi. Biz onu eve çağırdık ve ona daha da verdik. Bunun üzerine o da razı olduğunu ifade etti (ey Arabi) doğru mu bu?" Arabi de:

"Evet. Allah sana karşılığını hayırla versin" dedi. Nebi (s.a.v.) dedi ki:

"Şüphesiz ben ve bu Arabi'nin durumu şu misal gibidir: Adamın birinin bir devesi vardı. Bu deve ona itaat etmemeye başladı. İnsanlar peşine düştüler: Bu ise sadece devenin nefretini arttırdı. Devenin sahibi onlara seslendi benle devem arasından çekilin şüphesiz

---

483[483] Araf: 7/199.

ben ona daha yumuşak davranırım. De-venin sahibi ona yöneldi ve ona yerden biraz çerçöp toplayıp gösterdi o da geldi. Onu çökertti ve sırtını sağlamca bağlayarak üstüne çıktı. Şimdi ben eğer adamı o dediğim söylediğinde size terketseydim siz onu öldürürdünüz. O da cehenneme girerdi."

Ebu Ahmet el-Askeri aynı senetle rivayet ederek dedi ki: Arabi'nin biri Nebi'ye (s.a.v.) gelerek: Ey Muhammed bana ver şüphesiz sen ne kendi malından ve ne de baban malından veriyorsun, şeklinde Peygamber'e sert ve katı şeyler söyledi. Bunun üzerine arkadaşları üzerine atılarak:

"Ey Allah'ın düşmanı sen bunu Resulullah'a (s.a.v.) mı söylüyorsun?" dediler.

îşte bütün bunlardan şu anlaşılır: O adamın, dediği bu sözünden dolayı tevbesinden önce öldürülmesi caiz idi. O, bu sözleriyle kâfir olmuştu. Eğer böyle olmasaydı, sırf bu sözlerden dolayı öldürüldüğünde cehenneme girmezdi. Aksine mazlum ve şehit olduğu için cennete girmesi lazımdı. Bunun gibi katilinin de cehenneme girmesi gerekirdi. Çünkü o amden bir mü'mini öldürmüş olurdu. Lakin Nebi (s.a.v.) onu öldürmenin helal olmadığını belirtti. Çünkü haksız yere kan dökmek, en büyük günahlardandır.

Nitekim bu Arabi sonuçta müslümandı. Buna binaen Resulullah (s.a.v.) onun için arkadaşınız lafzını kullandı. Kaldı ki Arabi de bu yüzden ondan yardım istiyordu. Eğer kâfir bir muharip olsaydı ondan hiçbir şeyde yardım istemeye gelmezdi. Şayet Resulullah, o, müslüman olsun diye vermiş olsaydı bu hadiste onun müslüman olduğu belirtilirdi. Oysa onun İslâm'a girdiğine dair hadiste hiçbir delalet yoktur. Bunun yerine Arabi'nin eyriliğİ anlatılmakta, onun şu ayetin şümulüne girecek hali ifade edilmektedir.

"Sadakalardan onlara da (bir pay) verilirse razı olurlar, şayet onlara sadakalardan verilmezse hemen kızarlar."[484][484]

Hafız, "Halan oğlu olduğu için' hadisi hakkında diyor ki: Şüphesiz Resulullah (s.a.v.) kıssanın sahibini İnsanların dedikodusundan dolayı üzerinde bulunduğu duruma binaen cezalandırmamıştır. Tıpkı birçok münafık hakkında şöyle dediği gibi:

---

[484][484] Tevbe: 9/58; es-Sanm'ul-Meslul, 201-205.

“İnsanlar Muhammed (s.a.v.) arkadaşlarım öldürüyor demesinler” 485[485] Kurtubi de:

“Şayet herhangi birinden Nebi (s.a.v.) yahut şeriatı hakkında böylesi bir şey sadır olursa, zındıklar misali Öldürülür. Nevevi de ulemadan bunun benzerini nakletti” demiştir. Allahu alem”. 486[486]

İbni Kayyım ise:

“Peygamber'e şovenin kâfir ve mürtet olacağı hükmünü anlattıktan sonra devamla diyor ki: Kendisine adefetli ol. Zira sen adaleti gözetmiyorsun diyeni; yine kendisine diyorlar ki: Sen azgınlığı yasaklıyor ama onda kendin tek kahyormuşsun diyen kişiyi; bu taksimde Allah rızası gözetilmedi, diyeni; Halan oğlu olduğu için ona verdin diyeni, terketmesine gelince hak, Resulullah'ın (s.a.v.) idi. İster hakkını alır, ister almaktan vezgeçerdi. Kendisinden sonrakiler için Resulullah'ın (s.a.v.) hakkını almaktan vazgeçme hakkı yoktur.” 487[487]

3.2.1.1- Peygamber'e İftira (Adına Yalan) Edenin Hükmü

İbni Teymiye diyor ki:

“Peygamber'e şovenin hükmüne dair 13. Sünnet. Bizim Eb'ul-Kasım Abdullah b. Muhammed el-Beğavi'den rivayet ettiğimizdir: Peygamber'e (s.a.v.) birinin, kavmin birine şöyle dediği ulaştı: Şüphesiz Peygamber (s.a.v.), bana görüşümle sizin ve malınız hakkında şöyle- şöyle hükmetmemi emretti. Bu adam cahileyede onlardan bir kız istemişti; ancak onunla evlendirmemişlerdi. Sonra bu bayanın yanına gitti. Bunun üzerine o kavim, Resulullah'a (s.a.v.) bir elçi gönderdi. Resulullah: Yalan söylemiş, Allah'ın düşmanı dedi. Sonra da bir adam gönderdi ve dedi ki: Onu sağ bulursan öldür. Yok eğer ölü bulursan onu ateşte yak. Bu kişi ayrıldı gitti. Onu hayvan sokmuş bir halde buldu ve bu sırada öldü. O da onu ateşle yaktı.” İşte bu esnada Resulullah (s.a.v.):

485[485] Müslim Tere, 5/505, 10/6480-6481.
486[486] Feth'ul-Bari, Kitab'uş-Şırbi ve'1-Musakat, 5/49.
487[487] Zad'ul-Mead, 3/214; Zad'u1-Mead Tere, 3/489-490, 272.

“Kim adıma bilerek yalan söylerse cehennemdeki yerine hazırlansın” demiştir.

Bu hadisi Ebu Ahmed b. Adi, el-Kamil adlı kitabında rivayet etmiştir. İbni Bureyde'den O da babasından rivayetle dedi ki:

“Medine'nin iki mil ötesinde Beni Leys'te bir bölge vardı. Adamın biri cahiliyede onlardan bir kız istemişti. Ancak ona verip evlendirmemişlerdi. O da üzerinde bir hülle olduğu halde onlara gelip, şüphesiz Resulullah (s.a.v.) bu hülleyi bana giydirdi ve bana malınız ve canınız hakkında hüküm vermemi emretti dedi. Sonra da ayrıldı ve sevdiği kadının yanına vardı. Kavim Allah'ın elçisine (s.a.v.) birini gönderdi”. Resulullah (s.a.v.):

“Allah'ın düşmanı yalan söylemiş” dedi. Sonra da bir adam gönderdi ve ona dedi ki: Onu sağ bulursan ki sağ bulacağım sanmıyorum boynunu vur. Eğer ölü bulursan onu ateşte yak.

İşte Resulullah'ın (s.a.v.):

“Kim adıma bilerek yalan uydurursa cehennemdeki yerine hazırlansın” şeklindeki bu sözünün -sahihin şartlarına göre isnadı sahihtir. Bunun herhangi bir illetini bilmiyoruz. İnsanların bu hadis hakkında iki görüşü vardır:

1- Resuiullah adına yalan söylemeye kastedenin öldürülmesinde bu nasların zahiriyle hareket edenler. Bunun bu fiiliyle kâfir olduğunu söyleyenler de bu gruptandır. Bunu bir cemaat savunmuştur. Ebu Muhammed el-Cüveyni bunlardandır. Hatta İbni Ukayl, Şeyhi Ebu'1-Fadl el-Hemedani'den şunu nakletmiştir: İslâm'ın bidatçıları, yalancı ve hadis uydurucuları, inkarcılardan (mülhid) daha da kötüdürler. Mülhidler, dini dışardan ifsat etmeye kastetmiş kişilerdir. Bunlar ise dini ifsat etmeye içerden kastetmiş olanlardır. Bu nedenle bunlar bir beldenin kendi durumunu ifsat etmeye çalışan halkı gibidir. Mülhidler ise orayı dışardan muhasaraya almış gibidirler. İşte içerdekiler kale kapısını açmaktadırlar. Aslında bunlar İslâm'a, din elbisesini giymemiş olanlardan daha da zararlıdırlar.

Bu görüşün özü şudur: Şüphesiz O'nun (s.a.v.) adına yalan, Allah adına yalan söylemektir. Bu nedenle de:

“Şüphesiz adıma yalan söylemek sizden biri adına yalan söylenmesi gibi değildir”

demiştir. Şüphesiz ResululIah'ın (s.a.v.) emrettiğini, Allah O'na emretmiştir. Allah'ın emirlerine uymak gerektiği gibi O'na uymak da zorunludur. Tıpkı Allah'ın haber verdiklerini tastik etmek lazım geldiği gibi... O'nun haber verdiklerinin de tastiki şarttır.

Bilindiği gibi, kim Allah'ın elçisi olduğunu yahut nebisi veyahut da ondan haber verdiğini iddia ederek Allah adına yalan söylerse ve Müseyieme ve el-Unsa vesair ne bilik iddiasında bulunanlar gibi bunda yalan söylerse, şüphesiz bu kişi karlı helal bir kâfirdir. Resulullah adına yalan uyduran da tıpkı bunun gibidir.

Bu da gösteriyor ki: O'nun adına yalan, O'nu yalanİa-ma ile eş değerdedir. Bu yüzden Allah (c.c.) ayette ikisini bir arada zikretmiştir:

“Allah'a karşı yalan uyduran yahut kendisine hak gelmişken onu yalan sayandan daha zalim kimdir?” 488[488] Bununda ötesinde kimi zaman onun adına yalan söyleyen onu yalanlayandan daha büyük suç işliyor olabilir. Nitekim Allah da ayete bununla başlamıştır. Bu tıpkı onu doğrulayanın onun haberlerini tastik edenden daha üstün derecede olması gibidir. Şimdi yalancı yalanlayan gibi hatta daha azgını oluyorsa keza Allah'a iftira e-den onu yalanlayan gibi ise şu halde Resule iftira eden tadına yalan söyleyen) de onu yalanlayan gibidir.

Bundan da anlaşılıyor ki şüphesiz O'nu yalanlamak bir çeşit yalandır. Şimdi onun haberlerini tekzip etmek, onun doğru olmadığını bildirmek demeye gelir. Bu ise Allah'ın dinini iptal etmektir. Buna göre onun tek bir haberinde yalanlanmasıyla bütün haberlerinde yalanlanması (tekzib) arasında bir fark yoktur. Şüphesiz böylesi birinin bu yaptığı, Allah'ın risaleti ve dinini İptal etmek anlamına geldiği için, bu sebepten dolayı kâfir olur. Aslında ona iftira eden, onun dinine ondan olmayan bir şeyi bilerek ona sokuşturmaktadır. Mamafih ümmetin bu haberi tastik ve buna sarılması gerektiğini de iddia etmektedir. Çünkü Al-iah'ın dini olmadığını bilerek, 'bu Allah'ın dinidir' demektedir.

Dinde, uyduruk şeyler ekleyerek arttırmak, tıpkı onu eksiltmek gibidir. Keza Kur'an'dan bir ayeti yalanlayanla, bir söz uydurup bilerek bunun Kur'an'dan olduğunu iddia eden kişi arasında fark yoktur...

488[488] Ankebut: 29/68, 274

Özetle şüphesiz Resul (s.a.v.) her haliyle beşerin en mükemmelidir. Bu manada O, söz ve fiil olarak neyi terketmişse onun terki, işlenmesinden mutlaka daha iyidir. Bunun gibi O'nun işlediğinin işlenmesi, terkedilmesinden kesinlikle daha uygundur. Bu bağlamda kişi ona bilerek iftira (adına yalan) ettiğinde yahut onun hakkında olmayan bir şeyi haber verdiğinde ondan haber verdiği bu şey aslında ona nisbetle bir noksanlıktır. Çünkü şayet bu bir olgunluk (gereklilik) olsaydı onda zaten bulunurdu. Şüphesiz Resul'ü (s.a.v.) noksanlıkla niteleyen, haliyle kâfir olmuştur.

3.2.1.2- Söz Ve Ameller Ahkam'ın İcra Edilişinin Dayanağıdır

İkinci görüş:

“Ona iftira eden, akibetini çok menfi kılmaktadır. Lakin kâfir olmaz, öldürülmesi de caiz değildir. Çünkü küfür ve Öldürmenin şartlan bellidir. Bu ise onlardan değildir. Bu nedenle aslı olmayan şeyin, sabit olması caiz değildir.” Şimdi kim böyle derse, sözünü şöylece sınırlaması gerekir. Ona iftiranın, zahiri bir aybı içermemesi lazımdır. Buna göre birisi ondan şöyle bir sözü söylediğini duyduğunu haber verirse, İşte böylesi birine gelince onun bu sözünün atın teri ve sair batıl şeylere dair hadisler gibi çok açık ve zahir bir şekilde onun noksanlığı ve ayıbına delalet etmemesi gerekir. Çünkü bu açık bir istihza ile onunla dalga geçmektir. Şüphesiz böylesi biri kanı helal bir kâfirdir.

Bu görüşe kail olanlar, söz konusu hadise şu şekilde çözüm getirmişlerdir. Şüphesiz Nebi (s.a.v.) onun münafık olduğunu bildiğinden, yalanından dolayı değil bu nifakından dolayı öldürmüştür.

Doğrusu bu cevap bir şey ifade etmez. Çünkü Peygamber (s.a.v.), güvenilir olan kişilerin nifaklarını haber verdiği yahut Kur'an'ın nifaklarını bildirdiği münafıklardan hiçbirini öldürmeyi sünnet edinmemişti. Kaldı ki nifakına dair mücerred bilgisi ile birini nasıl öldürürdü ki. Nitekim o münafıklardan bir kısmını Huzeyfe ve diğerlerine saydığı halde tutup hiçbirini öldürmemiştir.

Bu çerçevede, esasen hadiste zikredilen sebeb, gerçekte onun Peygamber (s.a.v.) adına yalan uydurmasıdır. Hem de içinde kötü bir garez bulunan bir yalan. İşte ölüm de bu yalan üzerine terettüp etmiştir. Bu nedenle ölümün başka bir sebebe izafe edilmesi caiz değildir.

Keza şüphesiz adam şehvetine ulaşmak için yalana teşebbüs etmiştir. Nitekim böylesi şeyler kâfirlerden sadır olduğu gibi fasiklardan da peyda olmaktadır.

Aynı şekilde bunun nifakı, ya bu yalandan yahut geçen bir sebepten kaynaklanmıştır. Şayet bu yalandan ise, bu durumda ona iftira etmenin nifak ve münafıkın ise kâfir olduğu bizatihi sabit olur. Buna göre eğer nifak bu yalandan daha önce ise bu zaten başka gerekçeye ihtiyaç kalmadan bizzat ölüm için yeterli bir sebeptir. Şu halde bu Öldürme emri, bu ana dek neden tehir ediliyor? Neden Allah onu bu nifakından dolayı muaheze etmiyor ta ki bu yaptığını yapana dek...

Keza şüphesiz kavim, Resulullah'a (s.a.v.) onun sözünü haber veriyor. Bunun üzerine O (s.a.v.) da:

"Allah'ın düşmanı, yalan söyledi" diyor ve daha sonra da sağ bulunursa öldürülmesini emrediyor ki bu esnada *"Onu sağ göreceğini sanmıyorum"* diyor. Çünkü suçunun, akibetin aciliyetini gerektirdiğini biliyor.

Peygamber, kendisine, sonradan belirtmiş olduğu cezanın üzerine terettüp edilmesine uygun şekilde vasfedilen bir fiilin akabinde, ceza ve kefaret olarak ölüm ve sair ile emrettiğinde bu, söz konusu fiilin sadece belirtilen cezayı gerektirdiği anlamına gelmektedir. Nitekim Arabi O'na Ramazanda cimayı tavsif ettiğinde ona kefareti emretmiştir. Keza Maiz, Gamidiye ve diğerleri onun yanında zina itirafında bulunduklarında onlara recm emretmiştir. Bu, insanlar arasında hakkında bir ihtilaf bilmediğimiz bir konudur. Şu var ki, bunu gerektiren sebebin bizzat kendisi üzerinde ihtilaf ediyorlar. Bu, söz konusu vasılların tümü müdür. Yoksa bir kısmından mı oluşmaktadır. Bu ise dayanakları yerli yerine oturtma cinsinden bir şeydir. Ancak bu fiil tesirsiz kılınıp bu akibet için zikredilmemiş başka bir gerekçe düşünülecek olursa artık bu da zarureten fasit bir durumdur.

Lakin bu konuda buna ondan daha yakın şöyle bir şey söylenebilir: Şüphesiz bu adam, Resululiah'a (s.a.v.) iftira etmiştir. Öyle bir yalan ki onun ayıp ve eksikliğini gerek-

tirir. Çünkü o Peygamber'in (s.a.v.), kendisini onların canı ve malı üzerinde hakim kıldığını ve evlerinden dilediğinde gecelemesine izin verdiğini iddia etmiştir. Bununla da niyeti o kadının evinde gecelemektir. Amacı, onunla zina etmektir. Haliyle o bunların can ve malları üzerinde hakim olduğu zaman, onların bunu reddetme imkânları da olamamaktadır.

Bilindiği gibi, şüphesiz Nebi (s.a.v.), herhangi bir haramı helal kilmamıştir. Kim can, mal ve fuhşiyat cinsinden haramları helal kıldığını iddia ederse şüphesiz Resulullah'ta noksanlık ve ayıp kabul etmiş olur. Keza Nebi'yi (s.a.v.) o kişiye, kandırıp başbaşa kalacağı yabancı bir kadının yanında gecelemeye izin vermekle itham etmiş olur. Bu meyanda onun müslüman bir kavim hakkında dilediği gibi hükmetmesine izin verdiğini iddia etmiş olur. Bu ise Peygamber'e (s.a.v.) bir tan ve ayıplamadır. Bu yüzden de Peygamber, kendisini ayıplayıp tan eden birinin tevbe edip etmeyeceği sorulmadan öldürülmesini emretmiş olmaktadır. Nitekim burada kastedilen de budur. Bu durumda da hadis iki görüşe göre de kendisine tan eden kişinin tevbesi istenmeden öldürülmesinde nas olduğu sabit olmaktadır.

Birinci görüşü destekleyen şeylerden biri de şudur: Şüphesiz kavim şayet bu kelamın O'na sövmek ve O'nu tan etmek demek olduğunu anlasaydı, bunu reddetmede daha çabuk davranırdı. Nitekim şöyle de denilebilir: Onun bu emri onları şüpheye düşürdü. Resule itaat etmenin gerekliliği ile bu melunun getirdiğinin dehşet vericiliği birbirine tearuz edince onlar da bunu, Nebi'ye (s.a.v.) teyid ettirinceye kadar durakladılar. Birinci görüşü destekleyenler: Onun adına her yalan aslında aynı zamanda onu tan etmeyi ifade eder demişlerdir. Bu daha önce de geçmişti. Nitekim bu adamın gerçekte tan etmeyi ve küçümsemeyi kastettiği hadiste zikredilmemiş. Aksine bu, O'nun adına yalan uydurarak sırf şehvetine kavuşmak istemiştir. Esasen bu O'na iftira eden herkesin özelliğidir. Bunlar eğer onunla istihzayı amaçlamamışlarsa sadece heva heveslerine ulaşmayı kastetmektedirler. Gayeler de genelde ya mal ya şereftir. Nitekim kötülük edenin niyeti de eğer sırf sapıklığa düşürmek değilse bu emir vesilesiyle reislik ve saygıyı sağlamak yahut da açık şehvetine kavuşmaktır.

Özetle kim küfür olan bir şeyi söyler veya yaparsa, bununla kâfir olur. Kâfir olmayı kastetmese bile... Çünkü Allah'ın dilediği dışında-zaten kimse küfrü kastetmez. [489][489]

---

[489][489] es-Sarım'ul-Meslul, 146.

3.2.1.3- Kasıt Olmadan Amellerin Boşa Gitmesinin Sebebleri

Geçen bu hadisler, şu ayetin izahı sadedinde en isabetli açıklamalardır.

"Öyle yaparsanız, siz farkına varmadan amelleriniz boşuna gider." 490[490] Kim O'nun (s.a.v.) adaletini kötüler ve böylesi bir şeyi Nebi'ye (s.a.v.) nisbet etmenin, onun risaletine inanmaya halel getirmeyeceğini, bunun küfrü gerektirmeyeceğini/annetse ve bunu esasen amaçlamasa da, aynı şekilde, "Bu halan oğlu olduğu için" gibi bir sözüyle onun verdiği hükmü kötülerse yine, kim "Bu paylaşma ile Allah'ın rızası kastedilmemişti" diyerek onun adaletini kötülese keza Arabi'nin birinin, "Gadre uğradım" diğeri, "Bana ver muhakkak ki sen ne kendi ne de baban malından veriyorsun" gibi sözleri -ki bu ikisi küfrü kastetmemiş lakin sırf bedevinin boşboğazlığı türünden idi. Bununla beraber, bütün bu sayılanlar İbni Teymiye'nin de dediği gibi öldürmeyi gerektiren şeyler olup kişi bunlarla kanı helal bir münafık ve kâfir olur.

İşte bütün bunların, sarfetmiş oldukları birtakım sözler nedeniyle amelleri boşa gitmiştir. Hem de onlar bunu farkedip anlamadan (şuursuzca)... Bunun gibi kadınla zina etmeye giden adam. Anlaşıldığı gibi o bunu, o kavmin önünde şuna dayanarak yapmıştı: Güya Peygamber, bu hülleyi (elbise) ona giydirmiş ve ona onların mal ve canları hakkında kendi görüşüyle hükmetmesi için izin vermiş. Bilindiği gibi bu adam bunu yapmakla küfür ve dalga geçmeyi değil şehvetine nail olmayı amaçlamıştır. Nitekim bazı rivayetlerde onun çıkıp namaz için abdest aldığı fakat bu esnada onu yılan soktuğu belirtilmiştir. Kaldı ki bu kişi bu hadiseden sonra bile kendince kıble ehli namaz kılan müslümanlardan olmaya devam etmektedir. Oysa işin özünde kâfirdir. Kanı helal bir münafıktır. Ameli ve çabalan boşa gitmiş fakat o bunu bilmemektedir.

İbni Teymiye;

"Öyle yaparsanız, siz farkına varmadan amelleriniz boşuna gider" 491[491] ayeti

---

490[490] Hucurat: 49/2.

491[491] Hucurat: 49/2.

hakkında şöyle diyor:

“Bunun konuya delaleti şu şekildedir: Allah Sübhanehu onların, seslerini onun sesinden daha yükseğe çıkarmasını ve birbirleriyle yüksek sesle konuştukları gibi onunla öyle konuşmalarım nehyediyor. Çünkü bu yükseltme ve seslilik amelin boşa gitmesine (iptaline) sebep olabilir ve sahibi de bunun şuurunda olmaz. Bu meyanda söz konusu yüksek sesle konuşma yasağı ile bunu ona bırakmayı da ameün geçersiz olmaktan selamette olmasını isteme espirisine dayandırmıştır. Bu anlamda bunda, amelin geçersiz olmasını doğuran bir mefsedet ve bunun sebeblerinin oluşması dolayısıyla amelin geçersiz olmasını tevİid eden durumların olduğunu beyan etmiştir. Binaenaleyh bundan şiddetle sakınılması gerekir.

Bu bağlamda amel ise küfürle boşa çıkar.

“Sizden kim, dininden döner de kâfir olarak ölürse, onların yaptıkları işler dünyada da ahirette de geçersiz sayılmıştır.” 492[492]

“Kim inanmayı kabul etmezse onun ameli boşa gitmiştir.” 493[493] Nitekim küfürle beraber olan amel de kabul edilmez. *“Allah ancak sakınanlardan kabul eder.”* 494[494]

“İnkâr edenlerin ve Allah yolundan alıkoyanların işlerini Allah boşa çıkarmıştır”. 495[495]

Bu çok açıktır. Amelleri, ancak küfür geçersiz kılar. Çünkü kim iman üzere ölürse onun cennete girmesi lazımdır. Şayet cehenneme girmişse oradan çıkması gerekir. Yok eğer bütün ameli geçersiz olmuşsa cennete hiçbir surette giremez. Çünkü amel kendisini boşa çıkaran şeyle geçersiz olur. Hakikat, amelleri de mutlak olarak sadece küfür boş kılar. Esasen bu Ehli Sünnet usulünce malum bir hadisedir.

Evet kimi ameller kendini ifsat eden şeylerin varlığıyla da iptal olur. Şu ayette geçtiği gibi.

“Başa kakmak ve eziyet etmek suretiyle yaptığınız hayırlarınızı iptal etmeyin”. 496[496]

492[492] Bakara: 2/217.
493[493] Maide: 5/5.
494[494] Maide: 5/27.
495[495] Muhammed: 47/1.
496[496] Bakara: 2/264.

Mamafih Allah kitabında amelleri sadece küfürle geçersiz kılmıştır.

Şimdi sesini Nebi'nin (s.a.v.) sesinden daha yüksek çıkarmanın ve yanında yüksek sesle konuşmanın, kişiyi, kendisi bunun şuurunda (farkında) olmadan kâfir kılabileceği ve bununla amellerinin boşa gidebileceğinden korkuluyorsa ve bunun, onun dayanak ve sebebi olduğu kesin-se, aynı zamanda malumdur ki bu ta'zir ile, saygı, teşrif, tazim, ikram ve iclal gerektiren hususları da şamildir. Keza sesi yükseltmenin, faili bunu kastetmese de ona eziyet etmeyi ve küçümsemeyi de içerdiği açıktır. Şimdi sahibinin kasdı olmadan kötü edeble hasıl olan eza ve küçümseme küfür olduğuna göre kasıtlı ve bilinçli eza ve küçümseme evleviyetle küfür olur. 497[497]

3.2.1.4- Allah'a Dair Bilgisizce Konuşmak Bidat Ve Şirkin Temelidir

Daha önce geçen bu ayet ve hadisler, ehli kıbleye dair olup İslâm'ı din edinip istikamet kabul edenler hakkındadır. Bunlar, mefhum ve muhtevasıyla açıkça ortaya koyuyor ki; kul bazen bir- takım kelimeler konuşur yahut fiiller işler ama bunlardan dolayı da amelinin tümü boşa gider. Bununla kanı mubah bir kâfir olur. O ise bunları bi-lip farketmez. Bu nedenle kulun manasını ve mealini bilmedikçe Allah'ın rıza ve öfkesine götüren herhangi bir şey konuşmaması gerekir. Bu yüzden Allah, kendisi hakkında bilmediğimiz şeyleri konuşmamızı yasaklamıştır.

İbni Kayyım diyor ki: 'Allah hakkında bilmeden söz söyleme'ye gelince... Allah katında O'nun hakkında bilmeden söz söylemekten daha büyük bir günah yoktur. Şirk ve küfrün esası bu günahtır. Bidat ve sapıklıklar onun üzerine bina edilir. Dolayısıyla dindeki her bidat ve dalaletin temel esası, Allah hakkında bilmeden söz söylemektır. 498[498]

Şirk ve küfrün esası, Allah hakkında bilmeden söz söylemektir. Çünkü Allah'a şirk koşan (müşrik) kimse, Allah'tan başka tanrı edindiği, şeyin, kendisini Allah'a yaklaştıracağını, O'nun katında kendisi için şefaatçi olacağını, krallar nezdindeki aracılar

---

497[497] es-Sarım'ul-Meslul, 47.

498[498] Medaric Terc., 1/292.

gibi onun aracılığıyla ihtiyaçlarını gidereceğini sanır. Dolayısıyla her müşrik, Allah hakkında bilmeden söz söylemektedir. Fakat O'nun hakkında bilmeden söz söyleyen herkes, müşrik değildir. Çünkü Allah hakkında bilmeden söz söylemek bazen sıfatların ta'tilini ve Allah'ın dinine bidatler sokmayı da içerir. O halde Allah hakkında bilmeden söz söylemek, şirkten daha genel bir lafızdır. Şirk bunun içeriğinde bulunan manalardan biridir...

Bidatçıların bütün günahları, Allah'a iftira ve O'nun hakkında bilmeden söz söyleme günahı çeşidine girer. Onlar, bidatlerden tevbe etmedikçe, günahlarından tevbe etmiş olamazlar. Aslında fiilinin bid'at olduğunu dahi bilmeyen veya onu sünnet sanan, insanları ona çağırıp onu işlemeye teşvik eden bir insan, onlardan nasıl tevbe edebilir ki? Böyle kimseler sünnete dönüp ona yeterince muttali olmadıkça, onu arayıp kollamadıkça tevbe etmesi vacip olan günahlarının farkında bile olamazlar. Bunu başaran bir bidatçı görmek mümkün değildir. [499][499]

Buhari'nin sahihinde geçtiğine göre, Ebu Hureyre, Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini duymuştur:

"Şüphesiz kul ne demeye geldiği belli olmayan bir kelime kullanır, onunla cehennemin en derin noktasına kayar." [500][500] Şüphesiz kul önemsemeden Allah'ın rızasını gerektiren bir kelime konuşur Allah onunla derecesini yükseltir. Gene kul önem vermeksizin Allah'ın öfkesini doğuran bir kelime konuşur ondan dolayı cehenneme atılır." [501][501]

Hafız bunu şöyle yorumlamıştır:

"Ne olduğu anlaşılmayan" Yani anlamını önemsemeztalep etmez. Manasını hafsalasmda yerli yerine oturtmadığı gibi onda yerleşmesi için düşünmez de. O bunu ifade etmekte bir maslahat görürse telaffuz eder... Şeyh İzzettin b. Abdusselam: Bu söyleyeninin güzelliğini kötülüğünden ayırt edemediği bir kelimedir. Dolayısıyla insanın güzelliğini çirkinliğinden ayırt edemediği bir şeyi konuşması haramdır demiştir. Ben de derim ki: Bu mutlaka önceden geçmiş bir kaideye dayalıdır. Nevevi ise: Bu hadiste dili muhafaza etmeye bir teşvik vardır. Buna göre konuşmak isteyenin konuşmadan önce ne

---

[499][499] Medaric'us-Salikin, 1/378; »Medaric Tere. 1/292-293
[500][500] Buhari Tere., 14/6405.
[501][501] Buhari Tere, 14/ 6406, 6416; Müslim Tere. 11/459-460: Kutüb-i Sitte, 16/379, 17/530.

diyeceğini düşünmesi gerekir. Şayet kendisinde bir maslahat göründüyse konuşur, yoksa susar demiştir.” 502[502]

“Önemsemeden yani onu bizzat düşünmez ve akibetini değerlendirmez. Onun herhangi bir şeye tesir edeceğini de zannetmez. O şu ayet benzeridir:

“Bunun önemsiz olduğunu sanıyorsunuz. Halbuki bit, Allah katında çok büyük (suç)tur.” 503[503] Bu, Malik ve sünen sahiplerinin kayd (tahriç) ettiği, Tirmizi, İbni Hibban ve Hakim'in de sahih kabul ettiği; Bilal b. el-Haris el-Müzeni'nin hadisinde şu lafızla gelmiştir: Şüphesiz sizden biri Allah'ın rızasına müstehak bir kelime telaffuz eder fakat varacağı yere varacağını zannedemez. Allah ona, bu vesileyle kıyamete dek rızasını yazar” Öfkesine dair de aynısını belirtmiştir... Tirmizi bu hadisi Muhammed b. İshak yoluyla tahric etmiştir:

“Onda bir sakınca görmez ama ona binaen cehennemde yetmiş yıllık mesafeye atılır.” 504[504]

Geçen bu alıntılardan anlaşılmıştır ki kişinin kelimenin mana ve mefhumunu inceleyip araştırması keza güzelliğini çirkinliğinden ayırd edemediği kelimelerden kaçınması gerekir. Bu şarttır da. Bizim için hadiste geçen şu adamda büyük bir ibret ve meviza vardır. Bu adam Allah'a ibadet çerçevesinde bir çaba içersinde iken bir kelime sarfediyor, bununla dünya ve ahiretini helak ediyor.

el-Ahadis'ul-Kutsiyye kitabının yazarı diyor ki:

“Ebu Davud kendi senediyle tahriç (kayd) etti: Ebu Hureyre dedi ki: Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğini duydum: “Beni İsrailden birbirini kardeş edinmiş iki adam vardı. Bunlardan biri günah işliyordu, diğeri ise ibadette gayretkeşti (müçtehit). Bu kişi diğerini sürekli günahla iç içe görürdü. Ona derdi ki imkânın varken terk et”. O da dedi ki:

“Beni rabbimle başbaşa bırak. Yoksa sen bana murakıp olarak mı gönderildin”. O da şöyle der idi:

502[502] Tecrid Tere, H. No: 2033, 12/193.
503[503] Nur: 24/15.
504[504] Feth'ul-Bari, Kitab'ur-Rikak, 11/314-318.

“Vallahi Allah seni affetmez. Ya da Allah seni cennete sokmaz. Allah onların ruhlarım aldı. İkisi de Alemlerin Rabbi'nin huzurunda toplandılar. Allah çaba gösterene dedi ki: Sen benim ne yapacağımı biliyor muydun?” Yahut sen benim elimde olana muktedir miydin?” Ve günahkâra dedi ki:

“Sen git rahmetimle cennetime gir. Diğeri için ise: Bunu ateşe götürün dedi” Bunun aslı Sahihi Müslim'dedir. Ebu Hureyre, nefsim elinde olana and olsun ki bir söz konuştu ki dünya ve ahiretini helak etti demiştir.

Sarih diyor ki:

“Dünyasını helak etti. Dolayısıyla yapmaya çabaladığı salih amelleri, bu küfrü nedeniyle, boşa gitti.” Bu manada ayette deniyor ki:

“Kim inanmayı kabul etmezse onun ameli boşa gitmiştir.” 505[505]Ahiretini de helak etti. Yani amelleri için bir sevap ve ecir kalmadı. Bu nedenle ona şöyle denmeyi hak etti: Bunu cehenneme götürün.

Nevevi'nin de dediği gibi muhtemelen murat şu da olabilir: Onu ebedi olarak cehenneme götürün. Çünkü ondan kalbi ile de olsa küfür olan şeyler sadır olmuştur. Keza şu da kastedilmiş olabilir: Onu ateşe götürün orada irtikap ettikleri suçlardan azade olmaları için günahkâr müminlerin göreceği azap ile azabiansın. Çünkü bu büyük bir günah işledi. Bu da onun, Allah günahkâr kardeşini kesinlikle bağışlamaz ve cennete giremez diye kesin olarak ifade ettiği hükmüdür. 506[506]

İbadet için gayret gösteren bu kul marufu seviyor ve münkerden buğzediyor. Münkere olan buğzundan dolayı kardeşim kınamıştır. B,u vesileyle artık kardeşiyle alakası dolayısıyla kendisince mühim olanın Allah'ın hukukuna riayet olmak yerine, gafletten öyle bir kelime konuştu ki bununla Allah'ın öfkesini ne kadar hakettiğini idrak edemedi. Böylece dünyasını da ahiretini de helak etti. Şimdi bu kıssadan daha iyi bir örnek olur mu? Keza bundan daha iyi ibret alınabilecek bir şey var mı?

Büyük arşın rabbi olan yüce Allah'tan beni ve bütün müslümanları kötü kelimeden

---

505[505] Maide: 5/5.

506[506] Kitab'u]-Ehadis'il-Kudsiyye, 1/51-52; *Kutsi Hadisler, 42-43.

korumasını ve iyi akibetle huzuruna çıkarmasını diliyorum. Amin.

3.2.2- Haricilerin Özellikleri Ve Hükmü

İkinci delil Hariciler'le ilgili hadistir.

İbni Teymiye, İmam Ahmed'in şöyle dediğini naklediyor: Haricilerle ilgili bu hadis on ayrı yönden sahih olmuştur. Bu onunu da Müslim İmam Ahmed'e muvafakaten sahihinde tahriç etmiştir. Buhari bunlardan bir kısmını rivayet ettiği gibi sünen ve müsned sahihleri de başka vecihlerle rivayet etmişlerdir. 507[507]

Müslim sahihinde Ebu Seleme ve Ata b. Yesar'dan tahric etti. Bu ikisi Ebu Said el-Hudri'ye gelerek Hariciler'i sordular. Sen Resulullah'ın (s.a.v.) onlardan bahsettiğini duydun mu? Dedi ki: Hariciler'i bilmem ama ben Resulullah'ın (s.a.v.) şöyle dediğim duydum;

"Bu ümmet içinde -bu ümmetten demedi bir kavim çıkar namazlarınızı onlarınkinin yanında küçümsersiniz. Onlar Kır'an okurlar fakat hulkum ya da boğazlarından geçmez. Okun yaydan çıkışı (Hedefini delip geçmesi) gibi dinden çıkarlar. Okçu okunun demirine ve ucuna, acaba üstüne kandan bir şey yapıştı mı diye bakar." 508[508]

Ebu Said-i Hudri şöyle demiştir:

"Biz Resulullah'ın (s.a.v.) yanında iken o da ganimet paylaştığı bir sırada Beni Temim oğullarından Zu'l-Huvaysıra adında bir adam yanına geldi." Dedi ki:

"Ey Allah'ın elçisi (s.a.v.) adil ol. Resulullah (s.a.v.), sana yazıklar olsun ben adil olmaz isem ya kim adil olacak. Şüphesiz ben adil olmazsam zarar ve hüsrana uğrarım dedi. Ömer b. el-Hattab (r.a.) dedi ki:

507[507] Fdteva, 7/479; Külliyat, 7/382; Tecrid. H. No: 1471-1472-1783; Buhari Tere, 15/6795-6799, 13/6123; Müslim Tere. 5/505-530; Kütüb-i Sitte 13/487-497.

508[508] Buhari Tere, 15/6796-6797; Müslim Tere. 5/5 12.

“Ey Allah'ın Elçisi onun hakkında bana izin ver de boynunu vurayım”. Resulullah (s.a.v.) dedi ki:

“Bırak onu. Şüphesiz onun öyle arkadaşları var ki sizden birisi onların namazının yanında namazım, orucunu da oruçlarının yanında hakir görür. Onlar Kur'an okurlar boğazlarını geçmez. Okun hedefini delip geçmesi gibi bunlar da İslâm'dan çıkarlar. O, okun tüyüne bakar ama üzerinde bir şey bulamaz. Sonra da demirine bakar onun da üzerinde bir şey bulamaz. Keza okun yaya giriş yerine bakar onun üzerinde de bir şey bulamaz ki bu kadh yani ağaç kısmı demektir. Sonra teleğine bakar da onda da kan, işkembe bağırsak ve tüy namına bir şey bulamaz.” 509[509] Bir rivayette de şöyledir: Okun yaydan çıkması gibi onlar da dinden çıkarlar. Diğer bir rivayette de şöyle:

“Ümmetimden bir kavim çıkar Kur'an okurlar. Sizin okuyuşunuz onlarınkinin yanında hiçbir şeydir. Namazınız keza orucunuz onların namaz ve oruçlarının yanında birşey değildir. Kur'an okurlar bunun kendilerinin lehinde olduğunu hesablıyorlar ve lakin aleyhlerinedir. Namazları köprücük kemiklerini geçmez. Tıpkı okun yaydan çıkması gibi onlar da İslâm'dan çıkarlar.” Başka bir rivayette ise okun avdan çıkışı gibi dinden çıkarlar. Sonra da ona geri dönmezler. Bunlar mahlukatın en şerlileridir, şeklindedir. 510[510]

“Kur'an okurlar ama boğazlarından öteye geçmez” Nevevi'nin nakline göre, Kadı: Bunda iki tevil vardır demiştir.

1- Kalbleri kavramaz. Okuduklarında ondan faydalanmazlar. Ağız, boğaz ve hulkum okumasından öte bir nasibleri de yoktur. Çünkü harflerin mahreci onlarla olur.

2- Onların ne amelleri ne de okumaları yükselmez ve kabul de edilmezler. 511[511]

Sahihi Buhari'de şöyle bir bab vardır: Havaric ve mülhidlerin, ortaya delil konulmasından hüccet ikame edilmesinden sonra öldürülmesi babı ve Allah'ın şu sözü:

“Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir” 512[512] İbni Ömer, onları mahlukatın en

509[509] Buhari Tere, 15/6798; Müslim Tere, 5/516; Bidaye Tere, 7/475.
510[510] Nevevi Şerhi, 7/164-174; Müslim Tere, 5/523-527.
511[511] Nevevi, 7/159; Müslim Tere, 5/507
512[512] Tevbe: 9/115.

şerlisi olarak görüyordu. Şüphesiz onlar kâfirlere dair i-nen ayetleri müminlere hamlediyorlardı demiştir. 513[513]

Ali (r.a.) şöyle demiştir:

"Size Allah'ın elçisinden (s.a.v.) bir hadis naklettiğim zamafl vallahi bana gökten yere düşmem, onun adına yalan uydurmamdan daha sevimli gelir. Ben size benimle sizin aranızdaki olaylara dair konuştuğum zaman ise artık şüphesiz harp hiledir. Şüphesiz ben Resulullah'ın şöyle dediğini duydum: Ahir zamanda bir kavim çıkacak, yaşları gençtir, toydurlar. Akılları hafiftir. Yaratıkların en hayırlısının sözlerini söyleyip Kur'an okuyacaklar ancak imanları boğazlarını geçmez. Dinden çıkarlar. Tıpkı okun avdan çıkışı gibi. Onları nerede bulursanız öldürün. Şüphesiz onları öldürmede öldüren için kiyamette ecir vardır." 514[514]

3.2.2.1- Haricilerin Afeti Fasit Tevildir

Hafız, onlara okuyup namaz kılmada çok gayretli oldukları için "Kurra" denilmiştir. Ne var ki onlar Kur'an'ı amacının dışında bir şekilde te'vil ediyorlardı. Hevalarına göre görüş belirtip zûnd, huşu ve sair işlerde maharet sergiliyorlardı," demiştir.515[515]

Gazali de Vasit'te diğerlerine tabi olarak "Havaric'in hükmü hakkında iki görüş vardır demiştir: Birincisi, bunların hükmü tıpkı ehli riddenin hükmü gibidir. İkincisi, bunların hükmü, bağilerin hükmü gibidir. Rafii, bunlardan birincisini seçmiştir" İbni Ömer onları yaratıkların en şerlisi görürdü. Sözünü Taberi, Tehzib'ul-Asar üzerine yazdığı 516[516] Müsnede Bekir b. Abdullah b. el-Eşec yoluyla mevsulen rivayet etmiştir. Bu kişi, Nafı'e sordu:

"İbni Ömer'in Haruriye hakkında görüşü neydi?" Dedi ki:

"O, onları mahlukatın en kötüsü olarak görürdü. Onlar kâfirler hakkındaki ayetleri

---

513[513] Buharı Tere, 15/6795.
514[514] Feth'ul-Bari, 12/295; BidayeTerc, 7/467; Müslim Tere, 5/520.
515[515] Feth'ul-Bari, 12/296.
516[516] Buhari Tere, 15/6795.

müminlere hamletmeye çalıştılar.” Bence bu hadisin senedi sahihtir. Ebu Zerr'in rivayet ettiği Hâriciler'i tavsif eden ve Müslim'e göre merfu ve sahih olan bir hadiste:

“Onlar yaratık ve mahlukatın en şerlisidir”. 517[517] denilmiştir. Ahmed'e göreceyyid bir senetle Enes'ten merfu olarak benzeri gelmiştir. Bezzar'dan o da Şa'bi'den o da Mesruk'tan o da Aİşe'den senediyle şu gelmiştir: Aişe dedi ki: *“Resulullah (s.a.v.) Havarici zikretti ve dedi ki: “Onlar ümmetimin şerirleridir. Onları ümmetimin hayırlıları öldürecek. Bunun senedi hasendir. Taberani'de de bu vecihte merfu olarak şu şekildedir: Onlar yaratık ve mahlukatın en kötüsüdûr. Onları mahlukat ve yaratıkların en hayırlısı öldürür. Ahmed'deki Ebu Said hadisinde de: Onlar halkın en kötüsüdür. Ve Ubeydullah b. Ebi Rafiin Ali'den olan Müslim'deki rivayetinde: Allah'ın yaratıklarından en fazla buğzettiği kimselerdir.”* 518[518] Taberani'deki Abdullah b. Hibban yani babasından gelen hadisinde ise: "Semanın gölgelediği ve yerin arıttığı en kötü ölüler. şeklindedir. Ayrıca Ebu Ümame'nin hadisinde aynısı vardır. Ahmed ve İbni Ebİ Şeybe'de de Havaricin zikrine dair Ebu Bereze'nin merfu hadisinde şu vardır.”

“Yaratık ve mahlukatın en kötüsü, bunu üç kez söyledi. Keza Umeyr b. İshak o da Ebu Hureyre'den, tarikiyle İbni Ebi Şeybe'de şu vardır:

“Onlaryaratıkların en şerlisidir İşte bu onların kâfir olduğunu söyleyenlerin görüşünü teyid ediyor.”

“Dinden çıkıyorlar” sözü, Nesei ve Taberi'deki Ebu İshak'in Suveyd b. Gafele'den olan rivayetinde”İslâm'dan çıkıyorlar” şeklindedir. Keza aynı babtaki İbni Ömer ve Zeyd b. Vehb hadisinde de aynısı gelmiştir. Taberi'deki Ebu Bekre hadisi ile Nesei'deki Tarik b. Ziyad'ın Ali'den gelen rivayetinde ise: “Haktan çıkıyorlar” şeklindedir. Aslında bunda, buradaki din'i, ilaat ile tefsir edenlere dair bir eleştiri vardır.” 519[519]Nitekim buna nübüvvetin alametlerinde değinilmişti.

“Bu ümmette çıkacak dedi de bundan (bu ümmetten) demedi” sözüne gelince: Bu hususta Ebu Said'den gelen sahih rivayetlerde bir ihtilaf yoktur. Buna göre Müslim'de Ebu Nadire'nin Ebu Said'den gelen rivayetinde şöyledir: “Şüphesiz nebi (s.a.v.) ümmetinde olacak bir kavimden bahsetti" başka bir yönden de şöyle “Müslümanlardan

517[517] Müslim Tere, 5/527.
518[518] Müslim Tere, 5/525.
519[519] Din için bkz. Faiz, Ahmed, Fi Zilal'li Kur'an'da Davet Yolu I, Tere. U.D, Seçkin Yay. İst. 1990, 25 vd.

ayrılan bir fırkanın yanında çıkar.” Dahhak ve el-Meşrıki'nin, Ebu Said'den rivayeti de böyledir, Taberi'nin başka bir yoldan Ebu Said'den tahriç ettiği ise şu lafız iledir: “Ümmetimden” Ancak senedi zayıftır. Lakin Müsiim'de-ki Ebu Zer hadisinde şu lafızla gelmiştir:

“Benden sonra ümmetimden bir kavim olacak.” Başka bir yolu da Zeyd b. Vehb'in Ali'den (r.a.) gelen şu şeklidir: “Ümmetimden bir kavim çıkacak” Bunlarla Ebu Said hadisinin arası şöyle telif edilir. Ebu Said hadisinde kastedilen ümmet icabet ümmetidir. Yani ona icabet etmiş ve teslim olmuş olanlar. Diğer hadislerde ise davet ümmeti kastedilmiştir. Yani peygamberin kendilerine gönderildiği kimseler. Bu, müslümanları da kâfirleri de kapsar. Nevevi:

“Bunlar sahabenin fıkhına ve onların lafızları araştırdığına delildir. Ayrıca bunda Ebu Saîd'in Haricileri tekfir ettiğine ve onları bu ümmetten saymadığına dair bir işaret de vardır”, demiştir.

“Küçümsersiniz” sözü yani azımsarsınız demektir. “Namazınızı onların namazının yanında” sonraki babda geçtiği gibi Zühri'nin Ebu Seleme'den rivayetinde “Ve oruçlarının yanında oruçlarınızı” keza Asım b. Semih'in Ebu Said'den rivayetinde:

“Amellerinizi onlarınkinin yanında küçümsersiniz” diye geçmektedir. Nitekim Asım Necde el-Haruriyye ashabını şöyle tavsif etmiştir: Onlar gündüz oruç tutup gece namaz kılarlar. Ve sünnete göre sadaka alırlar. Taberi tahriç etti. Onda, bunun benzeri de Yahya b. Ebu Kesir'in, Ebu Seleme'den rivayetinde de vardır. Keza Muhammed b. Amr'ın Ebu Seleme'den gelen rivayeti de onda vardır: "İbadet ederken sizden biri namaz ve orucunu onların namaz ve orucunun yanında hakir görür." Bunun benzeri Enes'in Ebu Said'den gelen rivayetinde de vardır. Ayrıca Esved b. el-Ala'nin Ebu Seleme'den rivayetinde fazladan şu da vardır. “Amellerinizi amellerinin yanında” Seleme b. KuheyPin Zeyd b. Vehb'den onun da Ali'den rivayetinde ise şöyledir:

“Sizin okuyuşunuz onlarınkinin yanında hiçbir şeydir. Keza namazınız da onlarınkinin yanında birşey değildir” Bunu Müslim ve Taberani tahriç etti. İbni Abbas, Taberani'deki Hariciler'le tartışması kıssasında dedi ki:

“Onlara geldim, öyle bir kavimdi ki onlar kadar gayretli hiçbir kavim görmemiştim. Secde izlerinden elleri sanki devenin dizleri gibi nasırlaşmış alınları sertleşmişti” İbni

Ebi Şeybe İbni Abbas'tan tahriç etti. İbni Abbas'm yanında Hariciler ve onların ibadetteki gayretleri anlatıldı. O da:

“Ruhbanlardan daha gayretli değillerdir.” demiştir.520[520]

3.2.2.2- Haricilerin Bu Dinden Süratle Çıkışları

“Remiyeden vurulmuş avdan” Kitab'ut-Tevhid'in sonunda Mabed b. Sirin'in Ebu Said'den gelen rivayetinde şöyle deniyor: Ok yerine geri dönmeden ona geri dönemezler. er-Remiyye: Atmak fiilinden etkilenen şeydir. Maksat ise mesela hedef olan ceylandır. Abdullah b. Amr'ın Muksim rivayeti hadisinde şöyle gelmiştir.

“Şüphesiz bunun bir grubu olacak dinde derinleşecek ve ondan çıkacaklar.” Yani İslâm'dan aniden çıkarlar okun, bileği güçlü atıcı, onu attığında ve attığı da isabet edip bir tarafından girip öteki tarafından, oka hiçbir şey takılmayarak süratle çıkıncaki hali gibi. Keza atılan şeyden de bir eser bulunmaz. Atıcı okunu aradığında bulur. Fakat okunu attığı şeyi bulamaz. Bir de isabet edip etmediğini anlamak için oka bakar kan vesaireden ona birşeyin yapışmadığını görünce isabet edememiş olduğunu sanır. Oysa ona isabet etmiştir. Buna şu sözüyle işaret etti.

“Bağrım ve kanını delip geçti” yani bu ikisini geçtiği halde onlardan ona birşey yapışmadı. Aksine daha sonra çıkarken el kızarır açıklaması daha önce nübüvvetin alametleri bölümünde geçmişti. Ebu Nadre'nin Ebu Said'den Müslim'deki rivayetinde şöyledir:

“Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) onlara bir misal verdi: Ava ok atan kişinin misali.

Taberi'deki Eb'ul-Mütevekkil en-Naci'nin, Ebu Said'den gelen rivayetinde şöyledir: Onların misali avın birine, ok atan adam misali gibidir. Bu adam daha sonra düştüğü yerden okunu arar alır ve üstüne bakar fakat üzerinde ne bir yağ ne de bir kan görür.”

520[520] Feth'ul-Bari, 12/298.

Ona ne bir yağ- kir ne de kan yapışır. Bunun gibi onlara da İslâm'dan bir şey yapışmaz. Gene Taberi'de Asım b. Şemh rivayetinde atılan avdan kelimesinden sonra şu geliyor:

“Oka gider sonra demirine bakar fakat üzerinde işkembe pisliği ve kandan bir şey görmez. Bir de içinde şu da vardır: İslâm'ı sırtlarının arkasında terkederler. Bu esnada ellerini arkasına koydu. Beni Haşim mevlası Ebu İshak'ın Ebu Said'den gelen rivayetinde hadisin sonunda şu var. Bu oka birşey yapışmadığı gibi bunlara da dinden bir şey yapışmaz. Bunu Taberi tahriç etti. Enes'in Ebu Said'den gelen ve Ahmed, Ebu Davud ve Taberi'de geçen hadiste: Ok gerisin geri dönmedikçe onlar İslam'a dönmezler denilmektedir. Taberi'de İbni Abbas'dan gelen hadiste şu var: İslâm'dan bir kavim okun avdan çıkıp geçmesi gibi çıkacaktır. Bu av, avcılara sunulur. Onlar da ona atarlar. Onlardan birinin oku, onu delip geçer sahihi gelir okuna bakar. Bir de görür ki demirine kandan hiçbir şey yapışmamış. Sonra da okun teleğine bakar ona da kandan hiçbir şeyin yapışmadığını görür. Bunun üzerine der ki: Eğer ben isabet etmiş olsaydım bu durumda üzerinde tüy olmalı, ok gezinde kandan birşey bulunmalıydı. Ancak tüy vesaire bitişmediğini görür. İşte bunun gibi İslâm'dan çıkarlar. Bunun baş kışımı bundan daha açtk bir siyakla İbni Mace'de mevcuttur. Bilal b. Baktere'nin Ebu Bekre'den rivayetinde şöyledir: Şeytan onlara dinleri adına yaklaşır. Humeydi ve İbni Ebu Ömer'in müsnedlerinde ensann kalesi Ebu Bekr o da Ali'den gelen rivayette: “Şüphesiz insanların bir kısmı okun avdan çıkışı gibi dinden çıkarlar. Sonra da ona ebediyyen dönemezler denilmektedir.” 521[521]

"Onlardan sadakaların (taksimi) hususunda seni a-yıplayanlar da vardır.522[522] Bunun İbni Mesud hadisinde şahidi vardır. Dedi ki: Resulullah (s.a.v.), Huneyn ganimetini taksim ederken bir adamın şöyle dediğini duydum: Şüphesiz bu paylaşımda Allah'ın rızası kastedilmemiştir. Bunun üzerine şu ayet indi "Onlardan sadakaların (taksimi) hususunda seni ayıplayanlar da vardır523[523] Bunu İbni Mürdeveyh tahriç (kayd) etti. Bu aynı zamanda Ahmed'in ceyyid bir senedle Ebu Said'den tahriç ettiği hadiste de vardır: "Ebubekir, Resulullah'a (s.a.v.) gelerek dedi ki: Ey Allah'ın elçisi (s.a.v.) şüphesiz ben şöyle bir vadiden geçtim. Bir de baktım ki görünüşü iyi alçak gönüllü bir adam vardı. Orada namaz kılıyordu. Bunun üzerine dedi ki (s.a.v.): Ona git ve onu öldür.

521[521] Feth'ul-Bari, 12/307.

522[522] Tevbe: 9/58.
523[523] Tevbe: 9/58.

Ebubekir ona gitti. Ancak onu namazda görünce öldürmeyi hoş görmedi ve döndü. Buna binaen Nebi (s.a.v.) de Ömer'e git ve onu öldür dedi. O da gitti, ama onu aynı halde görünce geri döndü. Bu defa da; ey Ali git ve onu öldür dedi. Ali gitti, fakat onu göremedi. Nebi (s.a.v.) dedi ki: Şüphesiz bu ve arkadaşları Kur'an okurlar ama boğazlarını geçmez. Okun avdan çıkışı gibi bunlar da dinden çıkarlar. Sonra da ona dönmezler onları öldürün onlar yaratıkların en kötitsüdür." Cabir hadisinde bunun şahidi vardır. Bunu Ebu Yala tahriç etti. Ricali ise sikadır. 524[524]

3.2.2.3- Ha Varıcın Hukmu

Taberi diyor ki:

"Bunda şu da vardır: Şüphesiz, haricilerle savaş ve onların öldürülmesi ancak onların hakka dönüşe çağmlmak suretiyle kendilerine insaflıca davranarak delil ortaya konduktan (hüccet ikame ettikten) sonra caiz olabilir. Nitekim Buhari, tercemede (bab başlığında) zikredilen ayet ile buna işaret etmiştir. Keza Hariciler'i tekfir edenler de bununla istidlal etmiştir. Nitekim bu, Buhari'nin yaptığının doğal sonucudur. Şöyle ki o, bunları mülhidlerle denk tutmuş ve ayn bir başlıkla te'vilcileri bundan ayırdetmiştir. Bu yüzden Kadı Ebu Bekr b. el-Arabi, Tirmizi şerhinde bunu açıklıkla belirtir: Doğru olan, onların kâfir olduğudur. Çünkü Peygamber şöyle diyor:

"İslâm'dan çıkıyorlar" Bir de "Ad'ı öldürür gibi onları da öldürürüm" Başka bir lafızda da "Semud" demiştir ki bu kavimlerin ikisi de küfürle helak oldu. Keza şu sözü de böyledir:

"Onlar yaratıkların en şerlisidir" Oysa bilinmektedir ki bu sıfatla ancak kâfirler tavsif edilir. Ayrıca şu sözü de vardır:

"Şüphesiz onlar Allah (c.c.) nezdinde yaratıkların en fazla buğza müslehak olanıdırlar" Öte yandan onların kendi inançlarına muhalefet eden herkese, küftir ve ateşte ebedi kalmakla hükmetmeleri nedeniyle, bunlar bu isme onlardan daha çok

---

524[524] Feth'ul-Bari, 12/312.

müstehak idiler. Müteahhir imamlardan bu görüşe meyledenlerden biri de Takiyyeddin es-Subki'dir. Fetevasmda şöyle demektedir: Havarici ve aşırı Rafıziler'i tekfir edenler onların sahabenin güzide şahsiyetlerini tekfir etmeleriyle İhticac etmişlerdir. Nitekim bana göre bu, doğru bir kanaattir. Çünkü bu tutum Nebi'yi yalanlamaktır. O onları cennetle müjdelemiştir. Onları tekfir etmeyenler ise şuna sarılmışlardır: Şüphesiz onları tekfir etme hükmü bahsedilen şehadete dair kesin olarak ön bir bilgilerinin olmasını gerektirir. Bu kanaatte ise şüphe vardır. Çünkü biz kesin bir şekilde onların tekfir ettiklerinin ölünceye dek tertemiz olduklarını biliyoruz. Bu ise bizim onları (sahabeyi) tekfir edenleri tekfir etmemiz için yeter sebeptir. Bunu da şu hadis teyid eder:

"Kim müslüman kardeşine ey kâfir derse, şüphesiz bu onlardan birine döner". 525[525]

"Müslim'in lafzında ise kim bir müslümana küfür nisbet eder yahut ey Allah'ın düşmanı derse bu öyle değilse kendisine döner." 526[526] Şimdi açıktır ki o kimseler, bizce imanları sabit olan o değerli şahıslardan oluşan bir cemaate küfür nisbet ediyorlar. Buna binaen Şari'in haberinin gereğince onların küfrüne hükmedilmesi şarttır. Bu onların puta secde edenler ile böylesi hususlara dair söylediklerinin bir benzeridir. Şayet bu tür şeyler yapanların tekfirine dair icmamn oluşmasıyla ihticac edecek olurlarsa, deriz ki: O kimseler hakkında varit olan bu haberler, onların küfürlerini gerektirir. Velev ki kesin bir surette tekfir ettiklerinin tezkiyesine inanmasalar da bu böyledir. Artık İslâm itikadına inanmaları ve vacibleri işlemeleri dahi onlara küfürle hükmetmekten kendilerini kurtaramaz. Tıpkı puta secde edenin bu davranışının kendini kurtaramadığı gibi.

3.2.2.4- Hadisin, İrtibatta Kasta İtibar Edilmemesine Delaleti

Hafız devamla diyor ki: Bahsedilen bu konulardan bir kısmına meyledenlerden biri de, Tehzip kitabındaki tavrıyla Taberi'dir. O, konuyla ilgili hadisleri serdettikten sonra şöyle der:

525[525] Buharı Tere, Bab: 73, 13/6075-6076.
526[526] Müslim Tere, I/319.

“Bunda kıble ehli olmayı hakkettikten sonra bundan, hiçbir kimse bilerek çıkmayı kastetmedikçe İslâm'dan çıkmaz iddiasında bulunanların, bu söylediklerine bir reddiye vardır. Çünkü şühpesiz bu iddia, hadisteki şu ifadeleri geçersiz kılmaktadır. “Hakkı söyleyip Kur'an okurlar fakat İslâm'dan çıkarlar. Ve onun hiçbir şeyi de onlara sarılıp yapışmaz.” Bilindiği gibi, onlar Kur'an ayetlerini maksut olmayan bir şekilde tevil etmelerinden kaynaklanan hataları dışında, müslümanin ne kanını ne de malım helal görme cürmünü kesbetmişlerdir. Sonra da İbni Abbas'tan sahih bir sened ile şunu tahric etti: Onun yanında Hariciler'den ve onların Kur'an okurken söylediklerinden bahsedildi. O da (İbni Abbas) dedi ki: "Onlar muhkemine inanıyorlar fakat müleşahihinin yanında da helak oluyorlar." Sözü geçen bu hadislerin yanında onların öldürülmeleri gerektiği emrini, İbni Mesud:dan gelen şu hadis de teyit etmektedir. müslüman bir kişinin öldürülmesi ancak üç şekilde helal olur:

“Biri de dinini terkeden, cemaatten ayrılandır,” 527[527] Kurtubi, el-Müfhim'de şöyle diyor:

“Onları tekfir etme görüşünü Ebu Said hadisinde zikredilen temsil de pekiştirmektedir.” Yani bir sonraki babta gelen hadis, şüphesiz hadisin zahiri maksadı onların İslâm'dan çıktığıdır. Hem de ondan hiçbir şeye sahip olamadan. Tıpkı okun, süratinden ve atıcısının güçlülüğünden dolayı avı delip geçmesi gibi. Nitekim bu ok da o avdan bir iz taşımaz. Buna şu sözüyle işaret etmiştir. Kembe- böğür ve kam delip geçti” Şifa yazarı diyor ki:

“Bunda şu da vardır: “Ümmeti dalalete nisbet eden yahut sahabeyi tekfir etmeye götüren bir söz söyleyen herkesin küfrüne kesin olarak hükmederiz. Nitekim er-Ravda yazarı da bu sözü ridde bölümünde ondan nakletmiş ve tastik etmiştir. Ehli sünnetin usul alimlerinin büyük çoğunluğu, Hariciler'in fasık olduklarına lakin şehadeteyni telaffuz etmeleri ve İslâm'ın erkanını işliyor olmaları hasebiyle İslâm hükmünün üzerlerinde cari olduğuna (müslüman olduklarına) kanaat etmişlerdir. Şu var ki onlar fasit bir tevile dayanarak müslümanları tekfir edip fasık olmuşlardır. Bu da onları, muhaliflerinin kanı ve mallarının helal olduğuna, onların kâfir ve müşrik olduklarına şehadet etmeye sürüklemiştir, Hattabi şöyle demiştir: müslümanların alimleri şunda icma etmiştir. Hariciler dalaletleriyle beraber müslümanların fırkalarından bir fırkadır. Keza onlarla

527[527] Kütüb-i Sitte, 14/140.

nikahlanmaya ve kestiklerinin yenmesine cevaz verilmiş olup İslâm'ın esaslarına sarılmaya devam ettikçe tekfir edilemeyeceklerine inanmışlardır. İyaz da şöyle demiştir: Bu mesele, mütekellimlere ve diğerlerine göre neredeyse en zor mesele olmuştur. Öyle ki fakih Abdulhak, İmam Ebu Meali'ye bunu sorduğunda o şöyle i'tizar etmiştir. “Şüphesiz bir kâfirin, dine sokulması ve ondan bir Müslümamn dışlanması dinde çok büyük bir meseledir.” Nitekim daha önce Kadı Ebubekr el-Bakkılani de bu hususta duraklamış ve “Bu adamlar açık küfür olan şeyler işlememiştir. Belki küfre sebebiyet veren sözler sarfetmişlerdir demiştir.” Gazali “İman ve Zındıklık Arasındaki Ayırım” kitabında şöyle diyor:

“İmkân bulundukça tekfirden kaçınmak, en gerekli olandır. Şüphesiz tevhidi ikrar eden ve namaz kılan birinin kanmm helal kılınması hatadır. Bin kâfirin hata ile hayatta bırakılması (öldürülmelerinin terk edilmesi) tek bir mülümanın kanının dökülmesindeki hatadan daha hafiftir” Bir de onları tekfir etmeyenlerin dayandığı şu söz vardır: Konunun üçüncü hadisi ki bunda onların dinden çıkışlarını tavsif ettikten sonra diyor ki:

“Okun çıkışı gibi böylece onu atan okuna bakar” ve şu söze kadar “Ucuna bakar ki acaba bir iz kalmış mıdır.” İbni Battal diyor ki:

“Cumhuru ulema: Hariciler, müslümanlık kapsamından dışarda değillerdir”, demişlerdir. Çünkü hadiste “Fevke temara” eder. Temara ise şek içerir. Bu konuda şek peyda olunca da aleyhlerinde, dinden çıkışlarına hükmedilemez. Çünkü kim için İslâm akdi sabit olmuşsa onun gene yakin bir şeyle ondan çıkmış olması esastır.' Şüphesiz Ali'ye nehir halkının kâfir olup olmadıkları soruldu. O da cevaben: Küfürden kaçtılar demiştir. Ben derim ki bu eğer Ali'den sabit ise bu durumda, Ali'nin onları tekfir edenlere göre tekfirlerini gerektiren İnançlarına muttali olamadığına hamledilir. Keza onun yetamara fil fevkati sözü ile ihticac bu sözü delil göstermesi etmesi ise tartışmalıdır. Çünkü mezkur hadisin bazı tariklerinde -ki buna işaret edilmişti Ayrıca gelecektir de. “Ona bir şey yapışmamıştır” bazılarında “Feres ve demi geçmesi gibi” bunların telif edilme yolu şudur: O tereddüt etmiştir. Üzerinde bir şey var mıdır yok mudur diye. Sonra da oka bir şey yapışmadığı ve ondan bir şeyin olmadığı gibi, bundan da onda bir eser olmadığı anlaşılmıştır. Esasen bundaki ihtilafın onlardaki şahısların muhtelif oluşuna hamledilmesi de mümkündür. Bu durumda sözündeki yetemara onlardan bazılarında İslâm'dan bir şey kalabilir, olmasına bir işaret olabilir. Kurtubi, el-

Müfhim'de:

“Hadiste onların tekfir edilmesi daha açıktır demiştir. Nitekim onların tekfir edilmesi düşüncesine binaen kendileriyle savaşılarak öldürülmekte ve malları ellerinden alınmaktadır. Esasen bu, ehli hadisten bir grubun, Haricilerin mallarına dair görüşüdür. Onların tekfirine karşı çıkan düşünceye göreyse, onlara, bağilere uygulanan hukuk uygulanır. Ayrıcalık çıkardıklarında kendileriyle savaşılır. Onlardan kim de bidatına sarılır ve bunu yaymaya çalışırsa bu kişi tevbesinden sonra öldürülür mü öldürülmez mi yoksa bidatini reddetmede gayret de göstermesi gerekir mi diye onların tekfırindeki ihtilaf gibi bunda da ihtilaf edilmiştir. Tekfir kapısı tehlikeli bir kapidır. Geriye selametle değerlendirilecek hiçbir şey kalmaz...

Bunda bir de: müslümanlardan, çıkmaya niyeti olmadan dinden çıkan ile İslâm'dan başka bir din seçme niyeti olmadan dinden çıkanların bulunabileceği hususu vardır. Bunun yanında şüphesiz Havaric, Muhammed ümmetindeki ve Yahudi ve Hıristiyanların bid'atçı fırkalarının en şerlisidir. Tabi ki bu sonuncu husus, mutlak olarak onların tekfiri düşüncesine mebnidir.” 528[528]

Bunlar ümmetten bir kısım insanlar hakkında gelmiş, sübutu kati ve delaleti kesin naslardır. 529[529] Bu kişiler, ibadette gayretin zirvesinde, öyle bir dereceye varmışlardı ki; sahabi onlardan birinin yanında namaz kıldığında namazını onun namazının yanında, okuyuşunu onun okuyuşunun yanında, orucunu onun orucunun yanında hakir görürdü. Hem de bunu, yaratıkların en hayırlısının ağzından naklediyorlar. Dahası bunlar, Ali (r.a.) ile beraber Allah yolunda cihad eden mücahid kurralar (Kur'an ile meşgul olan kişiler) idi. Bunlar, ibadet noktasında işte bu yüce durumda bulunmakla beraber okudukları Kur'an, kendi aleyhlerinde olmasına rağmen lehlerinde olduğunu hesaplıyorlardı. Bundan dolayı da cidden tehlikeli ve hakir olan bu duruma düştüler. İşte bunların afeti, cehalet ve uygun olmayan fasit tevil idi.

İbni Kesir, bunlar hakkında diyor ki:

528[528] Feth'ul-Bari,Bab'ur-Ridde, 12/295-313.

529[529] Ancak “Hadis münekkidlerİ, İçerisinde, Mürcie, Cehmiyye, Kaderiyye ve Eşariyye gibi, fırka isimlerinin zikredildiği hadislerin uydurma oîduklarını ifade etmektedirler.” Özler, Doç. Dr. Mevlüt, İslâm Düşüncesinde 73 Fırka Kavramı, Nun Yay. İst. 1996, 39; Bu rivayetler için bkz. Kandemİr, M. Yaşar, Mevzu Hadisler, Diyanet İşleri Bask. Yay. Ank., 170; Kardavi, Yusuf, İhtilaflar Karışısında îslâmî Tavır, îlke yay. İst. 1992, 65, 66; Hatipoğlu, Mehmet Sait, İslâm'da İlk Siyasi Kavmiyetçilik- Hilafetin Kureyşiliği, A.Ü. İlahiyat Fak. Dergisi, 1978/23, 165. dipnot: 188; Demircan, Yrd. Doç. Dr. Adnan, Hariciler'in Siyasi Faaliyetleri, Beyan yay., İst. 1996, 35, 74, 169, 250, 255, 256, 258, 259.

“İnsanlar arasındaki bu tip, beni ademin en garip şeklidir. Yaratıklarının envai türlü oluşundan dolayı Allah'ı teşbih ederim. E-sasen bunu o dilemiş ve bu O'nun kaderinde mevcuttu. Selefin bazısının, Havaric hakkında söyledikleri şu tesbit ne kadar da yerindedir: Onlar şu ayette zikredilen kimselerdir:

“De ki; Size (yaptıkları) işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi?”,“Bunlar) iyi işler yaptıklarım sandıkları halde, dünya hayatında çabalan boşa giden kimselerdir.”,“İşte onlar, Rablerinin ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden, bu yüzden amelleri boşa giden kimselerdir ki, biz kıyamet gününde onlar için hiçbir ölçü tutmayız.” 530[530]

Maksad; şühesiz bu söz ve davranışlarında cahil, sapık ve şaki kimselerdir. 531[531]

Bunlar müslümanlarla savaşmak için babalar, anneler, dayı ve teyzeler arasından çıkıp diğer akrabalıkları da yok ettiler. Cehalet, bilgi ve akıllarının kıtlığı sebebiyle, arz ve semavatın Rabb'inin bundan hoşnut olduğuna inandılar. Oysa bunun en büyük (ekberul kebair) helak edici musibet ve hata olduğunu ayrıca bunu kendilerine, sema-vattan atılan ve babamız Adem'e (a.s.) sonra da ruhları cesedlerinde mütereddit kaldıkça zürriyetine düşmanlığa and içmiş iblisin süslediğini bilemediler. Bizi, güç ve kudretiyle koruyacak olan Allah'tır. Şüphesiz dualara karşılık veren yalnızca O'dur. İnsanlardan bir grup bazı çocuk ve kardeşlerine ulaştı da onları geri çevirdi. Onları azarlayarak durumdan haberdar etti. Böylece bunlardan bir kısmı istikamet üzere berdevam oldu. Bİr kışımı da gene kaçtı ve Havaric'e katıldı da ahirete dek zarar etti. Geriye kalanlar, o mevkiye giderek Basra ve sair yerlerin halkından kendisine yazan kişilere vefa gösterip hepsi bir arada Nehrevan'da toplandılar. Böylece onların bir güç ve kuvvetleri oluştu. Onlar müstakil bir ordu haline geldiler. İçlerinde cesur insanlar vardı. Tabi onlar bununla Allah'a yakın olacaklarını, cehennem ateşinin kendilerini yakmayacağını, kendilerinden intikam alınmayacağını ve Allah'tan yardım göreceklerini sanıyorlardı. 532[532]

Ulemanın bu nasları şunu ortaya koyuyor: Şüphesiz onları bu musibet duruma, sırf cehalet ve Kur'an ayetlerini kastedilmeyen bir şekilde yapılan yanlış tevil düşürmüştür.

530[530] Kehf: 18/103, 105.
531[531] Bidaye Tere, 7/459.

532[532] el-Bidaye ve'n-Nihaye, 7/286-287; *Bidaye Tere, 7/460. 304

Böyle iken onlar gene de Kur'an'ın taşıyıcısı olduklarını ve onun bayrağını yüceltti̇klerini zannediyorlardı. Onlar, iddialarına göre Kur'an'm hakimiyetinden çıkmış mürtet kimselerle savaşıyorlardı. Bu nedenle, ruhlarını can ve mallarını bu inanç uğruna kurban ediyordular. Resulullah (s.a.v.) onlar hakkında çok doğru söylemişti: Kur'an okurlar, bunun, aleyhlerinde olduğu halde, kendilerine hak verdiğini zannediyorlardı. Oysa onların İslâm'dan hem de ondan bir kalıntıya malik olamadan çıktıklarına dair açık sahih rivayetler gelmiştir. Tıpkı o atılan okun atıcısının güçlü oluşundan dolayı avı delip geçmesi ve üzerinde bir kalıntının kalmaması misali gibi ümmet bütünüyle onların dalalette olduğunda ve kınanmalarında sözbirliği etmiştir. Şu var ki tekfir edilmeleri noktasında aralarında ihtilaf vardır.

İbni Teymiye:

“Şüphesiz ümmet, Hariciler'in kınanmaları ve sapıklıkta oldukları noktasında müttefiktir. Ancak tekfir edilmeleri hususunda meşhur iki görüşe sahiptirler. Malik, Ahmed ve Şafii'ye göre küfürlerinde tartışma vardır”, demiştir. 533[533]

3.2.2.5- Haricilerin Kâfir Olduklarına Dair Deliller

Şüphesiz muhakkik imamların büyük bir kısmı onların kâfir olduğunu belirtmiştir. Mesela muhaddislerin imamı Buhari, müfessirlerin şeyhi Taberi, ayrıca Subki, Ebubekir el-Arabi ve Rafii gibileri. Kurtubi: Şüphesiz hadiste onların tekfir edilmeleri kanaati daha belirgindir. Kaldı ki Ebu Said rivayetinin zahiri onun da onları kâfir gördüğü şeklindedir demektedir. Bu, Malik, Ahmed ve Şafii'nin meşhur görüşüdür. Nitekim naslarm delaleti de bu kanaati pekiştirip desteklemektedir. Ulemanın diğer grubunun nasları tevil etme dışında hiçbir dayanakları yoktur. Bunun gibi belirtilen bu tevile dair de hiçbir delil söz konusu değildir. Kaldı ki naslarm zahiri de bunu reddetmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu alimler, onları tekfir etmeyi hatalı bulmuştur. Çünkü onlar İslam'ın aslına sarılmaktadırlar. Söz gelimi bunlardan biri Ebu Süleyman el-Hattabi'dir. Öte yandan dinin aslından bir şeyi nakzedenin, dinden çıkacağında ihtilaf yoktur. Zaten İslâm

533[533] Feteva, 28/5I8.

(müslümanlık) hükmü de dinin aslının onda var olduğu varsayımıyla sabit olmaktadır. Bunu nakzedince tartışmasız mürtedliğiyle hükmedilir. Bu husus, Allah'ın izniyle daha önce geçmişti.

Muhalif ulema bu noktada Nebi'nin (s.a.v.) şu sözüyle istidlal etmiştir:

"Ok gezinde şüphelenirler" Hafız buna şöyle cevap veriyor. Gelen diğer rivayetlerde "Ondan bir şey yapışmadı ve vücut ve kandan geçercesine" bunlar şöyle cem edilir: İşin başında şüphe vardı, iyice tedkik edildikten sonra bakan kişi, üzerinde bir şey olmadığında yakine ulaştı.

Ayrıca bazı rivayetlerde gelen "Bu ümmetten" ifadesiyle istidlal etmişlerdir. Hafız şöyle cevap veriyor: Şüphesiz "Bu ümmette" rivayetinde kastedilen, icabet etmiş ümmettir. "Bu ümmetten" rivayetiyle ise davete muhatap ümmet kastedilmiştir. Yahut bu ümmetten ifadesinin, kendilerinin geçen dönemleri ile ilgili olması da mümkündür.

Nitekim bu ulemanın Nebi'nin (s.a.v.) şu sözünü tevilleri de bu manadadır:

"İslâm'dan çıkıyorlar" Bundan maksat imama itaattir. Bu tevili ise dinden çıkıyorlar, rivayeti reddetmektedir.

Ayrıca onların Ali'nin (r.a.) kendisine Hariciler sorulduğunda, onlar küfürden kaçtılar 534[534] sözüyle ihticac etmeleri de bunun gibidir. Cevab, Hafız'in dediği gibidir: Şüphesiz eğer Ali'den bu rivayet sabit ise onun, bunların küfründen haberdar olmadığına hamledilir. Yahut o bunuonların ilk çıkışlarında yani ümmeti tümüyle tekfir etmelerinden önce söylemiş olabilir.

Esasen tevil, ancak bizi nassın zahiri manasından u-zaklaştıraçak bir karine, bir sebeple doğru olabilir. Şimdi buradaki rivayetlerde böylesi bir durum söz konusu değil-dir. Aksine bunlar, zahiri manasını sabitleştirip, pekiştirecek şekilde gelmişlerdir. Nitekim Peygamber (s.a.v.) şöyle diyor:

"Bu ümmette çıkacatır." okun avdan çıkışı misali dinden çıkarlar", "Kan ve vücudu geçişi misali", "Kur'an okurlar bunun lehlerinde olduğunu zannederler oysa aleyhlerinedir. Namazları boyun halkasını geçmez" Oysa bilindiği gibi, Kur'an müslümanlar için bir

534[534] Bidaye Tere, 7/465. 306

hüccet olarak lehlerinde olur, aleyhlerinde olmaz. Namaz ise ancak kâfirlerden kabul edilmez. Yahut onun bazı şartlarının geri kalmasıyla mümkündür. Veyahut da onun bazı rükünleri veya onu nakzedecek davranışlardan dolayıdır. Bunların dışında küfürden maada geriye bir şey kalmamaktadır. Peygamber'in (s.a.v.) şu sözü de var:

"Okun avdan çıkışı gibi dinden çıkarlar ve bir daha da ona dönmezler" Bilinmektedir ki onlar şayet içinde olsaydılar, bu durumda onun (s.a.v.)

"Sonra da bir daha ona dönemezler" demesinin anlamı kalmazdı. Keza "İmanları boğazlarını geçmez." Bu ise kalbin imandan soyutlandığını gösterir. Bilindiği gibi İslâm'ın sıhhati için kalben iman şarttır. Dünya ve ahiret azabından kurtuluşun yegane vasıtası, odur. Ayrıca Peygamber'in (s.a.v.) şu sözleri de vardır: Onlar yaratık ve mahlukatın en şerlisidir", "Ümmetimin şerlilerini gene ümmetimin hayırlıları öldürecek." "Yaratıkların en şerlisi" "Allah'ın en çok buğzettiği kişiler" ve "Semanın gölgelediği ve yerin yüklendiği en kötü ölüler."

Şüphesiz bu rivayetler onların küfürleri noktasında apaçıktır. Kaldı ki onlar hakkında bu rivayetlerde geçen Allah'ın yaratıklarının en kötüsü, Allah'ın yarattıkları içinde en çok buğzettiği kimseler, semanın gölgelediği, yerin yüklendiği en kötü ölüler şeklindeki nitelemeler yakinen bilinmektedir kİ ancak kâfirler için geçerlidir.

Denilecek olsa ki: Bu rivayetler, mutlak olup bütün bunlar, içinde "Ümmetimin şerlileri" şeklinde bir ifade bulunan rivayetlerdeki kayıtlara hamledilmelîdir. Bu da müslümanların şerlileri olarak anlaşılır. Allah'tan başarı dileyerek diyorum ki:

Şeriat gereği zarureten bilinir ki, şüphesiz ümmetten birtakım gruplar şirk, irtidat ve atalarının dinine dönme pisliğine düşmüştür. Bu durum, şu ayetlerde belirtilmektedir:

"İnanmanızdan sonra kâfir mi oldunuz?" 535[535]

"Özür dilemeyin çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldunuz". 536[536]

"Biz ancak Peygamber'e uyanı, ökçesi üzerinde geri dönenden ayırt etmemiz için

---

535[535] AI-i İmran: 3/106.
536[536] Tevbe: 9/66.

kıble yaptık" 537[537] Ayrıca Buhari'deki şu hadis:

"Devs kabilesinin kadınlarının kıçları tekrar Zu Halasa puthanesinin etrafında (tavaf derek) çalkalanmadıkça kıyamet kopmaz." 538[538] Hafız dedi ki:

"Ayrıca Müslim ve Ahmed'in Sevban'dan gelen hadislerinde şöyle deniliyor: Ümmetimden bir kısım kabileler müşriklere iltihak etmedikçe keza ümmetimden bazı kabileler putlara tapmadıkça kıyamet kopmaz." 539[539] Bu hadis de Hafız'ın, "Bu ümmetten" ne "Bu ümmette" rivayetlerinin arasını birleştirme tarzının, doğruluğunu pekiştirmektedir. Şüphesiz "Bu ümmetten" lafzı mutlaktır. Bununla ya geçmiş olan durumları itibara alınır veya onlar, davete muhatap ümmet olup icabet etmiş ümmet demek değildirler. Çünkü Peygamber (s.a.v.) diyor ki:

"Ümmetimden bazı kabileler müşriklere katılmadıkça" Bunlar ümmetten insanlardı. Hem de kabul etmiş (icabet) ümmetinden. Ancak bu, müşriklere tekrar katılmadan önceki bir durumdur. Ne var ki katıldıktan sonra artık onlardan değillerdir. Ancak bunlar, katıldıktan sonra da önce de her halükarda davet ümmetindendirler. Nitekim Nebi'nin (s.a.v.) vefatından sonra Arablar'da meydana gelen riddet olayları da bu cümledendir.

Bu anlatılanlardan yakinen şunu anlıyoruz: Şüphesiz bir musibete mübtela olup irtidat eden ve böylece müşriklere iltihak eden kişiler de ümmettendir. Bu anlamda Havaric'in ümmetin şerlileri ve Allah'ın en çok buğzettiği kişiler olmaları, onların küfrüne delalet ediyor.

Keza Peygamber'in (s.a.v.) onları Ad-Semud misalindeki gibi öldürürüm, demiş olması bunların her ikisinin de küfür üzere ölüp bu sebeple helak edilmiş olması gerçeğini hatırlatıyor. Zaten bundandır ki:

"Ok başına dönünceye dek İslâm'a dönmezler" demektedir.

Bir de hadisin ravisinin bu ayet, işte bu yüzden indi ve Serahsi'nin rivayetinde, onlar hakkında indi demesi durumu vardır:

537[537] Bakara: 2/143.
538[538] Feth'ıl-Bari, 13/82; Kütüb-i Sitte, 14/330; Buhari Tere, 15/6971.
539[539] Feth'ul-Bari, 13/81; Kütüb-i Sitte, 14/314.

“Onlardan sadakaların (taksimi) hususunda seni ayıplayanlar da vardır.” 540[540]

Şimdi, Nebi'nin taksimine itiraz eden o mel'un kişinin, bu yüzden irtidat ettiği de malumdur. Dolayısıyla bu ayet ona dair olduğu gibi, onun taraftarlarına da şamil olmuştur. Çünkü küfürde ona denk durumdadırlar. Bu yüzden Serahsi'nin rivayet ettiği hadiste, onlar hakkında, diye gelmiştir. Ey! Ebu Said'in (r.a.) fıkhına sahip kişi, bu anlayış da, onun, onları kâfir gördüğünü gösteriyor. Çünkü, Zulhuvaysıra da küfür ve irtidada düşmüş olanlarla beraber onları da kapsadığından dolayı söz konusu ayetin hükmü kapsamına dahil etmektedir.

Buna, İmam Ahmed ve Ebu Davud'un ondan rivayet ettiği hadis de delalet ediyor. Hadisin ravisi Asım b. Şemiyh diyor ki:

“Ben Ebu Said'i elleri titrek bir şekilde tekbir getirdikten sonra şöyle dediğini gördüm: Bana göre onlarla savaşmak, onlar kadar Türk'le savaşmaktan daha uygundur.” 541[541]

Nitekim onların küfrünü, kendileri hakkında verilmiş örnek de teyit etmektedir. Burada ok, atıcısının güçlü atışının süratinden dolayı hayvanın parçalarından biri kendisine yapışmadan avı delip geçmektedir. Nasıl ki işkembe ve organları geçiyorsa, bunun gibi onlar da kendilerinde İslâm'dan bir eser bulundurmadan, ondan çıkıp gitmektedirler. Sonra da ok gerisin geri dönmediği gibi onlar da İslâm'a geri dönmemektedirler.

3.2.2.6- Haricileri Tekfirin Sebebleri

Bu kavmi, küfre düşüren afet ve bunun illeti Allah daha iyi bilir- onların sahabeyi tekfir etmeleridir. Çünkü bu durum, onların Kur'an ve sünnet bağlamında naklettikleri şeylerde tan edilmelerini gerektirir. Değil mi ki, fasıkın şehadeti merduttur. O halde kâfirinki hayli hayli merduttur.

540[540] Tevbe: 9/58.

541[541] el-Bidaye ve'n-Nihaye, 7/299; Tercüme, 7/473.

Ebu Bekir b. el-Arabi

"Eğer fasıkm biri size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın" 542[542] ayetinin tefsirinde diyor ki: İkinci mesele; kimin fışkı sabit olursa, onun haberlere dair şehadeti icmaen batıl olur. Çünkü haber emanettir. Fısk ise onu iptal eden bir karinedir." 543[543]

Mamafih onların sahabeyi tekfirleri, aynı zamanda Kur'an'ı yalanlamayı da gerektirir. Çünkü o, birçok ayette onların adalet ve hayırlarından bahsetmiştir. Kaldı ki Peygamber'den (s.a.v.), onlar hakkında övgü ve bu arada ileri gelenlerinin cennetle müjdelenmesi gerçeği mütevatiren sabit olmuştur. Şimdi haberlerde, emir ve yasakların aksine nesh olmayacağı bilinmektedir. Aslında mutlak olarak bunun en tehlikelisi sahabenin tekfirinin onların naklettiği Kur'an ve sünnet noktasında tan töhmet edilmelerini gerektirmesidir.

Kadı İyaz da şöyle diyor:

"Böylece biz, ümmetin dalalette olduğunu ifade eden, Peygamber'den (s.a.v.) sonraki bütün ümmetin; Ali'yi hilafete taktim etmemesi ve O'nun da hilafette öne geçmemesi ve bunun yanında taktim olmak noktasındaki hakkını istememesi hasebiyle kâfir olması gibi gerekçelerle bütün ümmetin çeşitli sebeplerle kâfir olduğunu söyleyen rafizilerden el-Kamiliyye'nin dediği gibi sahabenin tümünü tekfir etmek demeye gelen bir iddiada bulunan kimseleri, kesinlikle tekfir ederiz. Çünkü bunlar, söz konusu iddialarıyla şeriatı bütünüyle iptal etmiş olurlar. Öyle ya bu iddiaya göre onu nakledenler kâfir olunca, onun ve Kur'an'ın nakli bütünüyle son bulacaktır. Nitekim Allahu alem İmam Malik de görüşlerinin birinde sahabeyi tekfir edenler öldürülür, şeklindeki sözüyle buna işaret etmiştir. 544[544]

3.2.3- Sahabeye Buğzetmek Sahibinin Küfrüne Delalet Eder

542[542] Hucurat: 49/6.

543[543] Ahkam'ul-Kur'an, 4/1715.

544[544] Kitab'u Şifa, 5/427-428.

Kurtubi,

"Gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ziraatçıların da hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir." 545[545] ayetinin tefsirinde şunları söylüyor:

Beşincisi; Ebu Urve ez-Zübeyri, Zübeyr'in oğlundan rivayet etti: Biz Malik b. Enes'in yanındaydık. Onun yanında Allah'ın elçisinin arkadaşlarını küçümseyen bir adamdan bahsettiler. Bunun üzerine Malik şu ayeti okudu: *"Muhammed Allah'ın elçisidir"*ta şu kısma kadar; "Gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ziraatçıların da hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. Malik devamla dedi ki: İnsanlardan kim Resulullah'ın (s.a.v.) ashabından birine karşı kalbinde buğz beslerse, şüphesiz bu ayete muhatap olur. Bunu Hatib Ebubekir zikretmiştir."

Şüphesiz Malik, bu dediğinde çok doğru söylemiş, tevilinde de isabet etmiştir. Kim onlardan birini küçümser yahut rivayetinde onu tan ederse şüphesiz Alemlerin Rabbi'nin dediğini reddetmiş ve müslümanların şiarlarını iptal etmiş olur. Allah (c.c.) diyor ki:

"Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükua varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler." 546[546] ve *"Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah mü'minlerden razı olmuştur*." 547[547] ve bunlar gibi, onlara övgü ve onların doğruluk ve felahına şehadeti içeren diğer ayetler:

"Müminler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var." 548[548] Allah'ın verdiği bu ganimet malları, yurtlarından ve mallarından çıkarılmış olan, Allah 'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah 'in dinine ve Peygamberine yardım eden fakir Muhacirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır.

"Daha önceden Medine 'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imam yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenler karşısında içlerinde

545[545] Fetih: 48/29.
546[546] Fetih: 48/29.
547[547] Fetih: 48/18.
548[548] Ahzab: 33/23.

bir kaygı duymazlar. Kendileri, zaruret içinde bulunanlar bile, onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir." 549[549] Bütün bunlar Allah'ın onların durum ve niyetlerinin farkında olduğunu göstermektedir. Sonra da onları öven hadisler naklediyor. Esasen bu manada birçok hadis vardır. Bu nedenle onlardan biri hakkında böylesi bir durumdan sakınılmalıdır. Sözgelimi bîrinin -şöyle diyerek- dini tanetmesi gibi: Felak ve Nas (Muavizeteyn) sureleri Kur'an'dan değildir. Kaldı ki bunların Resulullah'tan (s.a.v.) sabit olması ve Ukbe b. Amr dışında vahiy bütünlüğüne dahil edilmesi hususunda sahih bir hadis yoktur. Ukbe b. Amr ise zayıf olup ona muvafakat eden hiç kimse olmamıştır. Bu nedenle rivayeti geçersizdir. İşte bu, kitap ve sünnetten zikrettiklerimize bir reddiye, ilaveten sahabenin bize din olarak naklettiklerini tamamiyle geçersiz kılmadır. Şüphesiz Ukbe b. Amr b. İsa el-Cüheni, Buharı ve Müslim sahihaynı ile sair kitaplarda bize şeriatı rivayet etmiş kişilerden biridir. Herşeyin Ötesinde o da Allah'ın övdüğü, tavsif edip senada bulunduğu ve mağfiretle büyük ecir vadettiği kişilerdendir. Buna göre kim onu yahut sahabelerden birini kizbe nisbet ederse bu kişi, şeriattan çıkmış, Kur'an'ı geçersiz kılan ve Resulullah'ı tan eden biridir," demektir."

İbni Kesir diyor ki:

"Gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ziraatçıların da hoşuna gider." 550[550] yani Resulullah'in (s.a.v.) ashabı işte böyleydi. Ona yardım ve destek verdiler. Onlar onunla beraber ekinin bir parçası gibiydiler.

"Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir." 551[551]

İmam Malik (r.a.) kendisinden gelen bir rivayette, bu ayetten hareketle sahabeye (r.a.) buğzeden rafızileri tekfir etme fikrine varmıştır. Şöyle diyor: Çünkü onlar sahabeye (s.a.v.) kin besliyorlar. Kim de onlara kin tutarsa bu ayete binaen kâfirdir. Bu hususta bir kısım ulema da ona muvafakat etmiştir. Nitekim sahabenin (r.a.) faziletine ve onlara kötülükle taarruz etmekten nehye dair hadisler çoktur. Her şeyden öte Aliah'm onları övmesi ve razı olması kâfidir.

Beğavi de ayetin yorumunu şöyle yapıyor: Allah böylece onları çoğaltıp

---

549[549] Haşr: 59/8-9.
550[550] Fetih: 48/29.
551[551] İbni Kesir Tere, 13/7391.

kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. 552[552] yani onları arttırıp güçlendirdi ki kâfirlere nefret vesilesi olsunlar. Malik b. Enes:

"Kim kalbinde Resulul-lah'm ashabına karşı kin beslerse bu ayetin kapsamına girer". demiştir.

İmam Taberi ise ayetin tefsirinde şöyle diyor:

"Gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ziraatçıların da hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir." 553[553] Yani; filizini çıkarıp güçlenen derken gövdesinin üstüne dikilen ve bütünlüğü ile nebatının güzelliği, yetişip olgunlaşmasryla, onu ekenlerin hoşuna gider, "Onlara karşı kâfirleri de öfkelendirir." yani; işte Muhammed (s.a.v.) ve arkadaşlarının durumu ile onların sayısının artması bunun gibidir. Öyle ki arttılar, çoğaldılar ve işte bu ekin gibi gelişip büyüdüler. Allah (c.c.) önce onların vasfını belirtmekte sonra da onlara karşı kâfirler öfkelenir, demektedir. 554[554]

İbni Teymiye es-Sarım'ul-MesİuFda şöyle demektedir:

"Küfe ehlinden bir grup fukaha ile daha başkaları, sahabeye şovenin öldürülmesi ve ayrıca Rafizilerin kâfir olduğu hususunda kesin kanaat belirtmişlerdir. Muhammed b. Yusuf el-Feryani'ye Ebubekr'e şovenler (şetm) hakkında sorulduğunda: O kâfirdir demiştir. Denildi ki:

"Peki namazı kılınır mı?" Dedi ki:

"Hayır. Gene sordular. Ama o, La ilahe illallah diyorken ona bu nasıl yapılır?" O da:

"Ona elinizle dokunmayın çukuruna düşünceye kadar odunla itekleyin" dedi. Ahmet b. Yunus da:

"Eğer Yahudi ile Rafızi'nin biri birer koyun kesseler ben Yahudi'nin kestiğini yerim fakat Rafızi'ninkini yemem. Çünkü o, İslâm'dan çıkmış bir mürteddir" demiştir. Ebubekr b. Hani ise:

552[552] Fetih: 48/29.
553[553] Fetih: 48/29.
554[554] Taberi Tere, 5/2278.

“Rafızi ve Kaderi'lerin kestiği yenmez. Bilindiği gibi kitabinin kestiği yenildiği halde mürtedin kestiği yenmemektedir. Şimdi bu insanlar da mürtet muamelesine tabidirler. Zimmet ehli (gayri müslimler) kendi dinlerini ikrar ediyorlar. Nitekim bu nedenle onlardan cizye alınmaktadır” demiştir. Keza Küfe imamlarının ileri gelenlerinden Abdullah b. İdris de:

“Rafıziye şufa hakkı yoktur, bu sadece müslüman için geçerlidir demiştir.” 555[555]

“Arkadaşlarımızdan bir grup, Ali ve Osman'dan beraat etmek gerektiğine inanan Hariciler ile sahabenin tümüne sövmeye inanan Rafıziler'in -ki sahabeyi tekfir edip sapık sayarak söven kimselerdir- küfrüne dair beyanat vermişlerdir.

Ebubekir Abdulaziz, el-Mukni adlı kitapta şöyle diyor:

“Rafızilere gelince eğer şovenlerden ise kâfirdir ve onunla evlenilmez. Bazı alimler şöyle demiştir -ki Kadı Ebu Yala da bunu teyit etmiştir-: Şayet sahabeye söverse ve bu onların din ve adaletlerini (kadh) zedelerse bununla kâfir olurlar. Yok eğer sadece onlara sövmekle kalıp; din ve adaletlerini tenkit etmezse, mesela onlardan birinin ba-basına söverse yahut onlardan birine söver fakat bununla ona olan öfkesini belirtiyorsa, işte böylesi şeylerle kâfir olmaz.”

Ahmed, Ebu Talib'ten gelen rivayette, Osman'a söven birisi hakkında şöyle demiştir:

“Bu zındıktır. Mervezi'nin rivayetinde ise şöyle demiştir:

“Ebubekr, Ömer ve Aişe'ye söveni (şetm), İslâm üzere görmüyorum. Kadı Ebu Yala, Ahmed'in, onlara dair bu sözünü mutlak olarak kullanmıştır. Sahabeden birine söven kişi tekfir edilir dediğini belirtmektedir. Fakat Abdullah ve Ebu Talib'ten gelen rivayetlerde öldürülmesi noktasında tevakkuf etmiştir. Nitekim onlara hadd ve taziri gerekli görmesi de onun bunların küfrüne hükmetmediğini ifade eder. Şu harlde Ahmed'in, İsîâm üzere görmem sözü, sövmelerini heial görenlerin tartışmasız kâfir oldukları ihtimaîini ve bunun yanında bunu helal görmeyenler açısından, öldürmenin sakıt olması manasını da taşır. Çünkü o, bunu haram olduğuna inanarak işlemiştir. Tıpkı

555[555] es-Sarım'ul-Meslul, 504.

günahları işîeyen gibi.”

Esasen onun, onları İslâm üzere görmem, sözü şu yoruma da müsaiddir: Bu, onların adaletine tan edenler hakkında olabilir. Yine onun şu sözündeki gibi, Nebi'den (s.a.v.) sonra zulmettiler ve fasık oldular. Bu meyanda hakka dayanmayan kararlar aldılar. Keza onun “Öldürme, düşer” sözü de onların dinlerine tan etmeden, sövmeye hamledilir. Şu sözü gibi: Onlarda çok az bilgi, siyaset ve cesaret hakkında zayıf bir marifet vardı. Onlar dünya vesaireye düşkün ve bunlara sevgiyle sarılmıştı. Mamafih onun sözünün zahirine hamledifmesi de muhtemeldir. Bu durumda onlar hakkındaki sövmeleri bağlamında- görüşüne dair iki rivayet var demektir:

1- Tekfir emekte.

2- Fasık olduklarını belirtmekte.

Buna göre Kadı ve diğerlerinin, onların tekfirinde iki rivayeti havi nakilleri sabitieşmiş oluyor. Ayrıca Kadı:

“Kim Aİşe'ye (r.a.) Allah'ın kendisini tezkiye ettiği bir hususta iftira atarsa tartışmasız kâfirdir” demiştir.

Biz burada değrlendirmeyi iki bölümde tertip edeceğiz

1- Mutlak olarak onların sövülmeleri açısından.

2- Şovenin ahkamını açıklama yönünden.

“Bu noktadan itibaren onları tekfir edenlerle, kâfir olmayıp günahkâr olduklarını ifade edenlerin delillerini sıralamaya başlıyor.” 556[556]

“Söven, öldürülür yahut tekfir edilir, diyenlerin sarıldıkları deliller vardır. Şu delil onlardandır: “Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükua varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir:

“Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi

556[556] es-Sarım'ul-Meslul, 505.

üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ziraatçıların da hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir” 557[557]

Şimdi durumları gereği kâfirlerin, onlara öfkelenmesi lazımdır. Eğer kâfirler onlara öfkeleniyorsa, peki bu öfkelenenler kimlerdir? Evet bu durumda, onlar Allah'ın kendilerini zelil edip ceza vereceği, küfürleri üzerinde kınadığı kişilerle beraber olmuşlardır. Oysa kâfirlere küfürlerinden dolayı kınandıkları öfkelerine, ancak bir kâfir iştirak edebilir. Çünkü mümin küfürden dolayı kınanmaz. Bunu ayetin şu kısmı açıklıyor.

“Kâfirler onlara öfkelensinler.”

Bu, ortaya konulan sıfata uygun hükme dair bir değerlendirmedir. Çünkü kişideki küfür, arkadaşına öfkele-nilmesine münasibtir. Şimdi Allah, küfür sahibini, Muhammed'in arkadaşlarına öfkelendirmekte ve bu bağlamda Allah (c.c.), Muhammed'in (s.a.v.) arkadaşlarına kimi öfkelendirmişse, onun hakkında bunun gereklilikleri bulunuyor demetir ki o da, küfürdür.

Sahihaynda Enes'ten tahric edilen şu hadis de bu cümledendir: İmanın alameti ensarı sevmektir. Nifakın alameti de ensara buğzetmektir. Başka bir lafızda ise şöyledir: Onları ancak mümin sever ve onlara sadece münafık olan buğzeder. 558[558]

Müslim'in Ebu Hureyre'den rivayetine göre Peygamber (s.a.v.),

“Allah'a ve ahiret gününe iman etmiş biri Ensar'a buğzetmez” demiştir. Keza Müslim sahihinde Ebu Said'den (r.a.) rivayetine göre:

“Allah ve ahiret gününe inanan biri Ensar'a buğzetmez”. 559[559] demiştir. Buna göre kim söverse şüphesiz bu buğzunda derinleşmiş demektir. Bu durumda bunun, Allah'a ve ahiret gününe inanmayan bir münafık olması gerekir. 560[560]

“Onlar hakkında söylenilenlerin tafsilatına dair bir fasıl: Kim bu sövmesine bir de, Ali'nin ilah olduğu yahut o peygamberdi de Cebrail risaleti kime vereceğinde yanıldı, sapıklığını eklerse işte bunun küfründe hiç şüphe yoktur. Dahası böylesi birinin tekfir edilmesinde duraksayanın küfründe de şüphe yoktur.

557[557] Fetih: 48/29.
558[558] Buhari Tere, 8/3551-3552.
559[559] Kütüb-i Sitte, 13/61.
560[560] Es-Sanm'ul-Meslul, 512.

Keza onlardan kim Kur'an'dan bir kısım ayetler noksan olup gizli kalmıştır yahut onun batini tevilleri vardır. Bu tevillerle (yorumlarla) şer'î teklifler vesaire kalkar iddiasında bulunursa ki bu tipler Karamita ve Batıniye diye isimlendirilir. Ayrıca et-Tenasuhiyye de bunlardandır. İşte bütün bunların küfründe ihtilaf yoktur.

Kim de onların adalet ve dinlerine dokunmadan onlara sadece söverse, mesela bazılarını cimrilik veya korkaklık, bilgisizlik, zühd sahibi olmamak vesair ile tavsif etmek gibi. Bu kişi, haddi zatında te'dip ve tazire müstehaktır. Fakat sırf bunlardan dolayı küfrüne hükmetmeyiz. Nitekim onları tekfir etmeyen ilim ehlinin sözleri de buna hamledilir.

“Kim mutlak olarak onları telin edip kötülerse işte bu da onlar hakkındaki bir ihtilaf noktasıdır. Çünkü gayzdan kaynaklanan lanet ile itikattan kaynaklanan lanetin durumu birbirinden farklıdır.” 561[561]

“Kim de bunu aşıp dese ki: Onlar on küsur kadar kişi dışında, Resul'ün (s.a.v.) vefatından sonra irtidat ettiler, ya da onların tümü fasık oldu, diye itham etse; aynı şekilde bunun da küfründe şüphe yoktur. Çünkü bu kişi Kur'an'ın birçok yerindeki onlardan razı olunduğuna ve övülmelerine dair nassını tekzip etmiş olmaktadır. Bu bir yana, böylesi birinin küfründe şüphe duyup tereddüt eden kişinin küfrü dahi besbellidir.

Esasan bu tür sözlerin anlamı şudur: Şüphesiz Kur'an ve sünneti nakledenler kâfir veya fasıktır. Keza şu ayette belirtilenler

“Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.” 562[562] ki bunların en hayırlıları ilk nesildir. İşte bütün bunların hepsi kâfir ve fasık idi. Bunun anlamı ise şüphesiz bu millet, milletlerin en şerlisidir. Dolayısıyla bu ümmetin en evveli de onlar olduğu için, en şerlileri de onlardır. Böyle düşünenlerin küfrü, İslâm dininde zaruri olarak bilinen hususlardandır. Bu nedenle böylesi laflar savuranların tümünün zındıklar olduğunu görürsün.” 563[563]

Bu uzun nakillerden Allah'ın izni ve yardımıyla sabit olmuştur ki: Şüphesiz sahabeyi din ve adaletine kınamada bulunmak, onları kâfir yahut fasık olmakla tavsif

---

561[561] Es-Sarım'uI-Meslul, 518-519.
562[562] AI-i İmran: 3/lI0.
563[563] es-Sarım'ul-Meslul, 504-519.

etmek suretiyle sövmek, şüphe yoktur ki böylesi bir iddiada bulunanın küfrü, belirgin ve muayyen olarak apaçıktır. Kaldı ki bu, İslâm dininin zaruretle bilinen hususlarındandır. Çünkü bu tür sözler, onları naklettikleri şeylerde tan etmek ve birçok ayetinde onları övüp medheden Kur'an'ı yalanlamak demeye gelir. Esasen şeriat, sahabaye (r.a.) gayzı, sahibinin küfrüne alamet saymıştır. Ki bu, ortaya konan münasip bir vasıf olup hükme illet olmaya da uygundur. Malumdur ki Havaric Ali ve Muaviye ile onlara yardım edenleri tekfir etmiştir.

Bu Hariciler hadisini müfessirferin mutlak imamı Taberi'nin de dediği gibi şu şekilde özetleyebiliriz: Bu hadiste, müslüman sıfatını hakettikten sonra kıble ehlinden, bilerek ve farkında olarak ondan (İslâm'dan) çıkma kasdı olmaksızın Kıç kimse İslâm'dan çıkmaz, düşüncesine karşı bir reddiye vardır. Çünkü bu görüş hadisteki ifadeyi geçersiz kılmaktadır.

“Hak söyleyip Kur'an okurlar, mamafih İslâm'dan hiçbir şeye sahip olamadan çıkarlar.”

Keza Hafız'ın dediği gibi: Bu hadisten, müslümanlar'dan kimisi dinden çıkmayı kastetmeksizin ayrıca başka bir dini İslâm'a tercih edip seçme niyeti olmaksızın dinden çıkar sonucu da çıkmaktadır. Bu netice, mutlak olarak onların, tekfir edilmeleri düşüncesine dayalıdır.

Bununla anlaşılır ki, şüphesiz Hafız'ın bahsettiği bu kaide, onların tekfirini benimseyen herkesin yanında bir sabitedir. Şu da var ki, bu tür şeyler dinin aslına temas etmeyen konulardır. Hele bir de dinin aslına temas ederse hüküm ne olur? Şimdi kimse, şüphesiz kıymetli sahabi Ebu Said el-Hudri, muhaddislerin imamı Buhari, müfessirlerin imamı Taberi, Kadı Ebubekr b. el-Arabi, Subki, Rafii ve diğerlerinin bidatçı olduklarını demeye cesaret edebilir mi? Çünkü onlar Hariciler'in küfrüne hükmetmişlerdir. Kaldı ki onları, cehalet, hata ve tevil yapmak gibi şeylerle mazur da görmemişlerdir.

3.2.4- Kaderiye Fırkası Ve Hükmü

3- Delil. Kaderiler Hadisidir.

Müslim sahihinde Yahya b. Yamer'den şunu tahric (nakl) etmiştir: Basra'da kader konusunda ilk kez konuşan Mabed el-Cüheni idi. Ben ile Humeyd b. Abdurrahman el-Himyeri hac yahut umre için yola çıktık ve kendi kendimize şöyle diyorduk: Rasulullah'ın (s.a.v.) ashabından biriyle karşılaşacak olursak ona, o kimselerin konuştuğu bu meseleden soracağız. Biz, Abdullah b. Ömer b. el-Hattab'la karşılaştık. Ben:

“Ey Ebu Abdurrahman bizim orada bir takım insanlar türemiş Kur'an okuyor, ilimle meşgul oluyorlar. Böylece onların bir kısım özelliklerini zikrettim. Bu meyanda onların, kader yoktur, onun fevri olarak anlık oluştuğunu iddia ettiklerini söyledim.” İbni Ömer, dedi ki:

“Onlara rastladığın zaman onlara benim onlardan, onların da benden berî olduğunu haber ver. Abdullah b. Ömer'in kendisiyle and ettiğine yemin olsun ki, onlardan birinin Uhud kadar altını olsa ve bunu infak etse o kişi kadere inanmadıkça Allah bunu ondan kabul etmez. Sonra da Cibril hadisini anlattı.” 564[564]

Nevevi, Kadı İyaz'ın şöyle dediğini belirtiyor:

“Bazılarını gördüm ki bu hadiste geçen (yetekaffer) kelimesi için yeteka'erune demektedirler ve bunu da kapalı ve gizemli bir şekilde ilimde derinleşmek istiyorlar, diye tefsir ettiler. Sözgelimi birisi garip şeyler ifade ettiğinde teka're denilir. Ebu Yala el-Mevsili'nin rivayetinde “Yetefekkahune”dir. Bu ise o ve onların durumunu zikreden sözünün zahiridir. Yani İbni Yamer, onların halini ve ilimdeki faziletli vasıfları ile onu tahsil ve önemsemeye dair İçtihadlarını zikretti.” 565[565]

“Onlar, kaderin olmadığını, işlerin durumun gereği olarak anî olduğunu” iddia ediyorlar. Yani fevrî olduğunu, öncesinde bir taktirin olmadığını ve Allah'ın (c.c.) buna dair bir ilmi olmadan meydana geldiğini; Allah'ın da bunları meydana geldikten sonra bilmekte olduğunu iddia e-diyorlar. Nitekim batıl mezheblerinin teferruatını daha önce anlatmıştık. Bu söz aslında marjinal durumundaki-lerinin görüşüdür. Bütün Kaderi'lerin

564[564] Müslim Tere, 1/105; Külüb-i Sitte, 2/215.
565[565] Müslim Tere, 1/111.

düşüncesi değildir. İbni Ömer (r.a.),

“Onlara rastladığında onlara benim onlardan, onların da benden beri olduğunu haber ver” demiştir.

İbni Ömer'in (r.a.) bu söylediği onun Kaderiyye'yi tekfir ettiği hususunda çok açıktır.

Kadı İyaz:

“Bu, Allah'ın, olanlara dair İlmini nefyeden ilk Kaderiler'e dairdir. Bunu diyen tartışmasız kâfirdir demistir.” 566[566]

İbni Teymiye şöyle demiştir:

“Eşyanın oluşmadan önce Allah'a malum olduğuna gelince bu gerçek olup hiçbir şüpheyi içermez. Bunun gibi O'nun yanında ya da meleklerin yanında kayıtlı olması da böyledir. Nitekim kitap ve sünnet buna delalet etmektedir. Mamafih rivayetler de bu çerçevede gelmiştir. İşte bu ilim ve bunun yazılı kader olması, Kaderiye'nin ekserisinin inkâr ettiği kaderdir. Onlar, Allah kulların fiillerini ancak meydana geldikten sonra bilebilir iddiasındadırlar. Bunlar kâfirdir. Onları Şafii, Ahmed ve diğer imamlar tekfir etmiştir”. 567[567]

3.2.4.1* Kaderiyyenin Fırkaları

“Şüphesiz kadere iman konusunda, Kaderiyye'nin uç noktasındakiler tartışmıştır. Bunlar zannetti ki Allah'ın önceden var olan bilgisi emir ve nehiyleri menetmektedir. Bunlar iki gruba ayrıldılar:

Grubun biri, emir-nehiy ve sevab-ikabı ikrar etmekte ve fakat bunların öncesinde bir kaza, kader ve kaydın (yazılı olmak) var olabileceğini inkâr etmektedir. Bu kimseler sahabe asrının sonlarında peyda olmuşlardır. Sahabe onların bidatlarını duyunca

566[566] Nevevi Şerhi, 1/150; Müslim Tere, 1/111.
567[567] Feteva, 2/152; Külliyat Tere, 2/173-174.

onlardan teberri ettiler. Nitekim Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbas, Cabir b. Abdullah, Vasile b. el-Eska ve diğer sahabiler onlardan, onları reddedip teberri etmişlerdir. Malik, Şafii ve Ahmed gibi imamlar Allah'ın ilminin mukaddem oluşunu inkâr eden o kimselerin küfrünü kaydetmişlerdir.

İkinci grup, Allah'ın (c.c.) mukaddem ilmini, kitabetini kabul etmekle beraber bunun, emir ve nehiyden ve amelden müstağni kıldığını, dolayısıyla amele ihtiyaç olmadığını, bundan da öte kime mutluluk takdir edilmişse onun behemehal hiçbir amel olmasa bile cennete gireceğini; kimin de şaki olması takdir edilmişse onun da amelle ilgili olmaksızın şaki olduğunu iddia etmişlerdir. Bu kimseler makalat ehli taifelerden sayılan bir grup değildir. Şüphesiz bunu daha çok insanların cahil olanları söylemektedir. Bunlar ötekilerinden daha kâfir ve metotça daha da sapıktır. Bu kimselerin söyledikleri, emir-nehiy, helal-haram ve vad-vaidin iptali demeye gelir. Bunlar, küfürde Yahudi ve Nasara'dan çok daha fazla derindedir. İşte bunlar, soru soranın görüşleri hakkında soru sorduğu o kimselerdir.

Kaderiyye'nin çoğunluğuna gelince: Bunlar mukadder ilim ve kitabeti kabul etmekte ve fakat bu arada Allah'ın, kulların fiilleri ve olaylardaki iradelerini yarattığını inkâr etmektedirler. Kulun kudreti ve hakiki iradesinin bulunmadığını, onun gerçek fail olmadığım söyleyen cebri Kaderiİer, onlara muarız olmuştur. Bütün bu fırkalar sapık bidatçılardir.

Böylesi kimselerin en şerlisi ise fiillerin yaratılması ile olaylardaki iradeyi müşrikler gibi emir ve nehiy lere engel kılanlardır. Müşrikler şöyle diyordu:

“Allah dileseydi ne biz ortak koşardık ne de atalarımız ortak koşardı.” 568[568] Bunlar Yahudi ve Hiristiyanlar'dan daha kâfırdirler. Onların sözlerinin anlamı, resullerin getirdiği emir ve nehiylerin tümünün geçersiz olması demektir. 569[569]

3.2,4.2- Bid'at Tek Çeşit Değildir

568[568] Enam: 6/148.

569[569] Feteva, 8/288-289.

Bu nakilden de anlaşıldığı gibi şüphesiz bidat tek bir çeşit değildir. Sahipleri kimi zaman bunda çok aşırıya gider. Öyleki bunlar bununla açık küfür derekesine inmektedirler. Kimi zaman da bidat derecesinde ama yorum (meal) küfründe duraklamaktadırlar.

Bu nedenle alimlerin, bidatçılann hükümlerini izah ederken bahsettikleri bu bidattaki hareket noktalarını açıklamaları gerekir. Bu, açık küfür derecesinde midir yoksa bidat ve yoruma dair küfür derecesi midir?

Keza anlaşılmaktadır ki, Allah'ın emir ve nehiy üzerindeki ilminin, kaza ve kaderinin takaddümünü inkâr, ihtilaftan uzak bir küfürdür. Bunları ikrar edip ve ancak bunlar emir, nehiy ve amel etmekten müstağni kılar. Ayrıca cennet ve cehenneme girmek, amelle kayıtlı değildir, iddiasında bulunanların hükmü ise; şüphesiz bunlar cahil ve kâfir olup Yahudi ve Nasara'dan daha da kâfirdirler. Esasen bunlar müslüman taifelerden bile sayılmazlar.

Şüphesiz fiillerin işleniş gerekçesinin kader ve takdir edilen yazgı olduğunu savunanlar, Yahudi ve Nasara'dan daha kâfirdirler. Çünkü Yahudi ve Nasara, emir ve neva-hinin bazısını kabul, bazısını da reddetmektedirler. Bunlar İse bütün emir- nehiy ve semavi şiarları kabul etmemektedirler.

Mukaddem ilim ve kitabeti ikrar etmekle beraber kulların fiillerinin yaratılışı ve olgulardaki iradeyi inkâr edenler ise sapık bidatçılardir. Tekfirleri noktasında ulema arasında meşhur bir tartışma vardır.

İbni Receb, Cibril hadisinin şerhinde diyor ki:

“Bu kelime (yani kadere iman) için İbni Ömer (r.a.), kaderi inkâr edip işlerin fevri olduğunu iddia edenlere karşı bu hadisi serdetmiştir” Yani onlar diyor ki:

“İşler kendilerinden önce Allah'ın (c.c.) geçmiş bir takdiri olmaksızın ani bir şekilde hazırlıksız olmaktadır. Abdullah b. Ömer, onlara kızmış onlardan teberri etmiştir. Bu çerçevede o, onların amellerinin kadere iman etmeden kabul edilmeyeceğini bildirmiştir...”

3.2.4.3- Kadim İlmin İsbatı Kaderiye'ye Karşı Bir Delildir

Selef imamlarından birçoğu “Kaderilerle mukaddem ilim hakkında tartışınız, şayet kabul ediyorlarsa onlara sadece hasım olun; yok eğer inkâr ediyorlarsa mutlaka tekfir edin” demiştir. Bununla şunu murat etmişlerdir: Kim kulların fiillerine dair sabık mukaddem ilmi ve Allah'ın (c.c.) onları yaratmadan önce şaki ve said diye taksim ettiğini, bunu kendi yanındaki mahfuz bir kitapta kaydettiğini inkâr ederse şüphesiz Kur'an'ı yalanlamış olur. Haliyle bununla da tekfir edilir. Yok eğer bunu ikrar edip, Allah'ın kulların fiillerini yarattığını ve bunu dilediğini ve kevni irade ile bunları irade ettiğini inkâr ederse bunlara da husumet gösterin: Çünkü bu kabul etmiş oldukları, inkâr ettikleri bağlamında aleyhlerinde bir hüccettir.

Bunların tekfiri noktasında ulema arasında meşhur bir ihtilaf vardı. Mukaddem ilmi inkâr edenlere gelince Şafii ve Ahmed bunların tekfir edilmeleri gerektiğini kaydetmişlerdir. Ayrıca bunların dışında İslâm'ın imamlarından başkaları da böyle demiştir. 570[570]

Allah'ı (c.c.) tenzih etmek mantığıyla O'nu noksanlaştırma durumuna düşen sözkonusu kavme dair bu nakillerden anlaşılıyor ki onlar, bu yapıp söylediklerinin şuurunda değildirler. Kaldı ki küfrü hiç kastetmemektedirler. Dahası onlar gerçeği araştıran ve ilmin verilerinden faydalanmaya çalışan kişilerdir. Bununla beraber onların bu hali Abdullah b. Ömer'e (r.a.) ulaşınca onlardan hemen yekten teberri etmektedir. Bilindiği gibi bu tavır yalnızca kâfirlere karşı takınılır. Nitekim Allah (c.c.) bizim kâfirlerden teberri etmemizi emrederken şöyle demektedir:

“Biz sizden ve sizin Allah'tan başka taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz.” 571[571] Keza isyankâr günahkârlardan uzaklaşmaktan yana haber verirken de diyor ki:

“Ben sizinyaptık-larınızdan muhakkak ki uzağım” 572[572]

570[570] Cami'u Ulum ve'1-Hükm, 25.
571[571] Mümtehine: 60/4.
572[572] Şıara: 26/216.

Şimdi günahkâr müslümanın kendisinden değil, onun yaptığından, amelinden teberri edilir. Demektir ki ancak müşrik birinden büsbütün teberri edilir.

Değerli sahabi, soruyu soranlara, siz onlara delil sundunuz mu? Onların şüphelerini izale ettiniz mi? Onları tekfir etme şartlan oluştu mu? Engeller ortadan kalktı mı kalkmadı mı? Diye sormamıştır.

Aksine onlara dair sözü (r.a.), sırf onların sözlerini duymak ile yetinerek onların tekfiri ve onlardan teberri noktasında çok açıktır. Bu minvalde ileri gelen imamlar da bu hükümde ona tabi olmuşlardır. Dahası Kadı İyaz'ın da dediği gibi, şüphesiz bunu söyleyen tartışmasız kâfirdir.

Bilindiği gibi onların içine düştükleri bu durum şirkin ötesinde bir haldir. Böyle iken şimdi peki bizzat onu (şirk) işlemekle durum ne olur?

Şimdi o ithamcılar neredçdir? Onlar ki Allah'tan (c.c.) başkasına ibadet etme konumuna düşen kişiye müşrik diye hükmedenleri, şu veya bu şekilde itham etmektedirler. Hele böylesi birinin ne dayanabileceği bir tevili vardır ne de.herşeyin özü ve dayanağı olan tevhidi nakzettiği noktasında bir tereddüt bulunmaktadır. Peki şimdi bu ithamcılar Abdullah b. Ömer, Malik, Şafii, Ahmed, Kadı îyaz, İbni Teymiye ve İbni Receb, dahası İslâm ümmetinin imamlarının cumhuru hakkında ne ile hükmedecekler. Evet ey ithamcılar! Siz bu tavrınızdan vazgeçecek misiniz?

Dördüncü Delil:

Buhari, İkrime'den tahriç (kayd) etti. Dedi ki: Ali (r.a.) zındıkları getirdi ve onları yaktırdı. Bu, İbni Abbas'a ulaşınca dedi ki:

“Ben olsaydım onları yakmazdım. Çünkü Resulullah (s.a.v.) bunu nehyetmektedir:

“Allah'ın azabıyla azablandırmayın. Ancak onları Resulullah'ın (s.a.v.) şu sözüne binaen öldürürdüm: Kim dinini değiştirirse öldürün” 573[573]

573[573] Sahih'ul-Buhari, Bab'u Hükm'il-Mürted ve'i-Mürtedde ve Istitabetihim. Buhari Tere, 15/6788.

Bu kavim Ali'nin (r.a.) ilahfığını iddia etmişti. Onların bu düşüncesi Ali'ye ulaşınca onları yaktı. Bu noktada Ali ve İbni Abbas (r.a.) onların öldürülmesinde ittifak etmiştir, her ne kadar öldürme biçiminde ihtilaf etmiş olsalar da. Mamafih Ali'nin onları cehaletleri sebebiyle mazur gördüğü, onlara hüccet ikâme ederek onların bu şüphelerini

izale ettiği zikredilmemiştir. Aksine bunun yerine onlara, mücerred olarak tevhidi nakzetmeleri nedeniyle irtidat hükmünü uygulamıştır. Kimisi bazı rivayetlerde Ali'nin onlara şüphesiz ben sizin gibi bir kulum, yemek yiyorum... diyerek onlara hüccet ikame ettiğini ifade eden sözlerle hüccet ikame etmiştir diyebilir.

Aksine ulemanın da belirttiği gibi bu, tevbeye bir davettir. Hüccetin ikame edilmesi (onların aydınlatılması) değildir. Bunun bir delili de sözgelimi, Buhari'nin bu rivayeti “Mürtedin hükmü ve onun tevbeye davet edilmesi” bölümünde vermiş olmasıdır. Ayrıca Neypül-Evtar Şerh'u Münteka'l-Ahbar kitabında da musannif mürtedin öldürülmesi diye bir bab açmış ve burada bununla istişhad etmiştir.

Şevkani şöyle demiştir: Bu babda zikredilen bu Ali Hadisi'yle şu istidlal edilmiştir: Zındık tevbeye davet edilmeden öldürülür. Ayrıca bunun yanında hadisin bazı tariklerinde Emir'ul-Müminin Ali'nin (r.a.) onları tevbeye davet ettiği vakidir. Nitekim Feth'de Abdullah b. Şerik el-Amiri'nin babasından naklettiği rivayette şöyle denilmiştir: Ali'ye denildi ki:

“Şurada mescidin kapısında bir kavim var, senin kendilerinin rabbi olduğunu iddia ediyorlar. Ali (r.a.) onları çağırdı ve kendilerine:

“Size yazıklar olsun siz ne diyorsunuz?” dedi. Onlar da:

“Sen bizim rabbi-miz, yaratıcımız ve rızık verenimizsin” dediler. O da dedi ki:

“Size yazıklar olsun şüphesiz ben sizin gibi sadece bir kulum. Yediğiniz gibi yemek yerim. İçtiğiniz gibi de içerim. Hafız, bunun senedinin sahih olduğunu belirtmiştir.” 574[574]

Ulemanın ifadeleri bu tevbeye davetin, irtidattan mütevellit olduğunu gösteriyor. Bu ise, hüccet ikame etmek demek değildir. Çünkü onlar dinden çıkmışlardı, tabi ki

574[574] Neyl'ul-Evtar, 9/57.

basiretle bilinçli olarak değil. Dolayısıyla ona olan meyilleri nedeniyle tevbelerinin istenmesi gerekmektedir.

Hafız b. el-Hacer, İmam Tahavi'den şunu naklediyor:

“Bu kimseler, İslâm'dan irtidat edenin hükmünün kendisine davet ulaşan harbinin hükmü gibi olduğuna kail olmuşlardır. Şüphesiz bunlarla, davet edilmeden önce de savaşılır. Ancak bilinçli olmadan basiret İslâm'dan çıkan için tevbe istemek şüphesiz meşrudur. Fakat basiretle irtidat edenlerin ise tevbeye davetleri gerekmez uygun değildir denilmiştir. Sonra da Ebu Yusuf un onlara muvafakat ettiğini lakin, hemen tevbe ederse yolu serbest bırakılır ve işi Allah'a (c.c.) havale edilir dediğini nakletmektedir.” 575[575]

Ulemanın bu görüşleri gösteriyor ki: Cehalet ile İslâm'dan çıkan mülslüman, mazur olmayıp mürteddir. Şu var ki onun irtidattan tevbe etmesinin istenmesi meşrudur.

Kadı İyaz da:

“Şüphesiz Ali b. Ebi Talib (r.a.), kendisinin uluhiyetini iddia edenleri yakmıştır. Keza Abdülmelik b. Mervan da el-Haris el-Mütenebbi'yi öldürmüş ve astırmıştır. Nitekim birçok halife ve melik aynısını yapmıştır. Esasen her birinin döneminin alimleri onların yaptığı bu fiilî tasvip etmekte sözbirliği etmiştir. Ayrıca bu noktada onlarin kâfir olduğuna muhalif olan da kâfirdir.” 576[576]

3.2.4.4- Muayyen Birine Hulul Davası müslümanların Söz Birliği İle Küfürdür

İbni Teymiye şöyle demektedir: İkinci çeşide gelince bu da Nasara'da olduğu gibi muayyen kişiye hulul ve ittihadı savunanın sözüdür. Hristiyanlar bunu Mesih İsa için iddia ediyorlarken Galiye (aşın gulat) bunu Ali b. Ebi Talib ve ehli beytinden bir grup için söylüyorlar...

575[575] Feth'ul-Bari, 12/281.

576[576] Şifa bi Şerh'i Nıreddin el-Kari, 5/472-473.

Bütün bunlar, topyekün müslümanların icmasi ile zahir ve batini olarak küfürdür. Bunların düşünceleri ve İslâm dini hakkında bilgi sahibi olduktan sonra böylesi kişilerin küfründe şüphe edenler de aynen kâfirdir. Tıpkı Yahudi ve Hristiyanlar ile müşriklerin küfründe şüphe edenlerin kâfir olması gibi. [577][577]

Sahabeyle başlayan selefin bu sözleri, bir kul hakkında ilahhk iddiasında bulunanlar hakkındadır. Onlar böylesi bir dinin aslı olan tevhidi nakzettiği için mürtet ve kâfir olmuşlardır. Esasen bu tiptekilerin küfrü, İslâm dininde zaruretle bilinir. Bu anlamda kim, onun sözlerinin ne demeye geldiğini ve İslâm dinini bildikten sonra onun küfründe tereddüt ederse bu kişi de bizzat kâfirdir. Tıpkı Yahudi, Nasara ve müşriklerin küfründe şüphe edenin kâfir olması gibi.

---

[577][577] Feteva, 2/367-368; Külliyat, 2/357, 358, 332.

2.CİLT

3.2.4.5- Zekât Vermeyenlerin İrtidadı

5- Delil:

Selefin zekât vermeyenler hakkındaki hükmü de böyledir. Bunlar hakkındaki hadis sahihaynda geçmektedir. Onlar ki fasit bir teville;

"Onların mallarından sadaka (ve zekât) al ki, bununla onları (günahlardan) temizleyesin, onların (sevaplarını) arttırıp yüceltesin" 1[1] ayetine dayanarak zekâtı vermemişlerdi. Onlar şöyle diyordu: Bu bizzat Nebi'nin (s.a.v.) şahsına has bir hitaptır. Onun ölümüyle hükmü düşer. Esasen tezkiye ve temizlemeye onun dışında hiçkimse muktedir de değildir. Onların bu cehalet ve fasit tevillerine rağmen Ebubekir es-Sıddık (r.a.) onlarla savaştı. Hem de mürtedlerle yapılan savaş gibi; dahası beraberinde çoluk çocuklarının esir edilmesi, mallarının ganimet alınması ayrıca kendi ölülerinin cehennemde olduğuna şehadet etmeleri şeklinde bir savaş. 2[2]

Şeyh Abdullah b. eş-Şeyh Muhammed b. Abdulvahhab, İbni Teymiye'den naklen şöyle demektedir:

"İbni Teymiye (r.a.) zekât vermeyenlerin küfrüne dair makalesinin sonunda diyor ki: Kaldı ki sahabe, sen bunun farziytine inanıyor musun yoksa inkâr mı ediyorsun diye sormadılar. Böylesi bir yaklaşım sahabeden hiçbir şekilde varit değildir. Aksine es-Sıddık (r.a.) Ömer'e dedi ki: Vallahi Resulullah'a (s.a.v.) veriyor oldukları bir oğlağı bile benden esirgeseler bu sebepten onlarla savaşırım. Görüldüğü gibi Ebubekir (r.a.) burada savaş gerekçesi olarak farziyetini inkâr etmeyi değil, sırf vermemeyi göstermiştir. Nitekim onlardan bir grubun bunun farziyetine inanmakla beraber sırf vermekten kaçındıkları rivayet edilmiştir. Buna rağmen halifelerin onlar hakkındaki tutumu hep aynı olmuştur. O da, savaşçılarının öldürülmesi, çoluk çocuklarının esir edilmesi mallarının ganimet alınması ve ölülerinin cehennemlik olduğuna şehadet ettirilmesi şeklindedir. Üstelik bunların hepsini de riddet ehli diye nitelemişlerdir.

1[1] Tevbe: 9/103.
2[2] Kütüb-i Sitte, 7/340; Müslim Tere, 1/182.

Nitekim Sıddık'ın (r.a.) onların yanında en büyük fazileti Allah'ın onu mürtedlerle savaş noktasında kararlı kılmasıdır. O, başkaları gibi duraksamamış aksine onlarla tartışıp onları kendi görüşüne sahip kılmıştır.

Müseyleme'nin nübüvvetine inananlara gelince: Sahabe arasında bunlarla savaş hususunda bir tartışma çıkmamıştır. Bu şöyle diyenin hüccetidir: Eğer vermemek için imamla savaşacak olurlarsa kâfir olurlar, yoksa olmaz. Çünkü şüphesiz onun uğruna imamla çatışmamış olanlar dışında bu kimselerin küfrü ve riddet ehline dahil edilmeleri sahabenin kitap ve sünnetin nassına dayanan ittifakları ile sabit olmuştur...

Artık bu söz ve açıklamayı düşünmek lazımdır: İ-mama zekât vermekten kaçman grup ile savaşılıyor. Hakkında küfür ve İslâm'dan irtidat (mürted) hükmü ile hük-mediliyor. Çoluk çocukları esir ediliyor malları ganimet alınıyor. Eğer zekâtın farziyetine inanacak, beş vakit namazı kılacak olurlarsa ve zekâtı vermek dışında İslâm'ın bütün şiarlarını yerine getirecek olsalar bile bu, onlarla savaşma gereğini ve bunun yanında onlara küfür ve mürtet hükmü ile hükmetmeyi ortadan kaldırmamaktadır. Bu konu kitab, sünnet ve sahabenin (r.a.) ittifakıyla sabittir. Allahualem. 3[3]

İbni Teymiye diyor ki:

“Şüphesiz sahabe ve onlardan sonraki imamlar, onlarla savaş noktasında ittifak etmiştir. Velevki bunlar namaz kılıp ramazan orucunu tutsalar bile. Bu hususta bunlar sahabe için geçerli bir şüphe vesilesi olmamıştır. Zaten bu nedenle de mürtet idiler. Sahabe onlarla vermemeleri sebebiyle Allah'ın emrettiği şekilde savaşmıştır. Velev farziyetini ikrar etselerdi bile.” 4[4]

Kelime-i şehadete sarılmaları, namaz kılmaları ve geriye kalan farzları ifa etmelerine rağmen şüphe ve fasit bir tevil ile malının zekâtını vermeyen bu taife hakkında sahabe, bunlarla savaşılması, mürtet oldukları, mallarının ganimet alınması, çoluk çocuklarının esir edilmesi ve ayrıca ölülerinin cehennemlik olduğuna kendilerinin de şehadet etmeleri gerektiği noktasında kitap ve sünnete dayanarak ittifak etmiştir.

Bu, şeriatın bölümlerinden biri hakkında olup bitenlerdir. İnsanları bu duruma

---

3[3] el-Kelimat'un-Nafla fi'1-Mükeffırat'ıi-Vakıa: 56/17; Midet'ül-Muvah-hidin kitabının 10. Risalesi, 237-238.
4[4] Feteva, 28/519.

sadece cehalet, fasit tevil ile geçerli olmayan bir şüphe düşürmüştür. Bütün bunlar onlardan küfür hükmünü defedememiştir. Bu yüzden de mürtet sayılmışlardı. Bütün bunlar şeriatın furuati çerçevesinde olmaktadır. Ya peki bizim, asılların özü olan tevhit konusunda zannımız nasıldır acaba? Malumdur ki bu tevhit gerçeği olmadan, ne dünyada ve ne de ahirette hiç kimse için .kurutuluş mümkün değildir. Nitekim misak, o bağlamda alınmış ve kullar o fıtratta yaratılmıştır. Mamafih elçiler, o amaçla gönderilmiş ve kitaplar onunla indirilmiştir. Keza ahirette bundan sorulacağı gibi onun yüceliğinin hatırına kılıçlar çekilmiştir.

Bu ümmetten, İslâm'ından sonra irtidat edip büyük şirke bulaşmış kişiler için cehaletin mazeret olmaması prensibini, en güzel bir şekilde çürütmeye dair Kur'an, nebevi hadis ile sahabe ve onlardan sonraki selefi salihinin sözlerinden oluşan bu kadarlık nas yeterlidir. Esasen bu kaideyi (cehaletin mazeretliğini), sonradan gelen bazı kisiler tesis etmiştir. Bu bağlamda söz konusu kaide zaten şeriata yabancı bir kaidedir. Onlar bu kaide ile İslâm çerçevesini o kadar genişlettiler ki insanlar bununla tağuta, onların yardımcılarına, zındık ve mülhidlere, laiklere teslim oldular. Oysa bunlar doğrusu Hıristiyan ve Yahudiler'in beldelerimizdeki uşaklarıdır. Amaçlan akidemizi bozmak, islâm'ımızı mahvetmek ve Haç'ın bayrağını yükseltip, siyonizm alameti yıldızı yücelere çıkarmaktır. Bütün bunlardan sonra da bizden, dinden çıkmış bu ve benzeri kimselerin hepsine müslümanlıkla (İslâm ile) hükmetmemizi istiyorlar. Onları (hoşgörüyle) dost edinip onlara cephe alanlara, düşmanlık edelim, arzusundalar. Artık bu durumda ne denir: *"İnna lillahi ve inna ileyhi racim."*

Ben ise şöyle diyorum:

"Allah, emrini yerine getirmeye kadirdir. Fakat insanların çoğu (bunu) bilmezler." 5[5]

Şüphesiz sahabe ve onlardan sonraki imamların anlayışı çerçevesinde bu naslar, bu ümmetten şirk koşanların ve özellikle tevhidi yakinen nakzedenlerin mürtet olduğuna hükmetmektedirler.

Muhakkak kim tevhide bağlanıp şirke son verirse, keza İslâmî şiarlara sarılırca böyle bir durumda eğer küfrü gerektiren bir duruma düşerse, bunun tevili fahiş ve şüphesi de geçerli değilse bu kişi cehaleti sebebiyle hiçbir surette mazur görülemez.

5[5] Yusuf: 12/21.

Bunun delili Hariciler ile ilk Kaderiler ve zekât vermeyenler ile ilgili hadislerdir. Şüphesiz Allah (c.c.) daha iyi bilir.

3.3- Selefin Kitaplarından İrtidat Konusu

Maliki İmam Kadı İyaz, "Küfür olan, hakkında duraklanan ve kendisinde ihtilaf edilen sözler ile küfür olmayanların beyanına dair bir fasıl" adıyla açtığı bölümde şöyle diyor:

Şüphesiz bu bölümün tahkiki ve içindeki karışıklığın giderilmesinde dayanak şeriattır. Bunda aklın bir dahli olamaz. Bu konuda temel ilke şudur: Şüphesiz rububiyet ve vahdaniyetin nefyi ile Allah'ın dışında yahut Allah'la beraber birine ibadet, kesinlikle küfürdür... Bunun gibi kim Allah'ın ilahlığım ve birliğini kabul etmekle beraber O'nun diri veya kadim olmadığına veyahut O'nun muhdes olduğuna, yahut musavver olduğuna yahut da O'nun bir çocuk veya eşi olduğunu veyahut baba olduğunu iddia eden veyahut da O'nun bir şeyden doğduğunu yahut bir şeyden oluştuğunu veya O'nunla beraber ezelde ondan başka şeylerin olduğunu yahut alem için O'nun dışında bir yapıcı veya müdebbir bulunduğunu iddia ederse işte bütün bunlar müslümanların icmaıyla küfürdür.

Keza kim Allah ile oturduğunu yahut O'na yükseldiğini veya O'nunla konuştuğunu veyahut O'nun şahıslardan birine hulul ettiğini iddia ederse mesela bazı tasavvufçuları ile batini, Nasara ve Karamita'dan bazılarının sözleri gibi bütün bunlar küfürdür.

Gene şöyle diyenlerin de küfrüne kesinlikle hükmederiz: Alemin kadim olduğunu, onun baki kalacağını yahut da bunlarda şüphede olursa... Bunun gibi, kim Peygamberimiz için tebliğ edip haber verdiğinde yalana tevessül ettiğini yahut onun doğruluğundan kuşkuda olur veya onu söverse ya da o tebliğ etmedi veya onu ya da nebilerden birini küçümserse, onları ayıplayıp eziyet ederse veyahut da bir peygamberi öldürüp onunla harp ederse bu düşünce ve tutumdakiler icma ile kâfirdir.

Bunun gibi kitabın nassını redderse veya naklinde icma edilmiş kesin olan, ayrıca

zahirine hamledilmesi üzerinde de icma edilmiş bir hadisi tahsis ederse, mesela recmin iptali ile Hariciler'in tekfir edilmesi gibi. İşte bunların tekfir edilmesi hususunda da icma edilmiştir.

Bu nedenle kim, müslümanların milletinden (dininden) başka bir milleti seçmiş olup onunla tedeyyün etmiş (onunla yaşamaya başlamış) birini tekfir etmezse yahut bunda duraklar veya şüphe ederse keza onların görüşlerinin doğru olabileceğini belirtirse bu durumda İslâm'ı izhar edip ona inansa bile, onun dışındaki bütün görüşlerin (mezheb) yanlış olduğunu kabul etse de biz böylesi birini tekfir ederiz. O, bunun zıddına, İzhar ettiklerinin hilafına şeyleri ortaya koyduğu için kâfirdir.

Keza müslümanların ancak bir kâfirden sadır olur diye icma ettikleri her fiille kişiyi tekfir ederiz. Velevki faili bu eğri fiiliyle beraber müslümanlığını açıklasa da. Mesela put, güneş, ay, haç ve ateşe secde etmesi ve kiliselere koşması, onun ehliyle alışveriş, zünnar bağlamak gibi onların kıyafetlerini giymesi ve başını onlar gibi eğmek, şüphesiz müslümanlar, bunların sadece kâfirlerden sadır olabileceğinde söz birliği etmiş, bunların faili, İslâm'ını müslümanlığını ifade etse de, küfür alameti olduklarını belirtmişlerdir.

Keza müslümanlar Allah'ın haram ettiği öldürmeyi, içki içmeyi, zinayı, bunların haram olduğunu bildikten sonra hela! sayarsa böyle birinin küfründe icma etmişlerdir. Mesela Karamita'dan İbahiler ve bazı aşırı tasavvufçular gibi. 6[6]

3.3.1- Şirk İslamla Beraber Ve Bir Arada Bulunamaz

Görüldüğü gibi Kadı, büyük şirk (şirk'ül-ekber)den bahsederken failine küfür ve irtidadlâ hükmetmektedir. Velev ki bunun faili İslâm'ını açıklasa, müslümanlık iddiasında bulunsa da. Üstelik burada söz konusu hususun haramlılığmın bilinip bilinmemesinden bahsetmemektedir.

Fakat öldürme, zina ve içkiyi helal sayanın hükmünden bahsederken bunu, onun, bunun haramlığını bilip bilmemesine dayamaktadır. Çünkü birincisi Tevhidi ve İslâm

6[6] Kitab'u Şifa bi Şerh'i Nureddin el-Kari, 5/401- 431.

akdini nakzetmedir. Oysaki bu kişiye, kendisinde İslâmî itikat var ve şirkten soyutlanmıştır varsayımı ile İslâm'ın, müslümana ait hukuku uygulanmaktadır. Ne zaman ki onun şirkten arı olmadığı yahut ona geri döndüğü anlaşılırsa, onunla savaşmak gereği söz konusu olur ve bir kez daha can ve mal emniyeti (ismeti) ortadan kalkar. Haliyle bu, şeriatın ayrintı/furuatındaki durumların tersinedir. Çünkü bir kere onlar, İslâm'a dahil etmez. Bu nedenle, bu kişi hakkında müslümanlık hukuku, kendisinin bizzat onları, ikrar etmesi İle değil, aksine tevhidi ikrar etmesi ile cari olur.

Buna göre tevhit, dinin özüdür. Kim onu terk ederse, itaat etmenin hiçbir çeşidi kendisine fayda vermez. Velev itaat ile gelse bile, bu kabul edilemez. Bundan öte boştur. Oysa tevhitle gelenin bunun dışında kalan bütün günahları bağışlanabilir inşaallah. Çünkü ayette şöyle deniyor:

"Âllah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediği kimseler için bağışlar." 7[7]

"Ey Muhammedi Andolsun ki sana da senden önceki peygamberlere de (şu husus) vahy olunmuştur: Andolsun ki, (bilfarz) Allah 'a ortak koşarsan, işlerin şüphesiz boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursun." 8[8]

Binaenaleyh müslümanların, Allah'tan başkasına i-badet, ancak bir kâfirde bulunur, diye icma ettikleri nakledilmiştir. Yani bu sadece kâfirden peyda olur. Her ne kadar bunun faili bu fiilinin, yani büyük şirke bulaşmak küfrü türünden bir fiilinin yanında müslümanlık iddiasında bulunsa da. Görüldüğü gibi bu, umumiyet ifade eden sözlerin en genelidir. Çünkü bu hasr ve kasr üslûbudur. Yani Allah'tan başkasına ibadet ancak ve ancak bir kâfirden sadır olur. Bu hiçbir surette İslâm ile beraber bir arada bulunamaz. İşte bu birtakım haramları helal görmenin tersinedir. Böylesi bir fiilin faili müslüman olabilir. Mesela uzak bir çölde yaşıyor olabilir. Ya da henüz müslüman olmuş olabilir. Veyahut da onun zamanında bu husus dinden olduğu zaruretle bilinen bir haram değildir.

Bütün bu durumlarda haramları helal kılmasından dolayı cehaleti sebebiyle mazurdur. Çünkü şer'î hükümlerden dolayı, kendisine bilgi ulaşmadıkça bunun cahili

7[7] Nisa: 4/48, 116.
8[8] Zümer: 39/65

olan fert, tekfir edilmez. Tevhitte durum bunun zıddınadır. Onun nakzedilmesi küfürdür. Şer'î hükmün ilan edilmesinden önce de sonra da.

3.3.1.1- İrtidadın Tarifi Ve Çeşitleri

Kifayet'ul-Ahyar yazarı Ebubekir b, Muhammed: Riddet sözlükte bir şeyden başka bir şeye dönmektir demektedir. Devamla şöyle diyor:

“Şu ayette de böyledir:

“Mukaddes toprağa girin ve arkanıza dönmeyin.” 9[9] Şeriat'te ise İslâm'dan küfre dönmek ve İslâm'ın kesilmeidir.

Bu kimi zaman sözle olur. Kimi zaman fiille ve kimi zaman da itikatla olur. Bu üç çeşidin her birinde ayrı ayrı mesleler vardır. Özetlemek biraz zordur ama biz biraz öz bilgiyle zikredeceğiz:

Sözle İrtidat:

Birisinin düşmanına şöyle demesi gibi: Rabbim olsa ona ibadet etmem. Şüphesiz bunu kişi kâfir olur. Keza şayet peygamber olsaydı ona iman etmezdim ya da çocuk veya eşi için o bana Allah'tan ya da resulünden daha sevimlidir. Sözgelimi hasta iyileştikten sonra dese ki: Bu hastalığımda öyle bir sıkıntıyla kaşılaştım ki eğer Ebubekir ve Ömer'i öldürseydim gene de öyle bir şeyi hak etmezdim. O bu dedikleriyle kâfir olur. Bir kısım alimler onun derhal öldürülmesi gerekir, demişlerdir. Çünkü onun sözü Allah'ın haksızlığa nisbet edilmesi anlamına gelir...

Aynı şekilde şayet peygamberlik iddia etmese de kendisine vahyedildiğini ya da

9[9] Maide: 5/21.

kendisinin cennete girdiğini, onun meyvelerini yediğini, hurileriyle sarmaş dolaş olduğunu iddia ederse, bu şüphesiz icma ile küfürdür. İşte bu ve bazı tasavvufçu zındıkların söylediği benzeri laflar ile şayet peygamberlerden birine sövecek yahut onlardan birini küçümseyecek olurlarsa icmaen tekfir edilir. Allah onları öldürsün! Onlar ne kadar da cahil ve ne kadar da kâfir, evet ne kadar da kendilerine inananları kandırıcıdırlar.

Fiili Küfür:

Put, güneş ve aya secde etmek, müstafin pisliğe atılması ile içinde güneşe ibadet bulunan sihir, keza putlara kurban kesmek, Allah'ın isimlerinden biriyle yahut O'nun emirleri ve korkutması ile maskaralık ve Kur'an tefle beraber okunması gibi.

Eğer müslümanların, üzerinde ancak bir kâfirden sadır olabilir diye icmâ ettikleri bir fiili işlerse velev ki, mesela haça secde etmek veya kiliselere, oraya mensup kişilerle zünnar ve diğer elbiseleri içinde gidip gelmekle beraber İslâm'ını ilan etse bile bütün bunlar küfür olup faili tekfir edilir.

İtikadı Küfür:

Bunun örnekleri gerçekten çoktur. Mesela kim alemin kadim olduğuna yahut yaratıcının sonradan olduğuna veya Allah için sabit olduğuna icma edilen bir şeyin, olumsuz olduğuna inanırsa veyahut da O'nun için olamayacağı icma ile sabit olan bir şeyin varlığını mesela renkler, bitişme ve ayrılma gibi şeyleri iddia ederse kâfir olur.

Küfre Rıza Küfür:

Küfre azmetmek hemen o andan itibaren küfürdür. Kişi, kâfir olayım mı diye tereddüt ederse o anda kâfir olur. Keza küfrü gelecekte olacak bir işe talik etmek de, o anda küfürdür.

Bunlar bilindikten sonra artık irtidadı sabitleşen kişi kanı heder edilecek mürtet bir kişidir. Çünkü o küfrün en fahiş çeşidini ve hüküm olarak en galizini sergilemiştir. Ayette denilir ki:

"Ey iman edenler Sizden kim dinindendönerse (bilsin ki)... ebediyyen kalıcıdırlar." 10[10] Burada acaba tevbeye çağırılması müstehap mıdır yoksa vacip midir konusunda iki görüş vardır. Birine göre müstehabdır. Hadiste Resulullah (s.a.v.):

"Kim dinini değiştirirse öldürün. demiştir. Doğru olan ise mutlaka gerekmesidir..."

Çünkü irtidat genelde arız olan bir şüpheden kaynaklanır. Dolayısıyla bunun izale edilmesinden önce öldürülmesi caiz değildir. Onlardan dolayı tevbe istenmesi harp ehlinin durumu gibidir. Şüphesiz biz onları ancak kendilerine davetin ulaşması ve mucizenin zahir olmasından sonra öldürürüz.

3.3.2- İrtidadın Çoğu Cehalet Ve Karıştırmaktan Doğar

Bu sözlere çok dikkatle bakılmalıdır. O, kişi şayet müslümanların sadece bir kâfirden sadır olabilir diye üzerinde icma edip telakki ettikleri bir fiil işlerse bu fiiliyle beraber velev ki müslümanlığını ilan etse de... diyor. İşte böylesi biri hakkında önceden ne deniyorduysa şu anda da o denir. Nitekim mürtedin tevbeye daveti şarttır, sözü de bu anlamdadır. Yazar bu kanaatini, irtidadın genelinin şüpeheden kaynaklanıyor oluşuna dayandırmaktadır. Bu ise İmam Tahavi'nin dediğidir: Şüphesiz istitabe (tevbesini istemek) İslâm'dan basiretle bilinçlice çıkmış olanın dışında herkes için meşrudur.

İbni Kudame de istitabenin gereğini öngörerek şöyle demektedir:

"Çünkü irtitat genelde şahsa musallat olan bir şüpheden kaynaklanmaktadır.

10[10] Maide: 5/54, 80.

Kendisi aydınlatılıp şüphesi giderildiğinde İslâm'a döner."

Ne var ki istitabeden önce öldürülmesi tazmini gerektirmez. Çünkü can güvenliği, irtidat etmesiyle yok olmuştur." 11[11]

"Kitab'u Mevahib'il-Celil Şerh'u Muhtasar'ı Halil" yazarı Hattabi diyor ki:

"İbni Arabi Kitab'ut-Tevessut fi Usul'id-Din kitabının başlarında şöyle demiştir:

"Görmüyor musun ulema mürtede mühlet vermeyi müstehap görmüştür. Çünkü o muhtemelen bir şüpheden dolayı irtidat etmiştir. Bu nedenle bir süre sabredilir. Olur ki kendisindeki şekki, yakin ile cehaleti ise ilim ile yer değiştirerek giderir. Tabi bunun ilkin sahih bakış açısıyla oluşan ilimle hasıl olması da şart değildir." 12[12]

Bu dahi sonradan gelen bazı kişilerin ortaya koyduğu, mutlak olarak cehaletin mazeret olduğu ilkesini çok açık bir şekilde çürütmektedir. Şüphesiz irtidat genelde sahibinde (failinde) cehalet ve fasit tevil ile oluşmaktadır. Bunun subutu için ilim şart değildir.

Şevkani de:

"Lakin sana da saklı kalmadığı gibi irtidadın sebepleri arasında sabit olan hiçbir şeyin oluşmasında ilme (failinin bilip bilmediğine) itibar edilmez. Bunun manası küfrî bir lafız yahut küfrî bir fiil işleyen kişinin bu yaptığının ne demeğe geldiğini bilmesi dikkate alınmaz demektedir." 13[13]

Yukarıda irtidat bablanndan yaptığım alıntıların benzeri, değerli ulemanın fıkıh kitaplarında pek çoktur. Eğer uzatma korkusu olmasaydı daha çok iktibas ederdim. Bütün bunlar tevhidi nakzedenleri tekfir etmektedirler. Kaldı ki bunu şeriatın furuiyat/ ayrıntılarının haricinde ilme (bilinçli olarak yapmaya) de dayandırmıyorlar. Ancak furuatın faili haramlığına dair bilgi sahibi olmadıkça tekfir edilemez.

Çünkü daha önce zikredildiği gibi tevhidin delili akıl, fıtrat ve misaktır. Bu ise bir elçiye ihtiyaç göstermez. Furuatta durum bunun tersinedir. Şüphesiz bu ikincisi, tebliğin

11[11] el-Kafı, Bab ul-Mürted.
12[12] Mevahib'ul-Celil bi Şerh'i Muhtasar'ıl-Halil Hattabi, 2/281.
13[13] ed-Durr'un-Nadide, 43.

ulaşmasına bağlıdır.

Bu bölümün sonunda el-Vela vel-Bera yazarının, şeyh Muhammed b. Abdulvehhab'dan naklen zikrettiği İslâm'ı nakzeden on maddeyi zikredeceğim. 14[14] Şöyle diyor:

“İlim ehli, İslâm'ı nakzeden önemli on madde zikretmişlerdir:

1- Tek ve ortağı bulunmayan Allah'a ibadette şirk. Ayette diyor ki: "Allah kendisine şirk koşulmasını elbette bağışlamaz; ondan başka günahları dilediği kimse için bağışlar. 15[15]

2- Kim kendisi ile Allah arasına, dua edip şefaat isteyeceği aracılar koyarsa, şüphesiz bu icma ile küfürdür.

3- Kim müşrikleri tekfir etmez yahut küfürlerinde tereddüt eder veyahut görüşlerini doğru bulursa icmaen kâfirdir.

4- Kim Peygamber'in (s.a.v.) metodunun dışında bir metodun onunkinden daha uygun (mükemmel) olduğuna keza ondan başkasının hükmünün onunkinden daha güzel olduğuna inanırsa kâfirdir. Mesela tağutun hükmünü onun hükmüne tercih edenler gibi.

5- Kim Resul'ün getirdiklerinden herhangi bir şeye buğzederse, onu işlese bile söz birliğiyle kâfirdir. Bunun delili şu ayettir:

“Bunun sebebi, Allah'ın indirdiğini beğenmemeleridir. Allah da amellerini boşa çıkarmıştır.” 16[16]

6- Kim Allah'ın dininden bir şey ile veya sevap ve ikabiyla dalga geçerse kâfir olur. Delili şu ayettir:

“Eğer onlara sorsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki Allah ile, O'nun Peygamberi ile mi alay ediyorsunuz? (Ey münafıklar! Boşuna) özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldunuz.” 17[17]

14[14] Bu kitabın çevirisi, Kayıhaıı yayınları tarafından “İslâm'a göre Dost ve Düşman” adıyla basılmıştır.
15[15] Nisa: 4/116.
16[16] Muhammed 47/9.
17[17] Tevbe 9/65-66.

7- Büyücülük ve göz bağcılığın da dahil olduğu sihir de bundandır. Kim bunu işler yahut buna razı olursa kâfir olur. Delili şu ayettir:

"Halbuki o iki melek herkese, biz imtihan için gönderildik, sakın yanlış inanıp da kâfir olmayasınız, dedikten sonra ancak sihir ilmini öğretirler." 18[18]

8- Müşriklerle hoşgörü ve birlik ile müslümanlara karşı onlara yardım. Delili şu ayettir:

"İçinizde onları dost tutanlar, onlardandır. Şüphesiz Allah, zalimler topluluğuna yol göstermez". 19[19]

9- Kim insanlardan bir kısmının, Peygamber'e (s.a.v.) tabi olmak zorunda olmadığına inanırsa, Hızır'ın Musa'nın (a.s.) şeriatından çıktığı gibi bunların da onun şeriatından çıkabileceğini kabul ederse kâfir olur.

10- Allah'ın dininden yüzçevirmek; onu öğrenmemek ve onunla amel etmemek gibi. Delili şu ayettir:

"Kendisine Rabbinin ayetleri hatırlatıldıktan sonra onlardan yüz çevirenden daha zalim kim olabilir? Muhakkak ki biz, günahkârlara, ettiklerinin karşılığı olan cezayı verecegiz." 20[20]

Bütün bu hususlarda dalga geçen ile ciddi ve zorlanan dışında- korkan kişi arasında bir fark yoktur. Bunların hepsi de tehlikeli, olabilecek en büyük hususlardır. Ayrıca en çok meydana gelenler de bunlardır. Bu durumda müslümanın bunlardan sakınması ve bunlara düşmekten korkması gerekir. 21[21]

Bu alıntıyla, Allah'ın izin ve yardımıyla bu, "Tevhit ve İslâm üzere kaim olduktan sonra, kim irtidat edip dinini değiştirirse bunun şer'î hükmü ne olur" adlı konumuz bitmiş olmaktadır.

18[18] Bakara 2/102.
19[19] Maide5/51.
20[20] Secde 32/22.
21[21] el-Veia ve'1-Bera, 77; *Tercümesi, 1/97-98; Ayrıca bkz. Akideful-Muvahhidin, 456-457.

4. CEHALETİN ÖZÜR OLMADIĞI GERÇEĞİ İLE USUL-İ DİNDE TEVİLE DAİR BİR TAKIM ŞÜPHELERİN REDDİ

4.1- Kur'an-I Kerim'den Çıkarılan Yanlış Sonuçlar Geçersizdir

4.1.1- Hata Ruhsatı Umumiyet İfade Etmez

İlk şüphe, hatanın ruhsat oluşu ve bu bağlamda cehaletin de bunun bir bölümü olduğu iddiasına sarılmaktır. Bunlara göre ümmet, tevhit ile usul ve furu konusunda hata ve dolayısıyla cehaletten de sorumlu değildir. Bu iddiadakiler şu ayetlere sarılıyorlar (istidlal ediyorlar):

"Ey Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi hesaba çekme." 22[22]

"Yamlarak yaptıklarınızda size vebal yok; fakat kalblerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır" 23[23] ve bir de şu sahih hadislerle istidlal ediyorlar: Hakim içtihat ettiğinde isabet ederse ona iki ecir vardır. Hata ederse bu defa'bir ecir alır. 24[24] Başka bir hadis:

"Ümmetimden hata, nisyan ve zorlandıkları şeyler affedilmişür. Bunlar, bu ruhsat geneldir. Ve ayrıca bu ruhsat, şirk ayetinin genelliğini (umumiyetini) de tahsis eder diyorlar."

Oysa şüphesiz hata ruhsatı kitap, sünnet, icmai ümmet ve sahabe ve onlardan sonraki imamların anlayışı çerçevesinde umumi değildir.

22[22] Bakara 2/286.
23[23] Ahzab 33/5.

24[24] Kütüb-i Sitte, 14/82; Buhari Tere, 16/7222; Müslim Tere, 8/4859.

Hata Ruhsatının Genel Olmadığına Dair Kitaptan Deliller:

Birinci delil şu ayettir:

"Siz farkına varmadan amelleriniz boşa gider." 25[25] Bunun konuya delaleti:

"Şuursuz olunduğu halde (farkında olmadan) amellerin boşa gitmesi şeklindedir.

Buhari, tefsir kitabında: siz şuurunda olmazsınız ayetini: Siz bilmezsiniz. Siz bilgisine sahip olmadan şeklinde yorumlamıştır. 26[26]

Bu nas gösteriyor ki, müslüman kişi amelini boşa çıkaracak bazı söz, amel ve fiiller işler de o bunu bilmez ve devam eder. İbni Teymiye, bu ayet hakkında es-Sarîm adlı kitabında şunu belirtiyor: Bütünüyle boşa gitmesi, ancak küfür ile olur. Tıpkı günahların bütünüyle affının sadece tevbe ile olması gibi. Bu ehli sünnetin ilkelerindendir.

İşte bu ayet küfrün, hata ruhsatının umumiyetine dahil olmadığını gösteriyor.

İkinci delil:

"Eğer onlara sorsan, elbette, biz sadece lafa dalmış şakalaşıyorduk, derler. De ki Allah ile O'nun Peygamberi ile mi alay ediyorsunuz? (Ey münafıklar! Boşuna) özür dilemeyin, çünkü siz iman ettikten sonra (tekrar) kâfir oldunuz." 27[27] Bu kişiler İbni Teymiye'nin de benimsediği gibi bu sözün haram olduğunu bilerek söylemiş olup bununla küfrü (kâfîr olmayı) kastetmemişlerdir. Onlar, oyun eğlence, ikrahta olduğu gibi failinden küfrü defeder. Keza küfür ancak kastederek (amden) ve ciddi olunca söz konusu olur diye zannetmişlerdir. Buna rağmen şeriat onları kâfir kabul etmiş, onların özrünü kabul etmemiştir. İşte bu kimseler söz konusu bu küfre girmelerinden yana cahil oldukları halde, hata ruhsatı sebebiyle mazur görülmemişlerdir. Bu nas da gene hata ruhsatının umumundan küfrün müstesna kılındığını (çıkarıldığını) göstermektedir.

25[25] Hucurat 49/2.
26[26] Buhari Tere, Bab: 279, 10/4775.
27[27] Tevbe: 9/65.

Üçüncü delil, nifak ayetinin genel oluşundan da aynı sonucu çıkarmak (ihticac) mümkündür:

"Bunun farkında değillerdir.", "Kesin olarak biliniz ki, onlar ancak kötülük yapan bozgunculardır. Lakin, anlamazlar. "Fakat bunu bilmezler." 28[28]

4.1.1.1- Ehli Kıble Vasfının Zail Olması

Şu iki ayetten sonuç çıkarmaya (ihticaca) gelince;

"Ey Rabbimîz! Unutursak veya hataya düşersek bizi hesaba çekme." 29[29]

"Size herhangi bir günah yoktur" 30[30]

Şüphesiz burada belirtilen ruhsat, ehli kıble içindir. Bilindiği gibi, ehli kıble vasfı, sadece ve sadece muvahhit ve hanif olan, Allah dışında ibadet edilen her şeyi inkâr eden, bilinçli ve kasıtlı olarak şirki terketmiş ve ayrıca tek ve kahhar olan Allah'ı birlemiş biri için geçerlidir. İşte ancak böylesi biri ehli kıblenin ruhsatlarından faydalanabilir. Müşrik ve kâfire gelince bunlar zaten ehli kıbleden bile sayılmazlar. 31[31] Bunun delili, ayette görüldüğü gibi hata ruhsatının, iman eyleminin gerçekleştirilmiş olmasından, bunun belirtilmesinden sonra gelmiş olmasıdır.

"Gönderilen Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, mü'minler de iman ettiler... Ey Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi hesaba çekme." 32[32] Şimdi siyak ve sibaktan konu bütünlüğünden anlaşılmaktadır ki, şüphesiz hata ruhsatı, dinin aslı olan tevhit ve imanın bu kadarlık kısmından sonradır, demektir. Bu, Buhari'de geçen şu hadisteki gibidir: Şüphesiz Resulluh (s.a.v.) etrafında bir grup arkadaşı oluduğu bir sırada dedi ki:

"Allah'a hiçbir şeyi şirk koşmayacağınıza, hırsızlık ve zina yapmayacağınıza,

---

28[28] Bakara: 2/9, 2, 13..
29[29] Bakara: 2/286.
30[30] Bakara: 2/198.
31[31] Bkz. 2. 3. 3. Hanif, Şirki Kasten Ve Bilerek Terkedendir"' başlığına.
32[32] Bakara: 2/285-286.

çocuklarınızı öldürmeyeceğinize... dair bana biat edin. Sizden kim buna vefa gösterirse onun ecri Allah'tandır. Kim de buna binaen bir sıkıntıya maruz kalırsa o da dünyada cezalandırılmış olur ve bu da ona bir kefaret olur.” 33[33]

Hafız, Nevevi'den şunu nakletmiştir: Bu hadisin genelliği şu ayetle tahsis edilmiştir. 34[34]

“Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediği kimseler için bağışlar.” 35[35]

“Bu durumda mürtet iltidadından dolayı öldürüldüğünde bu öldürülme onun için kefaret sayılmaz.” 36[36]

Hafız sonra da ulemanın bu konudaki tevillerini zikretmeye başlıyor. Akabinde de Nevevi'nin görüşünü benimsediğini belirtiyor.

Bu böyledir. Çünkü şirkin haram oluşunun umumiliği ve onun affedilmez oluşunun kesinliği sabit, kesin bir umumilik olup ehli kıble için tanınan bütün ruhsatları tahsis eder (sınırlar). Çünkü onlar bu vasfa, zaten tevhidi gerçekleştirerek, ibadeti O'na tahsis edip, Allah dışında ibadet edilen her şeyin Hanlığından soyutlandıkları için müstehak olmuştular.

İmam'ul-Müfessirin Taberi:

“Ey Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi hesaba çekme.” 37[37] ayeti hakkında şunu demektedir: Bu Allah'ın (c.c.) mümin kullarına dua etme şeklini öğretmesidir. O'nu nasıl çağıracaklarını ve O'na dua ettiklerinde ne diyeceklerini öğretmektedir. Bunun manası: Deyin ki rabbimiz, bizi üzerimize farz kılman ancak unuttuğumuzdan dolayı işlemediğimiz bir şeyden ve ayrıca bizi fiilinden nehyettiğin bir şeyde hata ettiysek dolayısıyla sana isyan etmek niyetimiz olduğundan değil, bizim cehaletimiz ve hatamız sebebiyle işlediğimiz şeylerden bizi sorumlu tutma. 38[38]

33[33] Buharı Tere, 1/173; Müslim Tere, Bab: 10, 8/4837.
34[34] Müslim Tere, 8/4840.
35[35] Nisa: 4/48.
36[36] Feth'ul-Bari, 1/81-83.
37[37] Bakara: 2/286.
38[38] Taberi Tere, 1/219.

Ve

“Ey Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi hesaba çekme.” 39[39] ayeti hakkında îbni Zeyd'den kendi senedi ile şunu rivayet ediyor: Biz eğer bize farz kıldığın şeylerden birini unutur yahut bize haram kıldığın şeylerde hata edersek...

Şimdi kuldan ihmal suretiyle sadır olanlar, kendisine yapması emredilenin terkedilmesidir. Buna binaen kulun, Allah'tan (c.c.), terkettiğinden dolayı sorumlu tutmamasını istediği, unutkanlıktır. Ki Adem'i (a.s.) de bu sebeple ikap etmiş ve cennetten çıkarmıştı. Bu konuda ayette diyor ki:

“Andolsun biz, daha önce de Adem'e ahit (emir ve vahiy) vermiştik. Ne var ki p, (ahdi) unuttu. Onda sabır ve karar da bulamadık.” 40[40]

İşte bu o nisyandır ki Allah (c.c.) şöyle diyor:

“Onlar, bu günleri ile karşılaşacaklarını unuttukları ve ayetlerimizi bile bile inkâr ettikleri gibi biz de bugün onları unuturuz.” 41[41]

4.1.1.2- Küfür Dışındaki Şeylerde Hata Ruhsatı

Esasen kulun,

“Ey Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi hesaba çekme” 42[42] sözüyle Allah'tan (c.c.) dileği, tavsif ettiğimiz bu suret üzere, yapması emredilen konulardaki unutkanlığından dolayıdır. Tabi ki söz konusu kişinin, kendisinden kaynaklanan ve ihmal ve noksanlıktan dolayı olmayan bu terkinin, küfür olmaması gerekir. Şüphesiz bu, küfür olduğu zaman bu durumda kulun, terk etmiş olduğu böylesi bir konuda Allah'tan kendisini sorumlu tutmamasını istemesi caiz değildir. Çünkü Allah (c.c.) kullarına, kendisine şirk koşulmasını affetmeyeceğini bildirmiştir. Kaldı ki bu durumda onun affını

39[39] Bakara: 2/286.
40[40] Taha: 20/115.

41[41] Araf: 7/51.
42[42] Bakara: 2/286.

istediği bu şey, Allah'ın kendilerine hata ile yapılamayacağını bildirdiği bir fiil olmaktadır. Buna göre şüphesiz kulun mağfiret isteği sadece şu gibi meselelerde olabilir: Ezberledikten sonra meşgalesinden ötürü Kur'an'ı ve okumasını unutması veya bir namazı yahut orucu unutması gibi.

Nitekim hata da iki türlüdür:

1- Kulun sakındırıldığı hususlarda kul kasıtlı olarak ve irade ile bunları işler. İşte bu, kulun sorumlu olacağı bir hatasıdır... Kulun rabbinden vazgeçmesini istediği bu tür ise, kendisinden sadır olan ancak küfür olmayan günah türü hususlardadır.”

Müfessirlerin İmamı'nın söz konusu ayet için yaptığı tevil budur. Şeyh'ul-îslâm İbni Teymiye bu tefsirin yazarı hakkında şunları söylüyor:

“İnsanların elindeki tefsirlere gelince bunların en doğrusu Muhammed b. Cerir et-Taberi'nin tefsiridir. O selefin sözlerini sabit senedlerle zikreder. Onda bir bidat olmadığı gibi itham edilmiş insanlardan nakilde de bulunmaz.

İbni Cerir'in tefsiri Beğavi, Kurtubi, İbni Atiye, Zemahşeri vesair bütün bu tefsirlerin en doğrusudur.” 43[43]

Şüphesiz Îmam'ul-Müfessirin, hata ve unutkanlık ruhsatının, küfür dışındaki şeylerde olduğunu belirtmiştir. Bu şu ayet doğrultusundadır:

“Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediği kimseler için bağışlar” 44[44]

Bu böyledir. Çünkü daha önce de kaydettiğim gibi, şüphesiz kıble ehli, şu ayette geçtiği gibi şirkten tevbe edip İslâm'ın şiarlarına sarılan kimselerdir:

“(Bununla beraber kâfirlikten vazgeçip) tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse artık onlar dinde kardeşlerimizdir.” 45[45] Ümmetin alimi İbni Abbas (r.a.) da, bu ayet ehli kıblenin kanını haram kılmıştır demiştir. 46[46]

43[43] Feteva, 13/385-388.
44[44] Nisa: 4/48.

45[45] Tevbe: 9/11.

46[46] Kurtubi.

Buna göre ehli kıblenin vasfı şöyledir: Şirkten soyutlanıp, şeriatın şiarlarına sarılmış olmak. İşte böylesi özelliklerle donanmış kişi ehli kıblenin ruhsatlarından yararlanabilir. Müşrik olana gelince bu, ehli kıble vasfını yitirmiştir. Dolayısıyla onun ruhsatlarından istifade edemez.

İbni Teymiye, şüphesiz Allah (c.c.) ümmetimden konuşup yapmadıkça, nefislerinden geçenden vazgeçmiştir, hadisi hakkında şöyle demektedir: Nefiste olup biteni affetmek, Allah'a, meleklerine, kitablarına, elçilerine ve ahiret gününe inanan ümmeti Muhammed (s.a.v.) için geçerli olmuştur. Şüphesiz bilinmektedir ki, bu affetme imana halel getirmeyen türden durumlarda olur. İmana halel getiren durumlara gelince hadisin lafzı bu cinsten şeyleri kapsamamaktadır. Çünkü bunlar, imanı nefyettiğinde bunun faili artık gerçekte ümmeti Muhammed'den (s.a.v.) bile değildir. Bu artık münafık mesabesini alır. Dolayısıyla bunun içinden geçen söz ve davranışlardan ötürü affedilmesi gerekmez. Bu, hadisin delalet ettiği apaçık bir farktır. Nitekim şeriatın delilleri de hep bu manada birleşmektedir. Bu tıpkı Allah'ın (c.c.) bu ümmetin kitap ve sünnetin delalet ettiği hata ve nisyanım affetmesi gibidir. Buna göre kimin imanı doğru ise, onun hata ve unutkanlığı ile içinden geçen durumları, kendisine bağışlanır. Tıpkı cehennemden çıkarılacakları gibi. Bu, kendisinde iman olmayanın aksinedir. Şüphesiz naslar, böylesi birinin içinden geçenlerden, hata ve nisyanından dolayı sorumlu tutulmayacağını göstermemektedir. [47][47]

İbni Teymiye'nin bu ifadesi, ehli kıblenin ruhsatlarından istifade edecek olan kişinin imanının sahih olması gerektiği ve affın, imanı nakzetmeyen durumlarda olabileceği noktasında çok açıktır. Kâfir ve müşrik ile kıble ehlinden olup da imanını bozan kişiye gelince, hadisin lafzı onu kapsamıyor demektir. Nitekim şer'î deliller de bu yorumu pekiştirmektedirler.

Hata Ruhsatının Genel Olmadığına Dair Sünnetten Deliller:

Birinci Hadis: Haricilerle ilgili hadistir. Bunun konuya delaleti şöyledir: Onlar bir

[47][47] Feteva, 10/760.

itikat icat ettiler ve bununla Allah'ın seçkin kulları olduklarını, başkalarından farklı olarak Rab'lerinin nezdinde sadece kendilerinin makbul kullar olduklarını zannettiler. Buna bağlı olarak itikadlarına muhalif herkesi tekfir ettiler. Bununla beraber onlar, büyük bir ibadet yaşantısı üzereydiler. İşte bütün bunlara rağmen ümmet onların kınanması ve sapıklıkta oldukları noktasında ittifak etmişlerdir. Dahası onların küfründe dahi ihtilaf edilmiştir. Bunun yanında, Peygamber'in (s.a.v.) onlar hakkındaki;

"Onlar kur'an okurlar ve bunu kendi lehlerinde zannederler ve fakat o aleyhlerindedir" sözü de malumdur.-Mamafih onların bu tevil ve cehaletlerine rağmen ümmet onların günahkârlığında müttefik olmakla beraber onları hata ruhsatıyla mazur görmemişlerdi.

Burada müfessirlerin imamı Taberi'nin onlara dair sözünü tekrar ediyorum: Malumdur ki onlar, müslümanların kanlarını ve mallarını sırf Kur'an ayetlerini, kendisinden kastedilmeyen bir mana ile tevil edişlerindeki hata sebebiyle helal görme suçunu işlemişlerdir. 48[48]

Bu hadis, hata ruhsatının umumi olmadığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla onun tahsis edildiği kesindir. Bu, ya dinin ayrıntılarında (furu) olur ya usul'üMtikatta yahut da tevhit ve şirkin terki demek olan usul'üddinde olur. Şimdi şayet tahsis, furuda geçerli ise bu durumda usuli itikatta ve hele usuli dinde hayli geçerlidir.

Keza eğer bu, usupul-itikatta geçerli ise bu durumda usul'u-din için öncelikle geçerli olmalıdır. Yok eğer dinin aslı için olursa yani şayet tahsisin onun için olduğu sabit olursa artık bunun ayrıca usulul itikat için olması gerekmediği gibi şeriatın furuuna ise hiç gerekmeyecektir. Şimdi bütün bu ihtimallerde, dinin aslı olan tevhit ve şirkin terkedilmesi bazında hata ruhsatının umumuna dair tahsis (sınırlama) sabit olmaktadır.

İkinci Hadis: Buhari'nin sahihinde geçen şu hadistir:

"Münafık ve kâfire gelince ona denir ki: Sen bu adam hakkında ne diyordun? O da der ki bilemiyorum ben de insanların dediğini söylüyordum." 49[49]

Hafız hadise yaptığı yorumda: Bunda, itikatta taklide dair bir kınama vardır. Çünkü,

---

48[48] Feth'ul-Bari'den naklen.
49[49] Tecrid, H. No: 658, 4/495; Kütüb-i Sitte, 17/599-600; Buhari Tere. 1/326.

insanların birşeyler dediğini duydum, ben de onu söyledim diyen kişi cezalandırılmaktadır demektedir. 50[50]

Bilindiği gibi şüphesiz mukallit, cahil ve hatalı biridir. Ne var ki o, batıl itikatları taklide dair cehaleti sebebiyle mazur olamamakta ve hatasından ötürü özür sahibi kabul edilmemektedir.

Üçüncü Hadis: Buhari'nin sahihinde tahric ettiği şu hadistir.

"Şüphesiz kul Allah'ın öfkesini doğuran bir söz konuşur, onu çok önemsemez, fakat onunla cehenneme atılır" Sahihayn'da geçen bir rivayette de:

"Ne demeye geldiği anlaşılmaz." denilmektedir. 51[51]

Hafız, "Yehvi (atılır)" sözüne dair: Tirmizi bu hadisi Muhammed b. İshak yoluyla şu lafız ile kaydetmiştir: "Onda bir sakınca görmez ama onunla 70 tabaka cehenneme atılır" demiştir. 52[52]

Bu hadis, Allah'ın öfkesini celbeden bir kelime konuşan kişiye dairdir. O konuştuğunda bundaki masiyet ve haddi aşma belli olmadığı halde onunla 70 tabaka cehenneme atılmaktadır. Bu bağlamda cehalet ve hata sebebiyle mazur görülmemektedir.

Şeyh İzz b. Abdusselam: Bu, söyleyeninin güzellik ve kötülüğünü bilemediği bir kelimedir demiştir. Dolayısıyla insana, güzellik ve çirkinliğini kestiremediği şeyler konuşması haramdır.

Hafız da: İşte bu husus, arka planı olması gereken bir kaideye dayanmaktadır demektedir. 53[53]

Bu hadisin özelleştirmeksizin misal yoluyla en güzel beyanı Peygamber'in (s.a.v.) taksimine itiraz eden Haricî'nin durumudur. O diyordu ki: Şüphesiz bu taksimat ile Allah'ın rızası kast edilmemiştir. Aslında bu ahlaksız kişi münker olduğunu zannettiği bir durumu düzeltmek istemistir. Ne var ki sevabını umduğu bir kelime sarfetmiştir. Lakin

---

50[50] Feth'ul-Bari, Kitab'ul-Cenaiz, 3/284.
51[51] Buhari Tere, 14/6405-6406- 6416; Müslim Tere, 11/459-460; Kütüb-i Sitte, 16/379 17/530.
52[52] Feth'ul-Bari, 11/314-318.
53[53] Feth'ul-Bari, 11/314-318.

bununla mürtet bir kâfir olmuştur. Oysa bunun Allah'ın öfkesini gerektirecek, bu denli bir dereceye ulaşacağını hesaplayamamıştır. Esasen bundaki irtidat zahir olmadığı gibi bunda bir beis de görmemekteydi. İşte bütün bunlara rağmen bu kişi hata ve cehalet ile mazur görülmemiştir. Bu bağlamda büyük küfür noktasında hata ruhsatının geçerli olmadığı, bunda tahsis olduğu anlaşılmış olmaktadır.

Kaldı ki bu anlamda çok hadis vardır. Uzatma korkusu olmasaydı bunları selefi salihinin yorumlarıyla beraber anlatırdım.

Hata Ruhsatının Genel Olmadığına Dair İcmadan Deliller:

Kadı İyaz: Ubeydullah b. Hasan el-Anberi, müçtehidlerin şu husustaki görüşlerinin doğruluğunu belirtmiştir: Usul'u dinde tevile muhtaç bir hususta gerçek tek bir noktadadır. Söz konusu hususta hata edenin günahkâr, asi ve fasık olduğunda ve başka yorumlar değil de hususen belli bir yorumda icma (söz birliği) ettiklerinde, işte ümmetin bu icması noktayı koyan soru karardır. Esasen bu konuda ihtilaf, sadece böylesi bir kişinin kâfir olup olmadığı noktasındadır demiştir.[54][54]

Evet usul-i dinde hatalı olanın, günahkâr, asi ve fasık olduğuna dair bu icma ve böylesi birinin tekfirinde ihtilaf.

Demektir ki, ümmet hata ruhsatının, usuli dinin dışındaki noktalarda olduğunda ittifakla icma etmiştir. Usul'u dinden maksat ise Ehli Sünnet itikadının temel ilkeleridir. Mesela iman, söz ve ameldir. Allah'ın semada olduğu, ahirette Allah'ın görüleceği ve Kur'an'ın Allah'ın kelamı olup, mahluk olmadığı gibi konular.

İşte böylesi hususlarda onlara muhalefet edenler hatalı günahkârlar olup tekfir edilip edilmemeleri noktasında da ihtilaf edilmiştir. Bu bağlamda o, ehli sünnetin üzerinde icma ettiği temel ilkelere muhalefeti sebebiyle bidatçı olmaktadır. Şu var ki burada üzerinde failinin tekfiri noktasında ihtilaf vardır denilen husus, tevhide sarılmak ile şirki terketmek sabiteleri açısından değildir. Bu nedenle, Kadı İyaz bunu, “Tevhidin aksine

---

[54][54] eş-Şifa bi Şerh'i Nureddin el-Kari, 5/393-394.

tevile uygun meselelerde” sözü ile kayıtlamıştır. Çünkü tevhit ilkelerin esası olup dinin aslı demektir.

Avn'ul-Ma'bud yazarı, Abdurrahman'dan şunu nakletmektedir: Ben babam ve Ebu Zür'a'ya ehli sünnetin usuli dindeki görüşlerini, selefi ne üzerinde idrak ettiğimizi ve onların neye inandıklarını sordum.

O da şöyle cevap verdi: Bizim Hicaz, Irak, Mısır, Şam ve Yemen gibi bütün beldelerde ulaştığımız ulemanın görüşleri şu şekildeydi: Şüphesiz iman sözdür ve ameldir. Artar ve eksilir. Kur'an Allah'ın kelamı olup hiçbir yönüyle mahluk değildir. Kader hayrı ve şerriyle Allah'tandır. Şüphesiz Allah (c.c.) arşı üzerinde olup yaratıklarından farklıdır. Kendisini Kitab'ında ve Resulü'nün (s.a.v.) diliyle tavsif ettiği gibidir. Keyfiyetsiz bir şekilde herşeyi ilimce kuşatmıştır.

“O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, işitendir, görendir.” 55[55]

Bu, itikat ve dinin temel ilkeleridir. Selef bunlara muhalefet eden bidatçıların tekfirinde ihtilaf etmiştir. Onlardan kimisi tekfir etmeyi tercih etmiştir. Cumhur ise onlan muvahhit olması ve İslâm'ın şiarlarına sarılmış olmaları şartıyla tekfir edilmemelerini benimsemiştir.

Hafız *“İnsanlarla La ilahe illallah'a şehadet edinceye kadar savaşmakla emrolımdum*” hadisine yaptığı yorumda: Bundan tevhidi ikrar edip şiarlarına sarılmış olan bidatçıların tekfirinin terkedilmesi sonucu da çıkar demektedir. 56[56]

Ümmetin selefinin üzerinde ittifak ettiği şudur: Şüphesiz bu ümmetin, tekfirinde ihtilaf edilen bidatçıları, muvahhit olup şiarlarına sarılan kişilerdir.

4.1.2- İçtihadın Şartları

55[55] Şura: 42/11; Avn'ul-Ma'bud Şerh'u Siinen-i Ebu Davut, 13/48.

56[56] Feth'ul-Bari, 1/97.

"Hakim içtihat ettiğinde..." hadisi.[57][57]

Herşeyden önce içtihat, ayrıntı/furu ile ilgili konularda olur. Usul-i dinden öte itikadi ilkelerde dahi olamaz. Bunun yanında hakkında şeriatın kesin bir delilinin bulunduğu furui meselelerde de içtihat yapılamaz. Sözgelimi namazın rekat adet ve farziyetinde keza hac ve orucun vacip oluşunda ayrıca şeriatın hakkında kesin bir delilinin bulunduğu fuhşiyatın haram oluşunda da içtihat olamaz.

Buna göre içtihat, şeriat çerçevesi içersinde kalan bir sahada mümkündür. O da hakkında şer'î bir ölçünün (nas) bulunmadığı amelî teferruattır. Bu bağlamda müçtehidin içtihat vasıtalarını şahsında toplamış olması gerekir. Eğer ki o bu vasıfları haiz değilse, Resulullah'ın (s.a.v.) üç kadı ha-disindeki sözüne binaen günahkâr biridir: Üç tür kadı vardır. İkisi cehennemde. Bunlardan biri cehalet ile hüküm verendir. Bu durumdaki biri cehennemdedir.[58][58]

Burada hatalı müçtehidin ecir alabilmesi için iki şart bulunmaktadır.

1- İçtihadın şartlarını şahsında toplamış bir alim olması. Şeriat, cahilin içtihat yapmasına kesinlikle izin vermemiştir.

2- Hakkında şeriatın bir delilinin bulunmadığı amelî, zannî furuatta ayrıntıda içtihat etmesi. Şüphesiz şeriat tevhidi muhkem kılmıştır. Çünkü bu, dinin aslıdır. İtikadın usulü ve ayrıca amelî furuatın birçoğu da bunun gibidir. Mesela farzlar ile hayasızlığın haramlığı gibi. Bunlarda içtihat olamaz. Böylesi hususlarda, içtihadın şartlarını haiz müçtehidin içtihat yapması caiz olmadığına göre cahilin yapmasına hiçbir cevaz verilemez.

Buna göre kim bunlarda içtihat yaparsa şüphesiz günahkâr olur. Tıpkı şeriatın izin verdiği hususlarda içtihat şartlarını taşımayan birinin içtihat yapması gibi. İşte bu kişi de bu hususta tartışmasız günahkâr biridir. Buraya kadarki kısım üzerinde ümmetin selefi ve imamları ittifak etmiştir. Nitekim Kadı İyaz bunda icma olduğunu nakletmiştir.

İmam Nevevi *"Hakim içtihat ettiğinde"* hadisine yaptığı yorumda diyor ki: Ulemanın beyanına göre, müslümanlar bu hadisin, hükme ehil alim bir hakim için oldu-

---

[57][57] Kütüb-i Sitte, 14/82; Buharı Tere, 16/7222; Müslim Tere, 8/4859.
[58][58] Kütüb-i Sitte, 14/77-79.

ğunda icma etmiştir. Eğer isabet ederse ona iki ecir vardır. Ecrin biri içtihadı, ötekisi isabetine karşılıktır. Hata ettiyse bu kez de sadece içtihadına karşılık bir ecir vardır. Hadiste bir mahzuf/kısaltma vardır. Takdiri şöyledir: Hakim irade edip içtihat ettiğinde, demektir. Hüküm vermeye yetkin olmayan kişiye gelince bunun hüküm vermesi helal değildir. Eğer hükmedecek olursa ecir alamayacağı gibi günahkâr da olur ve ister hakka muvafık olsun ister olmasın hükmü de yerine getirilmez. Çünkü isabet etmesi denk düşmeden ibaret olup şer'î bir temelden sadır olmamıştır. Bu kişi doğruya isabet etse de etmese de bütün hükümlerinde asidir. Dolayısıyla bütün hükümleri merduttur. Bu anlamda, verdiği hükümlerin hiç birinde mazur görülemez. Sünenlerde geçen hadiste şöyle denilmektedir: Üç çeşit kadı vardır. Kadı 'nın biri cennette, ikisi cehennemdedir... ve cehaletle hüküm veren kadı cehennemdedir. Sonra da acaba her müctehit isabetli midir yoksa sadece birisi mi haklıdır, konusunu anlatmaya başlıyor ve devamla şöyle diyor:

"Şüphesiz bu ihtilaf, sadece furuda yapılan içtihada dairdir. Yoksa Tevhidin esaslarında itimat edilen kişilerin söz birliği (icma) ile isabet eden sadece bir kişidir." [59][59]

Avn'ul-Mabud kitabının yazarı bu hadise yaptığı yorumda Hattabi'den naklen şöyle diyor: Şüphesiz içtihadında hata eden, hakkı talep edişine binaen ecir kazanır. Çünkü onun içtihadı ibadettir. Dolayısıyla o, hataya binaen ecir kazanmış değildir. Aksine sadece bu hatadan kaynaklanan günah kalkar.

Bu, içtihadın şartlarını haiz olup usulü bilen ve kıyasın çeşitlerinden haberdar olan biri için geçerlidir. Fakat içtihada ehil olmayan kişi kendini zora koşmuş olacağı için bu hatasıyla mazur olmaz. Aksine onun günahkâr olmasından korkulur. Buna da şu hadis delalet etmektedir: "Kadılar üç çeşittir. Biri cennette ikisi de cehennemdedir:

Şüphesiz bu durum, usul dışında kalan ve muhtelif vecihleri içeren furua dairdir. Çünkü usul, şeriatın erkanı ve çeşitli ihtimallere açık olmayan, kendisinde tevile yol bulunmayan temel hükümler demektir. Şüphesiz bunlarda hata edenler, bu hatalarında mazur değillerdir. Bu nedenle onun bu konudaki hükmü merduttur." [60][60]Ayrıca Feth'ul-Bari ve diğer hadis kitablarına da bakılabilir.

---

[59][59] Nevevi Şerhi, 12/13; Müslim Tere, 8/4869.
[60][60] Avn'ul-Mabud Şerh'u Sünen-i Ebu Davud, 9/488-489.

4.1.2.1- Muhkem Hususlarda İçtihat Olmaz

İmam Şevkani, Gazzali'den içtihadın tarifine dair yaptığı alıntıda diyor ki: O, bütün gayretin sarfedilmesiyle beraber kendisine bir kınamanın münasip olamayacağı bir konuda araştırmaya dönük bütün gayret ve çabanın sarfedilmesidir. Esasen bu, furuî meselelerin yoludur. Ve zaten bu nedenle söz konusu meselelere içtihadı meseleler, bunda araştırma yapana da müctehit denilmiştir. Ancak temel konularda mesele böyle değildir.

Onlardan kimisi şöyle demiştir:

"İçtihat, şer'î bir hükme dair zan/kanaatin oluşması için fakihin bütün gayretini harcamasıdır. Burada zan kaydı eklenmiştir. Çünkü katı hususlarda içtihat yoktur."

İmam Şevkani'nin bu sözü iyice anlaşıldı ise, bu durumda söz konusu tarifine göre, müctehit de, şer'î bir hükme dair bir zannın hasıl olması için bütün gayretini sarfeden fakih demektir.

Şimdi sen içtihat ve müçtehidin manasını kavradıysan şunu da bil ki, hakkında içtihat edilen hususlar, şer'î amelî hükümlerdir.

Mahsul'da ise şöyle deniyor: Üzerinde içtihat edilen konu, hakkında kesin delil bulunmayan bütün şer'î hükümlerdir. Burada şer'î demekle aklî ve kelamı meseleleri hariç tutmak istedik. Keza hakkında kesin delil bulunmayan sözünü de, beş vakit namaz, zekât ve ümmetin üzerinde icma ettiği İslâm'ın özelliklerinin vacipliğinden ayırt etmek amacıyla kullandık.

Yedinci mesele: "Her müçtehidin isabetli olduğu ile "Hak müçtehidlerden biriyledir" meselelerinde ihtilaf edilmiştir. Bu konulara dair görüşler özetle iki başlık atında toplanabilir.

a- Aklî deliller.

Bunlar da bir kaç çeşide ayrılır.

1- İçindeki hatanın Allah ve Resulü'ne dair bilgiye mani olamadığı çeşit. Mesela yaratıcının ilmi ve tevhit ile adaletin ispatı gibi konularda. İşte bu konularda doğru tektir. Kim ona isabet etmişse hakka isabet etmiştir. Kim de bunda,hâta edip yanılmışsa o kâfirdir denilmiştir.

2- Allah'ı görmek (rüyet), Kur'an'ın yaratılışı, muvahhitlerin cehennemden çıkışı gibi meselelerde gerçek tektir. Bunlarda kim isabet etmişse doğru yoldadır. Kim de hata etmişse bu da bununla tekfir edilir denilmiştir. Bunu diyenlerden biri de Şafii'dir. Ayrıca onun arkadaşlarından bir kısmı bu görüşünü zahirine göre yorumlamış, kimisi de bu ifadesini küfranı nimete hamletmiştir. 61[61]

Aslında bu mevzu, sünneti şerheden kitaplar ile fıkıh usulü kitaplarında genişçe ele alınmaktadır.

Şüphesiz müçtehidin içtihat şartlarını haiz olması gerekir. Üzerinde içtihat edilen konular ise, hakkında sabit delil bulunmayan amelî teferruattır. Şimdi bütün bunların yanında hakim, içtihat ettiğinde hadisi ile;

"Ey Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi hesaba çekme" 62[62] ayetinden hareketle müşrik müçtehidin (içtihadıyla çabasıyla şirke bulaşan kişinin) mazur olduğunu savunan kişinin dediği nasıl doğru olabilir. 63[63]

Bu, bir kaç sebepten mümkün olamaz.

1- Müşrik bir kere ehli kıbleden değildir.

2- O, içtihadın şartlarını haiz değildir.

3- O, şeriatın kendisine içtihada müsade etmediği bir konuda içtihat etmiştir.

Sahabe ve onlardan sonraki imamların bu konudaki sözlerinden seçmeler:

61[61] İrşad'ul-Fuhul, Bab'ul-İçtihat, 250-259.
62[62] Bakara: 2/286.
63[63] Hiçbir gayreti olmadan, belki takliden şirke bulaşmış ve bundan gafil olarak yaşayan, bu durumu önemsemeyen, hem de bu halden kurtulmak İçin etrafında yığınla imkân bulunan kişinin durumu nasıl olacak?

a- Zekât vermeyenlere karşı sahabenin tutumu ortadadır. Sahabe, onların Allah'ın (c.c.) Tevbe suresinin;

"Onların mallarından sadaka (ve zekât) al ki, bununla onları (günahlardan) temizleyesin, onların (sevaplarım) arttırıp yüceltesin." 64[64] ayetinden hatalı bir şekilde sonuç çıkarırken, yaptıkları tevil ve hatalarına itibar etmemiştir. Aksine onları mürtet kabul ederek savaşmışlardır.

b- Abdullah b. Ömer'in (r.a.) ilk Kaderilere karşı takındığı tavrı bellidir. O, bunların içine düştükleri karışıklığa ve Allah'ı zulümden tenzih etmek isteyişlerine itibar etmemiştir. Ki onlar bu yüzden şuuruna varmadan O'nu no ksanl aştırma durumuna düşmüşlerdi. Nitekim o, sadece onlardan duyduğu şeylerle yetinerek onlardan teberri etmişti.

c- İmamların aşırı bidatçılara karşı takındığı tavır ortadadır. Bu imamlar, onların hiçbirinin tevil, cehalet ve hatalarına itibar etmemişlerdir. Örnek olarak Cehmiye bunlardandır.

İbni Teymiye şöyle demiştir:

"Helakta olan fırkaların tayin ve tesbiti meselesine gelince, öncelikle, bu fırkaların dalalette sayılmaları konusundaki açıklamaları bize ulaşan, Yusuf b. Esbat ve Abdullah b. el-Mübarek gibi zevatı zikredeyim. müslümanlar'in bu kadri büyük iki İmamı demektedirler ki: Bidatin öncüleri dörttür:

1- Rafıziler.

2- Hariciler.

3- Kaderiyye.

4- Mürcie. Bunun üzerine îbn'ül-Mübarek'e soruldu: Peki Cehmiyye'ye ne dersiniz? Cevaben onların ümmet-i Muhammed'den olmadıklarını ifade etti. Abdullah b. el-Mübarek şöyle derdi: Biz Yahudiler'in ve Hıristiyanlar'in sözlerini naklederiz; ama Cehmiye'nin sözlerini anlatıp nakledenleyiz. 65[65]

64[64] Tevbe: 9/103.
65[65] Feteva, 3/350; Külliyat, 3/300.

İbni Teymiye, Buhari'den şunu naklediyor:

“Ben diyorum ki, mushafta Kur'an vardır. İnsanların göğsünde de Kur'an vardır. Kim bunun aksini derse tevbeye çağrılır. Artık tevbe ederse iyi, yoksa onun yolu küfür yoludur.” 66[66]

Avn'ul-Mabud yazarının nakline göre: Fadl b. Ziyad'ın rivayetinde, İmam Ahmed'e birinin “Şüphesiz Allah ahirette görülmez” dediği ulaştığında bunun üzerine onun çok öfkelenerek şöyle dediği belirtilmektedir: Kim Allah'ın ahirette görülemeyeceğini derse şüphesiz kâfir olur. Allah'ın laneti onun üzerinedir. Ayrıca insanlardan gazap edenlerin gazabı da üzerindedir. Allah (c.c.) şöyle demiyor mu?;

“Yüzler vardır ki, o gün ışıl ışıl parıldayacaktır. “(onlar) Rablerine bakacaklar (O'nu göreceklerdir:” 67[67]

“Evet! Onlar şüphesiz o gün Rablerini görmekten mahrumdurlar.” 68[68] İşte bu, müminlerin Allah'ı göreceğini gösterir.

Ebu Davut, Ahmed b. Hanbel'in yanında rü'yetten bahsedildiğinde öfkelenerek: Kim Allah görülmez derse şüphesiz kâfirdir dediğini duydum demiştir.” 69[69]

Allah'ın izniyle, mevzu bahis karışıklık (şüphe) ve hata ruhsatının, kesinlikle sadece, tevhit ve şirkin reddi demek oîan dinin esaslarının dışındaki konularda geçerli olduğunu beyan etmek için bu kadarlık açıklama kâfidir. Esasen bu kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Nitekim ümmetin selefi ve imamları da bu kanaattedir.

Şüphesiz bu karışıklığı defetmek hususunda sözü uzattım. Çünkü ilmi emanet cihetiyle bu konuda, istidlal edilen en güçlü delil, hata delilidir. Allah'ın izniyle biraz da artık kimse ona dayanıp usulüne uygun davrandıkça, kendine bir yol bulamasın. Artık olursa bu, ya onun bu karışıklıktaki gevşekliğinden ötürü ya da bu kişi meselelerden sonuç çıkarmaya çok yabancı olduğundan olabilir. Allah'ın izniyle geriye kalan şüphe/tereddütleri gidermede metodum bu olmayacaktır. Başarı Allah'tandır.

66[66] Feteva, 4/182.

67[67] Kıyame: 75/22.
68[68] Mutaffifîn: 83/15.
69[69] Avn'ul-Mabud Şerh'u Sünen-i Ebu Davut, 13/54-55.

4.1.2.2- Havariler Hadisesi

İkinci şüphe şu ayete dayandırılmıştır.

"Hani havariler; "Ey Meryem oğlu İsa, Rabbin bize gökten, donatılmış bir sofra indirebilir mi?" demişlerdi. O: "İman etmiş kimseler iseniz Allah'tan korkun" demişti. Onlar: "İstiyoruz ki ondan yiyelim, kalplerimiz mutmain olsun, bize doğru söylediğini (kesin olarak) bilelim ve onu gözleriyle görmüş şahidler olalım" demişlerdi." 70[70]

İddiaya göre bu kimseler, Allah'ın kudretinden ve peygamberinin nübüvvetinin doğruluğundan şüphelendikleri halde cehaletlerinden dolayı mazur görüldüler. Cevap:

Öncelikle şu iyi bilinmelidir: Havariler Allah hakkında şüpheye düşmekten uzak ve O'nu bilen insanlardır. Bunun yanında:

Tefsir alimlerinin çoğunluğu yestetlu Rabbwke (Rabbin yapabilir mi?) kıraatim (okuyuşunu) testeti'u Rabbeke (Rabbinden isteyebilir misin?) okuyuşuna hamletmişlerdir. Rabb kelimesini üstün harekesi ile okuyarak şu anlamı vermişlerdir: Sen Rabbinden sofra indirmesini isteyebilir misin? Ve bunlar: Şüphesiz bunlar, Allah'ın kudretinde şüpheye düşmekten uzak, alim kişilerdi ve ayrıca ^estetiu şeklindeki kıraat için de: Yestetiu, Rabbin sana icabet edip bu hususta dediğini yapar mı? anlamındadır demişlerdir. Bu ifade tarzı ise Arapça'da meşhurdur.

İbni Teymiye, Havariler'in sözü de şu anlamdadır:

"Rabbin gökten bir sofra indirebilir mi?" Şüphesiz bu ifadeden, bunu taktir etmiş midir? manasını anlamak lazımdır. Nitekim Yunus'un (a.s.) ona kadir olamayacağımızı zannetmesi 71[71] de bunun gibidir. Yani bu da "Taktirde bulunduğumuzu bilemedi." demektir. Nasıl ki adama sen şöyle yapmayı taktir edebilir misin denir. Yani yapar mısın. Bu ise İnsanların dilinde meşhur bir kullanımdır, demiştir. 72[72]

70[70] Maide: 5/112-113.
71[71] Enbiya: 21/87.
72[72] Feteva, 8/374

Bazı alimler ise: Şüphesiz onlar, Allah'ın kudreti ve elçisinin nübüvvetinde şüphedeydiler. Ancak bu durum, kalblerinde marifet ve yakin hakkıyla yerleşmeden önceydi demişlerdir. Dolayısıyla bu noktadan hareketle diyorlar ki: Şüphesiz bu kavim bahis konusu sözleriyle kâfir olmuştular. Elçileri de bu sözden dolayı onları şu sözüyle tevbeye çağırmıştı: "İman etmiş kimseler iseniz Allah'tan korkun".

Bu, İmam Taberi'nin tercihidir. Havariler'in şu sözleri de bunun gibidir: "Bize doğru söylediğini (kesin olarak) bilelim." 73[73]

İmam Taberi de: Onlar, onun risaletinde şüphedeydiler demektedir. Bu yüzden, İmam Taberi, onların bununla kâfir oldukları görüşünü tercih etmiştir. Müfessirlerin cumhuru ise, sözleri: Yani imanımız yakin olarak artsın ve risaletini tastikte mutmain olalım anlamındadır. Şüphesiz kavim şüphede olmamıştır. Aksine hissi ayetler talep etmiş ki bununla yakin, tastik ve ihlas itibarıyla mutmain hale gelip nefsi vesvese ve fısıltılardan salimen derinleşssinler görüşünü tercih etmiştir.

Şimdi müfessirlerin ayet hakkındaki açıklamalarından oluşan bu tafsilattan sonra da cehaletin özür olup olmadığı konusuna dair geriye istidlal edilebilecek bir şüphe kaldı mı?

Ulemanın kimisi, şüphelendiklerinden yana tercihte bulunmuş, dolayısıyla onları tekfir etmiş ve ancak mazur görmemiştir.

Cumhuru ulema ise şöyle demiştir: Bu kavim şüphede değildi. Onlar böyle bir durumdan uzak, Allah'ı bilen kişilerdi. Bu ise tercihe şayan olan görüştür. Bu, Ali, Aişe, tbni Abbas ve Mücahid'in görüşüdür. 74[74] Onlar müşahhas bir ayet istediler ki bununla yakin ve sıdk itibariyle artsınlar.

Bu çerçevede ulemadan hiç kimse onların Allah'ın kudretinde ve risaletinin sıhhatinde tereddütte olduğunu söylememiştir ki dolayısıyla bununla da mazur görmüş olsunlar.

Şu ayete gelince 'Bize doğru söylediğini (kesin olarak) bilelim 75[75] yani biz müşahhas bir ayet görelim. Bilindiği gibi Araplar, görmeyi ilim, ilmi de görmek yerine

---

73[73] Maide: 5/113.
74[74] Beğavi Tefsiri.
75[75] Maide: 5/113.

kullanıyorlar.

Kurtubi, kıblenin değiştirilmesiyle ilgili ayet hakkında diyor ki:

"Senin arzulayıp da şu anda üzerinde bulunduğun kıbleyi (kabeyi) biz ancak Peygamber'e uyanı, ökçesi üzerinde geri dönenden (münafıktan) ayırt etmemiz için kıble yaptık." 76[76] Ali (r.a.):

"Lina'leme (bilelim diye) nin manası, linera (görelim diye)dır demiştir. Araplar bilmeyi görmek yerine, görmeyi de bilmek yerine kullanırlar. Şu ayette olduğu gibi:

"Görmedin mi Allah fil sahiplerine ne yaptı?" 77[77] Yani bilmedin mi?

Burada ilimden maksat Allahu alem kalblerini mutmain kılacak hissi bir görmedir. Şu ayetteki gibi:

"Kalbimin mutmain olması için" 78[78] İbrahim'in, Rabbi'nden kalbini itminanla dolduracak hissi bir ayet istediğinde söylediği sözdür bu.

Beğavi diyor ki:

"Kisai, "Hel testetiu rabbeke" yani"Yestetiu" değil,"Testetiu", rabbuke değil, rabbeke şeklinde okumuştur. Bu, AH, Aişe İbni Abbas ve Mücahid'in okuyuşudur. Yani sen Rabbi'ne dua edip isteyebilir misin demektir. Başkaları ise yestetiu rabbuke şeklinde okumuştur. Bu durumda da gene Allah'ın (c.c.) kudretinde şekşüphede olmuş olmuyorlar; çünkü manası: Rabbin indirir mi indirmez mi? demek oluyor. Mesela adam arkadaşına şöyle der: Sen beni kaldırabilir misin. Oysa onun, bunu yapabileceğini biliyor. Demek ki o bununla, acaba o bunu yapar mı yapmaz mı, demeyi kastetmektedir.

"Senin bize doğru söylediğini bilelim": Senin Allah'ın Resul'ü olduğunu. Yani biz iman ve yakin ile dolalım.

İbni Kesir*: "Hel yestetiu rabbuke"* ayetini birçoğu bu şekilde, başkaları da "Hel testetiu rabbeke" şeklinde okumuştur. Yani sen rabbinden isteyebilir misin? "Senin bize doğru söyediğini bilelim" Yani dolayısıyla biz, sana ve risaletine ilimce ve imanla dolalım

---

76[76] Bakara: 2/143.
77[77] Fil: 105/1.
78[78] Bakara: 2/260.

şeklinde açıklamıştır. 79[79]

Kurtubi de şöyle açıklıyor: es-Suddi diyor ki:

"Mana sen, rabbinden indirmesini istediğinde, dediğini yapar mı? Yestetiu yutiu manasındadir. Tıpkı istecabe'nin, ecabe anlamına geldiği gibi. Bu bağlamda İstetae de etae manasindadır. Ayrıca şu da denilmiştir: Mana: Rabbin taktir eder mi? anlamındadır. Aslında bu istek, onlar henüz Allah'a dair marifete hakkıyla sahip değilken, iman edişlerinin başlangıcında vukua gelmişti. Bu yüzden İsa (a.s.), onla hataları ve Allahhakkında caiz olmayan haddi aşmalarına karşı verdiği cevapta:

"Siz eğer iman etmişseniz Allah'tan korkun" 80[80] demiştir. Yani Allah'ın kudretinde şüphede olmayın."

Bu yorum tarzı tartışılır bir yorumdur. Çünkü Havariler nebilerin samimi arkadaş ve yardımcılarıdır. Şu ayette geçtiği gibi;

"Allah'a giden yolda benim yardımcılarım kimdir? demişti. Havarileri de, Allah yolunun yardımcıları biziz, demişlerdi." 81[81] Resulullah ise şöyle demiştir: Her nebinin bir havarisi olmuştur. Benim de havarim Zübeyr'dir. Bilindiği gibi peygamberler (s.a.v.), Allah'a dair, O'nun için neyin gerektiği ve neyin caiz olmadığı, keza O'nun hakkında neyin muhal olduğu gibi bir marifetle gelmişlerdir. Bunları milletlerine tebliğ etmişlerdir. Böyle iken bu husus, onların bu ayrıcalıklı kişilerine nasıl saklı kalabiliyor? Ta ki Allah'ın kudretinden yana cahil kalabilecek kadar.

Şöyle de denilmiştir: Şüphesiz kavim, yaratıcının yapabilmesinde tereddütte değildi. Çünkü onlar mümin, arif ve alim kimselerdi. Bu daha çok senin birine söylediğin şu söze benzer "Falankes gelebilir mi?" Oysa sen gelebileceğini biliyorsun. Bu durumda mana, "Bunu yapar mı?; Bana icabet eder mi yoksa etmez mi?" şeklindedir. Yoksa onlar, Allah'ın bu ve başka şeyleri yapabildiğini, delalet, haber ve gözlemleme bilgisiyle biliyorlardı. Onlar bununla böylece yakini bilgiyle bilmeyi murat etmişlerdi. Nitekim İbrahim (a.s.) de şöyle demişti:

79[79] İbni Kesir Tere, 6/2523.
80[80] Maide: 5/112.
81[81] Saf: 61/14.

“Ey Rabbim! Ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster” 82[82] Oysa, şüphesiz İbrahim (a.s.) bunu biliyordu. Hem de haber ve gözlemleme bilgisiyle. Lakin bununla, şek ve şüphenin karışmadığı yakin (muayene) bilgisini arzu etmişti.”

Bu güzel bir yorumdur. Bundan daha güzeli bu ifadelerin Havarilerle beraber bulunanların ifadesi olduğunu belirten yorumdur.

İbni Hisar şöyle demiştir: Allah'ın (c.c.) Havariler'in İsa'ya (a.s.) söyledikleri;

“Rabbin yapabilir mi?” 83[83] sözünde bahsedilen husus, yapabilme (istitaat) noktasında bir şüpheyi ihtiva etmez. Şüphesiz bu, soru sormada bir nezaket ve Allah'a (c.c.) karşı bir edep ifadesidir. Çünkü O'nun ilminde geçmiş dorumdaki mümkün olan her şeyin herkes için vaki olması söz konusu değildir. Esasen Havariler, İsa'ya (a.s.) iman edenlerin en hayırlılarıdır. Böyle iken onların mümkün olan herşeye Allah'ın kadir olduğundan yana cahil oldukları nasıl zannedilebilir. Yapabilme kelimesinin ta ile (testetiu) okunmasına gelince bunun anlamının şöyle olduğu belirtilmiştir. Sen Rabbinden isteyebilir misin? Bu, Aişe ve Mücahid'in (r.a.) görşüdür. Aişe (r.a.):

“Bu kavim hel yestetiu (rabbin yapabilir mi) denmeyeceğini iyi bilen bir kavimdi. Lakin hel testatiu rabbeke şeklindedir” Keza onun şöyle dediği mervidir: Havariler Allah'ın bir sofra indirmeye muktedir olduğunda tereddütte değillerdi. Lakin onlar hel testetiu rabbeke demişlerdir demiştir. Muaz b. Cebel de:

“Peygamber (s.a.v.) bize hel testeîlu rabbeke diye okuttu. Ben peygamberin ta ile hel testetiu rabbeke diye okuyuşunu defalarca duymuşumdur. demiştir.” 84[84]

Taberi de şöyle demiştir:

“Bunu, sahabe ve tabiinden bir grup, ta ve rabb kelimesini üstün harekesi ile hel testetiu rabbeke diye okumuştur. Bu durumda anlamı; sen rabbinden isteyebilir misin? Yahut sen rabbine dua edebilir misin? Yahut da O'na.çağrıda bulunmayı uygun görüp yapabilir misin? şeklinde olur. Ayrıca şöyle de denilmiştir: Havariler Allah'ın bunu kendilerine indirmeye kadir olduğunda şüphede değildiler. Onlar bunu sadece İsa'ya

---

82[82] Bakara: 2/260.
83[83] Maide: 5/112.

84[84] Maide: 5/112. 376.

kendisi için demişlerdi: Sen bunu yapabilirmisin... (sonra da yestetiu diye okuma şeklini ve bunu tercih edişini anlatmaya başlıyor): Şüphesiz Allah (c.c.) dedikleri bu şeyi kerih görmüş ve çok azim kabul etmiştir. Onlara tevbeyi, dahası dedikleri bu şeyden dolayı imanlarını yenilemeyi, Allah'ın herşeye kadir olduğunu ikrar etmelerini ve resulünün ondan haber verdiği hususlarda tastik edilmesini emretmiştir. İsa (a.s.), onlar bu söylediklerini kendisine dediklerinde, söylemiş oldukları söz konusu bu sözleri büyüksemek anlamında şöyle demiştir:

“O; 'iman etmiş kimseler iseniz Allah'tan korkun” demişti.”

Şimdi Allah'ın, onları, söylemiş oldukları bu sözlerden dolayı kendisine tevbe etmeye ve O'na ve elçisine iman etmeye çağırması ile Nebi'sinin onların sözlerini çok önemsemesi; bu ayetin ya ile (yestetiu) ve rab kelimesinin fail olarak ötreli (rabbwke) okunması gerektiğine dair tek başına yeter delildir.

O: “İman etmiş kimseler iseniz Allah'tan korkun” demişti. [85][85] sözüne gelince şüphesiz bu, şu demektir: Yani İsa (a.s.) kendisine;

“Rabbin bize gökten bir sofra indirebilir mi?” diyen Havarilere şöyle demiş olmaktadır:

“Ey kavim! Allah'a dikkat edin ve sizin bu sözünüzden dolayı size Allah'tan bir ukubetin inmesinden sakının. Şüphesiz Allah'ı, dilemiş olduğu hiçbir şey aciz bırakamaz. Sizin Allah'ın semadan bir sofra indirmeye kadir oluşunda şüphede olmanız O'nu inkâr etmek demektir. Dolayısıyla eğer siz müminseniz O'nun size ceza indirmesinden sakının.”

Bu ayete dair ulemanın sözlerinden naklen yapılan bu açıklamalardan sonra geriye dinin özünde cehaletin mazeret olduğu iddiasına delil getirilebilecek bir şüphe kalmış mıdır? Bu sorunun cevabını sayın okuyucuya bırakıyorum.

Üçüncü Şüphe

[85][85] Maide: 5/112.

“Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir”. 86[86] ayetiyle istidlal ederek şöyle demişlerdir: Dalalet ancak beyandan sonra söz konusu olabilir. Ki bu ayet şirk ve sair durumlara da şamildir. Nitekim ayetteki dalal (sapıklık) lafzı, beyan durumundan sonra vaki olmuştur.

4.1.2.3- Ehli Sünnetin Ayetten Anladığı (İstinbat Şekli)

Ehli sünnet belli bir hüküm çıkarmak (istinbat etmek) istediğinde delillere, her biri ayrı ayrı değil, bir bütün olduğu ve ayrıca Kur'an'm bir kısmının diğer bir kısmını yalanlayan değil, tastik eden bir kitap olduğu inancıyla yaklaşmaktadrir. Nitekim ayette şöyle denilmektedir:

“Allah, ayetleri birbirine benzeyen ve mükerrem gelen kitab'ı, sözlerin en güzeli olarak indirmiştir:” 87[87] Yani bir bölümü diğer bölümüne benzemekte olup hiçbir ihtilafı içermemektedir. Bir de şu ayette de aynı durum belirtilmektedir:

“Hala Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah 'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardık” 88[88] Esasen herhangi bir konuyla ilgili bütün deliller bir yere toplanıp bütüncül bir mantıkla her bir delil kendi ilgili olduğu yere (menatına) dayandırıldığında ancak o zaman hüküm ortaya çıkmakta ve apaçık bir şeklide tebellür etmektedir. Bidat ehli ise, -bundan Allah'a sığınırız- müteşabih bir bakışla bakmakta ve hem de birbirinden bağımsız olarak ahad delillere sarılıp şeriatı darmadağın etmek suretiyle delilleri biribirine vuruşturmaktadırlar.

Şimdi her ne kadar bu ayette Kur'an, beyan'dan önceki “Dalalet” vasfını nefyetmekteyse de bu, sadece şirk ve küfür dışında kalan hususlara mahsustur. Esasen Kur'an birçok ayette beyandan önceki dalalet sıfatının mümkün olduğunu ortaya koymaktadır:

86[86] Tevbe: 9/115.

87[87] Ziimer: 39/23.
88[88] Nisa: 4/82.

“Çünkü ümmiler arasından kendilerine ayetlerim okuyan, onları temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen o 'dur. Halbuki onlar önceden apaçık bir sapıklık (dalal) içindeydilerı.” 89[89]

“Allah'ı, size gösterdiği şekilde anın. Her ne kadar O 'nun göstermesinden önce yanlış (dalalet) gidenlerden idiyseniz de (zararı yok).” 90[90]

Kurtubi:

“Yani siz Kur'an'ın indirilişinden önce sırf dalalette olan sapıklar idiniz, demektir” diyor.

Ayrıca Peygamber'in (s.a.v.) de hadiste geçen şöyle bir sözü vardır:

“Ben sizi dalalette görmedim mi? Ki Allah benimle size hidayet verdi. Keza aç idiniz Allah da sizi benimle zengin kıldı.” 91[91] Bu hadis, Ensar'dan bazılarının O'nun (s.a.v.) ganimeti paylaştırmasına itiraz edişleri anında ifade buyurulmuştu. 92[92] Kur'an ve sünnetin bu nasları, müşriklerin risalet yani beyan'dan önce dalalette (sapık) olduklarını belirtmektedirler. Bu ayet de aynı anlamdadır:

“O bir grubu doğru yola iletti, bir gruba da sapıklık müstehak oldu. Çünkü onlar, Allah 'ı bırakıp şeytanları kendilerine dost edindiler. Böyle iken kendilerinin doğru yolda olduklarını sanıyorlar”: 93[93]

İbni Kesir, İbni Cerir et-Taberi'nin şöyle dediğini belirtiyor: Bu ayet, kişiye, yapıp ettiğinin keyfiyetine dair bir bilgi gelmeden ve o da Rabbine karşı inaden bunu irtikap etmedikçe, irtikap ettiği masiyet ve inandığı bir dalalet sebebiyle hiç kimseye azap edilmez iddiasında bulunanların hatalı olduklarına en açık bir delildir. Çünkü eğer bu iddiaları doğru olsaydı bu durumda hidayet üzere olduğunu düşünen ve fakat sapıtmış olan dalalet grubu ile gerçek anlamda hidayet üzere olan grup arasında bir fark olmazdı. Oysa Allah (c.c.) bu ayette onların isimlerini de hükümlerini de birbirinden ayrı

89[89] Cuma: 62/2.

90[90] Bakara: 2/198.
91[91] Nevevi Şerhi, 7/157.
92[92] Müslim Tere, 5/500.
93[93] Araf: 7/30.

tutmuştur. 94[94]

Beğavi de:

"Bu ayette dininde hak üzere olduğunu zanneden kâfir, inkarcı ve inatçının denk olduğuna dair bir delil vardır demektedir."

Ehli sünnetin bu kıymetli iki imamı İbni Cerir et-Taberi ile İbni Kesir keza İmam Beğavi, üzerinde durduğumuz bu ayetin, hak ve sıratı müstakim üzerinde olduğunu zanneden ve fakat gerçekte cehalet ve tevil sebebiyle sapık yollardan bir yol üzerinde bulunan kâfirin, kesinlikle mazur olamayacağına delalet ettiğini belirtmektedirler. Böylece anlaşılmış oldu ki bu ayet, kâfir ile müşrikin aşağıdaki âjjetîn hükmünden istisna edildiğini, bunun kapsamına dahil olmadığını ortaya koymaktadır:

"Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir." 95[95]

Nitekim İbni Teymiye şöyle diyor: Dalalet lafzı mutlak olarak kullanıldığında hidayetten sapanı ifade etmektedir. Artık bu ister kasten (amden) sapsın ister cehaletten dolayı. Bu kişinin şu ayetler gereği azap görmesi gerekmektedir.

"Hal böyle iken atalarının peşinden tehalükle koşar oldular. (Bile bile kötü yola gittiler.)" 96[96]

"Ey Rabbimizl Biz reislerimize ve büyüklerimize uyduk da onlar bizi yoldan saptırdılar, derler. Rabbimiz, onlara iki kat azap ver ve onları büyük bir lanetle rahmetinden kov" 97[97]

"Artık, benden size hidayet geldiğinde, kim benim hidayetime uyarsa o sapmaz ve bedbaht olmaz." 98[98]

94[94] İbni Kesir Tere, 6/2934-2935.
95[95] Tevbe: 9/115.
96[96] Saffat: 37/70.
97[97] Ahzab: 33/67-68.
98[98] Taha: 20/123; Feteva, 7/166; Külliyat, 7/140

4.1.3- Beyandan (Hükümden) Önceki Dalalet Ve Dalalet Vasfının Sabit Oluşu

Şu ayetler de aynı anlamdadır.

"Kim ilimsizlikle insanları saptırmak için Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalimdir? Şüphesiz Allah, o zalimler topluluğunu doğru yola iletmez." 99[99]

"Bilgisizlikleri yüzünden beyinsizce çocuklarını öldürenler ve Allah'ın kendilerine verdiği rızkı, Allah'a iftira ederek (kadınlara) haram kılanlar, muhakkak ki ziyana uğramışlardır. Onlar gerçekten sapmışlardır ve doğru yolu bulacak da değillerdir." 100[100]

İbni Kesir şöyle demiştir: Allah (c.c.) diyor ki:

"Şüphesiz bu fiilleri işleyenler dünya ve ahirette zarar etmişlerdir. Bu dünya hüsranına gelince; çocuklarını öldürmek, mallarını kendilerine kısmak ve bazı şeyler hakkında kendi yanlarından uydurdukları haramlarla, zarar etmişlerdir. Ahirette ise Allah'a olan bu yalan ve iftiraları sebebiyle en kötü duruma düşmektedirler."

Said b. Cübeyr'den o da İbni Abbas'tan (r.a.) dedi ki: Sen Arapların cehaletini öğrenmek istediğinde Enam suresinin 130'dan sonraki ayetlerini oku:

"Bilgisizlikleri yüzünden beyinsizce çocuklarım öldürenler ve Allah'ın kendilerine verdiği rızkı, Allah'a iftira ederek (kadınlara) haram kılanlar, muhakkak ki ziyana uğramışlardır. Onlar gerçekten sapmışlardır ve doğru yolu bulacak da değillerdir" 101[101] Buhari, Sahih'inin 'Kureyş'in menakıbı' bölümünde münferit olarak bu şekilde rivayet etmiştir. 102[102]

Bisetten önceki Kureyş'ten bahseden bu ayet, onların cehalet ve iftiralarına rağmen Allah'tan bir beyan gelmezden önce dalalette (sapık) olduklarını belirtmektedir. Çünkü bu, yasama (teşri) alanı içerisinde olup şirkin en tehlikeli çeşidinden

---

99[99] Enam: 6/144:
100[100] Enam: 6/140.

101[101] Enam: 6/140.
102[102] İbni Kesir Tere, 6/2843; Buhari Tere. 7/3324.

sayılmaktadır. Dahası o, Allah'a rağmen O'nun dışında yapılan her tür yasama şirkinin esasıdır. Çünkü eğer kullar, Allah'ın yasamasının (şeriatının) dahilinde sabit kalıp, hududunu aşmayacak olurlarsa ne bir şirk ve ne de bir bidat görülebilir.

Bu ayet de aynı anlamdadır:

"Kıyamet gününde kendi günahlarını tam olarak taşımaları ve bilgisizce saptırmakta oldukları kimselerin günahlarından da bir kısmını yüklenmeleri için (öyle derler)". 103[103]

4.1.3.1- Dalaletin Esası Cehalettir

Kurtubi,

"Bilgisizce saptırmakta oldukları kimselerin günahlarından da" 104[104]ayeti hakkında Mücahid'in şöyle dediğini belirtmiştir: Saptırdıklarının günahlarını yüklenmektedirler. Öyle iken saptırılanın günahından hiçbir şey eksilmez. Rivayette şöyle gelmiştir: "Dalalete çağıran kişiye, kendisine tabi olanların günahının aynısı vardır. Ama bu, tabi olanların hiçbir günahını eksiltmez. Nerede hidayete çağıran biri varsa ona da tabi olanların ecerinin aynısı vardır. Keza onların da hiçbir ecri azaltılmaz." Müslim'in bu manada bir rivayeti vardır. Buradaki (Arapça) ifadede geçen min edatı özel bir duruma ait olmayıp genel bir duruma işaret etmektedir. 105[105]

"Buna göre dalalet çağırıcılarına, kendilerine tabi olanların günahının benzeri de vardır. Bilgisizce yani; halkı, cehaletlerinden dolayı kendilerine günah kazandıracak şeylerle saptırıyorlar. Çünkü şayet biliyor olsaydılar dalalete düşmezdiler."

Bu yaklaşımın aynısı İbni Cerir ile İbni Kesir'in tefsirlerinde de mevcuttur. Bu naslar, şirk ve itikadı bidat içindeki haliyle bilgisizce sapan kişinin günahını ortaya koyuyor.

103[103] Nahl: 16/25.

104[104] Nahl: 16/25.

105[105] Kütüb-i Sitte, 16/539.

“Ayrıca bu hususta daha önce zikri geçmiş olan ve ulemanın, hatalı içtihat ile bunun kural ve kaidelerinden bahsettiği içtihat konusuna bakılmalıdır.” 106[106]

Bu ayet, Buhari'nin aşağıdaki hadisiyle tam bir ittifak içindedir: 'Kitap ve sünnete sarılma bölümü, görüş belirtmenin zemmi ve kıyasın tekellüfiine dair zikredilenler kısmı' diye bir başlık açan Buhari devamla diyor ki: Çünkü ayette şöyle denilmiştir:

“Ve la taklu” (deme) 'hakkında bilgin bulunmayan hususlarda.” 107[107] Şüphesiz Allah ilmi size verdikten sonra onu kapıp çekmek suretiyle ortadan kaldırmaz. Lakin onu aralarından alimleri ilimleriyle beraber kabzeder de insanlar cahil kalırlar. Onlar, fetva sorarlar, Sorulanlar kendi kafalarına göre fetva verirler de böylece hem sapıtır hem de saptırırlar, Harmele'nin rivayetinde ise şöyledir: Onlara bilgisizce fetva verirler böylece sapıtır ve saptırırlar.

Hafız şöyle demiştir: Ebu Umame'nin hadisinde fazladan şu faideler vardır: Şüphesiz ulemanın ölmesiyle ilmin kaldırılmasından sonra geriye kitapların kalması, alim olmayana bir fayda vermez. Hadisin devamında şöyle denilmektedir: Arabi'nin biri ona şöyle sordu:

“Ey Allah'ıı elçisi, aramızda mushaflar varken bizden ilim nasıl alınır ki? Hem de biz ondakileri öğrenip onu çocuklarımız, kadın ve hizmetlilerimize öğretirken.” Kızgın bir şekilde başını kaldırarak ona dedi ki: İşte bu Yahudi ve Nasara. Aralarında kitaplar bulunmaktadır. Ne var ki peygamberlerinin kendilerine getirdiği hususta hiçbir şeye sahip değildirler. 108[108] Bu fazlalığın, A'vf b. Malik îbni A'mr, Safvan b. İ'sal ve sairenin hadislerinde şahİdleri vardır. Ayrıca bu hadis Tirmizi, Taberani, Darimi ve Bezzar'da da -aynı mana mevcut olmak üzere- muhtelif lafızlarla bulunmaktadır. 109[109]

Bu hadis, var olan cehalete rağmen uyan ve uyulan (tabi ve metbu) kişi için dalalet vasfının geçerli olduğunu açıkça ifade ediyor. Ayet ve hadisin ikisi de cehalet ve tevilin söz konusu olduğu ortamda, dalalet ve günah (vizr) sıfatlarının çok açık bir şekilde geçerli olduğunu gösteriyorlar, Bu ise ancak şirk ve bidat durumlarında söz konusudur. Bu yüzden Buhari aynı kitapta yani el-İtisam bil kitap vessünne kitabında bir bölüm

106[106] Îsra: 17/36.
107[107] Buhari Tere, 16/7189-7190; Müslim Tere., 10/6610.
108[108] Sünen-i İbni Mace, Bab'u Zihab'ü-Kur'an'ı ve'l-İlm, 2/377.
109[109] Feth'ul-Bari, 13/295-299; Kütüb-i Sitte, 11/522-526.

açmış ve "Dalalete çağıranın günahı veya kötü bir örnek ortaya koyanın babı" adını vermiştir, Ayette şöyle deniliyor: "Bilgisizce saptırmakta oldukları kimselerin günahlarından da" 110[110]

Hafız şöyle demiştir: Kim bir dalalete çağırırsa hadisine gelince; bunu, Müslim, Ebu Davut ve Tirmizi tahriç etmiştir. Ebu Hureyre'den Resulullah (s.a.v.) dedi ki:

"Kim bir hidayete çağırırsa ona kendisine tabi olanın ecrinin misli vardır. Hem de bu, onların ecrinden bir şey eksiltmez. Kim de bir dalalete çağırırsa ona da gene bu dalalette kendisine tabi olanın günahının benzeri vardır. Ve bu onların günahından bir eksiltme de yapmaz".111[111]

Mühelleb, bu ve önceki bab, dalaletten sakınma, dini işlerde bidat ve uydurma şeylerden kaçınma ve müminlerin yoluna muhalefet etmekten nehiy anlamındadır, demiştir. Hadiste sakınmanın anlatımı şöyledir: Bidati icat eden kişi, işin başında durumun hafifliğinden dolayı bunu çok önemsemediği gibi ona terettüp edecek mefsedetin de şuurunda olmaz. Bu da kendisinden sonra onu işleyecek olanın günahının ona da ulaşacağı hususudur. Velev ki o kendisi onunla amel etmemiş olsa bile. Çünkü bu, onu ihdas etmede bizzat etkin ve ilk olduğundan dolayı aynı kapıya çıkar. 112[112]

Kur'an'ın nassmdan ve sahih hadislerden anlaşılmaktadır ki: Şüphesiz dalalet ve vizr (günah); şirk, bidat ve uydurma işlerdeki cehalet ve sırf (mahza) taklit durumunda dahi aynen geçerlidir. Bu ise şu ayetin genelliğini tahsis etmektedir.

"Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir" 113[113]

İbni Kesir ve İbni Cerir ayeti şöyle yorumlamaktadırlar: Allah sizi hidayetle rızıklandırıp kendisine ve elçisine iman etmeye muvafık ettikten sonra ölmüş müşrik atalarınıza istiğfar etmenizden dolayı sizi dalalete mahkum ederek cezalandıracak değildir. Ta ki size buna dair bir nehiy iletip ve siz de bundan sakınıncaya kadar. Bilakis ondan nehyedilmesi suretiyle söz konusu kerihliği size beyan edilmeden önce, size

110[110] Nahl: 16/25; Buhari Tere, 16/7202.
111[111] Kütiib-i Sitte, 13/276-277; Müslim Tere, 10/6614.
112[112] Feth'ul-Bari, 13/315.
113[113] Tevbe: 9/115.

yasaklandığı zamana kadar bu nehyini çiğnemenizden dolayı size dalalet ile hükmetmez. Şüphesiz itaat ve masiyet sadece emredilmiş ve nehyedilmiş kişiden sadır olur. Bu bağlamda kime emredilip nehyedil-memiş ise bu kişi emir ve nehiy edilmediği hususlarda muti ve asi olarak değerlendirilmez.[114][114]

İmam İbni Kesir ile İmam İbni Cerir'in bu ve aşağıdaki ayet hakkında yaptıkları izaha dikkat edilmelidir. "O bir grubu doğru yola iletti, bir gruba da sapıklık müstehakoldu[115][115] Ayet, kişinin itikatta sorumlu tutulacağı ama emir ve nehiylerde, muahaze edilmeyeceği noktasında çok açıktır. Şu ayet hakkında da;

"Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir." [116][116] Bu, ilk ayetin kapsamının ikinci ayetin konusu olmadığının en büyük delilidir. Buna göre ikisinin mevzusunun farklı oluşundan dolayı aralarında bir çelişki de yoktur.

4.1.3.2- Azap Beyandan Sonra Soz Konusu Olur

İmam Beğavi diyor ki:

"Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir." [117][117] Yani, Allah sizin müşriklere istiğfarın yasak oluşuna dair emirleri terketmenizden dolayı size dalalet ile hükmetmez. "Sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kada" Yani: Ta ki size yasağı iletinceye kadar. Tebeyyün edince ve siz bununla amel etmezseniz işte bu durumda dalaleti haketmiş olursunuz.

Mücahid şöyle demiştir: Bu, Allah'ın müminlere, ö-zelde müşrikler için istiğfarı terketmelerine ve ayrıca genelde de onun isyan ve itaatına dair bir beyanıdır. Artık bunu ya yaparlar yahut da terkederler. [118][118]

---

[114][114] İbni Kesir Tere, 7/3687.
[115][115] Araf: 7/30.
[116][116] Tevbe: 9/115.
[117][117] Tevbe: 9/115.
[118][118] İbni Kesir Tere, 7/3687.

Dehhak da, Allah bir kavme kendilerine gelen mesaj ile sakınacakları şeyler belli olmadan azap edecek değildir, demiştir.

Bunlar müfessirlerin bu ayete dair sözleridir. Buna göre bu ayet, müslümanlar'ın İbrahim'in (a.s.) babasına olan istiğfarını örnek alarak ölmüş müşrik atalarına istiğfar etmeleri sebebiyle inmiştir. Bu ise bir masiyettir. Ne var ki haklarında bu yasağa dair önceden bir nas geçmemişti. Böyle iken müslümanlar buna dair yasağın nüzulünden sonra günahtan korktular. Bunun üzerine Allah'ın (c.c.) bu ayeti nazil oldu.

"Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir." 119[119] Ulema şöyle demiştir:

"Şüphesiz bu, şirk ve bidat dışındaki bütün emir ve nehiylerde geçerlidir. Nitekim Allah'ın izniyle bütün nas ve şer'î deliller bu noktada ittifak etmektedir."

4.1.3.3- Cezayı Gerektiren Dalalet Ancak İlan/Tebliğden Sonra Mümkündür

Ayette nefyedilmiş olan dalalet cezayı gerektiren dalalettir. Nitekim Dahhak böyle demiştir. Bu ceza (ukubet) ise, bütün usul ve furu, külli ve cüzi meselelerde ilgili şer'î hüküm gelene dek kaldırılmış durumdadır. Çünkü ayette şöyle denilmektedir:

"Biz, bir peygamber göndermedikçe kimseye azap edecek değiliz" 120[120] Buna göre şer'î delile bağlı olmayan ne bir sakındırma ve ne de bir emir vardır. Keza kula teklif de ancak, bilgi elde etme engellerinin kaldırılmasıyla beraber ilandan sonra söz konusudur. İşte böylesi bir dalalet iki dünyada da cezayı gerektiren bir durumdur.

Hidayet yollarının kaybolması tarzındaki dalalete gelince; bu, inen nastan Önce de tahakkuk etmektedir. Çünkü dalaletten ancak Allah'tan bir nas ile kurtulabilinir. Nitekim Nebi'nin (s.a.v.) sahih bir hadisteki sözü de bu anlamdadır:

119[119] Tevbe: 9/115.

120[120] Îsra: 17/15.

“Ey kullarım! Hepiniz dalaletteydiniz. Benim hidayet verdiklerim hariç. Benden hidayet isteyiniz ki size hidayet bahşedeyim)” 121[121] Demektir ki esasen Allah'tan bir nas ve belağ olmadan dalaletten çıkılamaz. Bu yüzden kim bi-setten (risaletin gelişinden) önce şirke düşerse o bir müşriktir, dal! (sapık)dir. Velev ki ona Allah'tan bir beyan gelmemiş olsa da. Çünkü o ahdi, misakı, fıtrat ve kevni ayetlerin delaletini nakzetmiştir. Bu yüzden Kur'an bisetten önceki müşrikleri dalalet ile tavsif etmiştir. Şu ayetlerdeki gibi:

“Halbuki onlar önceden apaçık bir sapıklık (dalal) içindeydiler.” 122[122]

“Allah'ı, size gösterdiği şekilde anın. Her ne kadar O 'nun göstermesinden önce yanlış (dalalet) gidenlerden idiyseniz de (zararı yok).” 123[123] Bir de şu hadisteki gibi:

“Sizi dalalette görmedim mi ki Allah size benimle hidayet verdi.” 124[124]

Bisetten önceki şirk de kötü ve sapıklıktır (dalalettir). Keza hidayet yollarından uzak olmaktır. Dolayısıyla azaba bir sebeptir. Ne var ki bu bir şarta bağlıdır. O da nebevi bisettir. Bu nedenle İbni Teymiye'nin de az önce söylediği gibi müşrik ismi risaietten önce de sabit olmaktadır. Çünkü o rabbine şirk koşmaktadır. İbni Kayyım da şöyle demiştir:

“Şüphesiz şirk hakkındaki hüccet, akıldır. Nebevi hüccete gelince bu, azap için gerekli bir hüccettir.”

Bununla anlaşılmaktadır ki: Şüphesiz beyandan önceki dalalet sıratı müstakimden çıkıştır. Bunun failleri eğer şirke bulaşmışlarsa kesinlikle müslüman değildirler. Ancak onlar dareynde (dünya-ahirette) azap görmezler. Bu tercih edilen görüşe göredir. Ancak belağ ve nebevi hüccetten sonraki durum başkadır.

Esasen şu ayet de bu şekilde anlaşılmalıdır:

121[121] Müslim, Kİtab'ul-Birri ve's-Sılati ve'I-Adab; İbn-i Mace, Zühd; Tirmİzi, Bab'u Sıfat'il-Kıyameti; Kütüb-i Süte, 15/168; Müslim Tere, 10/6472.

122[122] Cuma: 62/2.

123[123] Bakara 2/198.

124[124] Müslim; Müslim Tere, 5/500.

“(Allah'ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. Sonra da Allah dilediğini saptırır (dalal), dilediğini de doğru yola iletir.” 125[125] Buradaki dalaletten maksat bisetten sonra olabilecek dalalettir. Bu dalalet ise sahibine hüccetin ikamesinden sonra dareynde azabı gerektiren dalalettir. Yoksa kavimler, bu hüccetten önce zaten apaçık bir dalalettedir. Çünkü peygamberler müşrik kavimlerine gönderilirler. Onları, sahih fıtrata, İslâm ve kendisini icra etmek için yaratıldıkları ibadete çağırırlardı. O kavimleri ise, nebilerden önce zaten apaçık bir dalalet ve sıratı müstakimden farklı, uzak bir yolda bulunmaktadırlar. Bu sebeple onlar hidayet bulmuş değillerdir. Bu anlamda Allah (c.c.) diyor ki:

“Sonra da Allah dilediğim saptırır (dalal), dilediğini de doğru yola iletir.” 126[126] Çünkü onlar bisetten önce hidayet ve sıratı müstakim üzere değillerdi. Bu nedenle daha önce zikredildiği gibi Kur'an, beyan ve bisetten önce dalaleti sabit kabul etmiştir. Esasen bu, geçen ayetlere ilaveten gösterilecek tek örnek değil, aksine çok sayıda ayette mevcuttur.

Nitekim şu ayette;

“Şaşırmamanız (dalalet) için Allah size açıklama yapıyor.” 127[127] denilmektedir. Yani dalalete sapmayasmız ve saptırırsınız endişesi ile.

Şimdi bisetten önce de müşrikler dalalette sapıklardır. Bunda hiçbir şüphe yoktur. Ne var ki nebevi hüccetten sonra şirk ve pisliklerinde ısrar edecek olurlarsa bu durumda iki dünyada da azabı haketmiş olurlar. Allah (c.c.) diyor ki:

“(Bu Kur'an), Rablerinin izniyle insanları karanlıklardan aydınlığa, yani her şeye galip, (ve) övgüye layık olan Allah'ın yoluna çıkarman için sana indirdiğimiz bir kitaptır.” 128[128]

İmam Şevkani,

“İnsanları karanlıklardan aydınlığa çıkarman için”. 129[129] ayeti hakkında şöyle

125[125] İbrahim: 14/4.
126[126] İbrahim: 14/4.

127[127] Nisa: 4/176.
128[128] İbrahim: 14/1.
129[129] İbrahim: 14/1.

diyor: Yani sizi, küfür, cehalet ve dalalet karanlığından ilim, iman ve hidayet nuruna çıkarmak için, demektir.

Bu çerçeveden Kur'an'ın nassına göre insanlar nebevi hüccetten ve beyandan önce küfür, şirk ve dalalet karanlıklarındadır. Lakin bu dalalet, sadece nebevi hüccetten sonra azabı gerektirir.

Gene Şevkani şu ayet hakkında diyor ki:

"(Allah'ın emirlerini) onlara iyice açıklasın diye her peygamberi yalnız kendi kavminin diliyle gönderdik. Sonra da Allah dilediğini saptırır (dalal), dilediğini de doğru yola iletir" 130[130] Dalaletin hidayetten önce gelmesi şundandır: Çünkü o, ötekinden zaten daha önce var olandır. Yani o asıl üzere devam etmektir. Hidayet ise olmayanı sonradan inşa etmektir."

Demek ki dalalet bisetten önce de sabittir. O hidayetten daha Önce de vardır. Bu yüzden o, asıl üzere baki kalmak, hidayet ise olmayan bir şeyi oluşturmaya çalışmaktır.

Bu konuda söz konusu ayet çerçevesinde şunları tesbit edebiliriz:

1- Şüphesiz bisetten ve nebevi hüccetten önceki şirk apaçık bir dalalettir. Faili müşrik olup, müslüman değildir. O, hüccetten sonra bu şirki üzerinde ısrar edecek olur-sa azaba müstehak olur. Ehli sünnet böyle tesbit etmiştir.

2- Şer'î hükümlerin ulaşmasının akabinde ilgili emir ve nehiylerin beyanından sonra dalalet söz konusu olabilir.

3- Kavim cehalet, bidat ve uydurmalardaki taklidinde bile, günahkâr olacağı gibi onlar için dalalet ve vizr (günah) de geçerlidir.

Risaletin ulaşmasından sonraki durum ise şu ayette belirtilmiştir.

"Allah bir topluluğu doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine açıklayıncaya kadar onları saptıracak değildir." 131[131] Buna göre ayet şirk ve bidat hariç emir ve nehiyde geneldir. Bu çerçevede şu ayet *"Kıyamet gününde kendi günahlarını tam*

130[130] İbrahim: 14/4.

131[131] Tevbe: 9/115.

olarak taşımaları ve bilgisizce saptırmakta oldukları kimselerin günahlarından da bir kısmını yüklenmeleri için (öyle derler)" 132[132] ile şu hadis de aynı manadadır;

"Kim de bir dalalete çağırırsa ona da gene bu dalalette kendi günahının yanında kendisine tabi olanın günahının benzeri vardır. Ve bu onların günahından bir eksiltme de yapmaz." 133[133] Bu durum, yüz çevirme ve Allah'tan, Resulü'nden ve müminlerin yolundan başkasına tabi olmak durumu da dahil olmak üzere akaitte de umumidir.

Deliller bunu ortaya koymakta, aralarında hiçbir ihtilaf da vaki olmamaktadır. Üstünlük ve minnet Allah'ındır. Bununla Allah'ın izniyle Kur'an'ı Kerim'den hatalı bir şekilde istidlal ile sarılmakta olan şüphelerin önemlilerinin geçersizliği ortaya konulmuş olunmaktadır. Allahu alem.

4.2- Sünnetten Çıkarılan Yanlış Sonuçlar Geçersizdir

Aişe annemizin ilme dair hadisi

Birinci Şüphe: Aişe'nin (r.a.) ilme dair hadisinden hatalı bir şekilde çıkarılan sonuç.

Müslim'in sahihinde kaydettiğine göre Aişe (r.a.) şöyle demiştir:

"Ben size kendim ile Allah'ın Resulü (s.a.v.) arasında geçen bir hadiseden bahsedeyim mi?" Biz de evet dedik. Ravi diyor ki:

Aişe dedi ki: "Resulullah'ın bende olduğu, sıram olan gecede, Rasulullah uzandı ridasını koydu ve nalınlarını çıkarıp ayaklarının yanına koydu: îzarının bir tarafını yatağının üzerine yaydı ve uzandı. Benim uyuduğumu zannedecek kadar bir süre kaldıktan sonra ridasını yavaşça aldı. Nalınlarını sessizce giydikten sonra kapıyı açtı ve çıktı. Sonra da kapıyı yavaşça kapattı. Bunun üzerine ben abamı başıma geçirdim başörtümü taktım izarımı başıma geçirdim sonra da onun izi üzere yola koyuldum. Ta ki Bakia 'ya geldi. Orada kıyamda durdu. Çok uzun da durdu. Sonra da ellerini üç kez kaldırdı. Bundan sonra da ayrıldı ve ben de ayrıldım. O hızlandı ben de hızlandım. O

132[132] Nahl: 16/25.
133[133] Kiitiib-i Sitte, 13/276-277; Müslim Tere, 10/6614.

koştu ben de koştum. O yetişti, ben de yetiştim ve onu geçerek eve. girdim. Ben daha yeni uzanmışken o da girdi. Girerken dedi ki:

“Ey Aişe neyin var?” Aişe dedi ki:

“Ben, bir şeyim yok” dedim. O da:

“Eğer sen bana haber vermezsen bana, Latif ul-Habir olan Allah haber verir” dedi. Ben de:

“Ey Allah'ın Elçisi (s.a.v.) anam babam feda olsun deyip haber verdim.” Bunun üzerine dedi ki:

“Önümde gördüğüm o karaltı sen miydin?”

“Evet” dedim. Bunun üzerine göğsüme beni acıtacak şekilde vurdu. Ve sonra da dedi ki:

“Allah ve Resulü'nün sana zulmedeceğim mi sandın?” Aişe (r.a.) dedi ki:

“İnsanların ondan gizlediğini; evet, onları Allah ona bildirir.”

Resulullah şöyle demişti:

“Şüphesiz sen gördüğün o esnada bana Cibril geldi. Bana seslendi. Ben O 'nu senden gizledim ve O'na karşılık verdim. Fakat senden bunu sakladım. Çünkü sen kıyafetini çıkardığından dolayı yanına giremezdi. Ben senin uyuduğunu zannederek uyandırmaktan sakınarak senin ürkeceğinden de korktum.” Cebrail bana dedi ki: “Şüphesiz Rabbin sana Bakia mezarlığına gelerek onlara istiğfar etmeni emrediyor.” Aişe (r.a.) diyor ki:

“Ben, peki onlara ne diyeyim ya Resulullah,” dedim. O (s.a.v.) da dedi ki: De ki:

“Mümin ve müslümanların diyarı ehline selam olsun. Allah bizden önceki ve sonrakilere rahmet etsin. înşaallah biz de size kavuşacağız.” 134[134]

Nevevi diyor ki:

134[134] Müslim Tere, 5/251-252.

“Aişe dedi ki:

“İnsanların O'ndan gizlediklerini, evet tabi ki Allah O'na bildiriyordu” Usulde böyledir. Bu ise sahihtir. O sanki insanlar O'ndan gizlediğinde Allah O'na öğretiyor derken bunu nefsi tastik etmiş ve devamla evet demiştir. 135[135]

Bu hadisin başından sonuna kadar Aişe annemizin tavrının neresinde şüphe vardır. Oysa onun insanlar ne zaman gizleselerdi tabi ki Allah O'na bildirirdi ifadesi ilme dair bir takrirdir. Kaldı ki bu Nevevi'nin de dediği gibi usulde (temel ilkelerde) de böyledir.

Söz gelimi eğer Aişe bu nazik hususta şüphede idiyse ki bundan Allah'a sığınırız. Şu halde Nebi (s.a.v.), bu durumunu neden düzeltmedi?

Şayet bu, Aişe'nin (r.a.) cehaletinden dolayı idi denilecek olsa; biz de cevaben şöyle deriz:

Şüphesiz Nebi (s.a.v.) zatı envat hadisinde İslâm'a henüz girmiş bir kavmin yaptıklarını ve isteklerini şiddetle reddetmiştir. Onları, 'onların olduğu gibi bize de bir ilah yap' diyen Beni İsrail'e benzetmiştir. Keza kendisine Allah ve sen dilerseniz diyen kişinin bu dediğini derhal reddederek beni, Allah'a ortak mı kıldın? Sadece Allah dilerse de diye yahut Resulullah'ın (s.a.v.) dediği gibi- söylemiştir. Esasen onları bu duruma sadece cehalet afeti sürüklemişti.

Böyle iken Peygamber (s.a.v.) Aişe'yi neden hemen reddetmedi? Kaldı ki, O nübüvvet evinde büyümüştü. O ev ki içinde kitabın ayetleri ve hikmet okunuyordu. Dahası O, Allah'ın izniyle Mekke döneminden beri müslüman'dı. Yani daha yeni müslüman olmuş biri değildi.

Hadiste, onun nefsinin tastik etmiş olduğu sözlerine terettüp edecek en ufak bir levm bulunmamaktadır. Esasen bilindiği gibi gerektiği yerde açıklamanın ertelenmesi -ulema arasında hiçbir ihtilaf olmaksızın- caiz değildir. 136[136]

135[135] Nevevi. 7/44.

136[136] Bkz. İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali b. Ahmed b. Said, el-Muhalta, Tahkik: Ahmed Muhammed Şakir, Dar'ut-Turas, Kahire, 11/218 vd.

4.2.1- İhtiyaç Anında Gerekli Olan A-Çıklamanın Geciktirilmesi Caiz Değildir

İbni Kudame diyor ki:

"Gerektiği yerde açıklamanın ertelenmesinin caiz olmadığında ihtilaf yoktur." 137[137]

Şevkani de gerektiği andaki beyanın geciktirilmesine dair diyor ki:

"Bil ki açıklamaya gereksinim duyulan mücmel, umumi, mecaz, müşterek, muhtelif ve mutlak" 138[138] fiillerden herhangi bir hususun izahı geciktiğinde, iki durum söz konusu olur.

1- Açıklamanın ihtiyaç olduğu andan sonraya kalması; bu o vakittir ki açıklama gerektiği andan sonraya kalsa mükellef, hitabın kapsadığı şeyleri öğrenmeye muktedir olamayacaktır. Bu geciktirme durumu, o anda yapılması gereken (fevri) vaciblerde asla caiz değildir. Çünkü kendisi hakkında malumat bulunmayan bir şeyi yapmak mümkün değildir. Nitekim bu, üstesinden gelinemeyecek sorumluluk (teklifi mala yutak) olamaz düşüncesindeki herkese göre olanaksızdır. Teklifi mala yutak'ı tecviz edenler ise bunun sadece caiz olduğunu ve fakat hiç meydana gelmediğini söylüyorlar. Bunun meydana gelmediği hususu ise iki tarafça da kabul edilmiştir. Bu nedenle Ebu Bekir el-Bakıllani şeriat sahiplerinin bunun imkânsız olduğunda icma ettiklerini nakletmiştir.

İbni Sem'ani diyor ki:

"İzahatın, fiilen işleneceği andan sonraya ertelenmesinin uygun olmadığında ve fakat bu açıklamanın ilgili fiilin işleneceği özel vaktine bırakılmasının caiz olduğunda bir ihtilaf yoktur". 139[139]

Gerektiği vakit ile hitap vakti arasındaki farka gelince:

137[137] Ravdal'un-Nazır ve Cennet'ul-Menazir, 96.
138[138] Bu kavramların izahı için bkz. Fıkıh Usulü kitapları.
139[139] İrşad'ul-Fuhul, 173.

Ulema şunda ittifak etmiştir: İzahatın lazım olduğu andan sonraya ertelenmesi caiz değildir. Yani şer'î teklife uymak gerektiği anda. Yalnız anında yapılması gerekmeyen farzlar hakkındaki beyanın, hitap vaktinden işlenme ve yerine getirilme anına kadar tehirini birçok alim tecviz etmiştir. İkisi arasındaki fark ise açıktır.

Apaçık olarak bilinir ki; akideye taaluk eden açıklamanın fevren yani derhal o anda yapılması esastır. Çünkü bu, itikadın bir gereği ve hem de bu dine girmenin ilk anından itibaren imanın bir şartıdır. Elimizdeki hadiste Peygamber'den (s.a.v.) Aişe (r.a.) Hanımefendi'ye bu dediğinden Ötürü bir kınama söz konusu değildir. Bu demektir ki şer'î bir mahzur ifade etmiyordu. Çünkü açıklama gereken anda bunun yapılmaması onun gerekmediğini gösterir.

4.2.1.1- Müaz'ın Secdesi

İkinci şüphe: Muaz'ın (r.a.) secdesi hadisidir.

İbni Mace sünende, el-Busti de sahihinde Ebu Vakıd'dan rivayet etmişlerdir. Muaz b. Cebel Şam'dan geldiğinde Resulullah'a (s.a.v.) secde etti. Resulullah:

"Bu nedir?" dedi. O da dedi ki:

"Ey Allah'ın elçisi Şam'a gittiğimde gördüm ki onlar patrik ve piskoposlarına secde ediyorlar. Ben de bunu sana yapmak istedim. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) dedi ki:

"Bunu asla yapma. Şüphesiz eğer ben bitinin birine secde etmesini emredecek olsaydım, kadının kocasına secdesini emrederdim. Kadın, kocasının hakkını yerine getirmedikçe rabbinin hakkını ifa etmiş olamaz. Öyle ki onu istediğinde semer üstünde bile olsa imtina etmemelidir. Lafız Busti'nindir." [140][140]

Selam secdesi ile ibadet secdesi arasındaki fark şöyledir:

İlim ehlinin cumhurunun aralarında bir ihtilaf ve tartışma olmadan savunduğu şudur: Muaz'in (r.a.) bu secdesi ibadet secdesi değil, selam secdesi idi. Çünkü bu değerli

[140][140] Kurtubi tefsiri 1/250 Bakara: 2/34 tefsirinde; Kütüb-i Sitte, 17/191.

sahabi ibadet secdesinin sırf Allah için yapılacağını nasıl bilmesin. Subhanellah bu o yüce sahabiye zulüm ve büyük bir iftiradır. O sahabi ki Peygamber (s.a.v.), onu ehli kitapla münazara ve onlara tevhit ve dinin aslını tebliğ etmesi için bütün sahabiler arasından seçmişti. Ona demişti ki:

"Şüphesiz sen ehli kitap olan bir kavme varacaksın"

Hafız, Feth'ul-Bari'de bu "Sen ehli kitap bir kavme geleceksin" lafzına yaptığı yorumda: Bu birini bütün gayretini göstermesi için tavsiyeye hazırlamaktır. Çünkü Ehli kitap genel olarak ehli ilimdi. Bu nedenle onlarla konuşmak putperest cahillerle konuşmak gibi bir gayretle olmazdı, demektedir. [141][141]

Selam secdesi Muaz (r.a.) hadisiyle neshedilmiştir:

"Peki Peygamber (s.a.v.) ashabından, ehli ilimle münazara etmesi ve bilmediği hususta mücadele etmesi için tevhidin özüne cahil birini seçer mi?"

Şüphesiz Kurtubi tefsirinde selam secdesinin, Resulullah'ın (s.a.v.) dönemine kadar caiz olduğuna bu hadis ile istişhad etmiştir.

İbni Kesir,

"Bir zamanlar biz, meleklere (ve Cinlere) Adem'e secde ediniz," dedik.[142][142] ayetinin tefsirinde şöyle diyor:

"İtaat Allah'a, secde ise Adem'e idi. Allah (c.c.), meleklerini Adem'e secde ettirerek ona ikramda bulunmuştur. Bazı insanlar şöyle demiştir: Bu selam, tahiyye ve ikram selamıydı. Nitekim ayette şöyle deniyor:

"Ana ve babasını tahtının üstüne çıkartıp oturttu ve hepsi onun için secdeye kapandılar" [143][143] Esasen bu, geçmiş ümmetlerde meşru idi. Lakin bizim ümmetimizde neshedildi. (Sonra da Muaz (r.a.) hadisini zikrediyor.

Keza Yusuf süresindeki ayete dair yaptığı izahatta da diyor ki:

---

[141][141] Feth'ul-Bari, 3/419.
[142][142] Bakara: 2/34.
[143][143] Yusuf: 12/100.

"Ana ve babasını tahtının üstüne çıkartıp oturttu ve hepsi onun için secdeye kapandılar." 144[144]

Bu, onların şeriatlarında caiz idi. Bir büyüğe selam verdiklerinde ona secde ederdiler. Bu, Adem'den İsa'ya (a.s.) dek caiz olarak devam etti. Bu ümmette ise secde haram kılınarak Allah'a (c.c.) mahsus kılındı. Esasen Katade vesairenin dediklerinden anlaşılan da budur. (Sonra da Muaz hadisini zikrediyor.) 145[145]

Şevkani;

"Bir zamanlar biz, meleklere (ve Cinlere) Adem'e secde ediniz, dedik" 146[146] ayetine dair, bu secdenin Adem için ikram anlamında olduğu görüşünü tercih ettikten sonra diyor ki: Şüphesiz beşer için secde etmek maslahat çerçevesinde bazı şeriatlarda caiz olabiliyordu. Nitekim bu ayette secdenin Adem (a.s.) için yapıldığını gösteriyor. Aslında bu başka ayetlerde de vardır.

"Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın" 147[147]Ana ve babasını tahtının üstüne çıkartıp oturttu ve hepsi onun için secdeye kapandılar. 148[148] Peygamberimizin şeriatında Allah'tan başkasına haram olması, geçmiş diğer şeriatlarda da böyle olmasını gerektirmez.

İbni Teymiye ise şöyle demektedir:

"Nafile ibadetler de yalnızca Allah için yapılır. Bunun ne güneşe ve aya ne bir devlet başkanına ve bir peygambere, ne salih bir kişiye ne de bir peygamberin ve salih bir kişinin mezarına yapılması doğrudur. Bütün peygamberlerin şeriatlarında durum budur. Bu, şeriatımızda da dile getirilmiştir. Öyleki İslâm dini nafile bir ibadet olarak yaratıkları yüceltmekten ve onlara değer vermekten de sakındırmıştır. Bu sebepledir ki Peygamber (s.a.v.) Muaz'ı kendisine secde etmekten nehyetmiş ve;

"Eğer bir kimsenin bir kimseye secde etmesini emretseydim, üzerindeki hakkının büyüklüğünden dolayı kadının kocasına secde etmesini emrederdim," buyurmuştur. 149[149]

144[144] Yusuf:12/100.
145[145] İbni Kesir Tere, 8/4137.
146[146] Bakara: 2/34.
147[147] Sad: 38/72.
148[148] Yusuf: 12/100:
149[149] İbni Mace, Nikah; Ahmed b. Hanbel, IV/381, VI/76, V/228.

Yine sahabenin selam verirken eğilmelerini ve kendisi namazda otururken onların kendi peşinde ayakta durmalarını yasaklamıştır. 150[150]

Ulemanın bu ifadeleri gösteriyor ki, söz konusu secde selam secdesi idi. Bu bizim şeriatımızda neshedilinceye kadar geçmiş şeriatlarda mubah idi.

Bilindiği gibi ibadet suretiyle Allah'tan başkasına secde, hiçbir şeriatta mubah olmamıştır. Aksine bütün nebiler bundan sakındırmış, kavimlerine şunu tebliğ etmişlerdir:

"Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin ondan başka tanrınız yoktur." 151[151]

Muaz'ın secdesinin selam anlamında olduğunun en büyük delili Nebi'nin (s.a.v.) hadisin sonundaki şu sözüdür. *"Ben birinin birine secde etmesini emretseydim hanımın kocasına secdesini emrederdim."*

Bu dahi söz konusu secdenin selam ve ikram secdesi olduğunu göstermektedir. Yoksa bu, şu ayetle çelişirdi. Bundan Allah'a sığınırız.

"Ve size "Melekleri ve peygamberleri ilahlar edinin" diye de emretmez. Siz müslüman olduktan sonra hiç size kâfirliği emreder mi?" 152[152]

Bu kadar açıklama, bu hatalı istidlalin bozukluğunu (sonuç çıkarmanın yanlışlığını) ortaya koymak için kafidir. Fazilet ve minnet sadece Allah'adır.

4.2.1.2- Zatı Envat Hadisesi

Üçüncü şüphe;

Ebu Vakıd el-Leysi'den gelen zatı en-vat hadisinden yanlış bir sonuç çıkarılmasıdır

---

150[150] Feteva, 1/74-75; Külliyat, 1/149.
151[151] Araf: 7/73.
152[152] Al-i İmran: 3/80.

(istidlal edilmesidir). Şöyle diyor:

“Biz küfürden henüz kurtulduğumuz bir sırada Resulullah'la (s.a.v.) beraber Huneyn'e gidiyorduk. Müşriklerin bir ağaçları vardı. Onu tavaf edip silahlarını asıyorlardı. Buna zatı envat deniliyordu. Biz bunlardan birinin yanından geçerken dedik ki: Ey Allah'ın elçisi onlarınki gibi bize de bir zatı envat yap. Peygamber (s.a.v.) dedi ki: Allahu ekber. Hayret bu dediğinize.

Nefsim elinde olana andolsun ki bu Beni İsrail'in dediğinin aynısıdır;

“Ey Musa! Onlara ait tanrılar gibi bizim için de bir tanrı yap!” dediler. Musa, gerçekten siz cahil bîr toplumsunuz, dedi.” 153[153] Siz, sizden öncekilerin yollarını takip edeceksiniz. 154[154]

4.2.2- Mahlukattan İstemekle Onun Vasıtasıyla Allah'tan İstemek Arasındaki Fark

İşin özünde talebte bulunan bu kimseler küfürden henüz çıkmış insanlardır. Üstelik bunu istemiş ve fakat işlememişlerdir. Alimler şunu kesin olarak belirtmişlerdir: Şüphesiz onlar, onların sadece bir ağaçlarının olmasındaki vaziyetlerine benzeşen bir durumu talep etmişlerdir. Buna silahlarını asacak ve Allah'ın üzerine yağdırdığı bereket sebebiyle onunla yardım isteğinde bulunacaklardı. Tabi ki bu, onun bizzat kendisinden yardım isteyerek değil. Bu yüzden Nebi'den (s.a.v.), kendilerine bir zatı envat yapmasını istediler. Onlar, bu özelliğin ağacın kendisinden neşet eden bir sebepten olacağını iddia etmemiş ve kendileri bunu yapmak da istememişlerdi. Aksine bunun, seçtiği Nebi'sinin (s.a.v.) vasıtasıyla Allah'tan olmasını İstemişlerdi. Daha önce de belirttiğim gibi onun vasıtasıyla yardım isteyeceklerdi; onun kendisinden değil. Nitekim sahih hadiste şöyle geçmektedir. “Yağmurumuz falan şeyin çocuğudur.” yani yıldız sebebiyledir. Ondan değildir.

153[153] Araf: 7/138.

154[154] Tirmizi tahrtç etmiş ve salıihlemiştİr. Bkz. Özütoprak, A. Y, Dini Doğru Anlamak, Pınar yay., îst. 1997, 40-233.

Esasen “Bizim yağmurumuz yıldız sebebiyledir.” ifadesi bir bidat ve küçük şirk olmaktadır. Fakat kim yağmuru indiren bizzat yıldızdır, derse işte bu Allah'a rububiyetinde şirk koşmaktır.

Onlar bununla yardım talep etmek istemişlerdi. Lakin içine düştükleri esas sakıncalı durum, aslında müşriklere benzeşmeleri idi. Bu yüzden de Resulullah (s.a.v.) benzeşme tehlikesini kökten yok etmek isteğiyle şöyle demişti:

“Nefsim elinde olana and olsun ki bu dediğiniz” Beni İsrail'in: onların ki gibi bize de bir ilah yap, demeleri gibidir.

Bilindiği gibi, benzeşmek isteyen, benzeşmek İstenene bir yahut çeşitli şekillerde benzer. Diğer kısımlar ise aynen kalır. Yani tamı tamına bir benzerlik söz konusu olmaz. Yoksa onun türünden bir fert olur. Peygamber'in (s.a.v.) şu sözü gibi: İçkici (sürekli içen) putperest gibidir. 155[155] Şu hadis de aynıdır. Şüphesiz siz rabbinizi göreceksiniz. Tıpkı bu ayı gördüğünüz gibi. O 'nu görmekte de sıkışıp daralmazsınız. 156[156]

Anlaşıldığı gibi buradaki benzetme görme ve açıklık yönüyledir. Yoksa şekil ve keyfiyet itibariyle değildir. Bundan Allah'a sığınırız. Bunun gibi burada Beni İsrail, büyük şirk (şirki ekber) olan bir hususta müşriklere benzeşmeyi istemiş idi. Ancak siz ise müşriklere benzemeye niyetlendi iseniz de bu, küçük şirkte (şirki esğar) duraklamıştır. Yahut onların bu isteği geçen uzun zamana binaen büyük şirke tevil edilir. Çünkü bidat büyük şirkin öncüsüdür. Nitekim yeryüzünde meydana gelen ilk şirk salihlerin suretinde putlar yapılmasıydı. Sonra ne zaman ki ilgili malumat unutuldu bu defa ibadet edilmeye başlandı. İşte bu put tasviri daha sonraki şirklere bir vesiledir. 157[157] Hem de onların yanında bizatihi durmak şirk olmadığı halde.

“Nitekim İslâm şeriatında kabirlerin üzerine mescidler yapılmasının haram oluşu da bu anlamdadır. Çünkü bu mezardakiler hakkındaki çeşitli mütaalalarla büyük şirke düşülmektedir.” 158[158]

Denilse ki: “Onların isteği sırf benzemekten ibaret olsaydı, Resulullah (s.a.v.) neden

155[155] İbni Mace, Kitab'ul-Eşribe, cilt: 2, Elbani sahihlemiştir.
156[156] Sahih'i Buharı, Kitab'u Tevhid, Kıyame: 85/22 tefsirinde.

157[157] İbni Mace, Kitab'ul-Eşribe, cilt: 2. Elbani sahihlemiştir.
158[158] İbni Mace, Kitab'ul-Eşribe, cilt: 2. Elbani sahihlemiştir.

“Siz tıpkı Beni israil'in dediği gibi dediniz” demiştir. .

Cevap olarak denilir ki: Bu, bir çeşit meseleleri değerlendirme tarzv olup mübalağa etmektir. Mesela Nebi (s.a.v.), kendisine, Allah ve sen dilersen, diyene mübalağa ile sen beni Allah'a ortak mı tutuyorsun, demiştir.

Şatıbi: Geçmiş ümmetlerin, Özellikle ehli kitabın bi-tadlannda onlara tabi olma hususunda diyor ki: Resulullah'ın (s.a.v.) benim ümmetim kendisinden önceki nesillerin daldıklarına dalıncaya dek hadisi, onların yaptıklarının mislini yapacaklarım gösteriyor. Ancak burada sadece bidatlarının aynılarına tabi olacaklarına değinmiyor aksine belki hem aynılarına hem de benzerlerine tabi olacaklardır. Birinciyi ifade eden hadis, siz, sizden öncekilerin yollarına tabi olacaksınız hadisidir. Burada diyor ki:

“Şüphesiz şayet onlar bir keler deliğine girecek olsalar siz de onlara tabi olursunuz. İkinci durumu gösteren söz de şudur: Biz dedik ki Ey Allah'ın elçisi bize bir zatı envai yap o de dedi ki bu tıpkı Beni İsrail'in bize bir ilah yap demesi gi bidir.”

Şüphesiz zatı envat edinmek, Allah'tan başka ilahlar edinmeğe benzer. Fakat bu bizzat edinmek demek değildir. Bu nedenle açıklanana itibar etmek gerekmez. Ta benzeri birşey, her yönüyle onu göstermedikçe. Vellahu alem.[159][159]

4.2.2.1- Kavim, Sadece Benzemeyi Arzu Etmiştir

Usulcü imamın bu nassı gösteriyor ki; şüphesiz bu kavim, büyük şirki talep etmemiştir. Aksine sırf benzerliği düşünmüştür. Bu da İsrail Oğulları'nın talebine benze-mekte ancak onun bizzat kendisi gibi olmamaktadır. Ayrıca ikisi arasındaki benzerlik her yönden birbirinin aynısı olmamıştır. Buna binaen her yönüyle ona benzerliği belirtilmedikçe açıklanan hususa itibar edilmesi gerekmiyor.

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab, kim bir ağaç ya da taş vesair ile teberrük ederse bahsinde hadisi verdikten sonra şöyle demektedir: Bunda bir takım meseleler vardır: Üçüncü mesele: Onların böyle bir şeyi işlememiş olmaları. Onbirinci mesele: Şüphesiz

---

[159][159] İtisam, 2/245-246.

bundaki şirk büyük ve küçüktür. Çünkü onlar bununla irtidat etmemişlerdi. 160[160] Şeyh'in bu ifadesine göre onların bu isteği, küçük şirki talep etmek anlamındadır.

İbni Teymiye şöyle demiştir:

“Bilindiği gibi Peygamber (s.a.v.) zamanında müşriklerin zatı envat adı ile andıkları bir ağaçları vardı. Mola verdiklerinde bu ağaca silahlarını asarlardı. Bir gün sahabilerden bir kısmı Peygamber'e (s.a.v.) onların nasıl zatı envatları varsa bize de bir zatı en vat tesbit et diye teklif etti. Bu teklifi duyunca hayli öfkelendiği anlaşılan Peygamber (s.a.v.), bu kişilere şöyle cevap verdi: lahit Ekber. Hani kavmi, Musa'ya, ey Musa! Bak şunların nasıl ilahları varsa sen de bize öyle bir ilah yap dediler ya. İşte sizin bana dediğiniz de, öyle bir şey. Bunlar eski geleneklerdir. Bir gün gelecek sizden öncekilerin geleneklerine uyacaksınız.” 161[161]

Görüldüğü gibi Peygamber (s.a.v.) sahabilerin, gölgesine sığınıp silahlarını asacakları basit bir ağaç edinme konusunda müşriklere benzemeye kalkışmalarına karşı çıkyor. Şu halde müslümanlar'ın daha önemli konularda müşriklere benzemelerine yahut doğrudan doğruya şirke özenmelerine nasıl gözyumulabilir?

Buna göre, şeriat tarafından ziyaret edilmesi müstehap sayılmamış olan belirli bir yeri hayır ve sevap kazanmak amacı ile ziyaret eden kimsenin bu davranışı, dinin kötülük (münkerat) kabul ettiği bir harekettir. Bu tip ziyaretlerin bazısı diğer bazısından daha kötü olabilir. Ziyeret edilen bu yer, ister bir ağaç, ister bir akarsu, ister bir dağ, ister bir mağara olsun, faretmez. Keza bu ziyaretin amacının söz konusu yerde namaz kılmak, dua etmek, Kur'an okumak veya zikretmek olması da sonucu değiştirmez. Önemli olan, söz konusu yerin şeriat tarafından orası için belirlenmemiş olan bir ibadet için, belirli bir yer olarak seçilmiş olmamasıdır. 162[162]

4.2.2.2- Tevhit, Bidat Ve Şirk Arasındaki Fark

160[160] Kitab'u Tevhid, Bab'u Men Teberreke bi Seçerin ev Hacerin ve Nahveha; Kitab'u Tevhid, M. b. Abdulvehhap, 38-40; Tercümesi: Yalnız Allah Ve Tevhid, 23-24.
161[161] Tirmizi, Ebu Vakid e!-Leysi, Fitneler kitabı, sizden öncekilerin yaptıklarını yapacaksınız babı, H. No: 2180: Ahmed, Müsned 5/218.
162[162] Sırat-ı Müstakim, 314-315: Sırat-ı Müstakim Tere. 2/146-147.

Şeyh'ul İslâm'm bu sözleri gösteriyor ki; şüphesiz bu kavim, müşriklere sadece benzemeye niyetlenmiştir. Yoksa onların bu hareketleriyle fiilen işledikleri şirkin aynısına inanıp işlemeyi talep etmiş değillerdir. Sonra da bu açıklamasının akabinde verdiği örneklere dikkat edin. Bunların hepsi de birer bidattir. Bunlar büyük şirk değildirler. Bu da kulun, Allah'tan delil olmaksızın bereket ü-midiyle bir bölgeyi, ağacı, yahut bir nehri bu amaçla tahsis etmesidir. Bunun yanında daha çok sevap ümidiyle Allah'a ibadet eder. İşte bu, bidatin ta kendisidir. Çünkü tevhit, sırf Allah'a elçilerinin diliyle belirlendiği şekilde ibadet etmektir. Zaten şirk Allah'la beraber başkasına da ibadet etmek demek değil midir?

Bidat ise tek olan Allah'a muayyen olarak belirlenmemiş bir tarzda yani şeriatın öngörmediği bir şekilde i-badet etmektir.[163][163]

Fakat, sevabın büyüklüğünü ümit ederek Beyti Haram'in yanında sadece Allah'a ibadet eden kişi, sünnete göre davranan bir muvahhittir. Çünkü Allah bu mekanı başka yerlere tafdil etmiştir.

Ölülere ibadet eden ise ibadeti Allah'tan başkasına sarfettiği için bir müşriktir.

Fakat kabirlerin yanında şirk koşmadan sadece Allah'a ibadet eden kişi, Allah'a şirk koşmayan muvahhit biri olmakla beraber bir bidatçıdır. Çünkü o, şeriatın hakkında delil sunmadığı bir yeri tafdil etmiştir. Dolayısıyla bununla sünnetten çıkarak bidata düşmüş olur.

4.2.2.3- Kul Teslim Olduğu Andan İtibaren Tevhit İle Mükelleftir

Bir kere bu kavim, kesinlikle şirk-i ekberi talep etmemiştir. Çünkü daha önce de zikredildiği gibi ulema arasında bir tartışma olmaksızın ihtiyaç anında yapılması

---

[163][163] Bu, kâfir kılmayan bidatin tarifidir. Yani ehli kıblenin içine düştüğü ve fakat kendilerini İslâm'dan çıkarmayan bidat. “Genelleme olmadan taayyün suretiyle” sözüm şu demektir: Genel olarak şeriata tabi olmakla beraber ibadet sayılan bu cüz'i konuda tabi oluşu vaki olmamaktadır. Yoksa tabi oluşun tümüyle terki şüphesiz küfürdür. İşte bu noktada kâfir ile bidatçı arasındaki fark ortaya çıkıyor. Birincisi, belli hususlarda tabi olmaması bir yana topyekün İttibayı da terketmektedir. İkincisinin ise, bunun genel olarak tabi olması ve hükümlere sarılması onun furui ayrintılardaki bir kisım yanlışlıklarını giderir.

gereken açıklamanın ertelenmesi caiz değildir. Bilindiği gibi kul, İslâm'a girdiği andan itibaren hemen o anda tevhide sarılıp şirkten sakınmak ile muhataptır. Böyle iken bunun izahı nasıl geciktirilebilir ki?

Şimdi kişi şöyle zannedebeiir mi? Peygamber (s.a.v.) ümmetine şirkten bahsetmedi. Bunu onlara açıklamadı ve ondan sakındırmadı. Bu halde bekledi ta ki ümmette ibadetlerde şirk vaki oluncaya kadar. İşte şirkin vaki olduğu bu anda tutup onlara "Yahu bu Allah'a şirk koşmaktır" desin. Bunun gibi mesela hakimiyet noktasında şirk söz konusu olduğumda tutup işte bu şirktir. Aynı şekilde uluhiyette şirk meydana geldiğinde o anda tutup desin ki şüphesiz bu şirktir. Bunu bir daha sakın yapmayın. Şimdi, şayet söz konusu bu şirkler meydana gelmeyecek olsaydı, Resulullah bundan sakındırmayacak mıydı?

Suphanallah bu büyük bir iftira olup Allah'ın seçtiği Nebi'sini (s.a.v.) ta'n etmektir. Çünkü bu durumda O, Muaz'a, ehli kitap bir kavme gelirken onları tevhide davet etmesini ta ki onlar Allah'ı iyice tanıyıncaya kadar bundan başka herhangi bir şer'î unsura geçmemesini nasıl emretsin. Hem öyle bir marifet (tanıma)ki onunla tevhit ile şirkin arasını ayırd edeceklerdi. Evet onlara tanımadıkları ilahlarını tanıtmasını niçin emretsindi. Yoksa O (s.a.v.), böyle yapmıyor muydu. Bundan Allah'a sığınırız. Peygamberimizi böylesi bir noksanlık ve hakirlikten teberri ederiz. Aksi taktirde bundan şu habis sonuç çıkar: Şüphesiz sahabenin büyük çoğunluğu tevhit ve şirkin hakikatini öğrenmeden ve bunda olgunlaşmadan öldüler.

Bunun böyle olduğunu zannedenlerin, imanlarını gözden geçirmeleri gerekir. Bunların kendilerine kabirde peygamberinden yana sorulmadan önce kendi nefislerinden yana Allah'tan korkmaları lazımdır. Böylesi biri cevap veremez. Ve ancak şöyle der:

"Hah hah bilemiyorum. İnsanlar bir şeyler diyordu ben de tekrarladım."

"Ben eminim ki, kul bu haliyle İslâm'a girmiş olamaz. Ta ki Peygamber (s.a.v.) ona, tevhidi ve güzelliğini şirk ve onun çirkinliğini hem de o anda öğretmiş olmasın. Yoksa ümmet şeriatın furuuna dair ihtiyaç anındaki açıklamanın tehir edilmesinin caiz olmadığında zaten icma etmiştir. Böyle iken bu, tevhit ve şirkin nehyi demeye gelen ve asıllann aslı olan tevhidi durumlarda nasıl ihmal edilmiş olabilir. Acaba bunun açıklamasının tehir edilmesi caiz olur mu?"

4.2.2.4- Peygamberin Kavminin Arapçayı Bilmeleri

Peygamber'in (s.a.v.) kavmi Kur'an'ın da kendisiyle indiği Arap dilini iyi biliyorlardı. Doğrusu bu, Kur'an ayetiyle de sabittir.

"(Bu), ayetleri bilen bir kavim için Arapça bir okunuşla açıklanmış bir kitaptır." 164[164]

İmam Beğavi diyor ki:

"(Bu), ayetleri bilen bir kavim için Arapça bir okunuşla" 165[165]Yani Arap dilini bilen. Eğer başka bir lisanla olsaydı anlayamazlardı. Şevkani de: "Len bir kavim için" yani manalarını biliyorlar ve onu kavrıyorlardı. Nitekim onlar Arap dili fesahatine sahiptiler" demektedir.

Onlar biliyor ve çağırıldıkları şeyi anlıyorlardı. Çünkü onlar Arap lisanına vakıf idiler.

Bu anlamda onlardan kim küfrediyorduysa Kur'an'ın uluhiyette Allah'ı birleme ve O'nun dışında ibadet edilenleri reddetme çağrısını bilerek reddediyordu. Bu nedenle dediler ki:

"9 ilahları tek bir ilah mı yaptı," 166[166] Yine onlardan kim de iman ettiyse bilerek iman etmiştir.

Esasen kâfirler, Peygamber'in (s.a.v.) kendilerine olan çağnsmdaki muradını iyi bilmişlerdi. Hal böyle iken ona iman edenler O'nun (s.a.v.) muradını nasıl anlamamış olsunlar.

Bütün bu hususlardan anlaşıldığı gibi onların bu isteği büyük şirk (şirk-i ekber) türünden olmayıp sırf müşriklere bir benzerlik isteğinden ibaretti.

164[164] Fussilet: 41/3.
165[165] Fıssilet: 41/3.
166[166] Sad: 38/5.

4.2.2.5- Kudret Hadisi

Dördüncü şüphe:

Kudret hadisiyle hatalı olarak istidlal (sonuç çıkarmak) etmektir. Bu hadis sahihaynda geçmektedir. İmam Müslim sahihinde, Ebu Hureyre'den naklediyor: Resulullah (s.a.v.) dedi ki:

"Hiç hasenat işlememiş bir adam ehline" dedi ki:

"Ben öldüğümde cesedimi yakın sonra külünün yarısını karaya diğer yarısını da denize savıtrun. Vallahi Allah eğer taktir etmişse bana alemlerde kimseye vermediği bir azapla azap edecektir. Adam öldüğünde emrettiğim yaptılar. Allah da karaya emretti, kendisindekileri topladı. Denize de emretti o da kendindekileri topladı. Sonra da ona dedi ki: Sen bunu neden yaptın? O da ey rabbim! Biliyorsun ki senin korkundan yaptım, dedi, Allah da onu mağfiret etti." 167[167]

Nevevi şöyle diyor:

"Ulema bu hadisi yorumlamada ihtilaf etmiştir. Bir grup, bunun Allah'ın kudretini yoksaymaya (nefyetmeye) hamledilmesi doğru olamaz. Çünkü Allah'ın kudretinde şüphede olan bizatihi kâfirdir. Kaldı ki hadisin sonunda o, bunu sırf Allah korkusundan yaptı denilmiştir. Oysa kâfir Allah'tan korkmadığı gibi mağfiret de edilmez. Bu kişiler, buna göre hadisin iki tevili vardır demişlerdir,"

a- Eğer Allah azabı taktir etmişse yani buyurmuşsa demektir. Bu durumda buradaki fiil kadere ve kaddere diye hem şeddesiz hem de şeddeli okunabilir. İkisinde de mana aynıdır.

b- Buradaki kadere fiilinin Dayyeke ala manasında olmasıdır. Ayette deniyor ki:

167[167] Buhari Tere, 14/6407-6408; Müslim Tere, 11/6749-6750; Külüb-i Sitte, 11/541.

"Rızkım daraltırsa" 168[168]

Ki bu aynı zamanda şu ayet hakkında söylenen görüşlerden biridir:

"Bizim kendisim asla sıkıştırmayacağımızı zannetmişti." 169[169]

Diğer grup ise diyor ki: Lafız zahiri manasındadir. Ne var ki bu adam ne dediğinin farkında olmadan bunu söylemiştir. Dahası onun kastı kelimenin gerçek manası olmadığı gibi öylesi bir inancı da yoktur. Aksine bunu dehşet, korku ve şiddetli sabırsızlık halinin kendisine galip geldiği bir anda söylemiştir. Öyle ki dinçliği gitmiş ve ne dediğini düşünecek durumu kalmamıştır. Bu durumdaki kişi de gafil ve unutkan pozisyonundadır. Bu hal ile de sorumluluk söz konusu olmaz. Esasen bu birinin binitini bulduğunda kendisine sevincin galip gelmesiyle bir anda şöyle demesi gibidir: Sen benim kulumsun, ben de Rab-bin. Bu kişi söz konusu dehşet, gaflet ve hatasıyla tekfir edilmemiştir.

Bu hadis Müslim dışındaki bir yerde şöyle gelmiştir: Belki Allah'tan gizli kalırım yani O'na görünmemiş olurum. Bu da onun sözünün eğer Allah muktedir ise şeklinde zahiri manasında olduğunu gösterir.

Bir grup da şöyle demiştir:

"Bu ifade Arapça'nın mecaz ve eşsiz kullanımının bir türüdür. Bu ifade şekli, şüp-henin yakine mezcedilmesi diye isimlenir. Şu ayetteki gibi:

"O halde biz veya siz, ikimizden biri ya doğru yol üzerinde veya açık bir sapıklık içindedir,." 170[170] Bunun ifade tarzı şüphe ve fakat kast edilen ise mutlak yakindir.

Bir taife de: Bu adam Allah'ın sıfatlarından birine cahil kalmıştır. Ulema ise sıfatlara cahil olanın tekfirinde ihtilaf etmiştir, demiştir.

Kadı ise: Bu sebepten onu İbni Cerir Taberi tekfir etmiştir. Ki bunu ilkin, Eb'ul-Hasan Eşari ifade etmiştir, demiştir.

Başkaları da şöyle diyorlar:

168[168] Fecr: 89/16.
169[169] Enbiya: 21/87.
170[170] Sebe: 34/24, 412

“Sıfatlara cehalete binaen kişi tekfir edilmez. Dahası onu inkâr edenin hilafına, iman isminin kapsamından da çıkarmaz. Esasen Eb'ul-Hasan el-Eşari de daha sonra bu görüşe dönmüş ve bunda da sabit kalmıştır. Çünkü bu adam buna doğruluğuna kanaat edecek bir itikatla inanmamış ve ayrıca ayrı bir din ve şeriat olarak da görmemiştir. Şüphesiz bu söylediğinin hak olduğuna inanan tabiki tektir edilir” Bu kimseler diyorlar ki:

“Şayet insanlara sıfatlar sorulacak olursa bunlardan çok az bilen çıkacaktır. Bir taife de şöyle demiştir: Bu adam mücerret tevhidin fayda verdiği fetret zamanında yaşamıştı. Doğru olan görüşe göre de şeriatın gelmesinden önce teklif olmaz. Çünkü ayette şöyle deniyor:

“Biz, elçi göndermedikçe hiç kimseye azap edici değiliz.” 171[171]

Bir diğer taife de şöyle diyor: Bu kişinin -bizim şeriatımızın aksine- şeriatlarında kâfirin affının caiz olduğu bir dönemde yaşamış olması mümkündür ki bu ehli sünnete göre aklen mümkündür. Bizim şeriatımızda bu hükümle bundan menedilmiş olabiliriz. Bunun delili de;

“Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz.” 172[172] ve buna benzer diğer deliller. Allahu alem. 173[173]

4.2.2.6- Hadisin Zahirinde Müşkilat Vardır

Hafız, Hattabi'den şunu naklediyor: Bu müşkil bir hadistir. Denebilir ki: Bu adam dirilme ve Ölülerin ihyasına kadar olmayı inkâr ediyorken nasıl affedilebiliyor. Cevaben denir ki: O dirilmeyi inkâr etmiyordu. O cehalet sergileyip zannediyordu ki: Böyle yaptığında diriltilmez ve azap görmez. Nitekim o, bunu Allah korkusuyla yaptığını belirtmekle imanını itiraf ettiğini göstermiştir.

171[171] İsra: 17/15.
172[172] Nisa: 4/48.
173[173] Nevevi, 7/70-74; Müslim Tere, 31/6750-6751.

İbni Kuteybe şöyle demiştir:

"Şüphesiz müslümanlardan bazıları bir takım sıfatlarda yanılmaktalar. Fakat bunlar bu sebepten dolayı tekfir edilmemektedirler. Bunu İbni Cevzi reddetmiş ve demiştir ki: Onun kudret sıfatını reddetmesi ittifakla küfürdür. Bu çerçeveden onun eğer Allah bana kadir olursa sözü, sıkıştırır zorlarsa demektir. Bu şu ayetteki ifadeye benzer *"Rızkım daraltırsa"* 174[174] yani rızkı zorlaştırılır, daraltılırsa demektir, denilmiştir."

Onun, "Belki Allah'tan gıyabta kahrım" sözünün manası ise belki beni fevt eder, görmezlikten gelir anlamındadır. Mesela falan şey fevt olup gittiğinde, kayboldu denilir. Bu şu ayetteki gibidir:

"Rabbim, ne yanılır, ne de umulur" 175[175] Belki de bu adam bunu, şiddetli sabırsızlık ve korkusundan söylemiştir. Nasıl ki bir diğeri şu şekilde bir yanlışlık yapmıştı: Sen benim kulumsun ben ise Rabbin; yahut, onun (kaddere lafzındaki dal harfinin şeddesiyle) "O bana taktir etmiş ise" sözü şu anlamdadır: Bana azap etmeyi taktir etmişse, bana azap edecektir. Yahut şu demektir: O, yaratıcıyı kabul ediyordu ancak fetret döneminde yaşadığı için imanın şartları ona ulaşmamıştı.

Bütün görüşlerin en açığı onun bu ifadeleri dehşette olduğu ve korkunun kendisine galebe geldiği bir durumda söylemiş olduğudur. Öyle ki bu durum, diyeceği şeylerde dengesini bile şaşırtmıştır. Bu nedenle o dediği bu şeylerin hakiki manasını kastetmeden söylemiştir. Aksine öyle bir halde demiştir ki bununla, gafil, zahil ve unutkan pozisyonunda olmuştur. Artık bu durumlarda sadır olan şeylerden de sorumluluk olmaz. Bu görüşlerin en uzak ihtimalli olanı, bu, onların şeriatında kâfire mağfiret edilebildiğindendir görüşüdür. 176[176]

Bu adam kıyamette tevhit ile kıyam etmiştir:

Bu hadisin yorumuna dair ulemanın sözleri bunlardır. Şimdi bunlardan tek bir tanesi; bu adam temel ve ayrıntı konularda (icmalen ve tafsilen) Allah'ın kudretine külliyen cahil idi. Cahil olduğu için de bu cehaletinden dolayı mazur idi. Evet böyle diyen tek bir kişi var mıdır? Bu bir.

174[174] Fecr: 89/16.
175[175] Taha: 20/52.

176[176] Fet'ul-Bari Kitab'u Ehadis Enbiya: 6/604.

İkincisi, şüphesiz bu hadis dinin aslı olan tevhit ve şirkin terkine dair değildir. Aksine sıfatlara dair cehalet hakkındadır. Bu yüzden İmam Ahmed, Ebu Hureyre'den keza birçok kişi vasıtasıyla Hasan ve İbni Sirin'den şunu kaydetmiştir: Peygamber (s.a.v.) dedi ki: Sizden önceki dönemlerin birinde adamın biri tevhit dışında hiçbir hayır iş-lememişti. Bu haliyle devam ederken, ehline dedi ki:

“Bakın ben öldüğümde beni iyice yakın. Daha sonra cesedimi ezin ve fırtınalı bir günde savurun. O öldüğünde ona bunu yaptılar. O Allah'ın huzuruna geldiğinde Allah (c.c.) ona dedi ki:

“Ey ademoğlu! Seni bu yaptığına ne zorladı? Dedi ki: Ey rabbim! Senin korkundan yaptım. Dedi ki: O, bu sebepten mağfiret edildi. Oysa bu adam tevhit dışında asla hiçbir hayır işlememişti.” 177[177]

el-Ahadis'ul Kudsiyye yazarı, Kastalani'nin sahih şerhinden naklen diyor ki:

“Allah katma hiçbir hayır takdim etmeden maksat, genel olarak bütün hayırların nefyedilmesi değildir. Aksine Tevhit dışında herşey nefyedilmiş ve sırf bu nedenle de mağfiret edilmiş olduğu belirtilmek istenmiştir. Yoksa eğer onun için tevhit de söz konusu olmasaydı, onun cezası garanti olurdu. Dolayısıyla mağfiret edilmezdi. Esasen bu onun, Allah'ın kendisini dirilteceğine muktedir olması ile bas (diriltme)yi tereddütle karşıladığı anlamına gelmez. Yoksa zaten o böylelikle yakini iman sahibi bile olamazdı. Aksine o, imanını izhar etmiş ve bunu sırf Allah korkusundan dolayı yaptığını be-lirtmiştir.” 178[178]

1- Bu haliyle mevzu bahis hadis, tartışmaya medar olmaktan çıkmış oluyor. Bu her şeyin aslı olan tevhide dair değildir.

2- Alimlerin bu hadisi tevil etmesi ve zahiri manasından farklı manalara yorumlaması, bu hadisin zahiri manasının kast edilmediğine dair en güzel izahtır. Çünkü bu onların tesis ettiği külli kaidelere terstir. Onlar ise özel ve münferit açıklamaları, genel külli kaidelere göre değerlendirirler.

Eğer onların temel kaidelerinden biri, cahilin mazur görülmesi olsaydı, bu

---

177[177] Musned-i Ahmed, Tabat'u Müesseset'u Kurtuba, 2/304.
178[178] el-Ahadis'uI-Kudsiyye, 1/90; Tercümesi, 66-67. 416

durumda hep bir ağızdan şöyle derlerdi: Şüphesiz bu adam Allah'ın kudretinden yana cahil kalmıştır. Bu nedenle cahildir ve söz konusu cehaleti sebebiyle de mazeret sahibidir. Dolayısıyla bunca tevillere dalmaktan kurtulmuş olurdular. Çünkü onlara göre tevil serdir. Zaruret hali dışında ona tevessül edilmez. Sözgelimi münferit herhangi bir husus yani cüzi bir delil, genel geçerli külli kaidelerle çeliştiğinde başvurulur.

4.2.3- Tevil, Cüz'i Olan Bir Nassın Diğer Temel Bir Kaideye Muhalif Olduğuna Delildir

Şatibi diyor ki:

"İstikra yoluyla bir külli kaide sabit olduğunda sonra da bu kaideye herhangi bir şekilde muhalif münferit bir nas söz konusu olursa bunların ikisinin arasının birleştirilmesi gerekir. Çünkü şüphesiz sari (kanun koyucu), bu münferit hususa, mutlak genel kaideleri gözeterek temas etmiştir. Esasen şeriatın genel maksadları çerçevesinde bu temel kaidenin, genelliği zaruri olarak bilinir. Dolayısıyla hal böyle iken sari' bu duruma itibar ettiği sürece söz konusu temel kaidelerin ilga edilmesi mümkün değildir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda külli olana itibar edilip cüz'i olanın ilga edilmesi imkânsız olur." 179[179]

"Umumi yahut mutlak bir kaide sabit olduğunda (tesbit edildiğinde) özel durumların buna çelişmesi kaale almmayacağı gibi özel hallerin tahkiyesi (zikredilmesi) de böyledir. Buna dair birçok delil vardır..."

3- Şüphesiz özel durumlar cüzidir. Zorunlu kaideler ise geneldir. Cüziyatlar ise külli kaideleri nakzedemez. Bu nedenle genel hükümler cüzi durumlarda da geçerlidir. Her ne kadar külli kaidenin mefhumu (hikmeti) söz konusu özel durumda zahir olmasa da. 180[180]

Ebu Zehra diyor ki:

179[179] Muvafakat, 3/9-10; Muvafakat Tere, 3/6.
180[180] Muvafakat, 3/261-262; Tercümesi, 3/243-244.

“Tevil'in şartları: İkincisi; Tevil için bir sebep bulunmalıdır. Sözgelimi nassın zahirinin, dinden olduğu zaruri olarak bilinen kesin bir kaideye veya senetçe kendisinden daha kuvvetli bir nassa muhalif olması gibi.” 181[181]

Nevevi şöyle demiştir:

“Tevhit üzere ölenin mutlaka cennete gireceğine dair deliller bölümü... Tevhit üzere ölen hiç kimse,,günahlardan işlediğini işlese bile cehennemde ebedi kalmaz. Nitekim küfür üzere ölen de velev ki iyilik olarak işlediğini işlemiş olsa bile cennete giremez.”

Bu, söz konusu meselede ehli hak mezhebinin derli toplu görüşüdür. Esasen kitap ve sünnetin delilleri ile ümmetin sözüne güvenilir olanlarının icmaı bu kaide üzerinde birleşmektedir. Özetle bu noktada birleşen naslar kesin bir inanç sağlamaktadır. Böylesi bir kaide kesinleşince artık konuyla ilgili ilgisiz varit olan bütün hadisler bu kaideye göre değerlendirilir. Bu sabiteye muhalif bir hadis söz konusu olduğunda bunun şer'î nasların arasında bir bütünlük sağlanması için o genel kaideye göre tevil edilmesi esastır. 182[182]

Ulemanın ifadelerinden kesin bir şekilde tebellür e-den şudur: Külli bir kaide tesbit edildiğinde ve fakat özel bir konuya dair bir şey yahut münferit bir delil zahirde bu .esas kaideyle çelişirse bunun söz konusu bu şer'î temel kaideye göre yorumlanması, aralarında bütünlük oluşması ve uygunluk sağlanması için tevil edilmesi şarttır.

Bu bağlamda cumhuru ulemanın bu kudret hadisine yaptıkları tevil, belirtilen hadisin_zahirinin, kendilerince tesbit edilmiş bir asla yahut bundan daha güçlü bir nassazıt olduğunun en büyük delilidir. Bu nedenledir ki bu hadisi tevil etmişlerdir.

3- Bu adam Allah'ın kudreti ve dirilmekten yana cahil miydi?

Cevap: Kesinlikle o, bunun hakkında cahil değildi. Delil şudur: O çocuklarına, kendilerine vasiyet ettiği şeyleri yapmalarını emretmiştir. Yoksa onlara şöyle derdi. Ben ölünce beni bütün cesedimle gömün. Eğer Allah kadir ise bana azap edecektir.

Lakin, ulemanın dediği gibi o, şayet çocukları, kendilerine tavsiye ettiği şeyleri yapacak olsalar artık onun bu durumda toplanması, evet işte bu hal imkânsızdır, diye

181[181] Ebu Zehra, Usul’ul-Fıkıh, 106-107; Tercüme, 118.
182[182] Nevevi, 1/217; Müslim Tere, 1/204-205.

zannetmiştir. İmkânsız olan şeyler ise kudret çerçevesinin dışındadır. Bu durum ise ancak şeriatla bilinebilir.

İmam Dehlevi diyor ki:

“Bu adam Allah'ın tam bir kudret ile muttasıf olduğunu yakinen biliyordu. Lakin kudret, imkânsız değil, mümkün olan hususlarda söz konusudur. Dolayısıyla o, yarısı karada yarısı denizde olan dağınık küllerinin toplanılmasının muhal olduğunu zannetmiştir. Bunu Aliah hakkında düşündüğü bir noksanlıktan dolayı yapmamıştır. Aksine o kendisindeki ilmi seviyeye göre davranmıştır. Buna binaen de kâfir sayılmamıştır.” 183[183]

4.2.3.1- Bu Kişi, Allah'ın Diriltmeye Kadir Olduğuna İnanıyordu

Onun Allah'ın kudretine İnanıyor olduğunun delili sahih-i Müslim'deki şu rivayettir: Şüphesiz ben Allah katında hayır sayılan hiçbir şey yaptığım iddiasında değilim. O bana azap etmeye muktedirdir.

Nevevi bu konuda şöyle diyor:

“Şüphesiz Allah bana azap etmeye kadirdir” Beldemizdeki nüshaların çoğunda bu şekildedir. Keza ravilerin ittifakının da böyle olduğu nakledilmiştir. Elimizdeki nüshada da -bu tarzda- “İn” edatının takran iledir. İkinci 'en' lafzı gövenilir bazı nüshalarda düşmüştür. Buna göre birinci in, şart edatıdır ve takdiri de şöyle olur: Allah taktir etmiş ise bana azap eder. Bu izah geçen rivayete uygundur. Cumhurun rivayetine gelince o birinci en ile beraber ikinci en'm de sabit olduğu şeklindedir ki bunun taktirinde ihtilaf edilmiştir.

Esasen bunun zahiri üzerinde olması da caizdir. Nitekim bu kişi de böyle zikretmiştir. Lakin bu durumda onun buradaki sözünün manası şu şeklide olur: Şüphesiz Allah bana azap etmeye kadirdir, eğer beni cesedimle defnederseniz. Yok eğer beni

183[183] Hüc.Baliga, 1/60; Hüccetullahi'I-Baliğa Tere., 1/224.

unufak kül edip kara ve denize savu-rursanız, bu durumda bana taktir etmez duçar etmez. Ve cevabı geçtiği şekilde olur. Nitekim rivayetler de hep bu şekilde birleşmektedir. Allahu alem. 184[184]

Ravilerin çoğunun naklettiği bu rivayetler çok net bir şekilde gösteriyor ki bu adam, genel manada Allah'ın kendisine kadir olduğuna iman etmektedir. Ancak bu kişi cahil kalmış ve bu tür ince bir noktada şüphede kalmıştır.Bilindiği gibi bu tür nazik bir konudaki cehalet Allah'ın uluhiyetine bir tan ihtiva etmez. Bu yüzden onun hakkında şu şekilde rivayetler gelmiştir: Tevhit dışında hiçbir hayır işlememiştir.

Haliyle bu, Allah'ın kudretinin bizzat özünde şüphede olanın hilafınadır. Çünkü bu ikincisi O'nun uluhiyetine doğrudan bir kusurdur. Hem ilah olan nasıl aciz yahut cahil, ölü, sağır ya da yaratamayan biri olabilir ki. Bu ise doğrudan Allah'ın uluhiyetine gerçek anlamda bir tan demektir.

Buna göre sıfatlara dair cehalet Allah'ın zatına dair cehalet demek değildir. Ne var ki bu sıfat, zatın ondan ayrı tasavvur edilemeyeceği ve uluhiyet mefhumunun kendisine dayandığı bir sıfat olması hariçtir. Esasen buna dair cehalet de gene zata dair cehaletin tıpkısıdır. Bu konuya Muaz'ın ehli kitap hadisinin şerhinde değinilmiştir.

Bunlar ulemanın bu hadisin tevili çeçevesindeki mütalaalarıdır. Şimdi bütün bunları beyan ettikten sonra hala geriye bununla istidlal edilemeyeceğine dair bir tereddüt kalır mı?

Bu mevzuyu İmam Ebu Batin'in konu hakkındaki sözleriyle bitirmek istiyorum. Diyor ki:

“Müşrikler hakkında mücadele edenler, ehline ölümünden sonra kendisini yakmalarını vasiyet eden adamın kıssasına sarılmaktadırlar.” Diyorlar ki:

“Kim cehaletten dolayı küfür işlerse kâfir olmaz ve tekfir edilemez. Esasen ancak muannid kişi tekfir edilebilir.”

Cevap: Bu iddiaya cevaben denilir ki: Şüphesiz Allah (c.c.) elçilerini müjdeci ve korkutucu olarak gönderdi ki insanların elçilerden sonra Allah nezdinde bir delilleri kal-

184[184] Nevevi, 17/83-84.

masın. Bu peygamberlerin getirdiği ve çağırdıkları şeylerin esası, şeriki olmayan tek Allah'a ibadet ve Allah'tan başkasına ibadet demeye gelen şirkten sakınmadan oluşuyor.

Şimdi eğer büyük şirkin faili cehaleti sebebiyle mazur olacaksa mazur olmayacak olan kimdir? Bu durumda mevzubahis iddianın gereği, Allah'ın muannid dışında hiç kimse üzerinde bir hakkı yoktur olmaktadır. Tabi ki bu iddianın sahibi bunun özrünü reddedemiyecektir. Haliyle onun çelişkiye düşmesi kaçınılmazdır.

Çünkü onun, Muhammed'in (s.a.v.) risaletinde şüphe eden, diriltilmeden veya dinin bunların dışındaki esaslarından birinde tereddüt edenin tekfirinde tevakkuf etmesi olanaksızdır. Bütün bunlarda tereddütte olan cahil olsa bile.

Oysa fukaha fıkıh kitaplarının "Mürtedin hükmü" bölümünde şöyle demektedirler: müslüman, İslâm'ından sonra bir söz, bir fiil yahut bir inanç veya şek ile kâfir olabilir.

Şayet şüphenin (şekkin) sebebi cehalet olduğunda ayrıcalık olursa bu durumda aynı bağlamda Yahudi ve Nasara'nın cahillerinin de keza cehaletinden dolayı güneş ay ve putlara secde edenlerin ayrıca Ali'nin (r.a.) ateşle yaktıklarının kâfir olmaması gerekirdi. Çünkü biz bunların cahil olduğundan eminiz. Şimdi bu bir yana ulema Yahudi ve Nasara'yı tekfir etmeyen yahut onların küfründe şüphe edenlerin dahi küfründe icma etmiştir. Hem de biz onların çoğunun cahiller olduğuna yakinen inandığımız halde...

Esasen küfrü, tevil, içtihat, hata, taklit yahut cehaletten dolayı işyleyenin mazur olduğu iddiası, şüphesiz kitap, sünnet ve icmaya zıttır. Aslında o bu haliyle onun aslını nakzediyordun Aslını da terkediyorsa artık hiçbir kuşku olmadan tekfir edilir. Mesela Muhammed'in (s.a.v.) elçiliğinde şüphe edenin küfründe tevakkuf edenin tekfirinde olduğu gibi.

Allah'ın (c.c.) sıfatlarından birinde şüphede olmasına rağmen ehline kendisini yakmalarını vasiyet edip sonra da mağfiret olunan kişiye gelince; şüphesiz buna sırf risalet çağrısı ulaşmadığından dolayı mağfiret edilmiştir. Nitekim ulemadan birçok kişi böyle demiştir. Bu nedenle olacaktır ki; Şeyh Takiyyuddin diyor ki:

"Kim Allah'ın sıfatlarından birinde tereddütte olursa ve fakat böylesi biri öyle bir sıfata cahil kalmaması gerekiyorsa bu küfürdür. Her ne kadar gene aynı sıfata cahil olan bir başkası özelliğine binaen bundan dolayı tekfir edilmese de. Bu nedenledir ki Nebi

(s.a.v.) Allah'ın kudretinde teredütte olan adamı tekfir etmemiştir. Çünkü bu nisbet ancak risaletin ulaşmasından sonra mümkündür."

İbni Ukyal da aynısını söyleyerek bunu ona davetin ulaşmadığına hamletmiştir. Şeyh Takiyyuddin'in sıfatlar hakkındaki tercihi de, bunda cahil olan tekfir edilmez şeklindedir. Şirk vesairede ise bu mümkün değildir. Nitekim sen onun bazı sözlerine vakıf olacaksın, inşaallah. Biz onun ittihadiye ve diğerleri hakkındaki sözlerinden bazılarını ve bunların küfründe tereddüt edenleri tekfir ettiğini daha önce sunmuştuk. Diyor ki: "Mürted, Allah'a şirk koşandır. Bu kişi Allah Resulüne yahut onun getirdiğine buğzeden veya her tür münkeri kalben inkâr etmeyi terkedendir... yahut kendisiyle Allah araşma aracılar koyup onlara tevvekkül eder, onlara dua eder, onlardan ister durumda biridir. İşte bütün bunlar icma ile küfürdür. Kim Allah'ın sıfatlarından birinde tereddüt ederse ve fakat böylesi birinin bu sıfata cahil kalmaması gerekiyorsa o kişi bununla mürteddir. Velev ki öylesi bir sıfata cahil olan bir başkası mürtet olmasa da. İşte bu yüzden Nebi (s.a.v.) Allah'ın kudretinde şüphede olan adamı tekfir etmemiştir.

İmam, geçen hususlar arasında kişiyi kâfir kılan şeylerin hepsini mutlak olarak ifade etmesine rağmen sıfatlar konusunda cahil ile cahil olmayanı birbirinden ayrı tutmuştur. Bununla beraber Şeyh'in (r.a.) Cehmiye ve diğerlerinin tekfirinde tevakkuf etmeye dair görüşü, İmam Ahmed ve diğer İslâm ümmetinin imamlarının görüşlerine terstir.

el-Mücidd diyor ki:

"Her tür bidata çağıranı tekfir ederiz. Ayrıca biz sözgelimi Kur'an'ın mahluk olduğunu veya Allah'ın ilmi mahluktur yahut da O'nun isimleri mahluktur, O, ahirette görülmez, adi bir şekilde sahabeyi söven veyahut da iman sırf inançtır ve buna benzer başka şeyleri iddia edenlerin sözlerini taklit edenleri de fasık sayarız."

Kim de bu bidatların şuurunda olarak buna davet eder ve savunarak münazara ederse işte böylesi birinin küfrüne hükmedilmiştir. Ahmed birçok yerde buna bu şekilde deyi iştir.

Bakın ki bunların cehaletlerine rağmen küfürlerine nasıl hükmedilmiştir. [185][185]

---

[185][185] el-İntisar H Hizb'illah'il-Muvahhidin, 16-18; Akidet4ül-Muvahhidin kitabı içersinde 1. Bölüm, 16-19.

4.3- Dinin Usul Ve Furu (Temel Ve Ayrıntı) Diye Bölümlere Taksim Edilmesi Bidattir, Bunun Reddedilmesi Gerekir

Şu veya bu şekilde müşriklerin müslümanlığını savunan birçok yazar, buna Şeyh'ul-İslâm'ın siyak sibakından (konu bütünlüğünden) koparılmış bir ifadesini de ekleyerek, dinin usul ve furu diye taksim edilmesinin bidat olduğunu tekrarlayıp duruyorlar. 186[186] Bu yetmezmiş gibi dinin temel ve ayrıntılarının olduğunu düşünenlere de bidatçı ithamında bulunmaktadırlar. Allah'tan başarı dileyerek diyorum ki:

"Bu safsatayı ortaya atanların Allah'tan korkmaları zamanı gelmedi mi? Oysa bu iddianın dehşetinden deriler bile titrer, kalpler parçalanır. Bunlar Allah'ın şu ayetlerini duymamışlar mı?

"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz; bundan başkasını dilediği kimseler için bağışlar." 187[187]

"Andohun ki, (bilfarz) Allah'a ortak koşarsan, işlerin şüphesiz boşa gider ve hüsranda kalanlardan olursun" 188[188]

"İnanıp da imanlarına herhangi bir haksızlık bulaştırmayanlar (var ya) işte güven onlarındır. Ve doğru yolda olanlar da onlardır." 189[189] ve Peygamberin (s.a.v.), zulmün büyük şirk olduğunu hem de;

"Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür." 190[190] ayetini çağrıştıracak tefsirini duymadılar mı? Keza onlar Peygamber'in, *"Ben insanlarla La İlahe İllallah'a şehadet edinceye kadar savaşmakla emrolundum*." île *"Kim La İlahe İllallah der ve Allah dışında ibadet edilen herşeyi reddederse"* hadislerini işitmediler mi? Dikkat edilirse Peygamber burada

---

186[186] Örnek olarak bkz. Ferid, Ahmed, Cehalet Özürdür Bidatçı Tekfircilere Reddiye, Tere, M.Y,Guraba yay, İst. 1996.57-58.

187[187] Nisa: 4/48.
188[188] Zümer: 39/65,
189[189] Enam: 6/82.
190[190] Lokman: 31/13.

“İnsanlar, zina haramdır; nikah helaldir” ya da “Faiz haram ve fakat alışveriş helaldir deyinceye kadar savaşmakla emrolundum”, dememektedir.

Şayet bir müşrik Peygamber'e (s.a.v.) gelse ve ben sadece içkinin haram olduğuna şehadet ediyorum dese, bunun İslâm'ına hükmeder miydi?

Yoksa bunlar bizden, tevhidin yolda eziyet veren şeyin kaldırılması ve şirkin günah gibi olduğunu, bunlar arasında bir fark olmadığını dememizi mi bekliyorlar? Sübhanallah bu büyük bir iftiradır. Kaldı ki Kur'an ve sünnet başından sonuna kadar bu büyük iftirayı reddetmektedirler.

4.3.1- Bidat Ehlinin Belirlediği Usul-İ Din Safsatası

Şeyhin kelamına gelince. Şüphesiz o, ehli bidatin ortaya attığı usulden bahsetmektedir. Haliyle bu usul, Resulün getirdiği mesele ve delillere dair dinin temel ilkelerine muhaliftir. Oysa bu bidatçılar, kulun İslâm'ını bu usulü tamamlamasına dayamış; kişinin bunu terk etmesini mazur görmemişlerdir. Bunun gerisinde kalana da furu demişlerdir. Bunlarda da cehalet ve tevili mazeret kabul etmişlerdir.

Şüphesiz her bir fırkanın bir takım ilkeleri vardır ve bunları dinin usulü diye nitelerler. Ne var ki bunlar Rasulün (s.a.v.) getirdiği dinin temel ilkelerine hep muhaliftirler. Bu fırkalar söz konusu ilkelerine sarılmayanları tekfir etmiş ve ancak bunların dışında kalan hususlarda kişileri mazur görmüşlerdir. Mesela Cehmiye, Mutezile, Rafıziler ve diğerleri gibi.

Şeyh şöyle demektedir:

“Tevhit kavramı çok büyük bir kavramdır. Peygamberler bunu getirmiş, kitaplar bununla inmiştir. Şimdi onlar, tevhitten nefyettikleri o manaları ortaya koyunca, bunların muradının peygamberlerin arzusuna muhalif olduğunu bilmeyen kişiler, onların, resullerin getirdiği tevhitten bahsettiğini ve bundan bahseden söz konusu kişilerinse muvahhitler olduğunu zannetmektedir. Nitekim bunu Cehmiye, Mutezile ve sıfatları nefyedip buna tevhit, bunun savunucularına muvahhit ve ilgili ilme de tevhit

ilmi diyerek onlara muvafakat edenler böyle yapmaktadır. Sözgelimi Mutezile ile onlara muvafakat edenler, kaderi nefyetmeye, adalet ve kendi kendilerini de adaletçi ve adalet ehli diye nitelendirmektedirler. Esasen böylesi bidatlar gerçekten çoktur. Bunlar, kitap ve sünnetin lafizlarıyla, hem de Allah ve resulünün kendileriyle kastettikleri manalara muhalif manalar ile ifade edilmektedirler. Doğrusu bu sözlerin sahipleri bu eğriliklerini Allah (c.c.) ve Resulünden (s.a.v.) bir delille telakki etmemektedirler. Aksine bunları, kendileri ve imamlarına arız olan bir şüpheden dolayı yapmaktadırlar. Böyle iken bunları tutup kitap ve sünnetin îafızlarıyla tabir etmişlerdir. Hem de kendilerine bir hüccet ve delil olması için. Maksat .bunlarla Resule muhalif değil, tabi olduklarını ortaya koyabilmektir.

Esasen onlardan birçoğu bahsettiklerinin Resule muhalif olduğunun farkında değillerdir. Aksine kastettiği bu mananın Resul (s.a.v.) ve ashabının (r.a.) kastettiği mananın ta kendisi olduğunu zannetmektedirler... (Ta ki şöyle diyor):

“Oysa Kur'an, Allah'ın sıfatlarının zikriyle dopdoludur. Mesela O, Ahaddır, Vahiddir. Keza ilahınızın tek olduğu ve ayrıca Allah'tan başka ilahın olmadığı vesair gibi zikirlerle doludur.”

Şimdi sahabenin bunları bilmesi gerekirdi. Çünkü bunları bilmek dinin esasıdır. Kaldı ki bu, Resulullah'ın halkı kendisine çağırdığı ilk sabitedir. Dahası onun, uğruna savaşacağını belirttiği en önemli husustur. Evet bu, Allah'ın insanlara şart koşmaları için elçilerine yaptığı ilk emirdir. Nitekim Resulullah'ın insanları ilkin La ilahe illallah'a davet ettiğinin haberleri mütevatir olmuştur. [191[191]]

4.3.2- Dinin Asıllarının (Usul-İ Din) Hükmü Ve Bunların Özrü Ortadan Kaldıracak Şekilde Açıklanması.

Keza İmam, kendisine gelen bir soruya verdiği cevapta şöyle demiştir: Hakkında Peygamer'den (s.a.v.) hiçbir açıklama bulunmadığı halde insanlar arasında konuşul-

---

191[191] Feteva, 18/352.

makta olan dinin temeline dair bazı usul-i din konularında derinlemesine araştırma yapmak caiz midir değil midir? Şayet caizdir deniyorsa bunun keyfiyeti nasıldır?

Cevap: Alemlerin Rabbi Allah'a hamd olsun. Önce birinci nokta üzerinde duralım: Soru sahibinin, hakkında Peygamber'den (s.a.v.) hiçbir açıklama nakledilmediği halde insanlar arasında konuşulan dinin temeline ait bazı meselelerde derinlemesine araştırma yapmak caiz midir değil midir? sorusu yanlış ve bidat olan belli konular paralelinde doğmuş bir sorudur. Çünkü "Dinin temeli (usul'ud-din)" diye isimlendirilmeye hak kazanmış "Dinin temelinden olan meseleler" yani Cenab-i Hakkın Resulünü kendisiyle doğrudan doğruya gönderdiği ve kitabını inzal buyurduğu din hakkında "Bu hususta Peygamber'den (s.a.v.) bir açıklama nakledilmemiştir" demek caiz değildir. Üstelik bu bizzat kendi içinde tutarsız bir sözdür. Çünkü bir meselenin dinin temelinden/aslından olması o meselenin dine ait hususların en mühimlerinden sayılmasını ve dinin kendisine zaruret duyduğu noktalardan olmasını gerektirir. Binaenaleyh, bu meselelerde Peygeamber'den (s.a.v.) herhangi bir sözün aktarılmadığını ifade etmek, şu iki durumdan birisini gerekli kılar.

1- Ya Peygamber (s.a.v.), dinin kendisine gereksinim duyduğu önemli bazı meseleleri ihmal edip açıklamamıştır.

2- Ya da Peygamber (s.a.v.) açıklamış ama ümmet bunları nakletmemiştir. Fakat bu iki ihtimal de kesinlikle batıldır. Böyle bir şey, münafıkların dine yönelttikleri tenkit noktalarının en büyüklerinden biridir. Bu ve benzeri hususları ancak, ya Peygamber'in (s.a.v.) getirdiği dinin hakikat-larını bilmeyen ya da insanların kalbleriyle idrak ettikleri şeylerden cahil veyahut da bunların ikisinden de mahrum kimseler ortaya atıp zan beslerler. Çünkü kişinin Peygamber'in (s.a.v.) getirdiği dinin hakikatlarını bilmemesi, bunların kapsadığı dinin temeli ve tali unsurları (usulü ve furu) hakkında bilgisinin olmamasını gerektirir. İnsanların kalbleriyle idrak ettikleri şeylerden cahil olması da akılla anlaşılan gerçekler içine bu kişi ve benzerlerinin, aslında tamamen cehalet olduğu halde "Akli" diye isimlendirdikleri hususları katmasını gerektirir. Hem dinin hakikatlarını hem de akli esasları bilmemesi durumunda ise dinin temelinden olmayan batıl mesele ve vasıtaları dinin temelindenmiş gibi sanması ve bu hususlarda sahip olunması gerekli itikada dair Peygamber'in (s.a.v.) bir açıklamasının olmadığını zannetmesine yol açar. Aynen avam tabakası bir tarafa alimlerine varıncaya kadar çeşitli

insan grupları için geçerli olduğu gibi.

İnsanların bilmek, inanmak ve tastik etmek ihtiyacını duydukları herşey bu meselelerdendir. Allah ve Resulü bunları mazeret beyanına imkân bırakmayacak şekilde net ve tam olarak açıklamışlardır. Çünkü bu esaslar, Resulullah'ın (s.a.v.) ayan beyan tebliğ edip insanlara açıkladığı sabitelerin en önemlilerindendir. Allah'ın (c.c.) bu esasları açıklayıp tebliğ eden peygamberleri vasıtasıyla kullarına karşı bağlayıcı deliller koyduğu en önemli hususlarındandır.

Bizim burada maksadımız sadece, Kur'an ve sünnette, gerçekten usul-i din (temel dini meseleler) olmaya layık temel dini meseleler ve delillerine ait umumi, öz esasların mevcut olduğuna dikkat çekmektir.

Birtakım kimselerin bu usuli din kavramının şümulü içine soktukları batıl bazı konulara gelince, her ne kadar bu adamlar böyle temelsiz mesele ve delilleri usul-i din'e dahil görseler de durum asla öyle değildir. Bunlara örnek olarak ilahi sıfatlan inkâr ve benzeri konuları delil gösterebiliriz. [192][192]

4.3.2.1- Dinin Aslı Onu Sadece Allah'tan Almaktır

Şeyh (r.a.) dinin aslım tarif ederken diyor ki: Dinin aslı, Allah ve Resulünün vacip gördüğünden başka vacip, Allah ve Resulünün haram gördüğünden başka haram, O'nun ve elçisinin mekruh gördüğünden başka mekruh, Allah ve Resulünün helal gördüğünden başka helal ve Allah ve Rasulülünün mubah gördüğünden başka müstehap olmadığının kabul edilmesidir.

Helal Allah ve Rasulünün helal gördüğü, haram da yine Allah ve Rasülünun haram gördüğüdür. Din ise Allah ve Rasulünün ortaya koyduğu kanunlardır. Bu nedenle Allah, müşrikleri ve diğerlerini, dinde kendinden izin almadan helal kıldıkları, haram saydıkları ve yasama türünden kendi yanlarında ihdas ettikleri şeylerden dolayı kınamıştır. [193][193]

---

[192][192] Feteva, 3/293-303; Külliyat, 3/247-248-257.
[193][193] Feteva, 29/345. Ebu Yusuf Midhat b. el-Hasan Ali Ferrac, İslâm Hukuku Açısından Cennet, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2000: 430-431.

4.3.2.2- Dinin Aslı Sadece Allah'a İbadet Edip Sırf O'na İman Etmektir

Şeyh'ül-İslâm diyor ki:

“Bütün müslümanların şu riyakâr bidatçılann iddia ettiğinin, dinden ve Allah'ın salih kullarının yaptığı türden bir şey olmadığını, aksine Allah'ın tevhidi, dinin O'na has kılınması ve Resulüne itaatten çıkan cehalet, dalalet ve şirk ehlinin amelinden olduğunu bilmeleri lazımdır.”

İslâm'ın temeli Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in O'nun Resulü olduğuna şehadet etmektir. Kim riya ve şöhret amacı ile O'na ibadet etmeyi talep ederse La ilahe illallah şehadetini gerçekleştirmiş olamaz. Kim de Resulün (s.a.v.) getirdiği Şeriatın emrettiği bir hususundan çıkmak suretiyle bidatlara sarılarak ibadet ederse bu kişi Muhammed Resulullah şehadetini gerçekleştirmiş olamayacaktır.

Şüphesiz bu iki esası, sadece Allah'a ibadet edip Resulünün (s.a.v.) kendisinden bildirdiği şeriatından çıkmayan kişiler gerçekleştirmiş olur. 194[194]

“Allah'a çağırmak kulun, ö'nun dinine davetiyle olur. Bunun aslı ise şirk koşmadan sadece O'na ibadet etmektir. Nitekim Allah elçilerini bununla göndermiş kitaplarını bununla indirmiştir.”

Esasen peygamberler, itikadı ve amelî usulü kapsayan dînde müttefiktirler. İtikadı olan, mesela Allah'a, elçilerine ve ahiret gününe iman etmek gibi; amelî olan ise Enam ve Arafta zikredilen genel amellerdir. Bu yüzden, Mekki surelerde hitap, davetin umumi olmasından dolayı, usule yapılarak ey insanlar diye gelmiştir. Çünkü usulü (temeller) ikrar etmemiş biri furuata (ayrıntıya) davet edilmez. 195[195]

“İman ismi (kavramı), Kur'an ve hadiste diğer lafızların zikrinden çok daha fazla tekrarlanmaktadır. Çünkü bu, dinin aslıdır. İnsanlar bununla karanlıklardan aydınlığa

194[194] Feteva, 11/617.

195[195] Feteva, 15/158-160.

çıkar. Keza saidlerle şakilerin arası bununla ayırdedilir.196[196]

"İlmen ve halen imandan kalp ile kaim olan din, bizatihi usuldür. Zahiri ameller ise işte bunlar da furudur." Dahası imanın kemalidir. Şimdi dinin öncelikle usulleri teşkil edilir. Akabinde furu ile tekmil edilir. Tıpkı Allah'ın (c.c.) Mekke'de bunun (dinin) tevhidi temellerini, akli kıyasın örneklerini, kısas, vad ve vaidi indirmesi, Medine de ise din güçlenince bu defa cuma ve cemaat gibi zahiri furuatınt indirmesi gibi...

Bu çerçeveden onun usulü, furuunu yayarak pekiştirip sabitleştirir. Furuu ise usulünü tamamlar ve muhafaza eder." 197[197]

"Şüphesiz tevhit imanın aslıdır. O, cennet ehli ile cehennem ehli arasındaki mihenk taşıdır. Dahası o, cennetin ücreti (karşılığı)dır. Hiç kimsenin İslâm'ı, o olmadan sahih olmaz." 198[198]

Şeyh'ten yapılan bu nakillerden sonra, ki şayet uzatma korkusu olmasaydı daha çok nakillerde bulunurdum. Allah'tan dileğim dinin asıl ve furuunun olmadığını tevhit, itaat, şirk, measinin hepsinin aynı mertebede olduğunu, bunlar arasında bir fark olmadığını söyleyenlerin, kendi menfaatleri için, Allah'tan korkmaları ve kendisinden sonra dalaletten başka hiçbir şeyin olmadığı hakka dönmeleridir. Ey Rabbim, bildirdim mi? Ey Allah'ım sen şahid ol.

4.4- Alimlerin Muayyen Bir Şahsı, İçinde Bulunduğu Halin Gereği (Sıfatı) İle Nitelemeleri Ve Bu Konudaki Yaklaşımları

Bu fasılda Allah'ın izniyle İbni Teymiye, İbni Kayyım gibi alimlerin, müşrik cehaleti sebebiyle mazur olur mu olmaz mı konusuyla ilgili yaklaşımlarını sunacağım.

Şüphesiz bu imamlar asılların özü olan tevhide sarılmak ve şirkin terkedilmesi

196[196] Feteva, 7/289; Külliyat, 7/237.
197[197] Feteva, 10/355.

198[198] Feteva, 24/235.

noktasında, evet diğer hususlar bir yana özelde bu ikisinde cehaletten dolayı mazur görmemektedirler. Bunların görüşleri aşağıda belirtildiği gibidir.

4.4.1- Müşrik, müslüman Olarak Kabul Edilemez

Onların İslâm'ı tarif ve tavsifleri, çok açık bir şekilde, müşriki müslüman diye isimlendirmenin mümkün olmadığını ortaya koyuyor. Bu konuda onlardan yaptığımız nakillere bakılabilir. Ayrıca burada da onlardan bazı alıntılara yer vereceğim.

İbni Teymiye diyor ki:

“Şüphesiz tevhit imanın aslıdır. Bu, cennet ehli ile cehennem ehlini birbirinden ayıran alamet-i farikadır. Dahası bu, cennetin karşılığıdır. Hiç kimsenin İslâm'ı, onsuz sahih olamaz.”

Keza diyor ki:

“Allah'ın razı olduğu ve elçilerini kendisiyle gönderdiği İslâm dini sırf Allah'a teslim olmaktır. Bunun aslı kalpte olup o da, O'ndan başkasını terk ederek sadece O'na ibadet etmek suretiyle boyun eğmektir. Artık kim O'na ibadet eder ve O'nun yanında başka bir ilaha da ibadet ediyorsa müslüman değildir. Kim de O'na ibadet etmezse, O'na ibadetten büyüklenirse gene müslüman olamaz. Çünkü İslâm sırf Allah'a teslim olmaktır.”

İbni Kayyım diyor ki:

“Şüphesiz İslâm ne sırf marifet, ne de sırf marifet ve ikrardır. Aksine o marifet, ikrar, boyun eğmek ve zahiren ve batınen itaat ederek O'nun dinine sarılmaktır.”

Yine diyor ki: İslâm Allah'ın birlenmesi, ibadetin şirk koşmadan sadece O'na yapılması, Resulüne iman edilmesi ve getirdiklerine tabi olunmasıdır. Artık kim bu durumda değilse müslüman değildir. Böylesi biri şayet muannid bir kâfir değilse bile bu kişi cahil bir kâfirdir.

Muhammed b. Abdülvehhab ise şöyle diyor: Şüphesiz küfür ile İslâm arasını tefrik eden kelime budur. Bu takva kelimesi olarak Urvet'ul-Vuskadır. Bunu İbrahim (a.s.), sözü ardından geleceklere devamlı kalacak bir miras olarak bıraktı, ki insanlar (dinine) dönsünler. 199[199] yapmıştır.

Tabi ki burada kastedilen, manasını bilmeden dil ile söylediği söz değildir. Şühhesiz münafıklar bunu söyledikleri halde namaz kılıp oruç tutmalarına rağmen cehennemde kâfirlerden daha alt tabakadadırlar.

Lakin maksat onu kalbin marifetle söylemesi, onu sevmesi, onun ehlini sevmesi, ona muhalefet edip düşmanlık edenlere buğzetmesidir. Nitekim Peygamber (s.a.v.), kim halisen La ilahe illallah derse, bir rivayette kalbinden bir ihlasla, diğer bir rivayette de kalben tasdik ederek, bir başka hadiste ise kim La ilahe illallah der ve Allah dışında ibadet edilen şeyleri redderse gibi insanların çoğunun bu şehadete cahil olduklarını gösteren diğer hadisler.

Kim La ilahe illallah der ve Allah'tan başka ibadet edilenleri reddederse hadisine yaptığı yorumda diyor ki: İşte bu, La ilahe illallah \n manasını beyan eden en büyük delildir. Şüphesiz o, can ve mal güvenliği (masumiyeti) için onu sadece telaffuz etmeyi yeterli görmemiştir. Çünkü bu lafzı, manasını bilerek telaffuz edip ikrar etmek, keza şirk koşmadan sırf Allah'a dua ediyor olmak da evet bütün bunlar da kişinin can ve malını haram kılmamaktadır. Ta ki bunlara Allah'tan başka ibadet edilenleri reddetmeyi eklemedikçe. Şüphesiz tereddüt ve duraklama mal ve canı masum kılmaz. Şimdi ey bu meseleden daha büyük ve önemli meselesi olmayan ve ey bunu açıklayacak ve münazarayı kesip atacak bir delil ve beyanı olan kişiler! İşte mesele bu kadar açıktır.

Esasen bu nakiller daha önce kaynaklarıyla beraber geçmişti. Bunları bir kez daha hatırlattım ki okuyucu rahatlıkla anlasın ki kabirperestler ve müşrikler bu imamlara göre de müslüman kelimesinin kapsamına girmezler. Bu bir;

199[199] Zuhruf: 43/28.

4.4.1.1- Kullar, Mutlaka Şirk Veya Tevhit Konumlarının Birinde Bulunurlar

İkincisi, şüphesiz bu alimler, insanların iki sınıfa ayrıldığını, bunun bir üçüncüsünün olmadığını belirtmişlerdir. Bu insanlar ya muvahhittir. Sadece tek Allah'a ibadet ederler. O'na şirk koşmazlar veyahut da müşriktir, O'ndan başkasına ibadet ediyordur.

Bilinmektedir ki kabirperestler ve uluhiyetin, sırf Allah için olması gereken herhangi bir özelliğini Allah'tan başkasına taktim eden hiç kimse dinini Allah'a halis kılarak O'na ibadet edenlerden değildirler. Bu böyle olunca bu kimseler muvahhit de değildirler. Dolayısıyla onlar müşriktirler. Çünkü bunun bir üçüncüsü yoktur.

İbni Teymiye diyor ki:

"Bu nedenle sadece Allah'a ibadet etmeyen herkesin ondan başkasına kul olması söz konusudur. Ondan başkasına ibadet eder ve böylece müşrik olur. Artık beni ademde bundan başka bir üçüncü grup da yoktur."

Aksine ya muvahhit ya müşriktir. Yahut da şunu şuna karıştıran insanlardır ki tıpkı dinlerini tebdil etmiş Nasara gibi. Keza heva ve heves ehli ile dalalette onlar gibi olan ve fakat İslâm'a intisap iddiasındaki diğer insanlar gibi.

Şimdi kim dinini Allah'a halis kılarak O'na ibadet etmezse bunun mutlaka müşrik olarak Allah'tan başkasına kul olması zarureti vardır. O gerçekte şeytanın kuludur.

Buna göre adem oğulunun her biri ya Rahman'a kuldur yahut da şeytana kuldur. Ayette deniyor ki:

"Kim Rahmanın Kur 'an 'ından yüz çevirirse ona bir şeytanı arkadaş veririz ve o şeytan artık onun ayrılmaz dostudur. "Şüphesiz bu şeytanlar onları doğru yoldan saptırırlar da onlar kendilerinin doğru yolda olduklarını sanırlar."

"O şeytan dostu kimse en sonunda bize geldiği zaman "Keşke benimle senin aranda doğu ile batı arası kadar uzaklık olsaydı, ne kötü arkadaşmışsın sen!" der. İkiniz de zalim

olduğunuz için bugün nedamet size hiçbir fayda vermeyecektir. Çünkü siz azapta müştereksiniz." 200[200]

İbni Kayyım diyor ki:

"Kimin de kalbini Allah sevgisi, zikri, haşyeti kaplamışsa O'na tevekkül etmiş ve O'na yönelmişse bu onu, başkasını sevmekten, ondan korkup tevekkül etmekten müstağni kılar. Aynı şekilde suretlere düşkün (aşık) olmaktan da kurtarır. Ama bundan uzak olursa bu durumda nevasının kulu olur. Yani melekesinin hoş gördüğü bir şeye tapınmaya başlar. Esasen istese de istemese de tevhitten yüz çeviren müşriktir. Bunun gibi sünnetten yüz çeviren ise istesin istememiş olsun sapık bir bikatçıdir." 201[201]

"Ayette;

"Ancak nefsini aşağılık yapan kimse İbrahim dininden yüz çevirir." 202[202] deniyor. Görüldüğü gibi Allah sübhanehu yaratıkları sefih ve reşit diye iki kısma ayırmaktadır.

Sefih, onun milletinden yüz çevirerek şirke giden, reşit ise söz, amel ve hal ile şirkten teberri edendir. Artık onun sözü tevhit, ameli tevhit ve hali tevhittir. Dahası çağrısı dahi tevhidedir. 203[203]

4.4.1.2- İbadetin Şartları Ve Şirkin Onu Bozması

Üçüncüsü: Bu imamların ortaya koyduğu şudur: Şüphesiz sadece Allah'a ibadet etmek, şirkle beraber bir arada olamaz. Şüphesiz ibadetin gerçekleşmesinin şartlarından biri mabudu bilmektir. Oysa müşrik Allah'a (c.c.) cahil biridir.

Şüphesiz Allah Rab, malik ve her şeyi yaratandır. Bu nedenle de ibadet ve ilahlığı hakketmiştir. Dolayısıyla sadece O'na şirk koşmadan şükretmek lazımdır. Müşrik ise bunu bilmez. Nitekim ibadetin şartlarından biri de, tek ve ortağı olmayan Allah'a özel

---

200[200] Zuhruf: 43/36, 39; Feteva,14/282-285; *"Şüphesiz o gün onlar azabta ortaktırlar"* Saffat: 37/33.
201[201] Îgaset'ul-Lehfan, 1/214.
202[202] Bakara: 2/130.
203[203] Medaric'us-Salikin, 3/446; Medaric Tere, 3/433-434.

olmasıdır. Ayrıca O'na yönelenin yöneldiği anda müslüman olması da şarttır. Bu ancak bu şekilde olabilir.

Ayette deniyor ki:

"Yoksa siz Yakup'a ölüm geldiği zaman orada mı idiniz? O zaman (Yakup) oğullarına: "Benden sonra kime kulluk edeceksiniz?" demişti. "Senin ilahın ve ataların îbrahim, İsmail ve İshak'ın ilahı olan tek Allah 'a kulluk edeceğiz; biz O 'na teslim olanlarız" dediler." 204[204]

Mevla Teala mutlak surette tek bir ilahtır. O hiçbir zaman değişik ilahlara müsade etmemiştir. O uluhiyette tektir. Bu O'nun için mutlak bir sıfat olup ondan ayrılmaz. Esasen O'na sadece bununla ibadet edilir, Kaldı ki ibadette bu ilah sıfatı dahi yeterli olmaz. Bu arada Allah'a yönelen kişinin aynı zamanda O'na teslim (müslüman) de olması gerekir. Yani yönelme anında zahiren ve batınen, şirk koşmadan sadece O'na teslim olup boyun eğmesi gerikir. İşte ibadet ancak bu şekilde olabilir.

Bu, Şeyh'ul-îslâm İbni Teymiye'nin:

"(Ya Muhammedi) De ki: Ey kâfirler" 205[205] ayetine yaptığı tefsirin özetidir. Bilinmektedir ki müşrik, bütün bunlara cahil biridir.

İbni Teymiye diyor ki:

"Nazar ve kelam ehli ile hadisçilerden akait ehli olanlar vesair kişiler, iradenin esası olan ilim, marifet ve tastikten bahsetmektedirler. Diyorlar ki:

"İbadette mutlaka kasıt (amaç) bulunmalıdır. Kasıt ise ancak kastedilen mabuda dair bilgiden sonra mümkündür. Bu doğrudur. Behemahal ibadet edilene ve kendisiyle ibadet edilene dair marifetin bulunması esastır."

Sapıtan müşrik ve Nasara ile onlara benzer olanların birtakım ibadetleri ve zahitlikleri vardır. Ne var ki bunlar, ya Allah'tan başkasına ya da Allah'ın emrettiğinden başka bir şekildedirler. Şüphesiz ki kasıt ve faydalı irade, sırf Allah'a İbadet etme iradesidir. Bu, kişinin bidat değil ancak şeriatın ortaya koyduğu şekilde ibadet etmesidir.

204[204] Bakara: 2/133.

205[205] Kâfinin: 109/1.

Bu anlamda İslâm dini şu iki temele dayanmaktadır. Bunlar;

a- Sadece Allah'a ibadet edilmesi

b- Bidat üzere değil mutlaka şeriatın öngördüğü şekilde ibadet edilmesidir. 206[206]

İbni Kayyım, Allah'ın bütün kullar üzerindeki hakkı olan ibadeti, sırf ilme, bilgiye dayanır. Şimdi peki ilme, onu talep etmeden ulaşmak mümkün müdür, demektedir.

İbni Teymiye Kâfirun suresini tefsir ederken diyor ki:

"Öyle ya siz de benim kulluk ettiğime kulluk etmezsiniz" 207[207] Bu onların şirkini ele almaktadır. Onlar O'na şirk koştuğunda O'na kul olmuş olamazlar. Velev ki O'na dua edip namaz kılsalar da. Ve diyor ki: Buna göre her ne zaman biri dinini halis kılarak Allah'a ibadet ederse o müslüman biridir."

Şeyh ortaya koyuyor ki şüphesiz İbrahim'in ilahına ancak onun milletinden (dininden) olan ibadet ediyordur. Müşrik ise İbrahim'in milleti üzere olamaz. Çünkü onun milleti, tevhit ve şirk koşmadan sırf Allah'a itaat ve kasıtla (niyetle) beraber bilerek şirkin terkedilmesidir. Yusuf un (a.s.) dediği gibi:

"Çünkü ben Allah'a inanmayan bir kavmin dinini terk ettim. Onlar ahireti inkâr edenlerin kendileridir.Atalarım İbrahim, îshak ve Yakup'un dinine uydum. Allah 'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız bize yaraşmaz." 208[208]

Gene İmam diyor ki:

"Allah'la beraber başka ilahlar edinen müşrik, mutlak olarak iman kavramının kapsamına girmez."

Keza kim iki ilaha ibadet ediyorsa o, Yakup'un (a.s.) ilahına ibadet ediyor olamaz. Şüphesiz onun ilahına sadece tek ilaha ibadet eden kişi ibadet etmiş olur.

Şayet O'na ibadet etmekle beraber ondan başkasına da ibadet eden bir kul ise bunun ibadeti iki türlüdür demektir. Şirk ibadeti ve ihlas ibadeti.

206[206] Feteva, 19/172-173
207[207] Kâfirun: 109/5.
208[208] Yusuf: 12/37-38.

Kim O'nunla beraber başkasına da ibadet ediyorsa O'na tek bir ilah kabulüyle ibadet etmiş olmaz. Kim de O'na şirk koşarsa, O'na ibadet etmemiş demektir. Çünkü o mutlak olarak tek bir ilahtır. Şimdi O'na gerekli olan haliyle ibadet edilmedi mi artık başka türlü yapılan ibadetler de O'na yapılmış sayılmaz ve dolayısıyla O'na ibadet edilmiş olunmaz.” Bu da üçüncüsü.

4.4.1.3- Şirk Vasfı, Risaletten Önce De Sabittir-Geçerlidir. Bunun Delili Akıl Ve Fıtrattır

Dördüncüsüne gelince; bu imamların, risaletten önce de şirk vasfının geçerli olduğunu, buna dair hüccetin akıl ve fıtrat olduğunu, bunun ayrıca bir resule ihtiyaç göstermediğini, bunun yanında;

“*Biz resul göndermedikçe kimseye azap edici değiliz*” 209[209] ayetine dayanarak azabın sadece nebevi hüccetten sonra olacağını ispat etmeleri de bu anlamdadır.

İbni Teymiye (r.a.) diyor ki bu konu iyilik ve kötülük konusunda geçmişti. Selef ve halefin cumhuru şu görüştedir:

“Resulün gelişinden önce kişide bulunan şirk ve cahiliye tabiki kötü ve çirkindir. Lakin bu, azabı gerektirmez ta ki resul gelene dek.”

Keza diyor ki:

“Bütün bunlar nehiyden ve resulün onlara yasaklamasından önce üzerinde bulundukları halin kötülüğünü beyan ediyor.”

Şayet tevhit ve şeriki olmayan tek Allah'a ibadetin güzelliği ve şirkin çirkinliği fiillerin nefsinde bizatihi sabit olmasaydı, bu aklen malum olmasaydı Allah, onlara bununla hitap etmezdi.

Esasen müşrik ismi, risaletten önce de sabittir. Çünkü o müşrik risaletten önce de

209[209] Isra: 17/15.

Rabbine şirk koşmakta ve O'na denk şeyler tutmaktadır. O'nunla beraber başka ilahlar da edinmekte ve O'na nidler (ortaklar) tutmaktadır.”

İbni Kayyım, misak ayetine yaptığı yorumda diyor ki: Bu da gösteriyor ki kendisiyle tevhidi tanıdıkları akim bizzat kendisi şirkin batıl oluşuna açık bir hüccettir. Ayrıca bir resule ihtiyaç bırakmaz. Şüphesiz O (c.c.) risaletten önce aklı, onlar aleyhinde hüccet tutmuştur. Bu ise;

“Biz resul göndermedikçe kimseye azap edici değiliz” 210[210] ayetiyle çelişmez.

Bunun fuhş, ism ve bağy olması, şirkin şirk olması mesabesindedir. O yasaklanmasından önce de sonra da bizatihi şirktir.

Kim de dese ki fuhuş, kötülük ve günahlar nehiy emrinden sonra bu özelliği kazanmıştır. Bu kişi şirk, yasaklamasından sonra şirk olarak telakki edilmiştir! Daha önce şirk değildir, diyen kişi mesabesindedir.”

Kişi için müşrik sıfatı, risaletten önce de sabittir. Bunun hücceti akıl ve fıtrattır. Yok değilse risaletten sonra durum ne olyor ki? Bu da dördüncüsü.

4.4.2- Cehalet Şirkin Nefislere Egemen Oluşunun Temel Sebebidir

Beşincisi.

Şirk cehalet ortamında da sabittir-geçerlidir. Dahası cehalet, şirkin nefislere hakim olmasının temel sebebidir. Bu hüküm bütün müşrikler için umumidir. İster bizim milletimizden olsun ister başka millet ve dinlerden olsun farketmez.

İbni Teymiye diyor ki:

“Bu Allah'a şirk koşmaktır. Bundan daha beteri: Ey efendim! Bana mağfiret et ve

210[210] Îsra: l7/15.

benim tevbemi kabul et, diyerek Allah'tan başkasına dua etmektir ki, şirke düşmüş cahil müşriklerden bir bölüğü böyle yapar."

Daha kötüsü ise ölünün kabrine secde etmek, kabre doğru dönerek namaz kılmak ve bu namazı kıbleye yönelerek kılman namazdan daha efdal görmektir. Hatta bu kimselerin bazısı der ki: Burası havasın kıblesidir. Kabe ise avamın. 211[211]

"Heva heves tabileri çeşitli derecelerdedir. Müşrikler ile ilim ve delil olmaksızın Allah dışında kendi kendilerine iyi gördükleri şeylere ibadet edenler bunlardandır." 212[212]

Şirke düşmüş bazı tasavvuf gruplarına yönelik olarak da şöyle söylemektedir: Onlardan bazıları dedi ki:

"Biz insanlardan tevbe alıyoruz." Ben de dedim ki:

"Nelerden tevbelerini alıyorsunuz". Dediler ki:

"Yol kesmekten, hırsızlık vesaireden". Ben dedim ki:

"Onların, sizin tevbelerini almadan önceki hali, sizin onlardan tevbe almanızdan sonraki hallerinden daha hayırlıdır. Şüphesiz onlar üzerinde oldukları halin haram olduğuna inanan fasıklardır. Allah'ın rahmetini dilemekte ve O'na tevbe etmekte yahut tevbeye meyletmektedirler. Fakat siz onlardan tevbe alarak onları sapık müşrikler ve İslâm şeriatından çıkmış fertler yaptım." 213[213]

"Sen desen ki: Bir kısım insanlar O'nun kabrinin yanında bazen böylesi şirkleri işlemektedirler. Ben de sana derim ki:

"Kabrinin yanında bunu yapmaya kimse muktedir olamaz. Şüphesiz Allah O'nun (s.a.v.) şu duasını kabul etmiştir:

"Allah'ın kabrimi tapılan bir put yapma. O'nun mescidine gelince şüphesiz bazı koyu cahil insanlar bunu yapmaktadır. Ancak îslâm şeriatını bilenler sadece şeriatın öngördüğünü yapmaktadırlar. Ve bunlar, ötekilerini imkân nisbetinde bu pislikten

211[211] Feteva, 1/351; Külliyat Tere, 1/432.
212[212] Feteva, 10/592.
213[213] Feteva, 11/472.

nehyetmektedirler. Bu nedenle ziyaretçiler dalalette birleşmiyorlar. Fakat O'nun kabrinin dışındakilere gelince oraya yolculuk yapanların tümü cahil, sapık müşriklerdir. Bunlar bizzat kabrin yanında bu konuma gelmekte ve ancak orada bunları önleyecek hiç kimse bulunmamaktadır." 214[214]

İbni Kayyım diyor ki:

"Şeytan putlara ibadet etmede müşriklerle dalga geçmektedir. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Artık her kavimle akılları nisbetinde oynaşmaktadır."

Bu bağlamda grubun birini kendine ibadete çağırır. Mesela o putları, kendi suretlerinde tasvir ettikleri ölüleri, tazim cihetiyle. Nitekim bu Nuh (s.a.v.) kavminde cereyan etmişti. Bu nedenle Peygamber (s.a.v.) kabirler üzerinde mescit edinenleri ve kandil yakanları lanetlemiştir. Ayrıca kabirlere dönük namaz kılmayı da yasaklamıştır. Bu arada Rabbinden, kabrinin tapılan bir puthane yapılmamasını dilemiştir. Keza ümmetinden de kabrini bir bayram yeri kılmamalarını istemiştir. O (s.a.v.) şöyle demiştir:

"Allah'ın, peygamberlerinin kabrini mescit edinenlere gazabı kat kat olur. Bu manada kabirlerin tesviye edilmesini ve heykelleri darmadağın etmelerini emretmiştir."

Şimdi müşrikler bütün bu hususlarda O'na muhalif olmuşlardır. Artık bunu ya cehaletlerinden ya da tevhit ehline inatlarından dolayı yapmışlardır. Oysa bu muvahhitlere hiçbir zarar da vermemektedir. Ne var ki bu, müşriklerin avamının sahip olduğu durumun galip sebebidir." 215[215]

"Allah hakkında bilgisizce söz söylemek." Haram kılınan fiillerin en şiddetlisi, günahı en büyük olanıdır. Şüphesiz ki bu, Allah hakkında bilmeden söz söylemektir. Allah katında O'nun hakkında bilmeden söz söylemekten daha büyük bir günah yoktur. Şirk ve küfrün esası budur. Bidat ve dalaletler bunun üzerinde bina edilmiştir. Dolayısıyla dindeki her bidat ve dalaletin temel esası, Allah hakkında bilmeden söz söylemektir.

Şirk ve küfrün esası Allah (c.c.) hakkında bilmeden söz söylemektir. Çünkü müşrik

---

214[214] Feteva, 27/269.

215[215] Iğaset'ul-Luhefan, 2/222.

kişi Allah'tan başka tanrı edindiği şeyin kendisini Allah'a yaklaştıracağını, O'nun katında kendisi için şefaatçi olacağını, krallar nezdindeki aracılar gibi onun aracılığıyla ihtiyaçlarını gidereceğini sanır. Dolayısıyla her müşrik, Allah hakkında bilmeden söz söylemektedir. Fakat O'nun hakkında bilmeden söz söyleyen herkes müşrik değildir. Çünkü Allah hakkında bilmeden söz söylemek bazen sıfatların ta'tilini ve Allah'ın dinîne bidatler sokmayı da içerir. Buna göre Allah hakkmda bilmeden söz söylemek şirkten daha genel bir lafızdır. Şirk ise bunun içeriğinde bulunan manalardan biridir. 216[216] Yıkmaya ve ortadan kaldırmaya muktedir olunduktan sonra şirkle ve tağutlarla ilgili herhangi bir yeri tek bir gün için bırakmak caiz değildir. Çünkü onlar küfrün ve şirkin şiarı, sembolü olup İslâm'da hoş görülmeyen yerlerin en büyüğüdür. Böyle yerleri yıkmaya gücü yetecek birinin yıkmayıp öylece bırakması kesinlikle caiz değildir.

Kabirlerin üzerine yapılan ve insanların Allah'ı (c.c.) terk edip tapılacak putlar ve tağutlar olarak kabulettikleri böylesi yerlerin de hükmü budur. Buna göre tazimle ve bereket umarak yanına varılan, adak adanan ve öpülen taşlardan herhangi birini hiç kimsenin yıkmaya gücü yettiği halde yeryüzünde bırakması da caiz değildir. Bu çeşit taşların, çoğu eski putlardan Lat, Menat ve üçüncüleri olan Uzza'nın yerini tutmuşlardır. Bunların sebep oldukları ve yanlarında işlenen şirk ise daha büyüktür. Yardım Allah'tandır.

O günkü putlara tapanlardan hiç kimse o putların yaratan, rizik veren, öldüren ve dirilten varlıklar olduklarına inanmıyorlardı. O putların yanında ve putlara karşı yaptıkalan herşey bugünkü müşrik kardeşlerinin kendi putlarının yanında yaptıklarından ibaretti. Böyle yapanlar kendilerinden öncekilerin sünnetine tabi olmuş, onların yolunu adım adım izlemiş ve her konuda karış karış, kulaç kulaç onlara uymuşlardır, İlmin ortadan kalkması, cehaletin açığa çıkması yüzünden şirk, bir çoklarına galip gelmiştir. Bunun sonucu maruf münker, münker de maruf olarak sünnet bidat, bidat da sünnet diye kabul edilir olmuştur. Küçükler böyle bir ortamda büyüyor, büyüklerse aynı ortamda ihtiyarlıyorlar. İslâmî sembollerin mumu söndü ve İslâm'ın garipliği daha da arttı. Alimlerin sayısı azaldı, sefih ve adi insanlar çoğaldı. Her türlü şer yeşerdi. Sıkıntılar şiddetlendi. İnsanların elleriyle yaptıkları ve kazandıkları şeyler yüzünden karada ve denizde fitne, fesat açığa çıktı. Fakat herşeye rağmen hakka tabi olan Muhammedi bir cemat de bugün hala mevcuttur. Bunlar kıyamete kadar şirk ve

216[216] Medaric, 1/378; Medaric Tere, 1/292-293

bidat ehline karşı cihadlannı sürdüreceklerdir. 217[217]

Bu imamlardan yaptığımız söz konusu nakiller gösteriyor ki şüphesiz şirk ancak cehalet ve Allah hakkında bilgisizce konuşmaktan dolayı nefislere hakim olmaktadır. Şimdi bütün bunlardan sonra bizim şüphesiz müşrik, cehaleti sebebiyle mazurdur, dememiz doğru olur mu? Ve bu da beşincisi.

4.4.2.1- İlim İmanın Rükünlerinden Biridir

Altıncısı:

Bu imamlar şunu belirtmişlerdir: Şüphesiz ilim, iman rükünlerinden biridir. Bu nedenle kul kendisinde, ancak üzerinde olduğu bilinenin (malum) durumuna uygun sahih ilmin bulunmasıyla mümin olur.

Bilindiği gibi, şüphesiz iman, dinin aslıdır. Keza İslâm'ın gerçekleşmesinin ve var olmasının şartıdır. Çünkü imanı olmayanın İslâm'ı ve İslâm'ı olmayanın da imanı yoktur. Nitekim kulun, kelime-i şehadeti (şehadeteyn) telaffuz etmesi anında kendisinde imanın da var olduğu far-zedilerek İslâm'ına hükmedilir. Bu iman, telaffuz anında bir şirke bulaşmadıkça o İslâm'ı doğrulamış olur.

Bu halinden sonra kuldan şehadeteyni nakzeden hususlardan bir şey peyda olursa, bununla ondaki imanın bozulduğunu anlamış oluruz. Bu ya imanın ilk rüknü olan kalbiırsözü demeye gelen ilmin ifsadı sebebiyle yahut da imanın ikinci rüknü olan kalbin ameli anlamındaki boyun eğmenin bozulması sebebiyle olur, farketmez. Biz bu durumda, söz konusu kişideki iman ve İslâm'ın ifsat olduğuna hükmederiz.

İbni Teymiye diyor ki:

“Kalbteki iman, beraberinde amel keza Allah'ı ve Resulünü sevmek vesair gerekleri olmadıkça sırf tastik ile iman sayılamaz. Tıpkı sırf zan ve arzular ile iman olmadığı gibi.

217[217] Zad'ul-Mead, 2/200; Zad'ul-Mead Tere, 4/58-59.

Aksine imanın aslında kalbin söz ve amelinin bulunması şarttır.

Onlar şöyle diyordu: İman kalp ile bilmek, dil ile ikrar ve organlarla amel etmektir.

"Eğer onlar Allah'a, Peygamber'e ve ona indirilene iman etmiş olsalardı onları dost edinmezlerdi." 218[218]

"Hayır! Rabbine and olsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyle ka-bullenmedikçe iman etmiş olmazlar." 219[219]

Görüldüğü gibi bu durumlar, iman hükmünün sabit olmasında esas kılınmıştır. Böylece sabit olmuştur ki iman hangi şartlarla tanımlanmış ise ancak bu şartların ta-hakkuku ile geçerli olabilir."

İbni Kayyım diyor ki:

"Dediler ki: Kalbin iki görevi vardır. Bu ikisi bir arada bulunmadı mı mümin olunamaz. Bunlar marifet ve ilim ile sevgi, boyun eğme ve teslim olma görevlendir. Aynı şekilde bilgi ve ilim ile sevgi, boyun eğme ve teslim olmanın gereğini yerine getirmedikçe de mümin olunamaz. Bunun da ötesinde o, ilmi ve marifetine rağmen imanın bu gibi vaciplerini terkedecek olursa bu haliyle cehalet itibariyle kâfir olana nazaran imandan küfürce daha uzak ve daha büyük durumda olur.

Şüphesiz iman her ferde farzdır. Bu bilgi ve amelden oluşan bir mahiyettir. Buna göre imanın varlığı ilim ve amel olmadan tasavvur edilemez."

Bundan da anlaşılıyor ki: Kul cehalet sebebiyle şirk işlediğinde biz kendisinde iman rükünlerinden biri olan ilmin bulunmadığına hükmederiz, dolayısıyla bu kuldaki iman ve İslâm'ın bozulduğuna da. Bu da altıncısı.

İşte bu altı nokta ile diğer birçok husustan anlaşılmaktadır ki: Şüphesiz bu imamlar müşriki cehaleti sebebiyle mazur görmüyorlar. Aynı şekilde, müşrik birini müslüman isminin kapsamına da almamaktadırlar.

Şimdi bu ulemanın şu fetvasına gelince, bunlar şirk ve küfre düşen hiç kimseyi

218[218] Maide: 5/81.
219[219] Nisa: 4/65.

tekfir etmiyorlar ta ki delil ortaya konuluncaya (hüccet ikame edilinceye) kadar. Bu ise cehaletin yaygın olması ve risalete dair bilginin azlığı sebebiyledir. İbni Teymiye'nin (r.a.) şu sözü gibi: Büyük şirkin bazı örneklerini zikrettikten sonra diyor ki: Bu tür şirkler her ne kadar bu zamanda fazlasıyla yaygın ise de bu ilim ve iman davetcilerinin azlığı ve birçok belde de nebevi mesajın zayıflamış olmasındandır. Bunların Birçoğunda kendisiyle hidayeti öğrenecekleri risaletin eserleri ve nübüvvetin mirası bulunmamaktadır. 220[220]

Bunun aslı şudur: Şüphesiz kitap, sünnet ve icma ile küfür olan sözler için şöyle denir: Bunlar mutlak olarak küfürdür. Nitekim şer'î delillerin gösterdiği de budur.

220[220] Bu durumun günümüz realitesi açısından keyfiyeti için bakınız şu ifadelere: “Bugün bütün dünyada, gerek İmanı ve küfrü tanımakda, gerekse ibadetleri doğru yapmakta, cahillik özür değildir. Dinini bilmediği için aldanan cehennemden kurtulamayacaktır. Allah-u Teala bugün dinini dünyanın her tarafına duyurmuş, imanı, helali, haramı farzları öğrenmek pek kolaylaşmıştır. Bunları, lüzumu kadar öğrenmek farzdır" Işık, H. Hilmi, Tam ilmihal Seadet-i Ebediye, (20. Baskı), 51; Motamot aynı ifadeler için bkz. Kadızade, Büyük Amentü Şerhi, Haz. Faruk Meyan, 4. baskı, Berekat yay., 1980, 47-48.

“Velhasıl akıllı olana özür ve bahane yoktur. Eğer cahil, İslâm dinini işit-meyip nazar ile sahih marifet elde ederse, hakikaten mümin olup, cennetlik o-Iur. Eğer imandan ve küfürden birini elde etmezse, mazur olup, hükmen mümin kılınıp cennet ehli olur. Küfür itikad ederse mazur olmaz. Kâfir olur, cehennem ehli olur. Zira ehliyetnamesi olduğu açıklır.”Kadızade, 22.

“Bize göre bilmemek özür değildir. Akıl bilgiye götüren bir vasıtadır.” Gümüşhaneli, Ahmed Ziyauddin, Ehli Sünneti İtikadı (Gümüşhanevi Akaidi), 2. baskı, Bedir yay., 1982, 55 ve 160.
“Bir kimse cehaleti sebebiyle küfür olduğunu bilmeyerek kendi arzusuyla kelime-i küfrü söylese o kimse; daire-i İslâm'dan çıkar ve küfrün bataklığına dahil olur. Buhara ve Semerkand imamları ittifak ettiler ki cahil tav'an (isteyerek) kelime-i küftü söylese kâfir olur. Zira cehil mazeret sayılmaz. Fetvada bu kavil üzeredir” Kotku, M. Zahid, Ehli Sünnet Akaidi (Emali şerhi 46. madde), Seha Neşriyat 1980, 251.

“Artık bugün hiçbir millet din hususundaki cehaletinden dolayı mazur sayılamaz... Binaen aleyh Allahu Teala kendi fazl ve keremi ile insanlara peygamberler göndermiş ve bu veçhile insanlar hakkında “Hüccet-i ilahiye” tamam olmuş artık kimsenin “Ne yapayım, Allah'ı bilemedim Allah'a dair bilgi edenemedim” demeğe mecali kalmamıştır,” Bilmen, Ömer Nasuhi, Büyük İslâm İlmihali, Bilmen Yay., İst., 19.

“Hitap ona ya gerçekten (yani tebliğ suretiyle) ya da darul İslâmda yaygınlığına binaen takdiren ulaşmış sayılır. Nitekim o da bu ülkenin bir ferdidir. Onun inkârı taannüt ve cehalettir. Cehalet ise taannüt şeklinde olmayanı özür sayılmaz. Taannütle beraber olanıysa hiç mazeret sayılamaz.” Keşful-Esrar ala Usulil-îmam Fahrui-İslâm Ali b. Muhammed el-Pezdevi, (Ahmed Ramiz tarafından tashih ve Hasan Hilmi er-Rizevi tarafından tab edilmiştir, 1307), 3/1455.

Dikkat etmek lazım; bilmemek/cehalet ayrı, bilmeye çalışmamak ayrıdır. Gene bilmek için imkân olduğu halde cahil kalmak bambaşkadır. Bu, doğrudan kişinin kendi kusurudur. Ve zaten başlı başına bir suçtur. Bkz. Akman, Mustafa, Kur'an'da Cehalet, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Bahattin Dartma), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 1999, (Cehaleti Bilerek Tercih Etmek Bölümü) 233 vd.; Ebu Zehra, M., İslâm Hukuku Metodolojisi Tere, 2. basım, Ankara 1979, 299; Aktaş, Fa-ruk, “Kitaba Varis Olanlar II”, Ümran Dergisi, sy. 59, Temmuz 1999, 53 vd.; Çelik Dar'ul Harb Fıkhı, 2. baskı, Ölçü yay., İst. tsz., 60 vd.; Ayrıca bkz. fıkıh usulüne dair kitapların ilgili bölümlerine.

Şüphesiz iman, Allah ve Resulünden telakki edilen hükümlerden dolayıdır. Bu insanların zan ve hevalarıyla mahkum edildikleri hususlardan değildir. Dolayısıyla her fert için o, bunu dediği-yaptığı için kâfirdir diye hükmedilmesi gerekmiyor. Ta ki onun hakkında tekfirin şartlan ve bunu önleyen engeller ortadan kalkıncaya kadar. 221[221]

4.4.3- İsimler (Vasıflar) Kendisiyle İlgili Hükümlere Göre Sabit Veya Geçersiz Olur

Şüphesiz bu alimler, küfür lafzını çeşitli açılardan ve ayrıca kendisiyle alaklı hükümler itibariyle kullanıyorlar. Şüphesiz münferit kişiye dair sıfat, durumu gereği kendisiyle alakalı hükümlere göre geçersiz de sayılır, sabit de görülür. Buna göre bu sıfat, bir hükümde nefy veya ispat edildiğinde diğer hükümlerde de böyle olmasını gerektirmez. Esasen bu Arap kelamında meşhur bir kullanımdır.

Şüphesiz delilin ortaya konulmasından (hüccetin ikamesinden) önceki küftirün, hüccetin ikamesinden sonrakinden farklı had ve hükümleri vardır. Buna göre kendisine taalluk eden hükümler çerçevesinde hüccetten sonrakinden değil de bazen ötekinden küfrü nefyetmektedirler. Bu ise hüccetin ikamesinden ve risaletin ulaşmasından Önce faili hakkında sabit olan başka küfürleri nefyetmez.

Şeyh'ul-İslâm bu anlamda diyor ki: Konunun özeti şudur:

“Şüphesiz tekbir sıfat durumuna uygun kendisine taalluk eden hükme göre nefy de edilir, sabitte görülür. Bu bağlamda bir hükümde ispat veya nefy edildiğinde bunun diğer hükümlerde de böyle olması gerekmiyor. Bu kullanım Arap kelamında da diğer milletlerde de malumdur. Çünkü mana anlaşılmaktadır. Bunun örneği şudur: “Münafıklar kimi zaman müminlerden sayılırken kimi yerde de onlardan olmadıkları belirtilmektedir. Nitekim ayette şöyle deniyor.

“Allah içinizden (savaştan) alıkoyanları ve yararına, “Bize katılın” diyenleri

221[221] Feteva, 35/164-165.

gerçekten biliyor. Zaten bunların sadece pek azı savaşa gelir." 222[222] Burada düşmandan korkan, cihattan çekilen, mümkün mertebe müminlerden başkalarını da sakındıran ve müminleri olabildiğince kınayan o münafıklar, müminlerden sayılmışlardır. Başka bir ayette ise;

"(O münafıklar), mutlaka sizden olduklarına Allah'a yemin ederler. Halbuki onlar sizden değillerdir, fakat onlar (kılıçlarınızdan) korkan bir toplumdur". 223[223] denilmiştir, işte bunların günahı daha hafiftir. Çünkü bunlar müminlere eziyet vermemişlerdir. Ne bir önlemeyle, ne de üzücü sert ifadelerle. Lakin Allah'a yemin ederek kendilerinin kalpleriyle batınen müminlerden olduklarını söylediler. Yoksa müminler zaten zahiren bunların kendilerinden olduklarını biliyordular. Ancak Allah (c.c.) onları tekzip ederek diyor ki:

"Oysa onlar sizden değildirler. Orada ise şöyle demektedir: Şüphesiz Allah sizden alıkoyanları biliyor. Burada hitap zahiren müslüman ve mümin olan kimseleredir. Oysa sizden bu sıftalarla muttasıf olanlar mümin değildir. Mümin değiller, çünkü Allah onların amelini heba etmiştir. Bu nedenle o batınen değil, sadece zahiren sizdendir.

Bu nedenle Peygamber (s.a.v.), kendisinden bazı münafıkları öldürmeye dair izin istenince şöyle demiştir: İnsanlar Muhammed arkadaşlarını öldürüyor demesinler. Çünkü bunlar onların gerçek durumlarını bilmeyenlere göre zahiren onun arkadaşlarıdır. Oysa onun gerçekten arkadaşı olan sahabede nifak yoktur.

Ensab da bunun gibidir. Mesela insanın başkasına baba yahut kardeş olması gibi. Bu durum sadece bazı hükümlerde sabit olup diğer bazılarında olmamaktadır. Sahihayn'da sabit olduğuna göre Sad b. Ebi Vakkas ile Abd b. Zema b. El-Esved, Zema'nm cariyesinin oğlu hakkında Resulullah'a başvurduklarında -ki Utbe b. Ebi Vakkas cahiliyede ilişkide bulunmuş ve ondan bir çocuğu olmuştu.-Bunun üzerine Utbe kardeşi Sad'a dedi ki:

"Sen Mekke'ye vardığında Zema'nın cariyesinin oğluna bak. Şüphesiz o, benim oğlumdur. İşte bunun hakkında o ve Abd b. Zema Peygamber'e (s.a.v.) davada bulundular". Sad dedi ki:

222[222] Ahzab: 33/18
223[223] Tevbe: 9/56.

“Ey Allah'ın elçisi kardeşimin oğlu Utbe, kardeşim Utbe'den şunu yapmasını istemiş: Mekke'ye vardığında Zema'nın cariyesinin çocuğuna bak o benim oğlumdur. Ey Allah'ın elçisi onun Utbe'ye benzerliği ortada değil mi?” Bunun üzerine Abd dedi ki:

“Ya Resulullah, kardeşimdir ve babamın cariyesinin çocuğu olarak babamın yatağında doğmuştur.”

Resulullah Utbe'ye açık bir benzerlik görünce dedi ki: O senindir ey Abd b. Zema. Çocuk yatağındır. Zinakâr erkeğe de hısımlık kalır. Sen de ey Sevda ondan korun. Çünkü onun Utbe'ye apaçık benzerliğini görmüştü.

Böylece anlaşılmış oluyor ki, tek bir isim (aynı sıfat) hükmün birinde nefiy bir diğerinde ise ispat edilmektedir. Buna göre o mirasta kardeştir ve fakat mahremiyette değildir.

Nitekim nikah ve konuyla ilgili diğer lafızlar bunu kamilen ihtiva ederler. Bu hem akit ve hem de ilişki demektir. Mesela Beğendiğiniz kadınlardan alın [224][224]

“Ondan sonra kadın bir başka erkekle evlenmedikçe”. [225][225] Nehiyde ise hem nakıs ve hem de kâmil olanı içerir. Bu anlamda ilişki olmasa bile sadece akdi nehyetmiş olur.

“Babalarınızın evlendiği kadınlarla evlenmeyin”. [226][226]

İbni Teymiye, İbni Kayyım ve Muhammed b. Abdulvehhab'ın (r.a.) nefyettiği küfür, failinin iki dünyada ukubete müstehak olduğu, dünyada ölüm, ahirette ateş azabında sürekli kalmayı hakettiği küfürdür. Bu ise ancak nebevi mesajın ulaşmasından sonra mümkündür. Çünkü ukubet ve azap risalet çağrısının ulaşması kaydına bağlıdır. Ayette deniyor ki:

“Biz resul göndermedikçe kimseye azap edici değiliz”. [227][227] Bu küfür ve failleri eğer şirke düşmüşlerse müslüman değil, müşriktirler, kâfirdirler ancak azabı gerektirmeyen bir küfür.

224[224] Nisa: 4/3.

225[225] Bakara: 2/230.
226[226] Nisa: 4/22; Feteva, 7/418-419; Külliyat, 7/333-335.
227[227] İsra: 17/15.

Bunun delilleri şunlardır: Öncelikle geçen altı husustur.

4.4.4- İmamların Nefyettiği Küfrün Tarifi

İkinci olarak; İbni Teymiye diyor ki:

"İmdi kâfirin durumu şu iki şeyden hali değildir. Ya risaleti tasavvur eder yahut da etmez. Şayet tasavvur etmemişse, risaletten gafil ve ona iman etmemiş demektir. Şu ayetlerde ifade edildiği gibi:

*"Kalbini, bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme"*228[228]

"Biz de onların ayetlerimizi yalanlamaları ve onlardan gafil kalmaları sebebiyle kendilerinden intikam aldık ve onları denizde boğduk." 229[229]

Ancak şu var ki, mutlak gaflet, ancak kendisine risaletin haberi ulaşmamış kimseler için söz konusudur. Azaba sebep olan küfür de ancak risalet kendisine tebliğ edildikten sonra işlenmiş olan küfürdür. 230[230]

Peygamberlerin getirdiğini yalanlayan herkes kâfirdir. Ne var ki her kâfir yalanlayan (mükezzib) değildir. Çünkü bu bir şüpheci de olabilir. Tabi bu, nebinin getirdiğini incelediği halde veya incelemeden yüz çevirmişse böyledir. Şayet davetten hiçbir şekilde haberdar olmamış ve tasavvur etmemişse o gafildir. Ancak (değer hükmü sabit olmakla beraber) bu konuda cezaya müstahak olup olmayacağı kendisine tebliğin yapılıp yapılmadığına bağlıdır. 231[231]

Bakın da îmam'ın, iktibasın başındaki sözlerini bir görün. Diyor ki: Şüphesiz kâfirin durumu öncelikle risaleti düşünüp düşünmemiş olmaktan hali olamaz. Sonra da diyor ki:

"Azabı gerekli kılan küfür ise ancak risaletin ulaşmasından sonra olur. Keza onun

---

228[228] Kehf: 18/28.
229[229] Araf: 7/136.
230[230] Külliyat, 2/112.
231[231] Feteva, 2/78-79; Külliyat, 2/114.

şu sözüne de dikkat edin, ne var ki akibet mesajın kendisine tebliğ edilmesine bağlıdır.”

Tevhidin güzelliği, şirkin kötülüğü ve kıyametin (meadın) mümkün oluşunun aklen bilinemeyeceğini iddia e-denleri red sadedinde diyor ki:

“Onlardan birçoğu bu konuda akıl ile bilinmesi caiz olmayan hususların bulunduğuna inanmaktadır. Mesela kıyamet, tevhidin, adaletin ve doğruluğun güzelliği ve şirk, zulüm ve yalanın çirkinliği gibi hususlar. Oysa Kur'an bunlara delalet eden aklî delilleri beyan ediyor. Dahası bunları istidlal etmeyeni kınamaktadır. Bu anlamda kıyametin, sırf Allah'a ibadet etmenin ve O'na şükretmenin güzelliği ile şirkin ve nimetlerine küfretmenin çirkinliğinin akıl ile bilineceğini beyan ediyor. Nitekim bu konuyu başka bir yerde uzunca anlatmıştık.

Şimdi vacibi terkeden ile kötülüğü işleyene her ne kadar ateş gibi elemlerle azap edilmese de, bu kişi, aynı zamanda nimet ve ona ceza olacak şekilde bunun vesilelerinden de mahrum edilir. İşte bu mahrumiyet, nimete şükretmeyenin dahası, ona küfretmenin (küfranı nimet) cezasıdır. Buna göre şükür, nimetin şartıdır. Şükrün yapılması nimetin artmasını sağlar. Hüccetin ikamesinden (delilin ortaya konulmasından) sonraki küfür ise azabı gerektirir. Bundan önce ise nimet kısılır arttırılmaz. Velev ki ancak bir resulün gönderilmesi ile beraber nimet ve azaba müstahak olunması gerekse bile şüphesiz böylesi biri bir yere mahkumdur. Bu ya cennet yahut da ateşdir.[232][232]

Şeyh'in sözüne bakın o diyor ki: Şüphesiz akıl ile tevhit ve meadın güzelliği ile şirkin kötülüğü anlaşılır. Bu çerçeveden olmak üzere küfür hüccetten önce de sabittir. Çünkü burada akıl ve fıtratın hüccet oluşuna muhalefet vardır. İşte bu durumdaki küfür, nimeti arttırmak yerine azaltır. Nebevi hüccetten sonraki küfür ise azaba nedendir.

İmam (r.a.) bu sebepten dolayı diyor ki:

“Ehli sünnet der ki:

“Allah'ı bilmek iman, O'na dair cehalet ise küfürdür. Fakat bu anlamda farzları yerine getirmek iman olmakta ve ancak nüzulünden önce bu farzlara dair cehalet ise küfür olmamaktadır. Çünkü Resulullah'ın (s.a.v.) arkadaşları, bu elçinin (s.a.v.) kendilerine gönderildiği ilk dönemde Allah'a imanlarını ortaya koydular, ancak daha sonra

[232][232] Feteva, 16/252-253.

kendilerine farz kılınacak farizaları bilmiyorlardı. İşte onların bu cehaletleri kütür olmamıştır. Daha sonra Allah bu farzları emretmiş ve onların da bunları kabul ve dolayısıyla ifa etmeleri iman olmuştur. Şüphesiz bunları inkâr eden, Allah'ın haberini yalanlamış olacağı için kâfir olur. İmdi eğer Allah'tan bir haber gelmemiş olsaydı bunları bilmemekle kâfir olmazdılar. Haberin gelmesinden sonra ise müslümanlardan bu haberi işitmemiş olanlar bunları bilmemeleri nedeniyle kâfir olmazlar."

"Ne var ki Allah'a dair cehalet, ilgili haberin gelmesinden önce de sonra da her halükârda küfürdür." 233[233]

Şimdi bu nakle bakın: Allah'a dair cehalet küfürdür. İster mesajın gelmesinden önce olsun ister sonra fark etmez. Buradaki cehaletten maksat, O'nun tevhidine dair cehalettir. Bunun delili, onun şu sözüdür. Resulullah'ın (s.a.v.) ashabı, O'nun (c.c.) elçisini onlara gönderdiği ilk dönemde Allah'ı ikrar ettiler. Yakinen bilinmektedir kİ; buradaki ikrar O'nun uluhiyet tevhidini kabul etmektir. Rububiyet tevhidini kabul etmek değildir. Çünkü bunda muvahhit ile müşrik arasında bir fark yoktur. Esasen bu tevhit hepsinde de vardır. Şu halde Allah hakkında bilgisizlik küfürdür. Mesajın gelmesinden önce de sonra da. Lakin haberden sonra bilgisiz kâfire, nimet verilmeyip kısılır ve bunun failinin cennete girmesi haram olur.

Eğer bu hal üzere ölecek olurlarsa üzerlerinde namaz kılınmaz, onlar için istiğfar edilmez ve müslümanların kabristanına defnedilmez. Çünkü onlar, müslüman değil, müşriktirler. Ne var ki böyleleri dareynde dünya-ahiret azap görmez. Aynı şekilde onlar, azap görmeyeceği gibi nimete de kavuşamayacaklardır. Taki hüccet ikame edilene dek. İşte bu haberden sonraki küfür ise, azaba müstehak olan küfürdür.

Şeyh diyor ki:

"Allah'ın azabından hiç kimse kurtulamaz. Ancak dinini ve ibadetini halis kılan ile yine dini O'na has kılarak O'na dua edenler hariçtir. Kim de O'na şirk koşmadığı gibi O'na ibadet de etmiyorsa bu kişi hem O'na ibadetten ve hem de başkasına ibadetten geri kalmış demektir. Tıpkı flra'vn ve benzerleri gibi. Bunun hali ise müşrikinkinden daha kötüdür. Oysa tek olan Allah'a ibadet etmek gerekmektedir. Esasen bu, her kula vacibtir.

233[233] Feteva, 7/325; Külliyat, 7/264.

Hiç kimseden kesinlikle sakıt olmaz. Bu ise Allah'ın kendisinden başka din kabul etmeyeceği umumi bir İslâm'dır."

Ne var ki Allah hiç kimseye kendisine resul göndermedikçe azap etmez. Tıpkı ona azap etmeyeceği gibi, cennete de müslüman mümin şahıstan başkası giremez. Oraya ne bir müşrik ve ne de Rabbine ibadetten kaçınan (müstekbir) kişi girebilir. Kime de dünyada tebliğ ulaşmamışsa ahirette imtihan edilir. Artık şeytana tabi olan dışında cehenneme kimse girmez. Özetle kimin günahı yoksa cehenneme girmez. Allah kendisine elçi göndermedikçe hiç kimseye ateş ile azap etmez." 234[234]

Şeyhten yapılan bu nakilden de anlaşıldığı gibi cahil bir müşrik için kesinlikle müslüman hükmü ve sıfatı kullanılamaz. Şu var ki ona hüccet ikame edilmedikçe bunun dareynde azap göreceğine de hükmedilemez. Ne var ki bunlar bu ikameden önce de müslüman değil, müşriktirler.

Şeyh diyor ki:

"Doğrudur bazen bazı deliller, bir çoğuna müşkil geldiğinden bunları anlayamamaktadırlar. Aslında bu naslar, onun manasını anlamaktan aciz kalması hasebiyle söz konusu kişiye nisbetle müşkil olmaktadır. Yoksa Kur'an'da açık akıl ve hisse muhalif hiçbir nassın bulunması mümkün değildir. Çünkü illaki Kur'an'da onun manasını beyan edecek birşey vardır. Şüphesiz Allah Kur'an'ı göğüslerde olana şifa ve insanlar için bir beyan kılmıştır. Buna göre Kur'an'da buna ters bir şeyin bulunması uygun değildir. Lakin kimi zaman ve yerlerde risaletin bazı verileri saklı kalabiliyor. Öyleki söz konusu yerdekiler Resulün (s.a.v.) getirdiğini bilmez oluyorlar. Artık ya lafzını da ya da lafzını bilmekle beraber manasını bilemeyebiliyorlar. Bu durumda da nübüvvet nurunun olmayışı sebebiyle koyu bir cahiliyede kalakalıyorlar. İşte bu noktada şirk ve dinin fırka fırka olması vaki olmaktadır. Mesela çekişmeleri doğuran fitneler gibi.

Kavli olanıyla, ameli olamyla, fitne cahiliyedendir. Bu onlara nübüvvet nurunun saklı kalması sebebiyle vaki olmaktadır. Malik b. Enes'in dediği gibi:

"İlim az olunca cefa baş gösterir. Nebevi veriler azaldığında ise heva ve heves etkin olur. Bu nedenle fitne karanlık gecenin bir parçasına benzetilmiştir." Bu yüzden Ahmed

234[234] Feteva, 14/476, 477. 458

(r.a.) hutbesinde diyor ki:

"Allah'a hamdolsun ki her fetret döneminde ilim ehlinden kişileri baki kılmıştır."

Yeryüzü halkı için hasıl olan hidayet şüphesiz nübüvvet nurundan olandır. Ayette denildiği gibi:

"Artık, benden size hidayet geldiğinde, kim benim hidayetime uyarsa o sapmaz ve bedbahı olmaz." 235**[235]**

Şimdi hidayet ve felah ehli sadece peygamberlere tabi olan kimselerdir. Bunlar her zaman ve mekanda yaşayan müslüman müminlerdir. Azap ve dalalet ehli ise peygamberleri yalanlayan kimselerdir. Geriye kendilerine peyamberlerin getirdiği mesaj ulaşmamış cahiliye halkı kalmaktadır ki bunlar bir dalalet, cehalet, şirk ve kötülük içinde bulunan insanlardır. Fakat Allah (c.c.) diyor ki;

"Fılz resul göndermedikçe kimseye azap edici değiliz." 236[236]

"(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların, peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın" 237[237]

"Rabbin, kendilerine ayetlerimizi okuyan bir peygamberi memleketlerin ana merkezlerine göndermedikçe o memleketleri helak edici değildir". 238[238]

İşte bu kimseleri Allah helak edip azap etmez. Ta ki kendilerine bir elçi gönderene dek. Nitekim kendisine dünyada tebliğ ulaşmamış kişilere kıyamette arasat meydanında bir elçi gönderileceğine dair birçok rivayet gelmiştir. 239[239]

Bu nakilde Şeyh'ul-İslâm şunu kesin bir surette belirtiyor ki; hidayet ve felah ehli, peygamberlere tabi olanlardır. Bunlar ise müslüman müminlerdir.

Azap ve dalalet ehli ise peygamberleri yalanlayanlardır. İşte kendilerine azap edilecek olan küfrün failleri bunlardır.

235[235] Taha: 20/123.
236[236] Îsra: 17/15.
237[237] Nisa: 4/165.
238[238] Kasas: 28/59.
239[239] Feteva, 17/307.

Artık geriye cahiliye ehli kalmaktadır ki, bunlara peygemberlerin getirdiği mesaj ulaşmamıştır. Şu halde bunlar ne tekzip etmişlerdir ve ne de azabı gerektiren küfre düşmüşlerdir. Ancak bunlar da peygamberlere tabi olmamışlar ve böylece şirke düşmüşlerdir.

Bunlar dalalet, cehalet, şirk ve şer içindedirler. Ne var ki bunlara nebevi hüccet (mesaj) gelmeden azap edilmez. İşte bu da hüccetin gelmesi ve mesajın ulaşmasından önceki küfürdür.

Mülahaza edildiği gibi bu nakil, ümmeti Muhammed'e müntesip insanlar hakkındadır. Oysa belirleme olmaksızın, muayyen olarak tespitte bulunmadan mutlak olarak hiç kimse bunların müşrik olduğunu söylemeye cesaret edemez. Şayet böyle olsaydı, Şeyh onlar hakkında şöyle demezdi: Bunlar arasatta imtihan edilecekler. Çünkü onlar eğer müslüman olsaydılar imtihansız cennete girerdiler. Onların imtihan edilecekleri gerçeğinin sabit olması onların muayyen olarak müşrikler olduğunu göster-mektedir.

İbni Teymiye (r.a.) diyor ki:

"İman ve takvanın aslı, Allah'ın elçilerine iman etmektir. Bunun özeti şudur. Peygamberlerin sonuncusu Muhammed'e (s.a.v.) iman etmek. Ona iman etmek ise Allah'ın bütün kitap ve elçilerine iman etmeyi ifade eder.

Kurur ve nifakın aslı ise elçiler ile onların getirdiklerini reddetmektir. Esasen failine ahirette azabı hakettiren küfür işte bu küfürdür. Çünkü Rabbimiz Teala kitabında hiç kimseye risalet mesajının ulaşmasından önce azap etmeyeceğini bildirmiştir." [240][240]

Zaten İbni Teymiye'nin külliyat ve cüziyat ile usul ve furuda nefyettiği küfür, azabı gerektiren küfürdür. Çünkü azaba müstehak küfür, mesajla ön şartlıdır. Bu şu demektir: Teklif ancak şer'î bir hükümle olur. Şer'î hükmün ise kendisine mani unsurların bulunmayacağı bir şekilde ulaşmış olması gerekir. Asılların aslı olan tevhit de bile. Şu da vardır ki bunun failleri hüccetten önce müslüman değildirler. Ancak küçümseme ve istihza küfrü hariçtir. Bunun failleri mutlak olarak azap görecektir. Çünkü bunun ne cahilliği ve ne de böylesi birinin bu tavrıyla ibadet ettiği düşünülebilir.

[240][240] Feteva, 11/186.

Şeyh'ul-İslâm'a (r.a.) şöyle bir soru soruldu:

“Bir kavim, riyazete devam ederken birden bire kendilerinin kıymete geçtiklerini ve havastan olduklarını zannederek şöyle dediler: Biz şu anda ne yaptığımızı önemsemiyoruz. Şüphesiz emir ve nehiyler avamın ödevidir. Eğer onlar da havastan olsaydılar bunlardan da bu emir ve yasaklar sakıt olurdu. Esasen peygamberliğin özü de hikmet ve maslahata racidir. Bundan maksat ise avamın zabtu rabt altına alınmasıdır. Biz ise avamdan değiliz ki teklif kapsamına girelim. Çünkü biz çok terakki ettik ve hikmete vakıf olduk.

İşte bu ifadeler, söyleyeninin kâfir olduğunu mu gösterir? Sahibini tekfir etmeden sadece bidatçı olarak mı kabul etmeli. Yoksa söz konusu kişi bu haliyle Peygamber'e (s.a.v.) karşı kalbinde huşu bulunan biri mi olur?” [241][241]

O şöyle cevap vermiştir: Şüphe yoktur ki ilim ve iman ehli nezdinde bu söz, küfrün en büyüğü ve en galizidir. Dahası bu Yahudi ve Nasara'nın sözlerinden daha da kötüdür.

Bundan maksat şudur: Şüphesiz tebdil edilmiş mensuh bir kitaba sarılan kimseler, kendilerinden emir ve nehiylerin külliyen sakıt olduğunu iddia eden bu kimselerden daha hayırlıdır. Çünkü bu kimseler belirtilen halleriyle bütün kitap, şeriat ve dinlerden çıkmış olmaktadırlar. Bunlar hiçbir haliyle Allah'ın emir ve nehiylerine sarılmamaktadırlar. Dahası bunlar dinlerden bir takım kalıntılara sarılan müşriklerden de daha kötüdürler. Arap müşrikleri gibi; bilindiği gibi bunlar İbrahim'in (a.s.) dininden geriye kalan hususlara bağlıydılar.

Buna göre kim, bu veya böylesi kişilerin bütün emir ve nehiylerden soyutlandığına dolayısıyla ona bir şeyin ne vacip ne de haram olduğuna inanıyorsa evet böylesi kişiler de yeryüzünün küfürde en derin kimseleridir. Bunlar Firavn ve avanesi zümresinden kişilerdir.

Birçok insan nebevi bilgilerin çoğunun kaybolduğu çeşitli mekan ve zaman dilimlerinde yaşamaktadır. Öyleki Allah Resulünün (s.a.v.) getirdiği kitap ve hikmeti tebliğ edecek kimse kalmaz. Binaenaleyh elçilerin getirdiği birçok şey bilinmez olur. Bu ortamlarda belirtilen hususları tebliğ edecek kimse de olmaz. İşte böylesi bir durumda

---

[241][241] Feteva, 11/401-413.

bulunan kişiler azabı gerektiren küfür ile tekfir edilmez. İmam burada bunun delillerini anlatmaya başlıyor.” 242[242]

“Şüphesiz anlaşılmıştır ki: Bu söz küfürdür. Lakin bunu söyleyen kişinin, kendisine hüccetin kaim olmasına (delilin ortaya konulmasına) yetecek ilmin ulaşmış olması anına kadar, küfrüne hükmedilmez. Ki böylesi bir ilme kulak asmayan, zaten tekfir edilir. Böylesi bir sözün fesadına dair deliller Kur'an ve sünnette çoktur. Ayrıca ümmetin selef, imam ve büyüklerinin ittifakı da bu yöndedir. Öyleki burada uzunca anlatmayı dahi gerektirmemektedir. Dahası İslâm dininde zarureten bilinen bir husustur ki: Emir ve nehiyler kul hakkında ölene dek sabittir.

Bir de soruyu soranın, kalbinde Peygamber'e (s.a.v.) karşı itaat bulunan birinden böyle bir söz sadır olur mu? sözüne gelince.

Denir ki: Bu, nübüvveti ikrar eden birinden hiçbir surette sadır olmaz. Dahası böylesi bir sözün sahibi bütün nebi ve resulleri inkâr etmiş demektir. Çünkü onların hepsi de kullar için ölene dek uygulayacağı emir ve nehiyler getirmiştir. Bunun da ötesinde böyle bir söz Allah'a kalben boyun eğmiş ve O'nun alemlerin ilahı olduğunu kabul etmiş hiç kimseden sadır olmaz. Çünkü bu ikrar, zaten insanın Allah'a boyun eğmiş bir kul olmasını gerektirir. Buna göre kim bir insanın Allah'ın belirttiği ibadetlerle kulluk etmeksizin dilediği şeyi yapabileceğine cevaz verirse, Allah'ın onun ilahı olduğunu kesinlikle İnkâr etmiş olur.” 243[243]

Dikkat edileceği gibi İmam bu fetvasının başında onların, yeryüzü halkının keza Yahudi ve Hıristiyanların en kâfiri, ayrıca müşriklerden daha habis olduğunu belirtmektedir. Sonrada ilmin azlığı ve cehaletin galip oluşu sebebiyle onlardan küfrü nefyetmektedir. İşte bu nefyettiği küfür, azabı gerektiren küfürdür. Sonra gene diyor ki onlar bütün kitap ve elçileri keza Allah'ın uluhiyyetini inkâr eden kâfirlerdir. İşte bu küfür ise mesaj ve delilin sunulması öncesindeki küfürdür.

İbni Kayyım, İbni Abdilber'in 'fetrette ölen kişi ya kâfir olarak yahut da kâfir olmaksızın ölmek durumundadır. sözünü baz alarak fetret ehlinin imtihan edileceğine

---

242[242] Feteva, 11/407.

243[243] Feteva, 11/401-413.

dair hadisleri kaale almayışını reddetme sadedinde diyor ki:

Buna çeşitli şekillerde cevap verilebilir. îlkin şöyle denilebilir: Onların ne küfrüne ve ne de imanına hükmedilir. Çünkü küfür Resulün getirdiğini inkâr etmektir. Bunun da gerçekleşmesinin şartı mesajın ulaşmasıdır. İman ise Resulün verdiği haberlerde tastik edilmesi ve emrettiklerine ise itaat edilmesidir. Gene bu da mesajın ulaşmasına bağlıdır. Şimdi bunlardan birinin, ötekinin varlığını nefyetmesi ancak sebeplerinin varolmasından sonra olması gerekir. Buna göre bu insanlar dünyadan göçerken ne kâfir ne de mümin oldukları zaman ahirette iki grubun hükmünden farklı bir hükümleri olmalıdır. Denilse ki:

“Ama siz onlara dünyada mesela mirasta, velayet ve nikahta küfür hükmü (kâfirlere yapılan muameleyi) uyguluyorsunuz.” Denilir ki:

“Biz buna dünya ahkamı ile bu şekilde hükmediyoruz. Bu ise daha önce izah edildiği gibi sevap ve ikap hukukuna dair değildir. Bu bir.”

İkinci olarak: Onların kâfir olduğunu kabul ediyoruz. Ama azabın onlardan nefyedilmesi ile beraber. Çünkü bunun şartları yerine gelmemektedir. Bu ise onlara delilin sunylmasıdır (ikame edilmesidir). Malumdur ki şüphesiz Allah, kendisine hüccet kaim olmayana azap etmez.” 244[244]

Bu ibare İmam'm kendi ifadesidir. O, Azabı hakkettiren küfrün mutlaka delilden sonra olacağını söylemekte, delil öncesi küfrün faillerinin ise dünya hükümleri açısından kâfir olduklarını ve fakat sevap ve ikap açısından böyle olmadığını kaydederek belirtmektedir. Buna göre -bu ve daha önce söyledikleri bağlamında- şüphesiz böylesi şeylerin faili hakkında şirk sabittir. Bu durum resul gerektirmez. Çünkü bunun delili akıl ve fıtrattır.

İmam (r.a.), Tarik'ul-Hicreteyn kitabında diyor ki: 14. tabaka bir kavimdir. Bunların ne itaat ne masiyet ve ne de küfür ve imanları vardır. Bunlar grup gruptur. Bunlardan bir kısmına davet hiçbir surette ulaşmadığı gibi ona dair hiçbir haber de duymamışlardır. Bunlardan kimisi de hiçbir şeyi akledip temyiz edemeyen delilerdir. Kimisi hiçbir şeyi kesinlikle işitemeyen sağırlardır. Ve kimisi de hiçbir şeyi temyiz

244[244] Ahkam'u Ehl'i-Zimme, 2/655-656

edemeden ölen müşriklerin çocuklarıdır.

Sonra da 411. sayfada 17. tabaka hakkında diyor ki: Ancak kâfirlerin çocukları ile bunların delileri dünya ahkamı çerçevesinde kâfirdirler. Onlara velilerinin hükümleri uygulanır. 245[245]

İbni Kayyım, müşriklerin çocuklarından küfrü nefyederken aslında bunu dünya ve ahirette onlara terettüp e-den ceza (ukubet) açısından nefyetmektedir. Bunun gibi aynı gruba, bunu geçerli kabul ederken de onlara, dünyada küfür ahkamının uygulanıyor olmasını nazarı dikkate alarak davranmaktadır.

Bu tafsilat ışığında İbni Kayyım'ın Tarik'ul-Hicreteyn kitabındaki 17. tabakaya tekrar dönüyoruz:

Taklitçi (mukallid) ve kâfirlerin cahili ile onların peşinden giden ve onlarla beraber oldukları için kendilerinden kabul edilen aptalları şöyle diyorlar:

“Şüphesiz biz atalarımızı bir din üzere bulduk. Şüphesiz biz onlar sebebiyle bu haldeyiz.” 246[246]

Ümmet bu tabakanın kâfir olduğunda ittifak etmiştir. Velev ki bunlar reis ve imamlarını taklit eden cahiller olsalar da.

Sahih rivayette Resulullah'ın şöyle dediği belirtilmiştir: Şüphesiz cennete yalnızca müslüman kişi girebilir. İşte bahsedilen bu mukallit de müslüman değildir. Çünkü o, akıllı ve mükellef biridir. Akıllı mükellef olan ise İslâm yahut küfürden birinde olabilir. Kime de davet ulaşmamışsa bu haliyle mükellef değildir. Böylesi biri çocuklar ve deliler mesabesindedir. Buna dair söz geçmişti.

İslâm, şeriki olmayan tek Allah'ın birlenmesi, O'na ibadet edilmesi ve Allah'a ve Resulüne iman ile getirdiklerine tabi olunmasidir. Bu durumda olmayan bir kul müslüman değildir. Böylesi biri eğer muannit (inatla rededen) bir kâfir değilse bu durumda cahil bir kâfirdir.

Bu tabakanın özeti ise bunların muannid olmayan cahil kâfirler olduğudur. Ancak

245[245] Tarik'ul-Hicreteyn, 387.
246[246] Yunus 10/78; Zuhruf 43/22.

onların inatçı olmayışları onları kâfir olmaktan kurtarmıyor. Şeyh daha sonra yüzçevirmiş cahil ile hidayeti idrak etmekten aciz cahilden bahsederek diyor ki bunların ikisi de kâfirdir. Ne var ki birincisi yüzçevirmiş olmasından dolayı azap görecektir.

Öteki ise azap görmeyip ahirette imtihana tabi tutulacaktır.

Esasen kula vacip olan: İslâm dini dışında bir dine bağlanmış olan herkesin kâfir olduğuna inanmasidir. Ancak Allah (c.c.) kendisine nebevi delil kaim olmayan hiç kimseye azap etmez. Bu genel bir değerlendirmedir. Taayyün (belirli şahısların durumu) ise Allah'ın ilim ve hükmüne kalmıştır. Esasen bu durum sevap ve ikap (uhrevi) hükümleri açısındandır. Dünyevi hukuka gelince hadise zahiri durumuna göre caridir. Buna göre kâfirlerin çocuk ve delileri dünya hukuku açısından kâfirdirler. Onlara velilerinin hükmü uygulanır.

Bu açıklamalar ile meseledeki proplem çözümlenmiş olmaktadır. Buna göre konu dört kaideye dayanmaktadır:

A- Şüphesiz Allah (c.c.) hiç kimseye mesaj ulaşmadıkça (hüccet kaim olmadıkça) azap etmez.

B- Şüphesiz azaba iki sebebten müstehak olunur:

1- Delilden yüz çevirmek.

2- Bu delilin sunulmasından sonra ona inadla tavır takınmak.

Hüccetin ikamesi olmadan ve onu öğrenmeye imkân bulamama durumundaki cehalet küfrüne gelince; işte Allah'ın, resullerin mesajı ulaşana dek azabı nefyettiği hal budur.

C- Şüphesiz hüccetin ikamesi zaman, mekan ve şahısların durumuna göre değişir. Mesela Allah'ın hücceti kimi dönemlerde yaşayan kâfirlere kaim olur ama kiminde kaim olmaz. Değişik bölge ve coğrafyalarda yaşayanların durumu da böyledir.

D- Allah'ın fiilleri kendisinin bildiği bir hikmete tabidir.[247][247]

---

[247][247] Tarik'ul-Hicreteyn, 411-414.

Bu alıntıdan şu tesbitlerde bulunabiliriz.

1- Mukallit ve cahil olan müşrik kâfirdir.

2- Cennete sadece müslüman mümin kişiler girebilir. Bu mukallit müşrik ise müslüman değildir.

3- müslüman şeriki olmayan tek Allah'a ibadet edip Resulüne iman ederek getirdiklerinde ona tabi olan kişidir.

4- Mükellef kul İslâm yahut da küfürden ayrı bir konumda olamaz.

5- Hüccetin ikamesinin olmadığı bir ortamdaki cehlî küfrün failleri, dünya hükümleri bağlamında kâfirdirler. Bu, sevap ve ikap ahkamı yani azabı hakettiren küfür itibariyle değildir.

6- Hüccetin ikamesinden (delilin ortaya konulmasm-dan-mesajın ulaşmasından) sonraki cehlî küfrün failleri dünya hukuku açısından da sevap ve ikap ahkamı açısından da kâfirdirler.

7- Reis ve imamlarını taklit eden cahil müşrik, müslüman değildir. İster buna hüccet ulaşmış olsun ister ulaşmamış olsun. Çünkü İslâm şirkin terkedilmesi ve sadece Allah'a teslim olunması ile O'na ve Resulüne iman ederek getirdiklerine tabi olunmasıdır.

Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab arkadaşı Ahmet et-Tuveyciri'ye yazdığı mektubunda diyor ki:

"Kalbimizdekini bilen Allah'ı şahİd tutarak diyoruz ki:

"Kim tevhidi yaşayarak şirk ve ehlinden teberri ederse o müslümandır. Nerede ve hangi zamanda yaşarsa yaşasın. Şüphesiz biz Allah'a Hanlığında şirk koşanı, kendisine şirkin batıl oluşuna dair delilleri beyan ettikten sonra tekfir ederiz" bakın: Hüccetin ikamesinden sonra Allaha şirk koşan tekfir edilir. Bu ise azaba müstehak küfürdür. Yakinen anlaşıldığı gibi bu müşrik, şeyhin nezcinde müslüman değildir. Bunun delili onun aynı risalede söylediği şu sözdür: Şüphesiz tevhidi yaşayıp şirk ve müşriklerden teberri eden kişi müsülmandir. O, İslâm'ı bu kadarla sınırlamıştır. Bu ise müşriklerde

bulunmayan bir haldir.

Bu nedenle şeyh diyor ki: Diğer meselelere gelince onda da ben diyorum ki insanın İslâm'ı La ilahe illallah'm anlamını bilinceye kadar tamam olmaz. Keza ben, bana gelene manasını izah ederim. Ben derim ki ilah, ilahlığı geçerli olandır. Allah'tan başkasına yaklaşmak kastıyla nezirde bulunan ve adağı bu şekilde kabul edenin tekfiri de bu cümledendir. Cinler için kesmek küfür olup bu kesilen de haramdır. Velev ki cin için keserken üzerinde Allah'ın adını ansalar bile.

İşte bu beş meselenin tümü gerçektir. Ben bu düşüncelerin sahibiyim. Biz, söze bunlarla başlarız. Çünkü bunlar meselelerin esasıdır. Bundan önce ise La ilahe illallah'ın manasını zikredererk diyorum ki:

Tevhit iki türlüdür:

Rububiyyet tevhidi: Bu şu demektir: Allah (c.c.) yaratmada ve tasarrufta tektir. Melek, nebi vesair mahluktın bunda payı yoktur. Bu gerçek olup aynı zamanda bir zorunluluktur da. Lakin kişi bununla İslâm'a girmez. Çünkü insanların çoğu zaten bunu ikrar ediyorlar. Ayette deniyor ki:

"De ki: Size gökten ve yerden kim rızık veriyor? Ya da kulaklara ve gözlere (onları yaratmağa) kim kadir olabilir? Ölüden diriyi kim çıkarıyor? Yaratma işini kim idare ediyor? (Onlara bu soruları sorduğunda 'bütün bunları), Allah (yapıyor)' diyecekler. De ki: Öyle ise (onun azabından) korkmuyor musunuz!" [248][248] Kişiyi İslâm'a sokan şey uluhiyyet tevhididir. Bu ise, mukarrep melek veya gönderilmiş peygamberi dahi işe karıştırmadan sırf Allah'a ibadet etmektir.

Şimdi Peygamber (s.a.v.) gönderilirken cahiliye halkı Allah'la beraber birçok şeye ibadet ediyordu. Onlardan kimisi putlara dua ediyor, kimisi İsa'ya ve kimisi de meleklere dua ediyordu. İşte Peygamber onları bundan sakındırdı. Onlara haber verdi ki: Allah kendisini, O'nu tevhit edip ne bir melek ve ne de peygamber özetle ondan başkasına dua edilmesin diye göndermiştir. Artık kim ona tabi olup Allah'ı tevhit ettiyse o La ilahe illallah şehadet etmiş biridir. Kim de ona karşı gelip İsa ve meleklere dua ederek onlardan yardım dilemiş ve onlara sığınmışsa, bu da, Allah'tan başka hiç kimsenin

[248][248] Yunus: 10/31.

yaratıp rızık veremediğini kabul ediyor olsa da La ilahe illallah inkâr ediyor demektir. Esasen bu ifadelerin uzun izahı vardır. Fakat özetle bu ifadeler ulema arasında üzerinde icma edilmiş hususlardır. 249[249]

İmam'ın (r.a.) ifadesine bakın. O diyor ki:

“İnsanın.İslâm'ı La ilahe illallah'm manasını bilene dek tamam olmaz. Ve o kendisine gelene onun manasını izah etmektedir. Keza kişiyi İslâm'a sokan şeyin uluhiyet tevhidi olduğunu bunun ise sadece Allah'a ibadet etmek demek olduğunu, ayrıca Peygamber'e (s.) tabi olup Allah'ı tevhit eden kişinin La ilahe illallah'a şehadet etmiş biri olduğunu, kim de şirk koşarsa bunun da bu cümleyi inkâr etmiş olacağını, bu anlamda bahsedilen bu şeylerin ulemaca üzerinde icma edildiğini belirtmektedir.

Ulemanın İmamlarına ait geçen bu nakiller Allah'ın fazlu yardımıyla onların bu Önemli mesele hakkındaki konumlarını açıklıkla ortaya koymaktadır. Bu da şudur: Şüphesiz cahil müşrik, cehaleti sebebiyle mazur değildir. Keza o mutlak surette müslüman da değildir. Ona dünyada küfür ahkamı uygulanır. Eğer bu kişi fetret döneminde yaşıyor ve kendisine hüccet kaim olmamışssa (mesaj ulaşmamışsa) bu durumda azabı gerektiren küfür manasında kâfir olmaz. Ancak gene bu kişi arasatta imtihan edilene dek ahirette de nimetlendirilmez.

Çünkü cennete sadece müslüman kişi girebilir. İslâm şeriki olmayan tek Allah'ın ibadette birlenmesi ve nebisine (s.a.v.) iman ederek getirdiklerine tabi olunmasıdır.

Müşrik ise bu kadarlık bir miktarı gerçekleştirmemiş kişidir. Kendisine hüccetin ikamesinden (mesajın ulaşmasından) sonra ise hem dünya ahkamı ve hem de sevap ve ikap ahkamı açısından kâfirdir.

Allah'ın izniyle bununla bu önemli meseledeki son söz söylenmiş olmaktadır. Ki Allah (c.c.) bu sebeple yaratmış, misaki bu çerçevede almış ve kullan bu fıtratla donatmıştır. Nitekim elçileri bu sebeple göndermiş ve ayrıca kitapları bu nedenle indirmiştir. Bundan ötürü cennet ve cehennemi hazırlamıştır. Bu da ortağı olmayan tek Allah'a ibadet etmek ve O'nun dışında ibadet edilen herşeyi reddetme meselesidir.

Bu önemli ve apaçık manayı, Şeyh Allame Muhaddis İshak b. Abdurrahman b.

249[249] Müellefat'u Şeyh Muhammed b. Abdulvehhab el-Kısm'ul-Hamis er-Risale eş-Şahsiye, 64.

Hasan Ali Şeyh "Muayyen/Belli bir kişiyi tekfirin hükmü ve hüccetin kaim oluşu (mesajın ulaşması) ile bunun anlaşılması arasındaki fark" 250[250] adlı risalesinde belirtmiştir.

4.4.4.1- Kabirperestler müslüman İsminin Kapsamına Giremezler

"Bizim bu meselemiz, şeriki olmayan tek Allah'a İ-badet ve ondan başkasına ibadetten teberri etmek ile Allah ile beraber başkasına da ibadet eden şahıs, kişiyi dinden çıkaran büyük şirk ile şirk koşmuş olur, meselesidir. Bu ise herşeyin esası olup elçiler bununla gönderilmiş, kitaplar bununla indirilmiştir. Dolayısıyla insanlara resul ve Kur'an ile hüccet kaim olmuştur. Nitekim Allah'a şirk koşanın tekfiri bağlamında bu konuyla ilgili olarak din imamlarının cevabını şu şekilde bulursun: Bu kişi tevbeye çağrılır. Tevbe ettiyse iyi, yoksa öldürülür. Söz konusu imarnlar, bu meyanda usule (dinin temel esaslarına) dair meselelerde tarif etmeyi ayrıca zikretmezler. Onlar izahetmeyi hafi (gizli-ayrmtı) meselelerde zikretmektedirler, Ki bunlara dair deliller kimi müslümanlara gizli kalabiliyor. Mesela Kaderiye ve Mürcie gibi bidat ehlinin tartışma konusu ettiği bazı meseleler yahut sarf ve atf gibi cüzi meselelerde olabildiği gibi.

Hem bu kabirperestler müslüman olmadıkları ve İslâm'ın kapsamına girmedikleri halde kendilerine tarif etme gereği nasıl olsun ki. Oysa şirk ile beraber geriye herhangi bir amel kalır mı? Allah (c.c.) diyor ki:

"Onlar, deve iğne deliğine girinceye kadar cennete giremeyecekler." 251[251]

"Kim Allah 'a ortak koşarsa sanki o, gökten düşüp parçalanmış da kendisini kuşlar kapmış yahut rüzgar onu uzak bir yere sürüklemiş (bir nesne) gibidir" 252[252] Allah,

"Kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz." 253[253]

"Kim Allah'a ortak koşarsa muhakkak Allah ona cenneti haram kılar; artık onun yeri

---

250[250] Akidet'ul-Muvahlıidin kitabının 6. Bölmü, 149 -163 arası.
251[251] Araf: 7/40.
252[252] Hac: 22/31
253[253] Nisa: 4/48.

ateştir" 254[254]

Lakin bu düşünceden şu çirkin kanaat neşet etmektedir: Bu ümmete, resul ve Kur'an vasıtasıyla hüccet kaim olmamıştır. Böylesi kötü bir anlayıştan Allah'a sığınırız. Öyle bir anlayış ki; kendisine nebevi tebliğ ve Kur'an u-laşmamiş olan ve cahiliyet üzere ölen fetret ehli bile ismen müslüman diye isimlendirilmeyip, onlar için istiğfar edilememekte iken bunlara kitap ve resulü unutmayı tecviz etmiştir. Kaldı ki ilim ehli fetret ehlinin bile ahirette azap görüp görmeyeceğinde ihtilaf etmiştir"

"Allame İbni Kayyım (r.a.) küfrü gerektiren meselelerde şeyhlerine uyan (taklit eden) kişilerin, bu kişiler, hakkı ve ona dair marifeti temin etmeye kadir oldukları, böylesi bir çabaya ehil oldukları halde bunlardan yüz çevirip, umursamadığında, bunların kesin küfrüne hükmetmiştir. Resullerin getirdiğini öğrenmeye ehil olmayanlar ile buna imkânı olmayanlar ise ona (îbni Kayyım) göre bunlar, kendisine elçilerden birinin daveti ulaşmamış fetret ehlinden olanların cinsindendir. Ne var ki bu iki ayrı nevideki kişilere de İslâm ile hükmedilmez, müslüman olarak kabul edilemez. Öyleki bunlardan bir kısmını tekfir etmeyenlere göre de durum böyledir. Bunun izahı gelecek. Şirk (müşrik) sıfatına gelince, işte bu onlar için sabittir. Esasen bu onları gerçek anlamda kapsar. Şimdi onun aslını ve La ilahe illallah olan en büyük kaidesini nakzetmeyle beraber geriye ne kalır ki? Oysa İslâm'ın bekası ve kapsamı." 255[255]

"Keza şeyh Abdullatif in İbni Kayyım'dan yaptığı nakilden de aynı şey anlaşılır: Şüphesiz onların durumu yani cehaletle şirk işleyenlerin hali, en basitinden bisetten önce ölmüş olan fetret ehli ile kendisine nebilerden birinin daveti ulaşmamış kişi mesabesinde olmalarıdır... Bu iki gruba da İslâm (müslümanlıkları) ile hükmedilmediği gibi, onların bir kısmını tekfir etmeyenlere göre dahi müslüman kavramının kapsamına giremezler. Şirk (müşrik) sıfatına gelince işte bu onlar için geçerli kabul edilir. Dahası bu onları gerçek anlamda kapsar. Nitekim onun. aslını ve La ilahe illallah olan büyük kaidesini nakzettikten sonra geriye ne kalır ki?" 256[256]

Allame İbni Kayyım, daha önce bahsedilen Tarik'ul-Hicreteyn adlı kitabında ehli fetrete dair sözlerini serdettikten sonra şöyle devam ediyor:

254[254] Belirtilen kaynak, 150-151.
255[255] Belirtilen kaynak, 159.
256[256] Belirtilen kaynak, 160.

“Sonra Şeyh diyor ki: Burada dur ve bu müthiş tafsilatı düşün. Şüphesiz o (r.a.), sadece aşırı istek ve ona olan iradesine rağmen hakkı idrak etmekten aciz kalmış kişiler dışında kimseyi istisna etmemektedir. İşte zaten Şeyh'ul-İslâm ile İbni Kayyım ve diğer benzer muhakkik alimlerin ifadelerinde kastedilenler de bu grup insanlardır. Iraki ve batıla dalmış kardeşlerine gelince bunlar, işi karıştırarak derin bir şüpheye düşmüşlerdir. Bunların zannma göre şeyh, cahil kişiyi tekfir etmemekte ve onların mazur olduğunu söylemektedir. Tabi bunu kapalı tutmakta ve İzah etmemektedirler. Bu kişiler söz konusu şüpheyi kalkan yapıp bununla Kur'an'm ayetleri ile nebevi hadisleri savmaktadırlar. Tabi bu arada bununla da Allah'ın muvahhit kullarına çamur atmaktadırlar. Nitekim onların kabirperest ve müşrik selefleri de böyle yapmaktaydılar. Ne var ki dönüş Allah'a olup kullan arasında ihtilafa düştükleri konularda hüküm verecek olan odur.” 257[257]

Artık düşün, eğer sen hakkı deliliyle talep eden ve batıla yüklenen, dolayısıyla ulemanın buna dair en güzel sözleriyle istidlal etmeye gayretli olanlardan isen bunda bir gariplik yoktur. Allah ümmi nebi Muhammed'e aline ve ashabına tümüyle salat etsin. 258[258]

Bu araştırmaya Allah'ın kitabından bir ayetle son veriyorum.

4.4.4.2- Nebi Ve Onun Peşinden Gidenlerin Sıfatı

“Eğer seninle tartışmaya girerlerse deki bana uyanlarla birlikte ben kendimi Allah'a teslim ettim. Ehli kitaba ve ümmilere deki siz de Allaha teslim oldunuz mu? Eğer teslim olurlarsa doğru yolu buldular demektir. Yok eğer yüz çevirdilerse, şüphesiz sana düşen yalnızca duyurmaktır. Allah kullarım çok iyi görür.” 259[259]

Şüphesiz ayet Nebi (s.a.v.) ve ona tabi olanları kendilerinden ayrılmaz bir sıfatla tavsif etmiştir. Ki bununla diğer kâfir milletlerden ayrılmışlardır. O da yüzün Allah'a

---

257[257] Belirtilen kaynak, 163.
258[258] Akidet'ul-Muvahlıidin 6. Risale, 149-163.
259[259] Al-i İmran: 3/20.

teslim edilmesidir.

Müfessirlerin aralarında ihtilaf olmaksızın ittifak ettikleri gibi yüzün Allah'a teslimiyeti, ortağı olmayan biricik Allah'a ibadet ile Allah dışında ibadet edilen herşeyden teberri etmek demektir.

Burada şöyle bir soru söz konusudur: Allah'tan başkasına ibadet eden kişi yüzünü Allah'a halis kılmış olur mu olmaz mı? Evet, denilecek olursa işte bu şirke bir teşvik ve ayrıca dinden çıkış olacaktır. Hayır denilecek olursa bu durumda yüzünü Allah'a halis kılmayan söz konusu bu müşrik kişi, elçisine tabi olanlardan biri midir değil midir? Diye sormak gerekecektir.

ARAŞTIRMANIN NETİCESİ

1- Faili cahil ve kendisine tebliğ hücceti kaim olmamış olsa da sırf şirk işlemekten dolayı kişi için müşrik vasfı sabit olur.

2- Nakledilmiş bilgi ve farizalar gibi dinin aslının dışındaki hususlara cahil olan kişi tekfir edilmez. Meğer ki ona ilgili tebliğ ve beyan ulaşmış olsun.

3- Beyandan önceki şirk azaba gerekçedir. Ancak bu azap başka bir şarta bağlıdır. O da tebliğin ulaşmış olmasıdır.

4- Esasen misak ayeti, şirk hususunda müstakil bir hüccettir. Ancak azap hususunda müstakil bir hüccet değildîr. Ehli sünnetin tercih ettiği budur.

5- Burada şirk hükmü ile azabın nefyedilmesi arasında bir irtibat yoktur. Ne var ki dareynde azap gören herkes müşriktir. Ve fakat müşrik olan herkes azap görecek değildir. Ta ki kendisine hüccet kaim olana dek. Bu ikisi arasında mutlak bir umum ve husus farkı vardır.

6- Tevhidin güzelliği ve şirkin kötülüğü malum olup bu, fıtrat ve yapıda sabittir. Akıl buna dikkat çekmiş ve bu noktada, üzerinde yaratıldığı gerçeğe irşad etmiştir.

7- Fuhşiyatı işlemek nebevi hüccetten önce de çirkin bir günahtır. Bilgi ve beyandan sonra bunu işleyenlere, bunlardan tevbe etmek şarttır.

8- İbadette Allah'ın tevhidi ve O'nun dışında ibadet edilen her şeyin reddedilmesi ile itaatin iltizam edilmesi ve hükümlerin Allah'tan kabul edilmesi o tek olup ortağı yoktur. La ilahe illallah'm şart ve hukukudur.

9- Şehadeteyni telaffuz ile İslâmî hükümler cari olur. Tabi bunlara, bir şirk veya itikadın bozulduğuna dair açık bir delil eşlik etmedikçe, keza bunu ifade edende La ilahe illallah'ın şartlarının tahakkuk ettiği varsayılır. İşte bundan sonra bunu nakzeden birşey ortaya koyarsa ona irtidat ahkamı icra edilir.

10- Cennete ancak müslüman mümin kişi girebilir.

11- Helal ve haram (kanun koyma) rububiyetin en ö-nemli özelliklerindendir. Kim bunu nefsine malederse kendisini Rab yerine koymuş olur. Kim de bunu ondan kabul ederse onu bir Rab ve mabud edinmiş olur. Velev ki onun için namaz kılmasa ve Allah yerine ona dua etmese de.

12- Kim tevhide inanıp şirkten arınırsa fakat hükümlere, Allah ve Resulü (s.a.v.) dışında baba ve atalara uyma suretiyle sarılırsa o en büyük nifakla bir münafıktır.

13- Allah'ın bir takım sıfatları vardır ki uluhiyet mefhumu bunlar üzerinde kaimdir. Kim bunlara cahil olursa, Allah'a cahil olur, O'nu tanımaz ve ondan başkasına ibadet eder. Her ne kadar bunun aksini iddia etse de.

14- Allah'a ibadet ancak Allah'ın uluhiyette birlen-mesi ile olur. Tabi kişinin ortağı olmayan tek Allah'a yönelmesi anında teslim olması ile beraber.

15- Şefaat edecek ve edilecek olana şefaat için izin hususunda tevhidin gerçekleştirilmesi şarttır.

16- İslâm, Allah'ın birlenmesi ve O'na ibadet edilmesi -onun ortağı yoktur, tektir-resullerine iman ile getirdikleri hususlarda onlara itaat edilmesidir.

17- Hanif: Bilinç ve basiretle şirki terkedip söz ve a-mel ile Allah'ı (c.c.) tevhit edendir.

18- Müslümanlarla müşrikler arasındaki alameti farika uluhiyyet tevhididir.

19- Dinin aslı risaletlerin üzerinde mutabık kaldığı umumî noktalardır. Ahirette kurtuluşun gerçekleşmesi bunlara bağlıdır. Bu da ortağı olmayan tek Allaha ibadet, salih amel ile birlikte ona, elçilerine ve ahiret gününe imandır. İman kalp ile bilmek, dil ile ikrar ve organlarla amel etmektir. Taat ile artar, masiyetle azalır. İlim ve amel onun rükünleridir.

20- İmanı olmayanın İslâm'ı olamaz. Aynı şekilde İslâm'ı olmayanın da imanı yoktur. Bunlardan birincisi nifak, ikincisi ise kendisiyle tevhidin sabit kalamayacağı küfürdür.

21- Kim Allah'a büyüklenerek isyan ederse ittifakla kâfir olur. Kim de O'na iştahasmdan (şehvetinden) dolayı asi olursa ehli sünnete göre kâfir olmaz. Böylesi birini Havaric dışında kimse de tekfir etmemiştir.

22- Cehalet, nifakın aslı ve illetidir.

23- Şüphesiz Allah'ı, kitabını veya nebisini (s.a.v.) sövmek zahiren de batınen de küfürdür. Bunu işyelen (söven) kişi ister bunun haram olduğuna inansın ister helal görsün ya da ister itikadından yana gafil olduğundan dolayı yapsın farketmez. Bu, fukaha ve diğer iman söz ve ameldir diyen ehli sünnet ulemasının görüşüdür.

24- Manasını bilmeden ve gereğiyle amel etmeden şehadeti telaffuz etmek fayda vermez. Bunda icma vardır.

25- Hükümleri icra etmede zahirdeki söz ve fiiller e-sastir.

26- Kanun koyucu uygun vasıfta bir fiilin akabinde bir ceza taktir etmişse bu ceza, o suça terettüp eder. Bu fiil başka değil, sadece o cezanın muktezasi olur.

27- Allah adına bilgisizce konuşmak, bidat ve şirkin esasıdır.

28- Sahabeye buğz, sahibinin küfrüne delalettir.

29- Allah'ın ilim, emir ve nehiy üzerindeki kaza ve kaderini inkâr etmek, ihtilaf olmaksızın küfürdür.

30- Kim fiil ve taktir edilenlerin hücciyetiyle kader ile ihticac ederse bu kişi Yahudi ve Nasara'dan daha kâfir biridir. . .

31- Kim takdir olunanlara dair Allah' m geçmiş ilmini ikrar etmekle beraber kulların fiillerini yaratma ve varlıklara iradesini, inkâr ederse bidatçı bir sapıktır, demektir. Bunun tekfirinde ulema arasında meşhur bir tartışma vardır.

32- Muayyen birine hulul davası müslümanların icmai ile küfürdür.

33- İrtidadın geneli cehalet ve karıştırmaktan neşet etmektedir. Bunun vukua gelmesinde ilim ve amaç şart değildir.

34- Kıble ehlinin vasfı şudur: Bu, hanif olan, bilerek ve kastederek şirki terkeden kişinin sıfatıdır. Böylesi biri kıble ehlinin imkânlarından faydalanabilir. Bunların dışındaki müşrikler bundan hariçtir. Çünkü onlar kıble ehli vasfına sahip değillerdir.

35- İçtihadın şartı, kişinin alim olması ve içtihadın şartlarına malik olmasıdır. Bunun yanında içtihadın, hakkında şeriattan bir nassin bulunmadığı ve şeriatın zannî ve amelî furuatma dair olması gerekir.

36- İhtiyaç anında yapılması gereken açıklamanın tehiri, caiz değildir.

37- Bidati sebebiyle tekfir edilmeyen bidatçı, şeriata sarılmayı gerektiren tevhidi gerçekleştirmiş kişidir.

38- Tevil, cüz'i nassın külli bir kaide yahut kendisinden daha güçlü bir delile muhalif oluşuna delildir.

39- Kim tevil, içtihat, taklit veya cehaletle büyük şirki işlemiş birinin mazur olduğunu iddia ederse şüphesiz kitap, sünnet ve icmaya ters düşmüş olur.

40- Dinin bir. aslı bir de furuu vardır. Ehli sünnetin tesbit ettiği usul ile ehli bidatin tesbit ettiği arasında şu fark vardır. Ehli sünnetin usulü: Hanif şeriatın getirmiş olduğu hususlara mutabık sahih usuldür. Bidat ehlinin usulü ise, bunlar bidat usuller olup sahih usule muhaliftir.

41- Şüphesiz Allah ve Resulü (s.a.v.) mazereti ortadan kaldıracak biçimde usul-i dini besbelli bir şekilde açıklamışlardır.

42- Ulemanın müşriklerden muayyen kişilerden nefyettikleri küfür, tebliğ hüccetinin kendisine kaim olmasına kadardır. Bu ise azabı gerektiren bir küfürdür. Esasen bunların failleri, dinin aslını nakzettikleri için müslüman da değildirler. Keza büyük şirk, İslâmia beraber kesinlikle bir arada bulunamaz. Bunlara dünyada miras, dostluk, nikah... ve benzeri hususlarda küfür hükümleri uygulanır. Ukubet ayrıdır. Ahirette, kendisine tebliğ ulaşmamış kişilere, küfür ahkamı uygulanmaz.

Bu risalenin bitiminde nimet veren ve bana bunu toplamama imkân veren yüce Allah'a hamd ve şükür ile yöneliyorum. Ondan bunu bana ehlime ve zürriyetime dünyada hoş bir azık ve ahirette ateşten kurtulmaya bir vesile kılmasını diliyorum.

"O gün ki ne mal ne evlat fayda vermez. Ancak Allah 'a temiz bir kalple gelenler o günde (kurtuluşa erer)" [260][260]

Ondan müslümanların kalblerini apaçık hak üzererinde birleştirmesini ve sıratı müstakim üzere sabit kılmasını dilerim.

Şüphesiz ben hiç kimsenin bu risaledeki hüküm ve neticelen kullanarak, bunları kendine muhalif kişilere teşmil etmesini caiz görmüyorum. [261][261] Bunun gibi bu konuda tartışma, mücadele ve husumet oluşturmasını da. Ki bunlar sadece kalpte nefreti ve müminler arası kardeşlik bağının gevşemesini ayrıca müslümanların gücünün zayıflamasını doğurur. Şüphesiz ben çalışmayı hiçbir surette bu amaçla yapmadım.

Aksine Allah da biliyor, ben bunu telif etmekle sadece kavram ve hükümlerin iyi bir şekilde tespit edilmesine sebep ve yardımcı olmayı dilemişimdir. Ta ki İslâmî hareket sağlam bir zeminde dursun da yumuşak ve gevşek yerde bulunmasın.

---

[260][260] Şuara: 26/88-89.

[261][261] Şüphesiz Yazarın burada belirttiği muhalefet, dinin özüne taalluk etmeyen bir muhalefettir. Yoksa dinin özünden olan (Tevhid) bjr meselede bir birinden farklı düşünen- inanan iki kişinin aynı inanca sahip olduğu iddia edilemez. Sözgelimi hakimiyet, tasarruf, ğayb, velayet, ibadet vs. gibi konularda hem fikir olmayan, Kur'an'ın öngördüğü şekilde inanmayan insanların kardeş oldukları düşünülemez. Bunlardaki ayrılıklar içtihat değil, dinde ayrılığa düşmektir. İçtihat gerekli iken ayrılık yasaktır. Bu nedenle sırf cehaletten kaynaklanan böylesi ayrılıklarda dinin ilgili değer hükümlerini, farklı grupta olduğu için -kî bu bizatihi eğriliktir- değil, fakat az aşağıda yazarın da "Ben bunu telif etmekle sadece kavram ve hükümlerin iyi bir şekilde tesbit edilmesine sebep ve yardımcı olmayı dilemişimdir. Ta ki Islâmî hareket sağlam bir zeminde dursun da yumuşak ve gevşek yerde bulunmasın." şeklinde belirttiği gibi, her kese hakkettiği vasfı vermek için ilkeli ve tutarlı da olmak lazımdır. Nitekim Cehaletin mazeret olup olmadığını tesbitten gaye de bu olsa gerektir. Yoksa mesela tasarruf noktasında olması gerekenden farklı inanan bîr kerdeşin kabulü, sadedinde bulunduğumuz bu konunun boşlukta kalması sonucunu doğuracaktır. Kaldı ki, eğer, fert yahut toplumlara, 'Cehalet mazeret değildir' sabitesi gereği müstehak oldukları sıfat verilmeyecekse ve her şeye rağmen kardeş kabul edilecekse o zaman bu araştırmanın yapılmış olmasına dahi gerek kalmayacaktı.

Keza bu dinin ikamesi ve yerleşmesi ayrıca tağut, mütfiit ve dünyevi sebeplerle din perdesine gizlenip onlara uşaklık edenlerin üstesinden gelebilmek için öncelikli ve doğru ilkeleri tesbit edebilsin.

Bunun gibi insanları, sahte kuruntu ve aldanmadan ibaret bir kurtuluş değil, dünya ve ahirette gerçek kurtuluşa nail olmak için şirkin pisliklerinden arı tevhide davete imkân bulsunlar.

Ayrıca tevhit davetçilerine. delil ve belgelerle yardım olsun diye. Ki onlara arız olabilecek şüphe ve tereddütleri giderebi isimler.

Keza tevhit ehli ile şirk ehli arasındaki gerçek mücadeleyi beyan etmek için. Ta ki îslâmî hareket sıkıntılarını gidermek İçin bütün güçlerini toplasın da sabit, mücadele-lerden uzak, hakikatle ilgisi olmayan vehimden ibaret mücadelelerle meşgul olmasınlar.

Yine bunun gibi muhkemat ve müteşabihat olan meselelerin beyan edilmesi ve cehalet ve tevil ile tevhidi nakzeden kişinin hükmü hakkında oluşabilecek karışıklıklara dair kuşkulan gidermeyi sağlıyacak delilleri açıklamış olmak için. Ben, ümmetin, düşmanlarına, tağut, zındık ve laiklerin saldırıları arasında kolay bir yem olmasını sağlayan mürci düşüncenin pisliklerini açıklayıp beyan etmeyi istedim. Bunlar onunla istediği gibi oynamaktadirlar. Dahası İslâm kalesinin yıkılması için uluslar ve devletler arası tuzak ve hilelerinden kapsamış olduğu çağdaş durumumuzu belirtmek. Nitekim onun müntesiblerinin eriyip gitmesi bu dediklerimize açık delildir.

Bütün bunlardan sonra; Şimdi Allah'ın nuruyla aydınlatan ve selefi salihinin metoduna göre cereyan eden ehli sünnet usulüne dayalı iman kardeşliğini akdetme çerçevesinde safları dağıtmak ve kalpleri nefretle doldurmak açısından böylesi bir son-dan daha kötü bir son olabilir mi? Ki bu usul, imanın yüceltilmesi, alemlerin rabbinin yardımı ile destekli, uzun sürece rağmen sabır ile dolu bir toplamdır. Keza zorluklara karşı büyük bir azim ve basirettir. Yine şüphe ve şehvetlerden kurtuluşu sağlayan bir takva deryasıdır. Bunlar bu metottan hiçbir surette sapmamış durumdadır. Yine bu din ikame edilinceye kadar bunlara sarınmalıdır. Bu kaideler, kişiyi ikinci gariplik döneminden liderliğe, zahir, yüce ve gözeticiliğe intikal ettirir. Bunlarla kul, kullara kulluktan kurtulup yaratıkların rabbine kul olmaya başlar. Bunun yanında dünya sıkıntısından kurtulup dünya ve ahiret genişiiğine ayrıca şirk ve küfür cürmünden tevhit

ve iman adaletine geçmiş olur.

Arşı azimin Rabbi olan büyük Allah'tan, bizi bununla yaşatıp öldürmesini ve bununla diriltmesini diliyorum. O (c.c.) ki tektir, ortağı yoktur. Bizlerin vel isidir. Buna kadirdir.

Ey Allah'ım! Muhammed'e, aline, ashabına ve din gününe kadar onlara güzellikle tabi olanlara salat et. Davamın sonu, alemlerin Rabbine hamd olsun.

Bu çalışmayı Allah'ın izni ve yardımıyla Salı, 23 Cemazielevvel 1413 tarihinde Riyad'da bitirdim.

Ebu Yusuf Midhat b. el-Hasan Ali Ferrac

ÇALIŞMANIN KAYNAKLARI

1- Al'iş-Şeyh, Abdurrahman b. el Hasan, Feth'ul-Mecid Şerh'u Kitab'u-Tevhid.

2- Beğavi, Ebu Muhammed el-Hüseyn b. Mesud, Mealim'ut-Tenzil.

3- Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, Sahih'ul-Buhari.

4- Dihlevi, Veliyyullah, Hüccet'ullah'il-Baliğa.

5- Ebu Batin, Abdullah b. Abdurrahman b. Abdulaziz, el-İntisar li Hizbillah'il-Muvahhidin ve'r-Redd'u ala'I-Mucadil an'il-Müşrikin.

6- Ebu bekir el-Hüseyni ed-Dimeşki, Takyuddin, Kifayet'ul-Ah-yar fi Hilli Gayet'il-İhtisar.

7- Ebu Davud, Allame Ebu Tayyib Muhammed Şems'ul-Hak el-Azim Abadı, Avn'ul-Mabud Şerh'u Sünen-i Ebu Davud. Ebu Zehra, Muhammed,Usul'uI-Fıkh. el-Ahadis'ul-i Cudsiyye li Mecmuat'ın Min'el-Ulema

8- el-Mağribi el-Maruf bi Hattab, Ebu Abdullah Muhammed b. Muhammed b.

Abdurrahman, Mevahib'ul-Celil Şerh'u Muhtasar1 Halil lî'1-Hattab.

9- İbni Abdullah b. Muhammed b. Abdulvehhab, Süleyman, Teysir'ul-Aziz'il-Hamid fi Şerh'i Kitab'ıt-Tevhid.

10- İbni Abdulvehhab, Muhammed, el-Kism'ul-Hamis er-Resail eş-Şahsiyye min Müellefafil-lmam el-Mticeddid.

11- İbni Abdulvehhab, Muhammed, et-Tevhit Hakkuilah'i ala'I-Abid.

12- İbni Arabi el-Maliki, Ebubekr Muhammed b. Abdullah b. Muhammed b. Abdullah, Ahkam'ul-Kur'an.

13- İbni Ğinam, Hüseyn, Tarih'u Necd,

14- İbni Hacer el-Askalani, Hafız Ahmed b. Ali, Feth'ul-Bari bi Şerhi Sahih'il-Buhari, Dar'ur-Reyyan li't-Turas.

15- İbni Hanbel, İmam Ahmed, Müsned'u İmam Ahmed, Müesseset'u Kurtuba.

16- İbni Hasan b. Muhammed. b. Abdulvehhab, Abdurrahman, Kurret'u Uyun'il-Muvahhidin fi Tahkiki Davet'il-Enbiya ve'l-Mürselin.

17- İbni Kasım el-Hânbeli en-Necdi, Abdurrahman b. Muhammed, el-Ahkam Şerh'u Usuril-Ahkam.

18- İbni Kayyım el-Cevziyye, Ahkam'u Ehl'iz-Zimme.

19- İbni Kayyım el-Cevziyye, İğaset'ul-Lühefan min Mesayid'iş-Şeytan, Dar'ul-Mearİf, Beyrut Lübnan.

20- İbni Kayyım el-Cevziyye, Kitab'us-Salat ve hükm'u Tarikiha.

21- İbni Kayyım et-Cevziyye, MİftahʼuDar'is-Seade ve Menşur'u Velayet'il-İlm ve'1-İrade, Mektebet'u Riyad el-Hadise.

22- İbni Kayyım el-Cevziyye, Şemsuddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ebu Bekir, Zad'ul-Mead fi Hedyi Hayr'il-İbad, Dar'ul-Fikr.

23- İbni Kayyım el-Cevziyye, Şemsuddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ebubekir b. Eyyub, Medaric'us-Salikin Şerh'u Menazü'is-Sairin Beyne İyyake Nabudu ve îyyake Nastein, Dar'ul-Kutub'il-Arabi.

24- İbni Kayyım el-Cevziyye, Tarik'ul-Hicreteyn ve Bab'us-Seadeteyn.

25- İbni Kesir, Hafız, el-Bidaye ve'n-Nihaye.

26- İbni Kesir, Hafız, Tefsir'ul-Kur'an'il-Azim.

27- İbni Kudame, Muvaffakuddin Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed, Ravdat'un-Nazır ve Cennet'ul-Menazir.

28- İbni Mace, Sahih'u Sünen-i İbn-i Mace bİ İhtisar'is-Sened Muhammed Nasıruddin el-Bani, Naşir Mektebet'ut-Terbiyet'il-Arabi li Düvel'il-Haliç.

29- İbni Manzur, Lisan'ul-Arab.

30- İbni Muhammed b. Abdulvehhab, Abdullah, el-Kelimat'un-Nafıa fi'1-Mükeffirat'ıl-Vakıa.

31- İbni Receb el Hanbeli, Zeynuddin Eb'ul-Ferec Abdurrahman b. Şihabuddin, Cami'ul-Ulum ve'I-Hükm fi Şerh'i Hamsin Hadisen Min Cevami'ul-Kelim.

32- İbni Sa'di el-Ğamidi el-Abdeli, Cemeahu: eş-Şeyh Abdullah, Akidet'ul-Muvahhidin ve'r-Redd ala'd-Dullal ve'1-Mübtediin (Mecmuat'ur-Resaİl fıt-Tevhid), Mektebet'üt-Tarafeyn 1 .baskı, Taif 1991.

33- İbni Teymiye, Ahmed b. Abdulhalim, Muvafakat'u Sarih'il-Makul li Sahih'il-Mankul bi Hamiş'i Kitab'u Minhac'us-Sünne en-Nebeviyye.

34- İbni Teymiye, Şeyh'ul-İslâm Takyuddin Eb'ul-Abbas Ahmed b. Abdulhalim, Mecmuat'ul-Feteva.

35- İbni Teymiye, Şeyh'ul-İslâm, -İbni Abdulvehhab, Muhammed, ve Ahfad, Mecmuat'ut-Tevhid.

36- İbni Teymiye, Takyeddin Eb'ul-Abbas Ahmed b. Abdulhalim, es-Sarım'ul-Meslul ala Şatım'ır-Resul.

37- İbni Teymiye, Takyeddin Eb'ul-Abbas Ahmed b. Abdulhalim, İktida'u Sırat'ıl-Müstakim Muhalefet'u Eshab'ıl-Cahim.

38- Kadi İyaz, eş-Şifa bi Tarifi Hukuk'il-Mustafa bi Şerh'i Nurettin el-Kari, Matbaat'ül- Medeni.

39- Kahtani, Muhammed b. Said, el-Veîa ve'1-Bera fi'1-İslâm.

40- Kasanı el-Hanefı, Alauddin Ebu bekir b. Mesud, Bedai'us-Se-nai fi Tertib'iş-Şerai.

41- Kurtubi, Eb'ul-Abbas Ahmed b. Ömer b. İbrahim el-Ensari, el-Müfhim Şerh'u Sahih-i Müslim.

42- Kurtubi, Muhammed b. Ahmed el-Ensari, el-Cami li Ahkam'i l^Kur'an.

43- Mecmuat'ur-Resail ve'l-Mesail en-Necdİyye, li'badi Ulema'ı Necd'ıl-Alam, Dar'ul-Asime, er-Riyad.

44- Müslim b. el-Haccac, Eb'ul-Hüseyn, Sahih'u Müslim.

45- Nevevi, Hafız Muhyiddin Yahya b. Şeref, Sahih'u Müslim bi Şerh'in-Nevevi, Dar'ul-Kutub'il-İlmiyye, Beyrut.

46- Şankıti, Muhammed el-Emin, Edva'ul-Beyan fi İydah'il-Kur'an bil-Kur'an.

47- Şatıbi, Ebu İshak İbrahim b. Musa, el-İtisam.

48- Şatıbi, Ebu İshak İbrahim b. Musa, el-Muvafakat fi Usul'il-Ahkam.

49- Serahsi, Muhammed b. Ahmed, Şerh'u Kitab'ıs-Siyer'il-Kebir.

50- Şevkani, Muhammed b. Ali b. Muhammed, ed-Durru'n-Nedid fi İhlas'ı Kelimet'it-Tevhid.

51- Şevkani, Muhammed b. Ali b. Muhammed, Feth'uİ-Kadir el-Cami Beyne Fenney'ir-Rivaye ved-Diraye min Îlm'it-Tefsir.

52- Şevkani, Muhammed b. Ali b. Muhammed, İrşad'ul-Fuhul ila Tahkik'il-Hakmin

İlm'il-Usul.

53- Şevkani, Muhammed b. Ali b. Muhammed, Neyl'ul-Evtar Şerh'u Münteka'l-Ahbar.

54- Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, Cami'ul-Beyan fi Tefsir'il-Kur'an.

55- Buhari, Sahih-i Buharı Ve Tercerhesi, Çev. M. Sofluoğlu, Ötüken Neş. İst. 1987.

56- Canan, Prof. Dr. İbrahim, Kütüb-i Sitte, Akçağ yay. Ank. 1995.

57- Davutoğlu, Ahmed, Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi, Sönmez Neş. İst. 1977.

58- Dihlevi, Şah Veliyyullah, Hüccetullahi'l-Baliğa, Çev. Dr. Mehmet Erdoğan, İz Yay.

59- Ebu Zehra, Prof. Dr. Muhammed, İslâm Hukuku Metodolojisi Fıkıh usulü, Çev. Doç. Dr. Abdulkadir Şener, Ank. 1979.

60- İbn'i Receb Kelimet'ul-İhlas, Çev. Bilal Uzun, Hak Yay, İst.

61- İbn Kayyım el-Cevziyye, Zadul Mead, Çev. Şükrü Özen, İklim Yay, İst. 1988.

62- İbn Kesir, Bidaye Tercümesi Büyük İslâm Tarihi, Çağrı Yay, İst. 1994.

63- İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-i Kerim Tefsiri İbn Kesir Tercümesi, Çev. B. Karlığa. B. Çetiner, Çağrı Yay, İst.

64- İbn Teymiye, Şeyhülislâm, îbn Teymiye Külliyatı, Çev. Kurul, Tevhid Yay, İst. 1986.

65- İbni Abdulvehhab, Muhammed, Kitab'u Tevhid ve İbni Nasır bin Sa'di, Abdurrahman, Kitab'ul-Kavl'is-Sedid fi Mekasid'ıt-Tev-hid, (Yayınevi ve baskı yer ve tarihi yok) et-Temimi, Muhammed Süleyman, Yalnız Allah ve Tevhid, Çev. Hasan Beşer, (Tarih- Yayınevi yok), İst.

66- İbni Hasan, Abdurrahman, Tevhid V (Feth'ul-Mecid Tercümesi), Tevhid Yay. Çev. Harun Ünal, İst. 1996.

67- İbni Kayyım, Medaric'us-Salikin Tercümesi, Çev. Kurul, İnsan Yay, İst. 1990.

68- İbni Teymiye, Sıratı Müstakim Çev. Salih Uçan, Pınar Yay, İst. 1991.

69- Kahtani, Muhammed b. Said, İslâm'a Göre Dost ve Düşman (el-Vela ve'I-Bera), Çev. Harun Ünal, Yasin Yay. Dağ. (Kayıhan Yay.), İst. 1991.

70- Kaynak Hadis Kitaplarına Göre Kutsi Hadisler, Çev. K. Kabakçı, Kültür Basın Yayın Birliği, İst.

71- Kur'an'ı Kerim ve Açıklamalı Tercümesi Haz. Kurul, Suudi Arabistan Kıralliği Yayını, Medine'i Münevvere.

Muhammed, İmam, Siyer-i Kebir İslâm Devletler Hukuku, Şerh: İmam Serahsi, Çev. S. Şimşek-î. Sarmış, Evs Dağıtım Paz., İst. 1980.

72- Şatıbi, el-Muvafakat İslâmİ İlimler Metodolojisi, Çev. Dr. M. Erdoğan, İz Yay, İst. 1993.

73- Taberi, İmam, Taberi Tefsiri (Muhtasar), Çev. Mehmet Keskin, Ümit Yay, İst.

74- Tecrid-i Sarih Tercümesi, Diyanet İşleri Baş. Yay.